ab

Panos Joannidis

SUVESTOS SĄSKAITOS

Iš graikų kalbos vertė Dalia Staponkutė

Kipro nacionalinė literatūros premija

Alma littera

Panos Joannidis

SUVESTOS SĄSKAITOS

Iš graikų kalbos vertė Dalia Staponkutė

Alma littera

VILNIUS / 2018

Versta iš: Πάνος Ιωαννίδης „Απογραφή“,
Armida Publications, 2014

Šios knygos vertimą parėmė
Kipro Respublikos švietimo ir kultūros ministerija

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

ISBN 978-609-01-3133-6

Skiriu

A. Chr. – sąmojingam vedliui kliūčių kupiname kelyje,
Kl. J. – begaliniam žinių ir logoso šaltiniui,
K. Chadžig. – ištikimos draugystės ir išminties įsikūnijimui.

P. J.

PRIE POSŪKIO JIE PAMATĖ VAIKINĄ. UŽSIMETĘS ANT PETIES kuprinę ir gitarą, jis keliavo ta pačia kryptimi. Nepasisveikino su jais lenkiamas ir nepasigręžė į jų pusę, tačiau po kelių sekundžių vairuotojas vis tiek nuspaudė stabdį. Sitroenas „Desevo" sucypęs sustojo.

Nepažįstamasis stabtelėjo ir nusišypsojo šalia vairuotojo sėdinčiai moteriai, atidariusiai jam dureles. Vaikinas buvo jaunas, vos per dvidešimt, atplaukė iš Patmo, perėjo pėsčiomis Mesaorijos lygumą ir keliavo į Spilią. Bičiuliai – bizantiškų freskų restauratoriai Solėjos ir Maratasos bažnyčiose* – pakvietę jį kelioms dienoms pasisvečiuoti. Ne, jis ne dailininkas ir ne ikonografas, ir ne muzikantas. Tiesiog keliautojas.

– Ir mes į Spilią... Sutapimas, ar ne? Spìlia – ne Spilià**! Mudu irgi ten kelias dienas atostogausime. Būtinai susitiksime! Aš – Marija Akrita. Mano vyras – Josifas Akritas.

– Michailas.

Ponas Akritas abejingai žvilgčiojo į vaikiną per priekinio lango veidrodėlį, pasisveikino vos linktelėdamas galvą ir vėl sukaupė dėmesį į kelią.

– Solėja ir Maratasa. Taip, labiau girdėti pavadinimai nei Spilia, – pasakė ponia Akrita.

– Žinomesni, nes senoviškesni, – paaiškino jaunuolis.

---

* UNESCO globojamos Kipro istorinės vietovės Troodo kalnuose (čia ir toliau – *vert. past.*).

** Kirtis ant antro vietovardžio Spilia skiemens pakeistų žodžio reikšmę ir graikiškai reikštų „ola".

Pakilo vėjas. Sušlamėjo slėnio drebulės.

– Aš čia ne atostogauti atvykau.

Ponia Akrita pažvelgė į jį klausiamai, nesumodama, ką atsakyti, ištarė mįslingai „aaa..." ir nusišypsojo.

Jaunuolis nusiėmė nuo peties gitarą ir perbraukė stygas. Muzika susiliejo su variklio burzgimu. Ponia Akrita pasigręžė sėdynėje, kad geriau jį matytų. Aukštas, kaštoniniais tiesiais plaukais, siekiančiais pečius ir odinį švarką. Keistas moteriškumo ir vyriškumo derinys. Apie vyriškumą geriausiai bylojo švelni barzdelė – beveik pūkas – ir jo balsas:

– Galiu?

– Žinoma! Mums patinka muzika. Ypač graikiška. Ką skambinate?

Ji bendravo su juo, tarsi seniai jį pažinotų!.. Nuo tos akimirkos, kai jis nusišypsojo, kai lengvu judesiu įsliuogė į jų automobilį, jai pasidarė smagiau. Net palengvėjo.

– Čia ne graikiška muzika.

– O kokia?

– Tiesiog muzika.

Ji nusijuokė, jis neatsiliepė į jos juoką ir liovėsi skambinti. Ponas Akritas žiūrėjo į kelią tylėdamas, abejinga veido išraiška.

– Kadaise ir aš dainavau. Profesionaliai! Tiksliau, mėgėjiškai, – ji nutarė patikslinti.

– Tu, žinoma, ne kiprietė, – nustatė vaikinas.

Labiau nei „žinoma" ją nustebino kreipinys „tu".

– Pusiau kiprietė. Tėvas – kiprietis, mama – egiptietė. Iš koptų. Gimiau Amane. Su Josifu susipažinome Barselonoje. Jis – žurnalistas, dokumentalistas, karo fotokorespondentas... Kas tik nori! Vienas asmuo – daug talentų! Josifas Akritas! Į Barseloną jis atvyko dėl tarptautinės reikšmės įvykio, vandenilinės bombos*,

* 1966 m. Viduržemio jūroje, prie Ispanijos krantų, sprogo JAV bombonešis. Viena iš keturių bombų nukrito į jūrą. Jos paieška truko keletą mėnesių, kone ilgiausiai istorijoje. Paieškoje dalyvavo per keturiasdešimt karo laivų ir daugiau nei trys tūkstančiai žmonių.

nukritusios į Viduržemio jūrą. Pamenate tą įvykį? Tik Josifas rado ne bombą, o mane!

Ponas Akritas dėbtelėjo į žmoną. Jo žvilgsnis – ji nematė jo akių, bet žinojo, – buvo griežtas. Ji beregint pakeitė temą:

– Patmas! Graži sala.

– Mano gimtinė.

Ji paklausė, kodėl jis nusprendė keliauti žiemą, juk Kipras gražiausias vasarą arba pavasarį. Arba, anot vieno Kipro poeto skeptiko, sutemus. Vasarą ir keliauti lengviau, ypač po kalnus.

– Geriausias laikas visada yra „dabar“, – atsakė vaikinas.

Ji jautė švelnų jo žvilgsnį.

– Tu graži, – pasakė jis ir vėl ėmė skambinti.

Ponas Akritas stengėsi nieko nepastebėti, dėjosi neišgirdęs arba išgirdęs šį komplimentą kaip nebaigtos dainos žodžius. Jam toptelėjo, kad visados norėjo pasakyti jai tą patį, būtent šitaip, paprastai ir aiškiai, dar tada, kai jie susipažino, tačiau neišdrįso ir tik nuolat porindavo jai apie apaštališką žurnalisto misiją.

Pamaloninta vaikino žodžių ir laiminga, kad vyras tyli, ji patogiau įsitaisė sėdynėje, įsistebeilijo į kelią ir pasijuto grimztanti į netikėtai užplūdusio pasitenkinimo būseną.

Automobilis išsuko iš pagrindinio kelio ir dardėdamas riedėjo akmenimis grįstu keliuku kryptimi, nurodyta kryžkelės kelio ženkle: Spilia–Kurdalė. „Desevo“ variklis kosčiojo, pirštai ant vairo ir gitaros stygų lengvai ir nesuvaldomai šokčiojo.

– Mūsų keliukas – ne... muzikuoti, – tarė ji neatsigręždama. – Ir taip bus iki pat Spilios. Tačiau maršrutas labai gražus, ypač pirmieji kilometrai. Vasarą, rytais arba leidžiantis saulei, man patinka eiti į kaimą pėsčiomis.

Miškas tankėjo, o po kilometro kelias ėmė sukti įkalnėn spirale. „Desevo“ net sustenėjo. Už posūkio, ten, kur matėsi pirmieji kaimo namai, kelią buvo užtvėrusi didelė, nulūžusi platano šaka. Akritas sustabdė automobilį, užtraukė rankinį stabdį ir išlipo. Jaunuolis paskui jį. Jie tylėdami pašalino kliūtį ir pirmą kartą pažvelgė vienas kitam į akis. Jaunuolio akys buvo tamsiai mėlynos, o pono

Akrito – rusvos, paskendusios akiduobėse, kaktą vagojo dvi gilios tarsi įpjautos raukšlės. Jam buvo trisdešimt penkeri, bet atrodė kaip penkiasdešimties. Jai buvo dvidešimt penkeri. Juos skyrė dešimtmetis ir gausybė raukšlių, pernelyg gilių tokiam jaunam vyrui, tačiau paslaptinga vidinė jos kančia ištrynė jų amžiaus skirtumą.

– Ačiū, – padėkojo ponas Akritas. Pagaliau prašneko, balsas buvo šiurkštus, visai kaip raukšlių išvagotas veidas: – Patmas. Toje saloje nesu buvęs. Gal kada nors... Patmas ir Kìtyra.

– Darbas jus nuves...

– ...ten, kur nereikia, – pertraukė ponas Akritas.

– Dažniausiai esame būtent ten, kur reikia.

Ponas Akritas jautė, kad jaunuolis teisus, ir susinervino. Norėjo pasiginčyti ir dėl vaikino komplimento žmonai, ištarto tarsi jis, kaip jos vyras, būtų tuščia vieta automobilyje, tarsi nė neegzistuotų...

– Kodėl taip sakote? – Akritas norėjo tujinti, bet susilaikė.

– Tiek to, tebūnie, kaip jūs norite...

Nors jaunuolis kalbėjo draugiškai, Josifui „jūs“ iš vaikino lūpų nuskambėjo ironiškai...

Jie grįžo į automobilį.

– Nesušalote? – paklausė Marija apsidžiaugusi, kad jie pasikalbėjo.

Ji stebėjo juos besikalbančius pro langą, nors nieko negirdėjo. Automobiliui pajudėjus, ji tarė:

– Sušalau... Tikiuosi, Avgė* nepamiršo pakurti vandens šildytuvo krosnies. Toji mums atstotų ir židinį. Avgė – mūsų draugė, dirba kaime mokytoja. Kai Josifas sumano nuo visų pabėgti, ji priima mus į svečius. O jūsų draugai? Kur jie gyvena?

– Nežinau, bet rasiu.

– Ar jie jau seniai Kipre?

– Po dviejų mėnesių bus dveji metai.

– Restauruoja freskas?

– Jau atkūrė dvi koplyčias. Po devynių mėnesių baigs ir trečią.

– Ar jie iš Graikijos?

* Graikiškas moters vardas Αυγή [Avgė] lietuviškai reiškia aušrą.

– Ne. Vyras – iš Rusijos, iš Krymo, o moteris – Aleksandrijos žydė.

– Jie dirbo ir Patme?

– Ne. Susipažinome viename žvejų laive, plaukdami į Matalą*.

– Ar jie kalba graikiškai?

– ...ir graikiškai. Jie moka šešias kalbas.

– O jūs?

– Septynias.

– Toks jaunas?

– O tu?

– Tik graikų ir arabų. Mano gabumai kalboms lygūs nuliui. Skirtingai nei Josifo. Jis nepasiduoda. Laisvai kalba trimis kalbomis. Kai turi laiko, mokosi dar dviejų. Kaip jūs išmokote kalbų? Universitete? O gal... mokymasis miegant? – pajuokavo ji.

– Būdraujant! – atsakė jai. – Išmokau gana lengvai. Iš originalo šaltinių.

– Šalyse, kuriose kalbama ta kalba, ar ne? Jūs turbūt nuolatos keliaujate.

– Keliauti – ne bėda.

– Žinoma, ne. Tiesiog reikia turėti už ką keliauti. Tada viskas paprasta.

– Aš oligarchas.

„Desevo" padarė staigų posūkį ir dabar, sparčiai riedėdamas nuokalne, ilsėjosi. Kelios ožkos vos spėjo pasitraukti į šalikę. Jaunas piemuo pagrūmojo lazda ir nusikeikė, nespėjęs pamatyti ir atpažinti pavojų keliančių keliautojų automobilyje.

– Matėjo sūnus, – pasakė ponia Akrita. Pasigręžusi į pakeleivį pridūrė: – Štai ir atvažiavome, – ir mostelėjo į miške skendinčio kaimelio pusę. – Avgė turbūt akis pražiūrėjo laukdama. Rašėme, kad atvažiuosime anksčiau. Vėluojame. Sriuba bus ataušusi. Žinote ką? Užeikite ir jūs, pavalgysime ko nors karšto. Paskui jus pavešime.

– Vaikinas turbūt pavargo, – staiga įsiterpė Josifas Akritas.

---

* Šis senas žvejų kaimas Kretos saloje buvo populiari hipių susibūrimo vieta.

– Anaiptol, – patikslino jaunuolis. Ir pridūrė: – Tik geriau ne šiandien. Šįkart susilaikysiu.

Jam buvo gerai suprantama draugiško ponios Akritos žvilgsnio ir griežto jos vyro veido nedarna. Jis šypsodamasis pasiėmė kuprinę, gitarą ir išlipo.

– Susitiksime kavinėje, – pasakė.

– Labai prašome. Tik sriubos. Jums neįkyrėsime, – kartojo jauna moteris truputį nusivylusi.

– Ačiū. Šeštą valandą turiu būti pas Arkangelskius.

– O jei nebūtumėte mūsų sutikęs? Kaip tada? Žiemą mašina kalnuose – retenybė.

– Tada jie nesulauktų manęs šeštą.

Jie atsisveikino su vaikinu, automobilis jį aplenkė, ir akimirksniu per visą slėnį ir Spilią kirto sieros blyksnis. Žaibavo. Akritas tučtuojau nuspaudė stabdį ir sustojo. Lietus prapliupo staiga. Ponia Akrita pasigręžė pažiūrėti, kur vaikinas, bet jo jau nematė.

– Išlipkime ir mes, juk slystame nuo kelio.

– Nieko, beveik atvažiavome.

Jie vėl pajudėjo. Valytuvai smarkiai daužė langą. Nespėdavai nuvalyti stiklo, o jį vėl užpildavo keli sluoksniai šniokščiančio ir burbuliuojančio vandens. Josifas dabar vairavo iš nuojautos, nosine pavalydamas nuo jųdviejų alsavimo vis apsitraukiantį priekinį langą. Posūkyje link cerkvės „Desevo" pasivijo lojantis šuo. Jis šokinėjo ant užpakalinių letenų, o priekinėmis rėmėsi į jos langą.

– Reksas! Atidaryti?

Jis gūžtelėjo pečiais ir užtraukė rankinį stabdį. Į automobilio saloną kartu su šunimi įsiveržė šalto vėjo gūsis.

– Kam laikyti šunį, jei išmeti jį ant kelio kaip nereikalingą daiktą? – tarė ji tarsi pati sau.

Jie sustojo prie metalinių vartelių. Prisigėrę vandens ir apipešioti žemyn sviro rožių ir bijūnų žiedai. Jaunas platanas irgi stovėjo panarinęs lają. Namo langai ir durys buvo sandariai uždaryti, viduje nematyti jokios švieselės. Jie susižvelgė, nes pirmą

kartą šitaip. Matyt, Avgė juodu išlepino, juk visados laukdavo prie durų, kambariuose degdavo šviesos, o iš virtuvės į kiemą sklisdavo ant ąžuolinių malkų ugnies išvirta sriuba – trachanas*. Tik vieną vienintelį kartą jų nepasitiko pati, nes į mokyklą buvo atvykusi inspekcija, Avgei reikėjo dalyvauti, bet tada ji paliko pravertas namų duris ir paprašė kaimynės, kad juos įleistų ir aptarnautų.

Jis pyptelėjo. Paskui stipriau. Jokio gyvybės ženklo nei namie, nei pas kaimynus, tik šuo sunerimęs ėmė urgzti.

– Kodėl nelipame? – paklausė Marija Akrita. – Juk turi raktą.

Jis pasirausė automobilio daiktadėžėje, ten laikė draudimo dokumentus ir vairuotojo pažymėjimą, rado raktą. Iš lėto, nepaisydamas lietaus, nuėjo prie durų. Atrakino jas ir įėjęs uždegė lempas. Šviesa užliejo tuščią namą ir kiemo taką. Marija Akrita išvijo iš „Desevo“ šunį ir šis, dviem šuoliais atsidūręs verandoje, pradėjo purtytis iš kailio vandenį. Ji pasistatė kailinę palto apykaklę ir, įtraukusi galvą į pečius, skubiais žingsneliais nutipeno per balas.

– Lagaminus pasiimsime vėliau, – pasakė eidama vidun. – Pirma užsikurkime židinį.

– Ji paliko mums laišką, – tarė Akritas, nuėjęs prie skrynios, ant kurios į vazoną su kiparisu buvo atremtas perlenktas popieriaus lapas.

– Ką rašo?

– Nieko. Kad šaldytuve yra maisto, o spintelėje rasime vaisių ir kumpio.

– Ir viskas?

– Taip.

– Nerašo, kur ji pati?

– Manau, netrukus sužinosime.

– Duok man paskaityti.

Ji paėmė raštelį.

* Tradicinė skaldytų miežių grūdų ir jogurto sriuba, Kipre valgoma šaltąjį sezoną.

Skubiai išvykau. Manęs nebus. Nežinau, ar ilgam. Namas – jūsų. Gyvenkite, kiek norite, nors ir amžinai. Šaldytuve yra vištienos, o spintelėje – vaisių, daržovių ir kumpio. Linkėjimai.
Myliu jus.
Avgė

– Betgi... – išsižiojo ji ir nutilo.

Marija iš lėto nusivilko paltą ir pakabino koridoriuje ant pakabos. Paskui nusiavė purvu apkibusius batus ir paėmusi juos nuėjo į miegamąjį. Jis atsisėdo svetainėje į pintą krėslą aukšta atrama ir patogiai įsitaisė tarp dviejų minkštų pagalvėlių, siuvinėtų spalvotais raštais. Sulankstęs laišką padėjo jį šalia, ant tos pačios sutrūkinėjusios raižytos medinės skrynios, išpieštos juodomis ir raudonomis gėlių puokštėmis ir mėlynais paukščiais.

Ji sugrįžo, apsivilkusi chalatą ir įsispyrusi į šlepetes, ir rado jį tebesėdintį ten pat, mąsliai vedžiojantį pirštu skrynios paviršiumi.

– Miegamajame jos daiktai savo vietose. Jei ji ką nors pasiėmė, tai ne svarbiausius daiktus... Manau...

– Marija, pakaks, greit sužinosime...

– Keista. Galima sakyti, mane išgąsdino. Jos laiško, kurį mums paliko, nesupratau. Rašo išvykusi skubėdama, bet neužsimena nei kur, nei kuriam laikui, nei kodėl, ir dar tas mįslingas „...nors ir amžinai...“, tarsi būtume čia su visai atsikraustę... Jaučiuosi kaip įsibrovėlė.

– Marija, netrukus sužinosime, kas nutiko. Visada būna priežastis.

– Ne visada, Josifai.

– Deja, visada, – atsakė jis ramiu tonu slėpdamas kirbantį nerimą.

– Man šalta.

Ponas Kiras Dimitriadis, mokyklos direktorius, ir šventasis tėvas Stavras Aleksandrietis, turtingo medvilnės pirklio iš Egipto, vėliau apsigyvenusio Spilioje, sūnus, gimęs ir užaugęs Aleksand-

rijoje, pasitiko Akritų porą nepaprastai šiltai ir draugiškai. Tavernos „Gražioji Spilia“ – ji buvo ir mėsos krautuvėlė – lankytojai irgi džiugiais šūksniais pasveikino svečius. Tarp jų buvo kaimo policininkas, senukas Matėjas ir du eiguliai, šie lošė šaškėmis iš užkandžių. Pamatę Akritus, visi draugiškai sujudo ir kvietė sėstis prie jų. Akritai pasisveikino kiekvienam linktelėdami, pažadėjo netrukus papasakoti miesto naujienas ir prisėdo prie šventojo tėvo ir mokytojo staliuko.

– Ką gersite, ką valgysite? – paklausė Stavras ir skambiu šventiko balsu pakvietė Nikodimą, virtuvėje dorojantį kiaulės skerdieną.

Šis atėjo, šluostydamasis didžiules rankas į prijuostę.

– Sveiki, – ištiesė ranką.

Jo delnai, dar šilti nuo kiaulės taukų ir kraujo, kurių neįstengė sugerti prijuostės medžiaga, buvo lipnūs.

– Norime užsisakyti, – tarė šventasis tėvas.

– Man ramunėlių arbatos, – paprašė Marija Akrita.

– O jums, pone Josifai?

– Prašyčiau brendžio.

– Arbatos su medumi ar cukrumi?

– Su medumi, – atsakė Marija Akrita. – Tik jo nedaug.

– Kada atvažiavote? – pasiteiravo ponas Dimitriadis.

– Popiet.

– Turbūt gyvensite pas panelę Avgę, kaip visada.

– Taip, kaip visada, tačiau žinote, kad...

Senukas Matėjas pertraukė Marijos mintį, triukšmingai prisitraukdamas artyn kėdę. Jis įsigrūdo tarp mokytojo ir Akrito, šie truputį pasitraukė į šalis, kad senukas su gremėzdiška apranga – auliniais batais ir galifė – įsitarpuotų. Įsitaisęs Matėjas barkštelėjo rožiniu per stalą. Tuo tarpu grįžo ir šeimininkas Nikodimas.

– Prašau pilną lėkštę užkandžių, – užsakė senukas.

– Ne, ne! – protestavo Akritas. – Mes ką tik pavalgę!

– Tik nešk! – įsakmiai paliepė senukas šeimininkui staigiai mostelėjęs ranka su rožiniu. Gintarinį rožinį jam kadaise pado-

vanojo Akritas kaip suvenyrą iš Akupės*. Iš pradžių Matėjas sutiko tokią dovaną skeptiškai – neva dabar vaikščiosiąs kaip tikras senis, vis dėlto ilgainiui taip su juo susigyveno, kad rožinis ne tik priaugo jam prie pirštų, bet, kaip kartą pasakė Kiras Dimitriadis, tapo „jo laikrodžiu ir pulsu".

Policininkas irgi prisitraukė kėdę arčiau. Jis buvo neaukšto ūgio, neproporcingai didele galva, styrančiais į visas puses gaurais ir dideliu guzu ant skruostikaulio. Daug nekalbėdavo, beveik nesijuokdavo ir niekados nepranešdavo policijos štabui apie tvarkos pažeidimus savo kaime, nors jų pasitaikydavo ne taip ir retai... „Kodėl turėčiau raportuoti? – aiškino jis kartą bičiuliui, policijos leitenantui. – Raportuosiu ar neraportuosiu, mano žmonės niekados nepasikeis, visai kaip mūsų vyriausybė niekados pažadų nesilaikys. Tai štai kaip."

– Vis dar nešiojatės rožinį? – paklausė Marija Akrita.

Senukas Matėjas neprigirdėjo ir Dimitriadis pakartojo jam klausimą.

– O kas mums telieka, mokytojau? Melanija, iškeliaudama į paskutinę kelionę, išsinešė pasiutimą ir užsispyrimą, o aš išsinešiu nuodėmes ir rožinį.

Ir vėl senukas paniro į save.

– Seniai pas mus nebuvote, jūsų ir pėdsakai ataušo, – stebėjosi Dimitriadis. – Ir reportažų spaudoje nebematyti...

– Negi žemėje niekur nebekariaujama?! – pajuokavo šventikas Stavras.

Marija Akrita dirstelėjo į vyrą, tikėdamasi, kad bent dabar, šioje kaimo kavinėje, jis netylės, kaip įprasta pastaruoju metu, tik veltui vylėsi. Akritas sustingusiu žvilgsniu žiūrėjo į rožinio karoliukus ir atrodė, kad nesupranta, kas vyksta aplinkui. Ji paskubėjo atsakyti už vyrą:

– Deja, taikos pasaulyje dar nėra, *pater* Stavrai. Josifo tyla rodo ne vien taiką, kaip ir mūsų visų tylėjimas.

* Miestas Dramblio Kaulo Kranto Respublikoje, Vakarų Afrikoje.

– Na, pas mus pailsėsite, – draugiškai tarė Dimitriadis. – Nori nenori... Ar ilgai ketinate svečiuotis?

– Dvi, tris dienas. Gal savaitę.

– Ne! Ilgiau, – staiga įsiterpė Akritas.

– Malonu girdėti, – nudžiugo šventikas Stavras.

– Nuostabu! – pritarė Dimitriadis. – Ar daug keliaujate? Jūsų niekur spaudoje nematyti!

– Kur tik mudu nebuvome, – atsakė Marija Akrita už vyrą, nekantraudama rasti progą ir paklausinėti, kas nutiko Avgei ir kodėl ši išvyko.

Pasirodė šeimininkas Nikodimas su padėklu. Išdėliojo stiklus ir užkandžius: artišokus, salotų šerdis, rūkytą kumpį, virtas pupas su luobele, avižų košę su taukais, kiaulieną ir sraiges. Paskui įspraudęs tarp kelių vyno butelį atkimšo, o arbatinį puodelį, kuriame tirpo medus, stumtelėjo prie Marijos Akritos. Vaišino šventasis tėvas Stavras.

– Į sveikatą!

– Pakepk ir dešrelių, – paliepė šeimininkui policininkas.

– Bet mes jau tikrai sotūs, – nusišypsojo Marija Akrita.

Policininko žvilgsnis rodė atkaklumą.

Laukiant karštų užkandžių aplink stalą susispietė visi „Gražiosios Spilios“ lankytojai. Nei Marijai, nei Josifui jie netrukdė. Žinojo, kad, anksčiau ar vėliau, tai neišvengiama. Kipro kaimuose negražu palikti svečią ar atvykėlį vieną, net jeigu ir aišku, kad tas svečias nori pabūti vienas.

– Ar judu pavežėte tą vaikiną? – paklausė šventasis tėvas, braukdamasis retus plaukus ant plikės.

– Taip, – atsakė Marija Akrita, – paprašė, kad išleistume jį čia. Ar jau rado nakvynę?

– Aš jį priėmiau savo namuose, – atsiliepė šventikas. – Jo bičiuliai, kurių atvažiavo aplankyti, nuomoja antrą aukštą mano name. Jie – ikonografai, restauruoja ikonas ir freskas.

– Jie rado vienuolikto amžiaus freską! – patikslino Dimitriadis.

– Būtų įdomu ją pamatyti, jei bus galima.

– Žinoma... – norėjo pritarti Dimitriadis.

Tačiau šventasis tėvas jį pertraukė:

– Nepatarčiau, mieloji Marija. Tie žmonės pilni paslapčių. Kai jie dirba, niekas jiems aplinkui neegzistuoja. Nei „labas", nei „kaip laikotės?" Darbas ir tyla. Nė vandens man nepasiūlė. Pirmą kartą pasijutau svečias Dievo namuose! Daugiau pas juos į koplyčią kojos nekeliu.

– Aš kartais užsuku, – nusišypsojo mokyklos direktorius. – Man patinka stebėti, kaip jie dirba. Tikras ritualas! Kaip neurochirurgija! Savo mažyčiais įrankiais, pincetėliais ir lopetėlėmis nuskuta gipso sluoksnį, paskui teptukais ir vatos gumulėliais valo nuo piešinių fragmentų kalkes. Štai po tokį lopinėlį kasdien! Mažiau nei po kvadratinį centimetrą! Pusantros savaitės valė Viešpaties akį!

– O kokie jie kaip žmonės? – paklausė Marija Akrita.

– Laimingi! – tvirtai atsakė mokytojas.

– Turbūt jauni?

– Šešiasdešimties, o gal septyniasdešimties.

– Keista, kai jaunasis mūsų pakeleivis pasakė, kad juodu jo draugai, pamaniau...

– Spėju, jiems per šešiasdešimt, nors atrodo jaunesni už mane, o man dar ir keturiasdešimties nėra.

– Tamsta esate keturiasdešimt penkerių, – pašmaikštavo šventikas.

– Oo, šventasis tėve, kam išduodate paslaptį? – nusišypsojo Dimitriadis. – Ir dar padauginate! Juk sakiau: keturiasdešimt keturi. Dvejais metais jaunesnis už jus.

Visi nusijuokė, išskyrus Josifą Akritą, į juos žvelgiantį atsajai.

– Tas vaikinukas jų sūnus? – paklausė šeimininkas, dėliodamas ką tik atneštus užkandžius.

– Ne, – atsakė jam šventasis tėvas. – Jis kaip mes. Iš... minėjo, iš kurios salos, bet pamiršau, labai svarbi mūsų religijos istorijoje sala, mmm... Na, tiek to.

– Iš Patmo, – priminė jam Marija Akrita.

– Taip, taip, – patvirtino šventasis tėvas Stavras ir vėl prisipylė stiklą vyno. – Apokalipsės vieta!

– Taigi, sveiki atvykę! – kilstelėjo jis stiklą.

– Į sveikatą!

Išgėrė.

– O Avgė? Kodėl mūsų mokytoja neatėjo? Gal tie žydai ir jai nieko nebeleidžia? – ironizavo šventasis tėvas.

– Negi jums neminėjau? Maniau... – sumikčiojo Dimitriadis. – Man atrodo, ji išvažiavo į miestą.

Marija Akrita pasinaudojo proga, kurios ilgai laukė.

– Tikrai taip. Paliko mums laišką, kad jos nebus. Tačiau nieko tiksliai neparašė. Gal jums užsiminė, kur važiuoja?

– Neminėjo. Maniau, išvažiavo pas jus į Levkosiją*, – atsakė Dimitriadis.

– Kaip? Nepaprašė nė leidimo iš darbo? Juk reikia... – nustebo Marija Akrita.

– Ne, dabar nebereikia. Pakanka pasakyti, kad blogai jaučiamės, ir turime teisę neiti į darbą tris dienas be gydytojo pažymėjimo.

– Kada ji išvažiavo?

– Antradienį. Vakar. Tiksliau, pirmadienio vakarą.

– Logiška, kad rytoj turėtų...

– Taip, rytoj turėtų grįžti.

– Arkangelskiai irgi nieko nežino? Juk Avgė kartais ir jiems talkina? – paklausė šventikas Stavras.

– Niekas nieko negirdėjo.

– Kurion pusėn patraukė? – nesiliovė klausinėti Marija Akrita.

– Nieko nežinau. Tik girdėjau, kad apie penktą valandą vakaro viena mūsų mokinė ją matė su nedidele kuprine ant pečių traukiant mišku pėsčiomis link Platanės**. Čia turbūt naujausia žinia.

Tyla pabrėžė visų nuostabą ir susirūpinimą, tik senis Matėjas, kuris nedalydavo pokalbyje, staiga ėmė ginčytis su žmona, maldavo „įsileisti jį į lovą". Paskui jis vėl staiga nutilo.

– Senukas, regis, jau įsitaisė lovoje! – nusijuokė Nikodimas.

Marija Akrita išgėrė arbatą ir, stengdamasi išlaikyti kuo ramesnį ir natūralesnį balsą, vėl pasiteiravo:

---

* Levkosija – Kipro Respublikos sostinės savivardis (tarptautinėje literatūroje ir kartografijoje dažniausiai vadinama Nikosija).

** Platanė – kaimas Troodo kalnuose.

– Kaip jai pastaruoju metu sekėsi? Nematėme jos du mėnesius.

– Puikiai! Pirmadienį ji atrodė gerai. Kaip visad buvo geros nuotaikos, – paaiškino Dimitriadis.

– Laiške ji neužsiminė nei kur išvyko, nei kodėl. Mums neramu.

– Ničnieko nesuprantu, – įsiterpė šventasis tėvas Stavras. – O jūs irgi geras, – pasigręžė į Dimitriadį, – man nė nesakėte. Būčiau kaipmat viską sutvarkęs.

Josifas Akritas pagaliau pakėlė akis nuo gintarinio rožinio ir griežtai pažvelgė į šventąjį tėvą. Stavras gal ir bandė įspėti, ką slepia tas žvilgsnis, tik veltui. Nuožmus Akrito žvilgsnis rodė, kad kažkas negerai. Šventasis tėvas panoro sušvelninti nuotaiką ir sugestikuliavo rankomis – jis tikrai ničnieko nenutuokiantis ir esąs nekaltas. Tas „nekaltumas“, kaip šventasis tėvas jį suprato, nesušvelnino padėties ir šventikui teko nusukti akis. Jis čiupo gabalėlį dešros ir įsidėjo į burną. Kramtė auksiniais krūminiais dantimis, o riebalai, pasiekę gomurį, tryško pro lūpų kampučius.

– Nutariau gyventi čia, – pagaliau prakalbo Josifas Akritas, tarsi įgarsindamas savo vidinį balsą arba pavėluotai plėtodamas ankstesnio pokalbio temą. – Nusipirksiu namą, suremontuosiu ir bandysiu...

Marija Akrita pažiūrėjo į jį su nuostaba, nepajėgdama jos nuslėpti. Pirmą kartą nuo tos dienos, kai pasitiko jį oro uoste grįžusį iš kelionės, jis davė ženklą – nors menką, nekonkretų ir pavėluotą – dėl savo ateities planų. Anksčiau nei jai, nei draugams, kurie irgi nuolatos važiuodavo jo pasitikti į oro uostą, nėra prasitaręs daugiau nei įprasta. Net ir anglui, vyriausiajam agentūros „World News“ redaktoriui, kuris specialiai atskrido iš Londono išgirsti iš pirmų lūpų, kas jam nutiko, Josifas nenorėjo aiškinti savo asketiško atsiribojimo priežasties. Jis atsisakė misijos Indokinijos karo zonose, kurią praeityje būtų aistringai sutikęs kaip naujos sėkmės pažadą. Negavęs paaiškinamos priežasties londonietis perspėjo, kad Josifo elgesys prilygsta „atsisakymui atlikti pareigą!“ ir jie agentūroje aptarsią, ką daryti toliau. Agentūra neįstengė pakeisti Josifo nuomonės net pasitelkusi savo teisininkus, net šiems pareikalavus, kad jis pristatytų į darbovietę informaciją ir medžiagą,

sukauptą per keliones po Afriką ir Aziją. Medžiagą, kuri „World News“ atneštų milijonus! Jis nieko ir jiems neatsakė. Nieko nepasakojo apie išgyvenimus ir niekam neaiškino savo ketinimų, apie kuriuos Marija nujautė, bet nieko tiksliau nežinojo. Tik dabar, kai jau dešimt dienų kaip grįžęs, kaimo kavinėje trumpam palietus šią temą, vyras prasitarė apie savo sumanymą... bet nepaaiškino, kodėl taip nusprendė...

– Nuostabu! – pakiliai pritarė šventasis tėvas Stavras. – Ar ne, mokytojau?

Dimitriadis turėjo kitokią nuomonę ir jos neslėpė, juk kosmopolitas, keliautojas negali rimtai kalbėti apie norą kraustytis į kaimą. Taip svarstė mokytojas. Gyvenimas Spilioje tinka tokiems kaip jis – Dimitriadis, jis pats nesivaikė karjeros ir nesiekė paaukštinimo ar paskyrimo į miestą, todėl pagaliau virto pilvotu savo „likimo apaštalu“; toks gyvenimas tinka ir šventajam tėvui, į kurio sutaną įsikibęs visas būrys vaikų, anūkų ir kurio misija padeda išlaikyti visą tą nekilnojamąjį turtą; jis tinka Arkangelskiams, kurie randa ramybę koplyčiose ir vienuolynuose, atverdami bizantiškas paslaptis; tik šitai ne jam, Akritui, žiniasklaidos herojui pačiame jėgų žydėjime, kuris laikė savo pirštus ant pasaulio pulso, jį užčiuopė, kuris buvo liudytojas ir vertintojas įvykių, suskaldžiusių...

– ...atomą, – paikai leptelėjo Nikodimas.

Visi nusijuokė, tik Akritų porai ir apsiblaususiam Matėjui buvo nejuokinga.

Dimitriadis baigė savo išvedžiojimus, sukėlusius Marijai Akritai norą jį išbučiuoti.

– Ir dar... Ponia Marija Akrita! Abejoju, ar ponia Marija, kuri myli Spilią, yra nusiteikusi dalytis liūdną mūsų likimą, – pridūrė mokytojas. – Ką manote, mieloji Marija?

– Nežinau, ką atsakyti, – gūžtelėjo ji pečiais. – Viskas priklausytų nuo daugelio aplinkybių...

Šeimininkas Nikodimas, įtardamas, kad įsiterpęs prašovė pro šalį, staigiai nurijo paskutinį gurkšnį vyno ir pakilo.

– Kartosite? – lyg ir pasiūlė, lyg ir paklausė.

– Prisėsk uodegą, – sustabdė jį šventikas. – Ką kiti apie mus pagalvos!

– Tą patį, – sukikeno kažkas iš lankytojų.

Šventasis tėvas nusprendė keisti temą:

– Geriau įjunkime radiją. Pasiklausykime orų prognozės. Rytoj pas mane ateina darbininkai remonto daryti, kad tik neužeitų lietus.

– Šiemet toks oras...

Skardus pranešėjo balsas sudrebino „Gražiąją Spilią". Visi išgirdo, ko ir laukė. Tai, ką buvo įpratę girdėti nuo tos dienos, kai tavernoje atsirado radijas. Vietinės reikšmės žinias, kaip įprasta prisotintas 1821 metų karo* ir kankinio Kiprijono** biografijos interpretacijų.

Kai šeimininkas atsistojęs išjungė radiją, iš lauko pasigirdo muzika. Šį kartą buvo skambinama gitara. Visi pakėlė akis į namo gatvės gale antrą aukštą, kuris švytėjo geltonomis ir žydromis šviesomis, o už langų ir užuolaidų – bent taip visi įsivaizdavo – sėdėjo Spilios svečiai užsieniečiai. Kiekvieną vakarą, tą pačią valandą, tavernos lankytojai girdėdavo muziką, kurią senu klavesinu skambindavo moteris. Iš pradžių Bacho ir Skarlačio monotonija kaimiečius erzino, bet ilgainiui jie priprato, pamėgo ją, o pastaruoju metu, žaisdami graikiškąjį pokerį – „harakirį" – ar biliardą, daugelis net švilpaudavo arba niūniuodavo į taktą.

– Žmogus prie visko pripranta, – tarė šventasis tėvas.

Tačiau šiandien klavesiną pakeitė gitara, skambėjo ne Bachas, o kai kas neįprastai aistringa ir skvarbu kaip šaltis, geliantis iki kaulų smegenų.

* 1821 m. graikai, sukilę prieš Osmanų imperiją, pradėjo daugiau nei šimtmetį trukusį antikolonijinį judėjimą visoje Europoje.

** Arkivyskupas Kiprijonas (1756–1821), Kipro bažnyčios lyderis per graikų ginkluotą kovą už nepriklausomybę, žymus XIX a. Kipro švietėjas, pirmosios Kipro graikiškos gimnazijos 1812 m. įkūrėjas, turkų viešai buvo pakartas Levkosijos centrinėje aikštėje.

*

Ji garuodama išėjo iš vonios ir atsistojo prieš veidrodį. Ašarų išplautas žvilgsnis, pavargusios akys. Glamonių išsiilgusi matinė oda ir krūtų speneliai. Ji persibraukė per baltą randą, paliktą chirurgo peilio, kaip kad vakar tas jaunuolis perbraukė gitaros stygas neišgaudamas melodijos – jos styga tylėjo kaip jaunuolio gitara.

Praėjo pusmetis nuo dienos, kai jie mylėjosi. Tiksliau – nuo vakaro, kai jis ruošėsi išvykti kelionėn ir kartojo jai, – kaip prieš kiekvieną kelionę, – kad jos pasiilgsiąs, nes ten, kur važiuoja, susidursiąs tik su žiaurumu, nejautra ir skausmu. Tą patį vakarą po audringos ir aistringos sueities vonioje ji pirmą kartą užčiuopė auglį ir pajuto aštrų skausmą. Drebėdama iš netikėto išgąsčio ji visą valandą išgulėjo vonioje ir verkė, o išėjusi iš vonios kambario rado jį ramiai miegantį. Nežadino, o kitą rytą, veždama Josifą į oro uostą, nieko jam nesakė. Nenorėjo iš anksto kelti aliarmo ir nutarė pasikalbėti su gydytoju. Nieko jam nepranešė ir vėliau per visą jo misiją – nei raštu, nei telefonu; nieko apie onkologo diagnozę ir operaciją, kurią šis patarė daryti nedelsiant. Nenorėjo užkrauti vyrui rūpesčio, kuris tik apsunkintų jam ir taip sunkų, pavojingą darbą karo sąlygomis arba verstų jį viską metus grįžti į Kiprą. Ji pasakys, kai ateis tinkamas laikas. Jis grįžo namo penkiomis savaitėmis anksčiau, nei planavo, – staiga ir nieko nepranešęs. Atrodė neatpažįstamas, išsekęs, visai kitas žmogus. Ne toks kaip anksčiau, kai kiekviena misija, anot jo paties, praturtindavo, ir jis nekantraudamas pasakodavo jai apie savo nuotykius, atsidėjęs kiekvieną sekmadienį rašydavo jai ilgiausius laiškus, o milijonai skaitytojų ir žiūrovų visose pasaulio kertelėse, kurias pasiekia „World News“, žiūrėdavo jo reportažus, dokumentines juostas ir nuotraukas! Šįkart per pustrečio mėnesio jis buvo atsiuntęs tik tris trumpus ir santūrius laiškus, teigiančius, kad viskas gerai ir jis reguliariai vartoja aspiriną, chininą, valgo nedaug, maitinasi sveikai, mirtinų pavojų nėra. Jo reportažai irgi sutrumpėjo. Jie tebebuvo puikūs, tačiau be dramatizmo ir aštraus žvilgsnio, kuris išskirdavo jį iš kitų. Jo nuotraukos ir filmai, siunčiami agentūrai transliuoti ir skleisti,

įgavo gerokai ramesnį atspalvį, tarsi būtų vengiama ciklono epicentro. Atrodė, jis stebi įvykius per atstumą, leidžiantį vertinti tragediją šaltakraujiškai, objektyviai, ir pirštas, spaudžiantis gaiduką, jam dabar svarbesnis už paleistą kulką, o dar svarbiau nei tas pirštas – pačios karo priežastys ir intrigos. „Kas tau darosi, Josifai? Negi išsisėmei?“ – kartą paklausė jo vyriausiasis redaktorius. Karo žurnalistas, kurio darbai nuolatos sulaukdavo tarptautinių apdovanojimų, nes kiekviename jo „filmo kadre, nuotraukoje, portrete ar šio detalėje – taip bylojo vienas „Pagyrimo raštų“ – sutilpo tiek, kiek „knygoje apie žmonijos kančią ir žiaurumą“?

Jam sugrįžus, ji laukė, kol praeis pirmosios, pačios sudėtingiausios dienos, o supratusi, kad veltui tikisi jo dėmesio ar klausimo, suteikiančio progą atsiverti ir papasakoti savo vidaus dramą, pati ėmė jį kalbinti. Paklausė, kas nutiko, kodėl, kada ir kur jis taip persimainė, ar galinti jam padėti. Ji vylėsi, kad vengdamas atsakyti į keblius klausimus, pats ims klausinėti, tačiau jis tik trumpai atsakė, kad viskas gerai, kad niekas per daug nepasikeitė, o tiesiog išniro į paviršių, nes kaupėsi daug metų. Dabar neva trokštąs tik vieno – ramiai praleisti kelias dienas Spilioje.

Į Spilią važiavo kartu su juo. Nepriekaištavo, leido daryti, ką jis nori, ir sunerimusi tyliai jį stebėjo.

Po letargo miego, trukusio kelias paras, neskaitant trijų valandų pertraukos, jis truputį atsigavo. Kasdien leisdavosi į ilgus pasivaikščiojimus, sukeliančius fizinį nuovargį. Laipiojo po kalnus, skaitė detektyvus ir populiarius žurnalus, klausėsi muzikos, mėgavosi židiniu ir pagaliau pasakė, kad pailsėjo ir jam jau geriau. Tiesa, abipusė aistra, kuri nuo pirmojo pažinties vakaro Barselonoje niekados nebuvo pasitraukusi, dabar prigeso. Tiksliau, reikia šitai pripažinti, visai užgeso. Jokia atverta paslaptis, joks sunkus sapnas nebeprikels jo taip, kad pultų jai į glėbį, juodu pasišnekėtų, o ji užliūliuotų jį pasimylėjimo nuovargiu, kuris praeityje atstodavo geriausią terapiją.

Prieš savo pastarąją kelis mėnesius trukusią komandiruotę į Afriką ir Aziją, nebesilietė prie jos, netroško jos artumo. Vengė šito ir dabar sugrįžęs. Susvetimėjimas, prasidėjęs sulig paskutinė-

mis jo misijomis, stiprėjo. Tą vyrą, kurį pažinojo arba kurį manė pažįstanti, priminė tik jo nenumaldoma trauka Spiliai ir meilė Avgei, kurią tebejautė, nors ir neberodė taip atvirai kaip anksčiau. Jei Marija nebūtų pažinojusi Avgės jau daug metų ir mylėjusi jos nuoširdžiai, visai kaip jis, gal įtarinėtų, pavydėtų, tačiau Avgė kėlė tik pasitikėjimą. Ji buvo vieno Josifo bičiulio partizano, pakarto anglų* 1956 metais, sesuo. Motinos neteko dar ankstyvoje vaikystėje, ir aplinkybės pavertė ją jaunesniąja Josifo sesute. Josifas padėjo jai baigti vidurinę mokyklą, tada pasiūlė stoti į pedagoginį institutą, rūpinosi ja ir rėmė ją kaip brolis ir draugas. Marijos jausmai Avgei buvo kitokie nei jo, tačiau be galo šilti ir nuoširdūs. Marija lenkė Avgę dvejais metais, tačiau jas siejo daugybė pomėgių: jiedvi mėgo keliauti, abiem patiko muzika, šokiai, sportas. „Ir Josifas!“ – juokaudavo sutartinai.

Dėl to Marijos nenustebino, kad nuo ketvirtadienio, kai juodu atvyko į Spilią, Josifas domėjosi tiktai mistiškai dingusia bičiule, važinėjo į Levkosiją, Limasolį, Pafą, lankė jos gimines, bandydamas rasti Avgę arba ką nors apie ją sužinoti. Deja, nesėkmingai, nors ir išsėmė visas galimybes, prašydamas bendrų pažįstamų ir draugų pagalbos, teiraudamasis ministerijose ir policijoje.

– Gal ji pabėgo su vaikinu ir abu slepiasi? – svarstė jis.

– Duok Dieve, kad taip būtų, bet man neatrodo, – atsakė ji.

– Kodėl?

– Nujausčiau, nes tokių dalykų nenuslėpsi. Arba...

– Arba?..

– Nieko. Pagalvojau, kad dažnai savo paslaptimis nesidalijame. Niekam nieko nesakome, nes nenorime arba negalime.

---

* 1878 m. Osmanų imperija perdavė Kiprą Jungtinei Karalystei protektorato teisėmis už taurę auksinių monetų (JK žadėjo padėti Osmanų imperijai apsiginti nuo Rusijos). Britai valdė salą iki pat kolonijinės sistemos žlugimo 1960 m., tada Kipras gavo nepriklausomos respublikos statusą. Britų valdymo laikotarpis Kipre buvo nestabilus ir politiškai, ir ekonomiškai: 1925 m. priimta antidemokratinė konstitucija, įdiegta griežta gyventojų apmokestinimo sistema (tiesa, ji padėjo pagerinti infrastruktūrą ir administracinį valdymą); 1931–1940 m. įvesta diktatūra; prasidėjo graikų daugumos ir turkų mažumos konfliktas, o 1954 m. – antikolonijinis partizaninis kipriečių judėjimas.

Taip, ji teisi! Žmonės daug ko kitiems nesako! Daug ko netgi sau nedrįsta pripažinti!

Jis! Kiek jis pats nutylėjo, kiek nuo jos slepia! Tuntą problemų, lengvų ir sunkių, nuo tos lemtingos valandos – netgi ne nuo valandos, o nuo akies mirksnio, asmeninio apsisprendimo akimirkos, kurios, kad ir labai nori, neįstengia išskirti laike ir apčiuopti, kad ji padėtų pažadinti širdyje žmogų, galintį padėti kitiems ir leidžiantį kitiems padėti jam.

Ji! Kokią erotinę energiją ji gniaužia širdyje, kiek meilės kertelių dar neatverta! Kaip ji norėtų, o Dieve, kad jos klájokliai meilės jausmai, susispietę aplink sėklą, nušviestų ją dieviška šviesa, ji taptų vaisinga ir išsigydytų žaizdų kupinas ertmes!

Michailas! Jo pirštai pažadina garsų paslaptis! O, kad jis taip gerai išmanytų ir kalbos paslaptis! Kiek staiga atsivertų to, kas dar nepatirta! Kokia slėpininga ir netikėta toji priežastis, sukėlusi jai geismą gražiam jaunuoliui iš Patmo!

Šuo! Rastas ant kelio ketvirtadienį. Jo žvilgsnyje – vien atsidavimas ir baimė. Štai! Suinkštė. Kur jis? Kas jam? Pakilo pažiūrėti, kur šuo, bet susivokė esanti nuoga. Oda pašiurpo. Dar kartą apžiūrėjo save: pažastų plaukai atrodė gerokai suvešėję. Įsisupo į chalatą, įmetė į vandens šildytuvą kelias malkas, kad vyrui grįžus nepristigtų karšto vandens, ir nuėjo prie durų. Lauke sniegas dengė žemę per pėdą! Šuo džiugiai sulojo, įšoko pro duris ir pribėgęs prie krosnelės nusipurtė apsnigtus gaurus. Keli kaimynų vaikai, užsimaukšlinę megztus gobtuvus iki pat akių, mėtėsi sniegu. Stabtelėjo, įsižiūrėjo į juos. Vienas, pats vyriausias, ją pastebėjo.

– Laba diena, ponia Marija.

Kiti du jaunesni nepasisveikino, nė neatsakė į jos motinišką galvos linktelėjimą ir nudelbę akis nubėgo.

– Sveiki atvykę, – darkart tarė berniukas, truputį susigėdęs, o pasisveikinęs išlaisvėjo ir nukūrė paskui draugus.

– Ačiū, Michailai.

Ji nurinko nuo stalo lėkštes ir nunešė į virtuvę. Ketino plauti, paskui atidėjo rytdienai. Visą vakarą širdis smarkiai plakė keldama paniką. Išsitraukė iš rankinės raminamųjų, nurijo, užsigerdama stikline vandens, ir sugrįžo į svetainę.

Atsisėdo sukryžiavusi kojas ant rankų darbo kilimo iš spalvotos vilnos šalia židinio ir pasiėmė knygą. Nestora knyga odiniais viršeliais kai ką priminė, bet ji neatsekė ką. Paskui paėmė pirmą pasitaikiusį žurnalą, pavartė, bandė spręsti kryžiažodį: pagrindinė Atėnų gatvė, transporto priemonė, vertikaliai – vaistų pavadinimas, trečia raidė R... ji pakilo, nuovargis merkė akis. Pasirąžė ir nušliurino prie jo, atsisėdo ant grindų šalia.

– Ką skaitai?

– Nieko.

– Parodyk.

– Esė.

– Galima?

Nenoromis davė.

– Ar įdomu?

Gūžtelėjo pečiais, tarsi sakytų „nežinau“ arba „tikriausiai“, ir nieko daugiau neaiškino. Jis, kuris dar visai neseniai, sulaukęs panašaus ar net visai paprasto klausimo, pradėdavo ilgą, išsamią ir kruopščiausią teksto analizę, paverčiančią tolesnį skaitymą iš esmės nebereikalingu! Dažnai net nebe tokiu įdomiu!

Ji atvertė knygą toje vietoje, kur buvo skirtukas.

Tragiškiausias ir turbūt paskutinis šiuolaikinio Tesėjo atradimas: labirinte jis neberas Minotauro, kad ir kaip

ieškotų. Nebeturės galimybės su juo susiremti ir, jei reikia, didvyriškai žūti dėl savo idealų, kaip nutikdavo tesėjų kartoms praeityje. Gaila, kad mūsų laikų, o gal ir kiekvienos naujos epochos labirintuose nebeliko pabaisų ir gražių, romantiškai įkvepiančių būtybių. Jas susikuriame, kad užpildytume tuštumą krūtinėje. Kai mūsų gyvenime nebeliks nei epo, nei šventos misijos, kai suvoksime, kad mūsų drąsa ir ją sužadinusios jėgos yra tik iliuzija, sulipdyta iš sutrupėjusių svajonių ir idealų, tada, jau pasenę, bet nušviesti išminties, ieškosime tamsoje siūlo, kad grįžtume į pasaulio šviesą, į gamtą apšviečiančią saulę, deja, vienintelę galinčią mūsų sąmoningame gyvenime parodyti tikrovės spalvas už mūsų sienų. Iš visos tuštumos vertingesnė ta, kuri su apvalkalu. Šitaip, žingsnis po žingsnio, mostas po mosto, judėsime link kapavietės, kad ramiai atsigultume šalia kaulų Ariadnės, kadaise pasiūliusios vienintelį įmanomą gyvenimą ir vienintelę įmanomą meilę, tačiau mums svarbiau buvo siūlas...

Ji užvertė knygą.

– Tu tiki tuo?

– Ar tai svarbu?

– Žinoma. Todėl, kad ir tu taip gyveni. Šalia tavęs, visai kaip čia rašoma, Ariadnė trūnija.

Jis ne iš karto atsakė, pažarstė žarijas, atsitiesė ir tik tada tarė:

– Nežinau! Kartais noriu, kad būtų taip, kaip parašyta, kita vertus, toks sunkus tekstas, kad net prakaitas muša.

– Anksčiau buvai kitoks. Tikėjai tuo, ką dirbi. Buvai laimingas darydamas tai, kuo tiki ir ką mėgsti, iškeldamas kitų skausmą į šviesą. Kodėl dabar tave valdo tik tavo kančios? Ar neužtenka kitų? Gal jau kitų skausmo neliko?

– Gali man grąžinti knygą?

– Ak, atleisk.

Atidavė ir atsistojo. Jei nebūtų įpratusi jo mylėti ir pateisinti viską, ką jis daro ir sako, dabar galėtų pasakyti daug sunkių ir

žeidžiančių žodžių, nes jis šito nusipelnė. Ji pakluso seniems jausmams, sutramdė vidinį šauksmą ir susilaikė.

– Jei neklystu, aš ją tau neseniai dovanojau... oi, ne, po vestuvių. Šitą ir dar kelias knygas.

– Ši vienintelė neskaityta. Ji plona, bet nesitikėjau... – staiga nutilo.

– Einu miegoti, – tarė ji. – Man tavęs laukti?

– Ne, dar pasėdėsiu.

– Labanaktis, ir nepamiršk durų, čiaupų. Ir šuns.

Jis patikrino duris, čiaupus ir suvertė į šuns dubenėlį ėdalą iš konservų dėžutės. Tas pats ritualas vakar ir užvakar, ketvirtadienį ir penktadienį. Tas pats ryt ir poryt, šeštadienį ir sekmadienį. Labanaktis, Ariadne. Ji atrodė vieniša, jai reikėjo jo, o jis nebuvo nusiteikęs padėti. Abejingas ir svetimas. Labanaktis.

Atsirakino seifą kaip vakar, užvakar, kaip bus ir rytoj. Rakino kuo tyliau, nenorėdamas patraukti jos dėmesio. Tegu ji pasiges jo nedidelių, bet paslaptingų nuotykių. Peržiūrėjo, kaip įprasta, kaip darydavo kiekvieną kartą, seifo turinį ir ištraukęs pirmus pasitaikiusius lapus juos perskaitė, vienur kitur pataisė tekstą, įrašydamas tinkamesnį žodį:

Toliau – tik badas.

Badas. Įdomu, ar tvirtagalė priegaidė?*

Karštis.

Sekinantis. Ar panašiai. Pagalvosiu. Epitetai, susiję su orų aprašymais, ateina savaime, arba, atvirkščiai – tik gerai pažinus klimatines vietovės sąlygas.

* Graikų žodis πεῖνα (badas) anksčiau buvo žymimas riestiniu kirčio ženklu.

Vimdančioje Pietų Afrikos kalėjimo smarvėje net mirtis belaisviams atrodė kaip išsigelbėjimas.

Melodramatiška, išpūsta. Kaip visas tekstas! Reikia apnuoginti tiesą. Tiesa nemėgsta priaugintų raumenukų, tik gryną kaulą, bet ar jis išdrįs... Pagaliau šie tekstai, šūsnys nuotraukų, dokumentinės juostos, kurių dar nesurūšiavo ir galbūt niekados šito nepadarys, šimtai netikėčiausių kadrų, pelniusių jam šlovę ir pinigus, neturi tapti sočiu patiekalu išalkusiam žiniasklaidos vartotojui. Jis visados įtarė, kad rodo tik paviršių, kad yra kaip kiaušinio lukštas, po kuriuo kliuksi trynys, o jo branduolyje kaupiasi nuodai, neleidžiantys jam atsiverti.

Naują nepublikuotą medžiagą seife, kurią agentūra reikalavo atiduoti „įvertinti", nesunku panaudoti visuomenei klaidinti, sau palankiai nuomonei formuoti, o jeigu taip, tai jis irgi prie šito prisidėtų. Viršininkai pažertų už tai didelę algą ir premijų, o visą medžiagą be jokios analizės ir skrupulų sušertų agresyviam savo verslui. Tuo tarpu jis galėtų daryti ką tik nori ir melžti priedus iš agentūros, kuri nedelsdama paklotų jam visa, ko tik jis prašytų.

Ne, ne, ne, jis niekados šito nedarys. Geriau sudegins, sumes užrašus į dokumentų smulkintuvą ir atsisveikins su savo „šviesia, sėkminga, šlovinga" karjera. Išlaisvėjęs jis imsis jau numatyto didžiojo savo plano, rašys libretus, sieks nirvanos ir draugų, kurie atrado nirvaną tikėjime, moksle, baimėje arba kvailystėse! Arba pasielgs dar paprasčiau. Planas, išsakytas užvakar kavinėje, buvo svarbus, nors netolimoje praeityje toks neatrodė! Apsisprendė gyventi Spilioje. Nusipirks seną tradicinės architektūros namą, suremontuos ir pasitrauks nuo visų į paraštes, jose ir liks. Vienas arba su ja. Rytoj tvirtai pasakys jai, kad turi teisę būti laisva: ji graži, jausminga, sveika; ir jai gyventi pagal jo planą būtų neteisinga, beveik nusikaltimas. Rytoj. Kam atidėlioti? Šito jai nepasakė nei vakar, nei užvakar, nenorėjo jos prislėgti, nenorėjo užkrauti dar vieno galvosūkio, nes abiem ir taip pakako rūpesčių dėl mistiškai dingusios Avgės. Dabar jis aiškiai suvokė, kad delsimas tik kenkia.

Gerai! Jis užrakino seifą.

Pirštų galiukais įsėlino į miegamąjį. Ji miegojo, iškišusi iš po gelsvos antklodės koją. Dailią, patrauklią, rausvą. Stabtelėjo, žiūrėjo į ją ir jam parūpo, kaip viskas atrodys rytoj tą pačią valandą? Ar rytoj arba poryt padarys, ką ir vakar buvo užsimojęs atlikti jau šiandien? Ar ir vėl nugalės neapsisprendimas, diktuojantis viską, kas dedasi jo viduje ir aplink jį? Apklojo ją ir smuko po antklode į savo lovą šalia. Po šalta antklode.

Ji pasinėrė į karštas vonios putas iš skausmo kalendama dantimis.

Jai dvidešimt penkeri ir jau gresia mirtis...

Chirurgas, daktaras Herodotas, klinikos „Sveikata" direktorius, apžiūrėjęs ją nedviprasmiškai pasakė, kad jai liko pusmetis arba mėnuo, geriausiu atveju – metai.

– Aš jums sakau tik todėl, kad pati reikalaujate atsakymo ir norite žinoti. Dauguma ligonių neklausinėja.

– Ar tikrai tik metai?

– Gal aš ir neteisus, juk dabar tiek daug medicinos naujovių.

Kuo labiau įtarinėjo ir nesityrė, tuo didesnis nerimas kankino. Trečią mėnesį po pirmos operacijos jos gyvenimas staiga virto tamsia, pažeista materija. Nesvarbu, kad senas šeimos gydytojas tvirtino: „nėra jokios tikimybės, kad liga atsinaujins", kad „greičiau mirsi nuo gripo nei nuo šito..."; tai nenustelbė lemtingo Herodoto užkeikimo. Jos mintis užgulė tamsus debesis, apsigyvenęs ir plūduriuojantis viduje... Naktimis ji pašokdavo iš miego, permirkusi prakaite, dusdama, ir nubėgusi į vonią vemdavo, paskui plačiai pravėrusi langus ir duris godžiai traukdavo į save orą. Rytais ilgai vaikščiodavo pėsčiomis iki visiško nuovargio, tikindama save, neva fizinės ir dvasinės pratybos sustiprins jos prigimtinį imunitetą ir sutelks gyvybinę organizmo energiją, tokią būtiną, kad pagytų. Ji pati susidarė „sveikos mitybos valgiaraštį", kuriame nebuvo mėsos ir mėsinių produktų. Ją apsėdo mintis, kad streso

sukelti toksinai iš skerdžiamų ir kankinamų gyvulių organizmo neigiamai veiktų jos trapią sveikatą. Ši pačios susidaryta dieta, kuri šiek tiek panėšėjo į saviapgaulę ir fikciją, ir ji tai žinojo, vis dėlto teikė savikliovos ir leido tikėtis savaiminio stebuklo, kuris turėtų ją išgelbėti.

Atgavusi vidinę pusiausvyrą ir atkūrusi įprastą gyvenimo ritmą, tegu ir nebe tokį patikimą, ji nebenorėjo tikrintis antrą kartą. Bijojo ne ligos, o ją įsisąmoninti, žinoti, kad serga, ir būtinų naujų sprendimų, kuriuos reikėtų priimti patikėjus, kad nesi išimtis. Savo nuostatos nebūtų keitusi, jei ne tas sekmadienio vakaras, kai grįžus iš šventojo tėvo Stavro stipriai susvaigo galva. Tarsi akys būtų panirusios į audringą aklinos tamsos ir žaibo jūrą. Kaip stovėjo, taip ir susmuko ant savo kiemo plytelių prie kaktuso. Nesuprato, ar ilgai buvo nualpusi, tik pamena, kad atsipeikėjo nuo aštraus skausmo. Išpilta prakaito nusvirduliavo į miegamąjį, ją smarkiai pykino, krypavo į vonią dusdama nuo kosulio, karkalų ir negalėdama išvemti nė lašo skysčių, kad palengvėtų. Josifas nuolatos išvažiavęs į miestą, ieško Avgės, nors jo pagalbos jai neprireikdavo, išskyrus štai šią valandą, o jo nėra. Tą naktį, iš sekmadienio į pirmadienį, nutarė vėl apsilankyti pas chirurgą. Tai padarys poryt, kol jis negrįžęs. Net jei netyčia susitiks Josifą, nieko jam nesakys ir neprašys pagalbos, įpratusi nesidalyti savo bėdom ir nerimu tarsi savo išskirtine teise. Tokia ji buvo nuo vaikystės. Pati išmoko vaikščioti, savarankiškai mokėsi skaityti, rašyti ir skaičiuoti, viena pati pakėlė paauglės paniką, kai tarp kojų ėmė želti plaukai, išgyvendavo visas nesėkmes, kurių buvo ne tiek ir mažai, ir širdyje džiaugdavosi mažomis pergalėmis; ji viena pradėjo gyvenimą ir viena... Viena jį ir užbaigs! Taip, dabar ji drąsiai gali apie tai kalbėti ir svarstyti, nes nebėra ko slėpti ir nebereikia žaisti slėpynių. Viskas paprasta, ji gyvens dar devynis mėnesius. Kiek trunka nėštumas, tiek trunka ir susitaikymas. Paskui, kai viskas baigsis, ji užges ir atvirs į tai, kuo buvo iki gimimo. Nebėra laiko nei melodramai, nei naujoms iliuzijoms perinti. Iš šalies jos gyvenimas atrodys normalus ir, jei viskas vyks taip, kaip pranašaujama, jeigu neatsiras vaistų – tos panacėjos,

birželio pabaigoje arba liepos pradžioje susikrovusi lagaminą ji išvyks į gerą, bet nebrangią kliniką, kurioje jai padės išeiti iš gyvenimo kuo mažiau kenčiant. Taip nusprendė. Nieko nesakys nei jam, nei draugams, kad nesukeltų sąmyšio ir apkalbų, įtarinėjimų ir rūpesčių. Įtarinėjimų... Ne rūpesčių. Išeis paslapčiomis, o klinikoje prisistatys slapyvardžiu, kad niekas nerastų. Net po mirties... Žinoma, jeigu jai arba jiems pasiseks.

Daktaras Herodotas po alinančio, tris valandas trukusio tyrimo kalbėjo glaustai ir buvo konkretus:

– Jokių pokyčių į blogą pusę, ponia Akrita. Ar tai jums padės, ar ne, laikas parodys. Ateikite po trijų mėnesių, o jeigu reikės, ir anksčiau.

Eidama iš klinikos „Sveikata", apkvaitusi nuo to, ką reikėjo pakelti ir ką ne visai sąmoningai, tik iš paskutinių jėgų susikaupus teko išklausyti, ji prisėdo vienoje iš konditerijos parduotuvių, kurioje buvo ir kavinė. Išsirinko nuošaliausią staliuką, užsisakė kalnų žolelių arbatos ir kelis šokoladukus. Tris. Pardavėjas nužvelgė ją su nuostaba ir susižavėjęs: kaip turint tokį apetitą galima išlaikyti lieknumą ir grakščias linijas.

Jaunuolis prie gretimo staliuko nenuleido nuo jos akių. Tokios žuvelės jis dar nematęs! Tai pastebėjusi ji sau šyptelėjo: „Lėlė tik iš išorės..." Jaunuolis jos šypseną įvertinęs sau kuo palankiausiai, pamojo pardavėjui sakydamas: „Merginos sąskaitą neškite man."

Paskui pakilo ir priėjo prie jos.

– Laba diena.

– Laba diena.

– Man atrodo, kažkur matėmės? Diskotekoje „Šeštadienio vakaro karštis"? Ne? Tada klube „Mintis"?

– Nei ten, nei ten, – atsakė ji ir nusišypsojo. – Deja, ne man tokia laimė...

– O! Kokia jūsų tartis! Jūs iš Atėnų? Ne? Na, nesvarbu, svarbu, kad jau susipažinome!

– Dar nesusipažinome.

– Jūs teisi! Susipažinkime. Galima?

Ji abejingai linktelėjo galvą – jis gali prisėsti šalia.

Jos sutikimas vaikiną sutrikdė. Jis prisėdo taip, tarsi bet kurią akimirką būtų pasiruošęs pakilti ir palikti abejingąją. Nužvelgė kavinės klientus, kurie smalsaujamai dirsčiojo jų pusėn, ir padavė ranką.

– Nikas Finikaridis, – prisistatė.

– Avgė Josifidu, – paspaudė jam ranką.

– Iš Limasolio? Amochosto?

– Nei iš to, nei iš ano. Esu iš kelių vietų... nė nepasakysiu, iš kurios konkrečiai.

– Paklausiu kitaip. Kur gyvenate? Kur jūsų namai? Levkosijoje? Tik nesakykite, kad ne, nes jau esu jus matęs. Na, nebent jūs mieste neseniai.

– Gyvenu Spilioje. Dirbu mokytoja.

– Spilioje? Kur toji Spilia? Kokia tremtis! Tremia tokias mokytojas! Kas jiems ministerijoje pasidarė?

– Kaime irgi visko reikia!

Jis stebėjo, kaip ji kemša šokoladus vieną po kito. Neišlaikė:

– Jums turbūt patinka saldumynai.

– Žinau, persistengiu. Gal dėl to, kad pati už tai nemokėsiu. Kartais juk leidžiama papiktnaudžiauti, ar ne? Netgi būtina.

– Taip, kaipgi be šito.

Ji įsižiūrėjo į vaikiną: įdegęs veidas, sportiškas sudėjimas, rudos aksominės akys, bemaž violetinės. Pirmą kartą matė tokias, primenančias vos ne juodas vyšnias ir labai svaiginamas... Vilkėjo pilkšvus lengvus polo marškinėlius, mūvėjo smėlio spalvos džinsus, sujuostus plačiu odiniu diržu, – vaikinas jai panėšėjo į širdžių ėdiką. „Hmm, jis apie mane nieko nenutuokia“, – mįslingai pamanė ji.

– Gal pasivažinėkime automobiliu, kai baigsite piktnaudžiauti? Geriau virškinsite, – jis bandė suderinti drąsų pasiūlymą su šiurkštoku humoru.

„Staiga pajuto tokį pasitikėjimą savimi, tarsi nujaustų artėjančią laimę. Jis tikrai mano neturintis sau lygių! Užbūręs mane

žavesiu ir humoru. O jeigu pasakyčiau, kad jis man patinka... Tačiau kam? Kur tai vestų?"

– Kodėl gi ne? – atsakė ji. – Deja, neturiu laiko, vos pusvalandį iki autobuso.

– Gaila, – numykė jis, – pala, aš gi jus nuvešiu. Kur, sakote, gyvenate? Sutinkate?

– Spilioje. Kiek kainuotų?

– Pasiderėsime kelyje.

Raudono sportinio automobilio „Lotus" šeimininkas be jokių išlygų troško užmokesčio už pusvalandį vairavimo šimto dvidešimties kilometrų per valandą greičiu pavojingais Platanės kalnų miško keliukais. Jis išvairavo automobilį į šviesią laukymę tarp didžiulių senų medžių, tylėdamas užgesino variklį, pasislinko sėdynėje, stipria ranka apkabinęs prisitraukė ją ir puolė aistringai bučiuoti jai lūpų, kaklo, akių, giliai alsuodamas ir nuolatos kartodamas: „Tu man patinki, Avge, patinki, noriu tavęs, noriu."

Nors ir kaustoma nenusakomo kaltės jausmo, ji jautė stiprų norą jam atsiduoti, pajusti savo bergždžioje papilvėje po jo raumenimis tai, ko mėnesių mėnesius jai negalėjo duoti Josifas, ir beprotiško geismo apimta užmiršti apie savo kūno skleidžiamą mirties signalą. Tačiau pasibjaurėjusi savimi tučtuojau nuvijo geismą ir paniro į tylią aimaną. Įtraukusi galvą į pečius sukukčiojo, vapaliodama nesuprantamus garsus, veblendama nerišlius žodžius.

Jausmų įaudrintas vyras nustebęs staiga atitraukė rankas nuo jos kūno kaip nuo ugnies, pasislinko į savo sėdynę, mikliai atsidarė langą įtraukti vėsaus, šalto oro ir šnairavo į ją tylėdamas. Nepaisydamas įtūžio, kuris vertė jai šlepteleti, suduoti, išgrūsti ją iš automobilio, jis pamažu susivaldė, šiaip ne taip sutramdė gyvulišką erekciją ir netgi atsiprašė, nustebintas tokio savo elgesio: jei būtų žinojęs, kad moteris, kurią sužvejojo, priklauso prie puritoniškų šventuolių kipriečių, niekada nebūtų prasidėjęs.

Prisidegė cigaretę, teatrališkai įtraukė porą dūmų, o paskui rėžė jai, kad dėl visko kalta ji, nes pati jį išprovokavo.

Baigusi verkšlenti ir veblenti, ji nuramino jį, jis esąs teisus, nes pastaruoju metu patirti rūpesčiai jai dažnai sukelia isterijos priepuolius. O dabar ji irgi norėtų užsirūkyti.

Jis dėbtelėjo, nekomentuodamas jos atsiprašymo. Parinko kasetę, uždėjo ir ėmė klausytis muzikos. Tiksliau, dėjosi klausąs. *Yellow river... Yellow river... Geltonoji upė... Geltonoji upė...*

Visa ši istorija jį šokiravo. Tokia nuostabi mergina, ir mažai tetrūko... Jis įsitaisė sėdynėje, nuspaudė greičio pedalą ir „Lotus" zvimbdamas nuskriejo link posūkio į Spilią–Kurdalę.

Neprivažiavus kaimo vaikinukas spustelėjo stabdį ir negrabiai be žodžių paėmė jai už rankos, ramiai klausdamas, ar norėtų vėl susitikti. Jis šito norėtų. Gal jai keistai atrodo, tačiau jų pažintis padarė jam didelį įspūdį, ir juokaudamas pridūrė, kad mažų mažiausiai šis susitikimas buvo netikėtas ir nepakartojamas.

– Na, kaip? – dar kartą paklausė jis.

– Nežinau. Galbūt! Palikime tai atsitiktinumui.

– Aš atvažiuosiu, – pareiškė jis.

– Palikite man savo telefono numerį. Aš jums paskambinsiu.

– Avge... Dievaži...

– Tam yra priežasčių.

– Aš rimtai, Avge...

– Aš jums melavau. Aš ištekėjusi! Ir jokia mokytoja!

Netoli kaimo ribos jie sutiko Arkangelskių porą. Ji suprato, kad ten Arkangelskiai, nes juos lydėjo jaunuolis iš Patmo.

– Sustokite... Pavešime šiuos žmones.

– Visi netilps, – vis tiek nuspaudė stabdį.

Trys kaimo svečiai prisiartino. Pirma moteris, paskui Michailas ir vyriškis, visi prisistatė vieni kitiems.

– Aš Finikaridis.

– Aš Marija Akrita.

– Piotras ir Hana Arkangelskiai.

Tik žili plaukai išdavė Arkangelskių amžių. Jų veiduose nebuvo nė vienos raukšlelės, net akių kampučiuose jokių tamsių griovelių. Liekni, aukšti, jų kūnai ir veidai atrodė tarsi belyčiai.

– Sėskitės, pavešime. Susispausime ir tilpsime, – aiškino vairuotojas, plačiai atidarymas dureles.

– Mes geriau pėsčiomis, – atsakė Piotras Arkangelskis. Pasigręžęs į Mariją pridūrė: – Būtų gerai, jei užsuktumėte pas mus į namus kokią dieną. Arba į koplyčią. Kai tik turėsite laiko.

– Būtinai, – atsakė ji, sutrikusi dėl netikėto kvietimo.

– Reikėtų pasikalbėti, – pridūrė Hana Arkangelsk.

– Užeisiu, žinoma, – atsakė ji abiem iš karto.

– Kas tie žmonės? – paklausė palydovas, kai trijulė nutolo.

– Archeologai, bizantologai, na, panašiai. Jis – rusas, ji – žydė.

– Jų sūnus gražuolis!

– Taip, – sušnibždėjo, jai toptelėjo, kad tokiam jaunystės grožiui apsakyti čia per skurdus epitetas.

– Aha, nei Avgė Josifidu, nei mokytoja, o Marija Akrita! – balsu mąstė „Lotus“ vairuotojas. – Iš vizitinės, kurią įmečiau į jūsų kuprinę, suprasite, kad aš irgi ne Finikaridis, juolab ne Nikas.

– Taip ir maniau.

– Taigi, taigi, Marija Akrita. Garsaus žurnalisto Josifo Akrito žmona!

– Kas tas ponas, tave pavežęs? – abejingai paklausė Josifas Akritas, kai „Lotus“ ir dūmų debesis išnyko už posūkio. – Kodėl neužėjo?

– Skubėjo. Gal kitą kartą. Susipažinome šiandien kavinėje, jis pasisiūlė pavežti.

– Nesakei, kad važiuosi į Levkosiją. Nė raštelio nepalikai.

– Maniau, nesijaudinsi. Kada grįžai?

– Vos tau išvykus. Rytą.

– Ką nors pavyko sužinoti?

– Nieko. Dimitriadis buvo užėjęs. Jei gali rytoj, jis tave palydės į koplyčią, pažiūrėsi, ką jie ten veikia, susipažinsi.

– Aš jau susipažinau. Ką tik. Ar jis nesakė, kada rytoj užeis?

– Po dvyliktos.

Ji nuėjo į miegamąjį ir apsivilko chalatą.

– Levkosijoje turbūt neužsukai namo... – pasakė ji pusbalsiu.

– Ne.

Ji pasigręžė ir padavė jam voką.

– Radau.

Laiškas. Registruotas ir skubus. Jis atplėšė voką be jokio susidomėjimo, tarsi žinotų laiško turinį, perskaitė, jo akyse akimirką sužaibavo sarkazmo kibirkštėlė ir nusigręždamas jis nuskraidino laišką į ugnies liepsnas.

– Kas buvo rašoma? – paklausė ji.

– Niekai.

– Dėl reportažų, kurių nepadarei?

– Jie galvoja, kad nepadariau.

– Kodėl jiems nepaaiškini?

– Aiškintis?! Tik tau galiu aiškintis. Mudviem reikia pasikalbėti.

– Klausau tavęs.

Tą pačią akimirką jis apsigalvojo:

– Geriau, kai išsimaudysi. Ar nesimaudysi šiandien? Paruošiau tau vonią. Dabar eisiu pasivaikščioti. Pasikalbėsime vakare.

– Ar laukti tavęs vakarienei?

– Geriau ne. Nealkanas.

– Jei sutinki, šeštadienį pakviesiu tuos kaimo svečius vakarienės. Visus tris. Gal ir kelis kitus.

– Kviesk, – atsakė jis abejingai.

Ką reiškia jo žvilgsnis? Prieš kelias minutes, kai priėjęs pasilenkė, jautė, kad jo žvilgsnis ją skrodžia. Nejaugi suprato? Ką norėjo

pamatyti? Gal įtaria, kad nuo jo slepiu? Ak! Kaip jai į galvą šovė tokia mintis? Juk jis amžiais tik į save paniręs.

Ji atsuko čiaupą, nusiprausė. Verandoje išgirdo balsus: jis su kažkuo kalbėjosi žemu balsu. Beveik šnibždėdamas. Su kuo? Bandė įsiklausyti, bet nepavyko, vis dėlto neabejojo, kad kalbasi apie ją.

Akimirką ji pajuto pasiutišką norą išlėkti į verandą nuoga ir priblokšti juos savo baisia naujiena ir nuogumu, įsiutinti juos, suerzinti, priversti bjaurėtis. Ne, nereikia! Būtų vaikiška ir nedera jos charakteriui, amžiui ir sprendimui nieko jam nesakyti tol, kol pats nepaklaus.

Ji nusitraukė nuo plaukų nailoninę kepuraitę ir susisupo į baltą medvilninį rankšluostį, verčiau apsirengs. Kaip kvailai ji pasielgė su tuo širdžių graužiku! Koks primityvus ir niekam tikęs būdas dalytis savo bėda! Vis dėlto nuotykis paglostė jai savimeilę, pažadino miegančius jausmus. Ar jis tikrai buvo nuoširdus sakydamas, kad nori susitikti dar kartą? Ar jis pajuto, kad giliai po ledu liepsnoja ugnis? Gal verta rizikuoti ir paskambinti jam telefonu, kurį jis paliko? Koks paikas, o aistrų Dieve, yra žodis „rizikuoti“, turint omeny jos atvejį! Gal aistringas jo glėbys, kurį ji atstūmė apsimesdama frigidiška miesčione, būtų sukėlęs jausmą, paskutinėje gyvenimo kelionėje – juk sakoma, kad taip nutinka prieš mirtį, – grąžinantį žmogų prie jo savasties?

Nusišypsojo. Kokius niekus sėdėdama mintija, juk tai, ką ji gyvenime laimėjo ir ką pralošė, nebesvarbu. Jai liko tik dabartis, apnuodyta nepakeliamos kančios. Nusiraminusi nutarė, kad nėra to blogo, kas neišeitų į gera. Iš tikrųjų ji laisvas žmogus, jos liga ir santykiai su Josifu leido jai gyventi laisvai – kaip nori ir kur nori. Nuotykis su jaunu flirtuotoju rodo, – ir nesvarbu, jei pati šito nepripažino, – kad ji vis dar trokšta pasitikėjimo savimi meilėje ir, jei tik šito panorėtų, galėtų praleisti paskutines gyvenimo dienas aistringai mylėdama, o ne tūnodama slėptuvėje, galėtų vienu mostu nurašyti visas savo pareigas ir vaidmenis, sukėlusi jas į atskirą skiltį.

Pokalbis žemais balsais lauke nesibaigė. Ir vis apie ją.

– Kas ten? – paklausė išėjusi.

– Niekas. Kodėl klausi?

– Tu su kažkuo kalbėjaisi. Girdėjau.

– Su savim, su niekuo kitu.

Jo žvilgsnis lėtai slinko prie seifo; jame guli mašinraščiai, filmo juostos, negatyvai ir magnetofonas, kurį Marija jam dovanojo prieš kelerius metus.

Prieš vakarienę prie židinio geriant ramunėlių arbatą, kurią abu mėgo, akimirką, kai jis stojosi kai ką pasakyti, tik staiga apsigalvojo ir pokalbį atidėjo, Marija įskaitė jo žvilgsnyje, įdėmiai ją tiriančiame, tą pačią nuotaiką, kokią pastebėjo ir savo akyse, stovėdama prieš klinikos veidrodį ir šukuodamasi plaukus.

Paniką žmogaus, žinančio tiesą! Inertišką paniką!

Gal pirmieji tai pastebėjo Arkangelskiai? Todėl staiga panoro su ja susitikti? Dabar ir Josifas? Ir jis kai ką suprato? Pagaliau įtaria? Taip! Nėra abejonės. Josifas įspėjo jos paslaptį. Todėl ir norėjo ištiesti jai ranką, nors šis gestas ir nereikštų jokio ypatingo jausmo. Nebejotina, dėl to ir nori su ja pasikalbėti.

Tą patį vakarą, grįžęs iš dvi valandas trukusio pasivaikščiojimo kalnų taku, jis rado ją sėdinčią prie stalo. Ant jo stovėjo stiklinė pieno ir neliesta lėkštė. Jis nebuvo alkanas, nors ir nevalgė pietų, bet prisėdo šalia palaikyti jai draugijos. Įsipylė į taurę konjako, atnešė jai šviežiai spaustų vynuogių sulčių. Pasakojo visokias kasdienes istorijas, kalbėjo apie darželį, kaimynus Levkosijoje, kurie pasistatė dar vieną aukštą, apie orą, apie senuką Matėją, šiomis dienomis gulintį, nes jį ištikusi koma. Paskui jie perėjo prie židinio. Lauke snigo. Dvi pėdos sniego kalnų papėdėje, kaip sakė per radiją, ir vienas metras Troodo viršūnėje. Jei ir toliau taip snigs, po kelių dienų pusnys atkirs kelius.

Žaižaruojančia žarija prisidegė pypkę.

– Susipažinau ir aš su jais, – pasakė ir įtraukė dūmo. Jo akys sublizgo nuo įsidegusio tabako. – Ėjau pro šalį, ir jaunuolis mane pakvietė vidun. Pirmą kartą mačiau svetainę, pilną visokių daiktų, tik ne baldų. Kilimas, trys suoliukai ir krūvos knygų. Nieko daugiau, beveik nieko... Knygos, žurnalai ir žemėlapiai. Ir krosnis, ant kurios iškepė kukurūzų burbuolių ir alyvuogių. Su sviestu ir druska. Vaišino vynu, kurį patys gamina...

Trumpam pritilo, žarstekliu pastumdė malkas ir kalbėjo toliau:

– Juos labai sudomino vienas veidas, pavaizduotas freskoje. Galva be kūno, tarsi kabanti ore ir netikroviška, nepanaši į tas, kurios vaizduojamos freskose ir ikonose. Keista! Pamačiau ją eskizų sąsiuvinyje. Taip jie vadina tuos užrašus, kur piešia viską, ką tik randa. Jie vadina eskizus „inversijomis“!

Ji žiūrėjo jam į akis. Taip, šįvakar jis atrodo ramesnis. Jau nuspėjamas, todėl jau gali jo klausti, nesąmoningai jį pastūmėti bent per žingsnelį arčiau prie savo paslapties ir atsivėrimo. Juk, nepaisydama užsispyrimo, ji nekantravo pasidalyti savo paslaptimi su kuo nors, su bet kuo. Pirmiausia, žinoma, su juo.

– Popiet norėjai man kai ką pasakyti, – tarė ji.

– Taip. Žinok: tai, ką prieš keletą dienų sakiau kavinėje, – tiesa. Kalbėjau rimtai ir noriu, kad suprastum. Viena, ko galbūt nesupratai, – mano sprendimas liečia tiktai mane. Nesu egoistas, kad tavęs prašyčiau lydėti mane į susišaudymą.

Jo balse girdėjo mielą ironiją, kupiną vilties. Gabalėlis jo paties, priklausančio praeičiai. Gal čia tik įžanga?

– Laimei, neaišku, kas ką lydės ir kur.

– Niekas nieko ir niekur nelydi!

– Tu tiki, ką sakai?

– Taip. Tikiu.

– Kodėl? Kodėl taip manai?

– Dėl tūkstančio priežasčių. Tai savaime suprantama. Taip yra. Taip turi būti. Tik dabar pradedu įsisąmoninti.

– Tai, kas vyksta pastaruoju metu...

– Visai nesvarbu, kada ir kokiomis aplinkybėmis, – pertraukė jis. – Ar neužtenka to, kad pagaliau vis dėlto vyksta?

– Gal galime vienas kitam... padėti. Gal yra...

– Marija, negaliu, tikrai. Tegaliu vienintelį dalyką: padėti tau suvokti, kad neverta švaistyti savo gyvenimo šalia manęs, šalia lavono, išprotėjusio ir ligonio. Ši pagalba būtų mano vienintelis altruistinis poelgis. Tiksliau, paskutinis. Mirtis – geriausios skyrybos. Štai kodėl tu laisva. Išsiskyrusi, neturi jokių moralinių ar kitokių įsipareigojimų.

Atsistojo kaip per galvą gavusi ir tylėdama iškratė iš konservų dėžutės į dubenį šuns ėdalą, apgrabaliojo duris, vandens čiaupus ir grįžo prie židinio. Prisėdo ant medinio suoliuko. Akys kaito, degindamos vidų. Ji valdėsi tūžmingai nesurikusi, kad jis neturi jokios teisės ją palikti, ypač dabar. Jis egoistas, nes gelbstisi tik nuo savo kančios, juk abu iš patirties žino: kančios duotos ne tam, kad pamirštume žmogiškumą, o atvirkščiai...

Žinoma, šito ji neišrėžė, tik stebeilijo į židinį. Prisiminė savo motiną. Kodėl? Juk jos dorai nė nepažinojo. Viskas seniai išnyko – ir motina, ir tėvas. Tėvo paveikslo ji nebesugebėjo atkurti nė atmintyje – nei jo veido, nei jausmų, kuriuos jam puoselėjo. Tėvas dingo be žinios Palestinos fronte arba dykumoje, žuvo nuo kulkos arba iš bado, o motina, ieškodama savo jaunėlio, išbėgusio pažaisti prieš ataką... Lakstė po gatves, šaukdama jo vardą, ir nebesugrįžo. Išliko tik jos balsas ausyse, o iš penkių jos vaikų – tik Marija. Savo paauglystę ji prisimena kaip dvi didžiąsias svajones – apie pilną lėkštę maisto ir suknelę, kuri būtų jos dydžio. Prisimena ir pirmąjį savo solo: su klaidomis ir ne į taktą, prieš apspangusius nuo romo ir atogrąžų karščio kareivius, kurie prisnūdę klausėsi, kramtydami gumą arba purvinas panages; ir tik tada, kai dainuodama priedainį ji pakeldavo suknelę iki raudonų apatinių kelnaičių, jie staiga atgydavo. Sutartį kaip dainų atlikėja tuometinio Kairo kavinėje ji pasirašė savo kūnu kambaryje, prasmirdusiame hašišu ir prakaitu. Prisiminė savo kelionę iš Marselio į Barseloną su vienu Italijos žydu, kurį tikėjo mylinti, tik Malagoje jį areštavo ir uždarė į kalėjimą už opijaus kontrabandą. O paskui štai jis... Kupinas pasitikėjimo savimi dėl savo talento ir paties daromos įtakos, neabejojantis, kad gali pakeisti pasaulį!

Jaunas, vos trisdešimties, nestokojantis humoro, žvilgsnis sklidinas šviesos, visas kaip viena įtempta optimizmo styga, nekukliai deklaruojantis, kad pasaulis griūva tam, kad jis šį atstatytų! Apie jos, klajoklės, gyvenimą jam papasakojo draugai. Fotoreporteris, kuris nesitaiksto su neigiamais atsakymais, jis pats parūpino jai vizą. Dar pirmą vakarą jis įrodė, kad visa, ką sako, rimta, kad pamilo ją ir geidžia jos nuo pat pirmos akimirkos, tiksliau, svajoja apie bendrą su ja gyvenimą.

O dabar... Po penkerių metų... Jei krizė užkluptų šešiasdešimties arba net penkiasdešimtmetį vyrą ir ryškėtų pamažu, ji būtų suprantama, tačiau kaip ta krizė galėjo palaužti jauną vyrą per kelis mėnesius? Netgi per kelias dienas! Taip ūmai užeiti ir taip dažnai kartotis! Kad būtų vien dažnai... Kodėl aš analizuoju? Kas man yra, Dieve? Ką man tai reiškia, juk nuo vaikystės stoviu prie kapo duobės krašto?

Ant sofos, šalia židinio, ją suėmė miegas, kurio, regis, nenorėjo ir nesitikėjo. Paryčiui jai prisisapnavo galva be kūno ir kaklo neregėtų rūmų labirintuose, kur sklandė metalinio blizgesio spinduliai, subėgantys į kryžiaus pavidalą. Iš pradžių lėtais žingsneliais, paskui vis greičiau ir greičiau, iš visų jėgų, leidosi paskui kryžių, o tas vis tolo. Arba ne, kryžius buvo ji pati, nepajudėjo iš vietos nė per nago juodymą, tarsi būtų į smėlį įbesta. Staiga viskas sustingo, ir ją apėmė beprasmybės jausmas kaip per apokalipsę. Apsvaigusi pravirko. Išsiverkusi apsidairė. Galva kabojo virš jos, beveik galėjo ją paliesti. Spinduliai jau neatrodė tokie rėžiantys ir metaliniai. Aplink sklandė karšti spinduliai, versdami jos sielą prakaituoti. Čia buvo ne kūdikio galva, kaip iš pradžių pamanė, o angeliška jaunuolio iš Patmo galva, didėdama ir skrisdama į tuštumą kaip meteoras, jai šypsojosi.

Rytą, per pusryčius, jis pasakojo, kad ji per miegus verkė, o vakare, grįžęs iš popietės pasivaikščiojimo, patikslino: praeitą naktį ji

ne tik verkė, bet ir juokėsi, o jos veidas švytėjęs kaip šventosios, tokio jos veido jis nebuvo matęs, niekur tokio veido jis dar nebuvo matęs.

– Man kai kas prisisapnavo.

– Aš tave stebėjau ir stebėjausi.

Rytą, vaikštinėdama netoli Spilios mokyklos, ji netikėtai išgirdo, kaip mokiniai sutartinai šaukiasi dangaus pagalbos panelei Avgei:

– Sergėk ją nuo visų pavojų, ligų ir nepritekliaus!

Ji stabtelėjo. Maldą vėl kartojo. Dabar visi kartu pasimeldė už senolį Matėją ir jai nepažįstamą senutę. Vienas mokinukų sakė jų vardus, o kiti vaikai kartojo maldą: „...kaip švenčiausias, didis ir mylintis...“

Sunerimusi pasuko į šalį, tačiau susitiko mokyklos direktorių. Pastebėjęs ją iš tolo šis atskubėjo pasisveikinti. Paklausė, ar gali ją palydėti, nes pirmoji pamokų valanda laisva.

– Žinoma.

Kurį laiką jie ėjo tylėdami, paskui sustojusi griežtoku tonu paklausė:

– Girdėjau atvirą maldą. Ar čia jūsų mintis?

– Ne mano.

Jis paaiškino, kad pagal naująjį mokyklos labdaros komiteto nutarimą dalis tikybos pamokų skiriama maldai už kaimo bendruomenės žmones, kuriems, kaip pareiškė komiteto pirmininkas šventasis tėvas Stavras, reikia Viešpaties pagalbos.

– Kodėl Avgei?

– Patys vaikai pasiūlė, – teisinosi direktorius. – Galima sakyti, turime pagalbinį komitetą, kuriam vadovauja Stavro anūkas. Vaikų komitetas ir nusprendžia. Jei jų mylima mokytoja dingo be žinios, vadinasi, jai nutiko kai kas rimta. Turbūt suprantate vaikus: „rimta“ ir „negera“ jiems dažnai vienas ir tas pats.

– Ir jūs tai toleruojate?

– Ne visai. Tačiau šiuo atveju yra kai kas daugiau. Pastaruoju metu visi buvome pastebėję, kad Avgė pasikeitė. Buvo išsiblaš-

kiusi, nervinga. Netgi matėme ją verkiančią... Dukart namie ir kartą per pertrauką mokyklos kieme. Paskui ji nurimo ir vėl buvo linksma, su humoru – kaip įprasta. Noriu paminėti, kad, anot panelės Agapijos, vienos iš mūsų mokinių, per laisvas pamokas ji tris ar keturis kartus yra sėdėjusi viena ant laiptų – kaip statula – žvelgdama į tuštumą, šitai patvirtino ir valytoja. Visa tai...

– Ir ką? Tai priežastis, kad visas kaimas viešai melstųsi?

– Ne visai taip, ponia Marija. Šitai įgavo prasmę tik jai dingus. Pridursiu, kad mūsų kaimuose panašios istorijos kartojasi. Po metų kitų suprasite. Linkėčiau, kad jūsų patirtis čia būtų kitokia.

Marija Akrita tylėjo, nusprendusi, kad pakaks kamantinėti, nes nieko naujo dienos švieson neišniro. Ir kam palaikyti tokias nesąmoningas kalbas, jeigu kasantis giliau tik dar labiau erzina, juolab trikdo pašnekovą. Šventraščio malda, nors ir beprasmiška, nieko blogo nedaro. Ji pakeitė temą – šeštadienio vakarą juodu su ponu Akritu nori pasikviesti svečių vakarienei ir būtų labai malonu, jei jis galėtų ateiti.

– Būsite jūs, šventasis tėvas Stavras ir Arkangelskiai, tikiuosi, visi trys.

Jis džiūgaudamas sutiko.

– Ką gi, šis kvietimas pasiekia jus pirmą ir prieš šešetą dienų, – tarė ji, plačiai šypsodamasi. – Dabar tikrai galiu planuoti šeštadienio vakarą ir jau kviesti kitus. Turėsiu apie ką su malonumu tas šešetą dienų galvoti.

Jie ėjo kaimo keliuku toliau, kalbėjosi apie restauratorius ir jų svečią. Ponas Dimitriadis buvo pas juos užsukęs, ir jau ne kartą. Taip, į koplyčią, su šeštokais, o vieną vakarą su šventuoju tėvu aplankė juos ir namie.

– Jie tiria freskų istoriją ir rašo mokslinį darbą Nacionalinio muziejaus ir UNESCO užsakymu. Man atrodo, šia tema jie daug kalbėjosi su jūsų drauge Avge. Sakykite, ar ponas Akritas perdavė jums mano kvietimą šiandien susitikti?

– Taip, minėjo. Žinoma, prisidėsiu prie jūsų.

Toliau žingsniavo tylėdami, kol pagaliau ji paklausė:

– Ar vaikinas iš Patmo irgi ikonografas? Gal dailininkas?

– Michailas? Ne, jis – muzikantas. Ir labai talentingas! Pasigirsiu, aš nemažai išmanau apie muziką – nuo Mano Hadzidakio iki Bacho, man patinka ir bizantiški chorai. Tačiau tai, ką jis skambino mums vakar, buvo neįtikima. Ką gali gitara! Šešiastygė! Kaip saulės šokis ant Egėjo bangų, kaip jūros švytėjimas, žaidžiant dangaus atvaizdais! Neįmanoma keliais žodžiais išreikšti... kaip, kaip... ak, ne, tiksliausia būtų sakyti, kad tai neišreiškiama žodžiais ir neužrašoma. Kai išėjome, buvau toks sužavėtas ir apsvaigęs nuo viešnagės, kad įsisvajojau – žinoma, kaltas ir nuostabusis jų vynas! – ir atsisėdęs dar ilgai porinau šventajam tėvui apie savo idėjas ir sumanymus... Ką noriu pasakyti? Šventasis tėvas pagąsdino, kad mane ekskomunikuos, jei tučtuojau nesiliausiu. Nebeturiu ko pridurti. Buvau sužavėtas!

– Tai jo paties muzika ar kompozicija?

– Manau, taip. Ir kompozicija, ir aranžuotė, ir viskas kartu! – nusijuokė jis. – Aš jo irgi paklausiau. Jis pažiūrėjo į mane ir nieko neatsakė, tarsi neišgirdęs. Po valandėlės ponia Hana, pilstydama vyną, tarė: „Muzika – niekieno.“ – „Tačiau kas nors ją sukūrė...“ – „Būtent! O kai kas ją perkūrė.“ – „Perkūrė, tik kitomis priemonėmis“, – įsiterpė ponas Piotras. Manau, jie žino, kas tą melodiją parašė, tik nesakė. O gal ir nežino. Nesvarbu! Svarbiausia, miela ponia Marija, kad mūsų kaime apsigyveno nuostabūs žmonės! – nesuvaldė džiaugsmo antplūdžio ponas Dimitriadis. – Jie! Jūs! Ponas Akritas!

– Dabar jus tikrai ekskomunikuos.

– Ir mano talentingoji kolegė panelė Avgė.

Sulig jos vardu šypsena iš jo veido pradingo.

– Aš juos irgi sutikau vakar po pietų, atsitiktinai. Jie sakė, kad nori su manimi pasikalbėti, susipažinti.

– Na, šiandien turėsite progą.

– Tikiuosi, man pavyks prisidėti prie jūsų, nors taip sninga.

– Kodėl man visada pavyksta? Tiesa, na ir orai šiemet! Ar žinote, kad pastarąjį kartą tiek sniego kalnuose buvo tik 1890 metais.

Kryžkelėje pasigirdęs varpas pertraukė poną Dimitriadį. Jis stabtelėjo. Sutrikęs įsmeigė akis į tuštumą. Paskui, tarsi kalbėtų monologą, tęsė pradėtą mintį:

– Taip, mūsų kaime – daug puikių žmonių! Tik šventajam tėvui Stavrui taip neatrodo... Gal aš kai ko nesuprantu? Žmogus gi nuodėmingas! Viešpatie, atleisk man iš anksto. Žinote, ką jis man prieš kelias dienas pasakė? Jūs nepatikėsite. Jis pasakė, kad tais dviem žydais Arkangelskiais nepasitiki, ir dabar tai vis kartoja, nes kaipgi, šešias dienas per savaitę triūsdami Viešpaties namuose, jie niekados neužsuka į bažnyčią pasiklausyti jo liturgijos. Tiesa, ir aš nesu tikras, ar šiandien turėčiau eiti su jumis. Man atrodo, turėsite apie ką pasikalbėti ir be manęs.

– Negi jie kalbės apie tai, ko jūs neturėtumėte girdėti?

– Kas gali žinoti, kokia Arkangelskių valia? – šyptelėjo ponas Dimitriadis ir nusijuokė.

Jie perėjo aikštę ir išėjo į pagrindinę gatvę, tiksliau – į tą jos dalį, kurios dar neužvertė pusnys. Jiems įkandin pėdsakais bindzino šuo.

– Ar ponas Josifas nenori prie mūsų prisidėti?

– Jis išvažiavęs į miestą.

– Ar čia ne kapinaitės?

– Taip, už jų suksime dešinėn.

Eidama palei žemą kapinių sienelę, pasidabinusią nudžiūvusio vijoklinio augalo šakelėmis, ji nutarė pažvelgti vidun ir paskaičiuoti, kiek kapinėse kryžių. Kapus dengė sniegas. Tik marmurinių ir medinių kryžių nosys kyšojo kaip nudžiūvusios, sušalusios vazonėlių gėlės. Pažvelgus vidun Marijai pasidarė nejauku ir staigiu, negrabiu judesiu ji stvėrė pakeleiviui už alkūnės.

– Kas atsitiko? – sunerimo Dimitriadis. – Galva sukasi?

– Man šalta.

– Savaime suprantama. Žinote, kiek laipsnių per parą nukrito? Dvidešimt. Pirmą kartą šitaip per tiek metų! Nieko negaliu pridurti, nes man net vidurvasarį kartais būna šalta.

Ji pasilenkė, pakėlė šaką ir nuvalė šlapią sniegą po kojomis.

– Sakykite, ar kada nors susimąstėte, kodėl pasaulyje yra... kodėl pasaulyje tiek savigriovos? Kodėl už gyvenimą taip brangiai mokame ir tiek mažai iš jo gauname?

– Nežinojau, kad jus domina filosofija.

– Jei tai, ką sakau, – filosofija, tada visi kaip aš – filosofai. Mūsų gyvenimas vertesnis už tų, kurie sėdi kontorose ir kažką susikūprinę rašo. Užuot pasukę galvą ir pasiūlę žmonijai išeitį.

– O ar yra išeitis?

– Jeigu jie pasistengtų... Argi žmogui daug reikia?..

– Pavyzdžiui, neskausmingos mirties?!

– Dabar man primenate Avgę. Pastaruoju metu ji irgi panašiai kalbėdavo – mįslingomis frazėmis. Tarsi jas atkartojate...

– Ko gi stebitės? Turėtumėte žinoti, kad šiame pasaulyje, gerai pažiūrėjus, nerasi originalių minčių.

– Ką tai reiškia?

– Nesvarbu. Kai mirtis neišvengiama, mielas Kirai, bet kokia pastanga beprasmė!

– Kada ji neišvengiama?

– Visada. Jūs tai gerai žinote. Žinau ir aš. Ir Josifas. Visi tai žinome, tik slepiame, nes esame menki. Nieko taip neslepiame vienas nuo kito, kaip tos tiesos, kad žmogui reikia kito žmogaus, nes tik tas kitas gali padaryti mus laimingus. Ir nieko taip nenuvertiname kaip kito žmogaus...

– Manau, jūs šiek tiek per daug...

– Taip manote?

Ji nusviedė šaką, kuri jai ką tik atstojo lazdą. Šuo, nespėjus šiai nukristi ant žemės, dantimis ją sugavo.

– Nešk namo kaip suvenyrą, – davė komandą.

Šuo pažiūrėjo į ją, suvizgino uodegą ir nulėkė link namų. Pro medžius jau matėsi koplyčios kupolas.

– Taip, šiuo keliuku viskas arčiau.

– Visados būna ir trumpesnis kelias.

– Žinoma.
– Deja, visados renkamės ilgiausią.
– Būtų keista, jei darytume priešingai.
– Gyvenimas taptų nuobodus.
– Be abejonės.

– Jūs tikrai sušalusi.

Nors Arkangelskiai laikėsi griežtos dienotvarkės ir darydavo tik trumpas pertraukėles, – rytą, apie dešimtą, stiklui vyno ir vaisiui; vidurdienį pietums; ir po pietų, penktą valandą, prieš darbo pabaigą, – šį kartą jie pažeidė taisyklę. Pamatę svečius, jie neįtikimu jų amžiui greičiu beregint nulipo nuo pastolių ir šiltai paspaudė ranką Marijai Akritai ir Dimitriadžiui.

– Sveiki atvykę, labai džiaugiamės, – ištarė abu kartu.

– Jūs atrodote visai taip, kaip mums pasakojo, – tarė ponia Arkangelsk.

– Kokią gi mane pavaizdavote? – paklausė Marija Akrita Michailo, pasirodžiusio iš už ikonostaso. Ji truputį sutriko dėl netikėtai šiltos pažinties. Michailas neatsiliepė.

Ponas Arkangelskis šiltais delnais suėmė jai šaltą ranką ir atsakė už jaunuolį:

– Tokią, kokią jam vaizdavote Avgę.

Ją persmelkė tylus nerimas. Ji suabejojo savimi ir pamanė tikriausiai esanti labai naivi ir pažeidžiama. Argi toks paprastas komplimentas gali paveikti ir akimirksniu pakeisti nuotaiką? Vis dėlto kartais jai taip nutinka! Tačiau kodėl?

– Ačiū, – pasakė ji, stebėdama tylintį Michailą, kuris artėjo, žiūrėdamas jai akis.

Jo žvilgsnis keistai stingdė. Marija nusuko akis. Tai, ką norėjo sužinoti, jai atsakė freska ant sienos.

– Čia jos? Tos freskos, kurias at... atkūrėte?

– Ne atkūrėme, – mandagiai paaiškino Hana Arkangelsk, – o radome.

– Sugrąžinome, – papildė ar patikslino Piotras Arkangelskis.

– Kaip jums pavyko? – klausinėjo Marija Akrita. – Pamenu, dar pernai šioje koplyčioje buvo...

– ...baltos sienos, – užbaigė sakinį Hana. – Kasmet Trijų šventų jaunikaičių dieną pamaldūs kaimiečiai jas nudažydavo šviežiu kalkių sluoksniu, atskirdami šventuosius nuo savo vaikų! Kartais perdažydavo ir dažniau, du arba tris kartus per metus! Turėjome atsargiai nuvalyti visus kalkių sluoksnius, vieną po kito, kad pasiektume originaliąją freską. Iš viso buvo devyniasdešimt kalkių sluoksnių! Susikaupusių per pastaruosius šešiasdešimt metų! Atsargiai valėme vieną, kitą, ir taip be galo toliau. Paskui reikėjo atkurti vaizdus, atnaujinti spalvas, lopelį po lopelio, kiekvieną kvadratinį centimetrą atskirai, su specialiais šepetėliais ir skysčiais. Kiekvienam kvadratėliui ir spalvai reikia to paties meistriškumo ir detalės, visai kaip kuriant originalą. Kitaip kyla pavojus iškraipyti originalą arba jį sugadinti.

– Ak, Hana, Hana, – koketiškai prabilo Piotras Arkangelskis, – kiek kartų esu prašęs tavęs neišduoti mažyčių mūsų paslapčių. Jų ir taip nedaug. Kaip mudu pragyvensime, jei viską apie savo meistrystę išklosime.

Hana nusiėmė specialius didinamuosius akinius ir šypsodamasi pasitrynė akis.

– Jums nereikia saugoti paslapčių, kad pragyventumėte, – pagaliau prašneko ir ponas Dimitriadis, rodydamas į freską. – Netgi atvirkščiai.

– Kaip keista! – sušnibždėjo Marija, pasilipdama ant pastolių: nuo jų buvo geriau matyti nuvalytos freskos plotai.

Piotras Arkangelskis vikriai užsikabarojo ant pastolių.

– Pašviesiu, – pasisiūlė Michailas.

Jis paėmė iš pasienio nešiojamąjį prožektorių, priėjo arčiau ir prijungė laidą prie baterijos. Šviesa užliejo freską. Aplinkui bolavo siena su devyniasdešimčia sluoksnių kalkių, o joje apskritame dviejų metrų skersmens plote, kuris buvo per du tris pirštus giliau, švytėjo spalvos.

– Ši kompozicija byloja apie Sūnaus gimimą, – paaiškino Piotras Arkangelskis, užsidėdamas tuos pačius akinius, kuriuos žmona ką tik nusiėmė. – Matote, abu esame trumparegiai, tiek pat dioptrijų, – keistokai šyptelėjo jis.

– Kol kas nuvalėme tik šią galvą, apgaubtą neįprasta kvadrato formos aura. Čia, jei nežinote, unikali bizantiškosios ikonografijos detalė! Atkreipkite dėmesį, ar ji neprimena jums kai ko, kas jau matyta? Kai ko, ką norėtumėte geriau pažinti? Kai ko, kas suteikia jums viltį ir parodo kelią? Nespėliokite ir neskubėkite to įvardyti, nes čia tai, apie ką pagalvojo ir ponia Akrita, ir ponas Dimitriadis, ir kiekvienas iš mūsų.

– Čia Kristus, – greitai atsakė Marija Akrita.

– Taip! Bet tik dėl to, kad aš jums taip nupasakojau, – patvirtino Piotras Arkangelskis ir nulipo nuo pastolių.

– Kitaip galėjote ir neįvardyti, – nusišypsojo Hana.

– O kas šalia Jo, kur dar nenuvalyta?

– Piemuo, ganantis pasaulio nuodėmes! Avino galva su dviem ragais ir pamišusiomis akimis. Man taip atrodo. Arba kaimenė visokių baidyklių. Kiekviena jų simbolizuoja individualią kančią ir skausmą. Pažiūrėsime, ar mes teisūs, kai viską nuvalysime. Kitas apskritimo plotelis, ten, kur figūra vos matyti, irgi dar nebaigtas. Spėju, ten pavaizduota kankinė. Ji tiesia ranką. Kai nugrandysime kalkių sluoksnius, paaiškės. Gal taip maldaujamai tiesti ranką verčia neviltis? Kitų vaizdų dar nematyti. Tik pavieniai ploteliai: moters kelis, vyro alkūnė, gal atsiras ir pranašų, gal pamatysime ir daugiau piemenų. Svarbiausia, čia unikali ir labai savita freska, nutapyta itin meniškai! Kokia kompozicija! Atrodo labai šiuolaikiškai. Šiandien ji aktualesnė nei tada, kai dailininkas ją tapė. Galite palyginti su kitomis vienuolikto amžiaus freskomis ar ikonomis. Niekur nerasite tokios meniškos technikos ir veidų, kurie atrodo ir kaip šiuolaikiški, ir kaip antikiniai.

– Gal net kaip iš ateities, – pridūrė Hana Arkangelsk ir atsargiai nuėmė jam nuo nosies akinius. – Geriau juos paimsiu, nes matau, kad dar ilgai kalbėsi ir mūsų svečiams turbūt nusibosi.

– Nieku gyvu.

– Sakykite, mano mielieji, – su vos juntamu kiek dirbtiniu smalsumu kreipėsi į svečius Piotras Arkangelskis, – ar Persėjas* buvo teisus, pavogdamas iš trijų grajų vienintelę jų stebuklingą akį, dantį ir ausį?

Visi nusijuokė. Prožektorius užgeso. Spalvos pasislėpė ir koplyčią užliejo prietema ir šešėliai.

– Na, kokie jūsų įspūdžiai? – paklausė Piotras Arkangelskis Marijos Akritos.

– Kuo puikiausi! – atsakė ji mandagiai, nerasdama tikslesnio žodžio, kaip nusakyti savo jausmus, sukeltus freskos.

– Tada drįsiu jus pakalbinti ir kitu klausimu. Pamenate, anądien, kai susitikome ant kelio, užsiminiau, kad noriu pasikalbėti.

– Mes su Michailu ir ponu Dimitriadžiu eisime pasivaikščioti po nuostabų sniegą, o jūs pasikalbėkite, – atsargiai įsiterpė Hana Arkangelsk.

Ji įsikibo abiem vyrams į parankę ir jie išėjo pro duris.

Piotras Arkangelskis nusivedė Mariją prie vienintelio suolelio koplyčioje. Jis atsisėdo priešais ant sulankstomos kėdės. Už jo žvakidėje plazdėjo liepsnelė, jis užpūtė žvakę.

– Mudu su Hana rašome mokslinį straipsnį apie Trijų šventų jaunuolių freską, – pradėjo jis kalbą be išsamesnės įžangos. – Nutarėme, kad jūsų pagalba mums būtų labai tinkama.

– Bet... – norėjo pasiaiškinti ir atsiprašyti Marija Akrita, nusivylusi pokalbio tema.

– Žinau, jūsų akimis, pradėjome rašyti per anksti, dar nebaigę viso darbo, tačiau galiu iš karto atsakyti, kad vien šiai galvai galima skirti ne vieną, o visą seriją knygų.

---

* Dažnas kipriečių klausimas, kai juokaujant norima ką nors įstumti į sunkią padėtį. (Persėjas, norėdamas patekti pas gorgones ir nukirsti vienai jų – Medūzai – galvą, turėjo iš gorgonių seserų grajų sužinoti kelią. Visos trys grajos turėjo tik vieną akį ir vieną dantį [ausis – autoriaus išmonė] ir naudodavosi jais paeiliui: tai viena, tai kita. Persėjas tą akį ir dantį iš jų atėmė ir atidavė tik tada, kai šios jam parodė kelią.)

– Ne, ne apie tai pagalvojau, – patikslino Marija Akrita. – Abejoju, ar esu gera kandidatė šiam darbui. Mano sakiniai netaisyklingi, rišliai rašyti nemoku, neturiu talento, o labiausiai bijau, kad ši tema man ne pati įdomiausia, kad jos imčiausi.

– Leiskite man paprieštarauti dėl jūsų susakytų priežasčių. Gal jums pasirodys keista, tačiau jūsų išvardyti dalykai būtų tik pranašumas. Jūs būsite pirmoji, jautri ir nešališka mūsų teksto kritikė. Avgė iš pradžių irgi abejojo, tačiau kai pradėjome dirbti, suprato, kad jos dvejonės beprasmės.

– Siūlau jums palaukti Avgės, ji netrukus grįš. Tikėkimės. Geriau, jeigu ir toliau dirbtumėte su ja. Avgė tai daro labai gerai.

– Kai ji grįš, dirbsime visi keturi.

Jis patylėjo ir pridūrė:

– Jau dabar norėčiau paklausti, kiek norėtumėte už triūsą? Finansinė padėtis mums neleidžia samdyti buhalterio ir sekretorės, todėl siūlome jums ketvirtadalį nuo būsimos knygos autoriaus teisių. Jei, žinoma, darbas bus baigtas ir knyga išeis.

– Apie užmokestį nenoriu nė galvoti. Jeigu...

– Mes reikalausime priimti užmokestį. Norime bendradarbiauti profesionaliai, nes mums tikrai prireiks jūsų dėmesio ir laiko. Tokias sąlygas siūlėme ir Avgei.

– Suprantu, tačiau atlygis manęs visai nedomina... man nesvarbu ir laiko klausimas. Turiu kitų, labai asmeniškų, priežasčių, kurios neleidžia man imtis tokio svarbaus ir atsakingo darbo.

– Gerai, – tarė ponas Arkangelskis, – nebevarginsiu jūsų. Linkiu tik, kad priežastys, dėl kurių neturėsime laimės dirbti kartu, būtų susijusios su maloniais gyvenimo dalykais. Jei jau taip, tai niekas neturi teisės siūlyti jums darbų, kurie reikalauja didžiausio dėmesio, nuoseklumo ir, neslėpsiu, pasiaukojimo. Mieloji Marija, linkiu jums gerai apgalvoti mūsų pasiūlymą. Pagaliau geriausias būdas išvengti savo rūpesčių – tiek malonių, tiek nemalonių – atsiduoti darbui.

– Tikite darbo terapija?

– Tikiu savo pasiūlymu.

Stojo tyla. Paskui Piotras Arkangelskis įsmeigė į ją skvarbų žvilgsnį.

– Na kaip? Pagalvosite? Pasvarstykite ir mums praneškite, gerai?

– Gerai, – atsakė Marija Akrita ir pakilo eiti. – Ir paskutinis klausimas, – tučtuojau pridūrė ji. – Kodėl pasirinkote būtent mane? Net ir Spilioje yra kur kas geresnių kandidatų tokiai užduočiai. Štai kad ir ponas Dimitriadis arba... ponas Akritas.

– Apie jus girdėjome daug puikių atsiliepimų.

– Kas jums mane gyrė?

– Michailas. Panelė Avgė. Matote, kaip gerai jus jau pažįstame. Nuo pat pirmos dienos, kai tik susipažinome su jūsų drauge, ir nuo tos dienos, kai susitikote su Michailu.

– Galima dar kai ko paklausti?

– Prašom.

– Kiek laiko užims šis tyrimas?

– Tiek, kiek čia dirbsime. Apie devynis mėnesius. Noriu pabrėžti, kad jei sutiksite, žinokite: visą šį laikotarpį – gal ir ilgiau – turėsite būti su mumis išvien, kaip siela ir kūnas. Kitaip neįmanoma.

– Ne viskas mūsų valioje.

– Viskas tik nuo mūsų priklauso, – tuo pačiu ramiu tonu atrėmė Piotras Arkangelskis.

Nors visa, ką ponas Arkangelskis sakė, bylojo apie jo žodžių tikrumą ir svorį, Marija Akrita jautė, kad kūną drebina keista abejonė... jei ji sutiktų, jeigu imtųsi, gal jos liga... gal nežinomybė ne taip kamuotų...

Ji nedrįso tarti tvirto „taip“, nors ir juto, kad tai, ko gero, būtų vienintelė jos ramybės priebėga. Buvo parankiau keisti temą ir aptarti šeštadienio vakarienę, pabrėžti, kad svečių apsilankymas suteiktų jai daug džiaugsmo. Ypač jų trijų!

– Tada ateisime, – atsakė Piotras Arkangelskis.

– Šį šeštadienį. Aštuntą valandą.

Įkaitę nuo pasivaikščiojimo, vidun įvirto Hana Arkangelsk, ponas Dimitriadis ir Michailas, jie tik dar labiau paryškino koplyčioje stojusią tylą.

– Pasikalbėjote? – susidomėjusi paklausė Hana Arkangelsk, žvelgdama į vyrą akimis, suprantančiomis, kokius nelengvus klausimus per šį pokalbį jam reikėjo aptarti.

– Taip. Ponia Marija Akrita pažadėjo pagalvoti apie mūsų pasiūlymą, – atsakė jis.

– Savaime suprantama.

Ji pažvelgė Marijai į akis, ir jauna moteris įskaitė Hanos žvilgsnyje stiprų palaikymą ir galbūt – ji taip suprato, nes taip norėjo suprasti, – pažadą.

– Marija ir Josifas Akritai kviečia mus šeštadienį vakarienės į namus, – pareiškė Piotras Arkangelskis žmonai. – Manau, mes galėsime.

Prieš atsakydama vyrui, Hana Arkangelsk pasigręžė ir klausiamai pažvelgė į jaunuolį:

– O Michailas?

– Aha, – atsakė šis nedvejodamas.

Arkangelskių išraiškoje Marija neįskaitė nuostabos šešėlio dėl keisto ir kiek per staigaus jaunuolio atsakymo, užtat pastebėjo, su kokiu kupinu meilės ir supratimo žvilgsniu jie lydi jį, sukantį prie durų.

– Džiaugiuosi, abu džiaugsimės... – tepasakė Marija Akrita. – Lauksime jūsų.

Jai niekas neatsakė.

– Manau, miela Marija, mums laikas eiti? – pasiteiravo ponas Dimitriadis. – Gerokai sutrukdėme... (jis leido suprasti nerandąs tinkamų žodžių)... ponią ir poną Arkangelskius.

– Atvirkščiai, – atsiliepė ponas Arkangelskis, – mudu nė nesiliovėme dirbti. Nei Hana, nei aš.

– Vaikščiojant po apsnigtą mišką, Michailas pasakojo apie Patmą. Paprastai, bet labai protingai. Nesu girdėjęs, kad kas taip gražiai kalbėtų apie savo šalį ir tiek daug suprastų apie pasaulį... Patme nesu buvęs, tačiau jau noriu į tą salą. Gal dėl to, kad man patinka jūra, nuolatos apie ją svajoju... Mėgstu keliauti. Noriu

panirti į Apokalipsės urvą Patme! – ... – Sukaustyti. Be ypatingų gebėjimų. – ... – Tragiškojo Tiesto* vaikai. – ... – Nukryžiuoti. Be prisikėlimo vilties. – ... – Vienintelė mūsų išeitis – miegas. – ... – Tai, kas kitiems savaime suprantama, nė nepradėjus veikti, mums – nepasiekiami tikslai, utopija. – ... – Anksčiau nė nesuvokiau, kad gyvenu kaip įkalintas ir susitaikęs su beprasmybe. Tik pagalvok, juk yra žmonių, kurie dar dvidešimties pažino visą pasaulį, laisvai kalba septyniomis kalbomis. O mes? Sėdime vienoje vietoje. Kaip sustabarėję. Atiduodame gyvenimą tam, kad iš nekaltų vaikelių, kurie mumis pasitiki, Spiliai ir Kurdalei išaugintume patriotus, siūlydami jiems vien mėšlą ir dvėseną. Kodėl tada Dievas turi gailėtis mūsų? Už ką atleisti?

– Man pasiūlė dirbti su jais. Vietoj Avgės. Dar nesutikau. Turbūt atsisakysiu. Manau, aš netinkamas žmogus. Nieko neišmanau apie freskas ir knygų rašymą. Iki šiol skaitydavau tik lengvus meilės romanus ir madų žurnaliūkščius. Ir tai tik per pertraukas tarp įprastų pomėgių – kino ir teatro arba televizijos programų... – ... – Bet dabar aš... Viena bėda – ne bėda... – ... – Man labai patiko jų pavartotas žodis „kaimenė“, jis tinka mums ir viskam, ką gyvenime esame matę ir patyrę... – ... – Atkreipėte dėmesį, kaip jie taria jo vardą? Veik hebrajiškai – Micha-elis! Vadina kaip arkangelą, neturtėlių ir kenčiančiųjų globėją... – ... – Taip, suvokiu teigiamas šio pasiūlymo puses ir tai, kur jis manė nuves. Pagalvosiu ir nuspręsiu, ar jį priimti.

– Visada manome, kad dėl visko, ir dėl didelių, ir mažų dalykų, patys apsisprendžiame ir kad lemiamas žodis yra mūsų, o iš tikrųjų...

---

* Graikų mitologijoje Tiestas – Mikėnų valdovas, grūmęsis už sostą su dvyniu broliu Atrėju. Keršydamas Tiestui, kad šis suvedžiojo jo žmoną Aeropę, Atrėjas nukapojo Tiesto vaikams galvas ir rankas, o kitas kūno dalis išvirė ir patiekė viralą broliui. Nuo tada gyvuoja posakis „Tiesto puota“, reiškianti beribį žiaurumą.

*

Kitą dieną pasimirė senukas Matėjas. Jo sūnui ir anūkams teko nemažai pasiginčyti su šventuoju tėvu Stavru, kad šis leistų jiems išpildyti paskutinį senuko norą: įsprausti tarp jo sumedėjusių pirštų rožinį.

– Ką jis su tuo rožiniu ten veiks? Kam jam pas Dievą rožinis?

– Tegu jau, – įsiterpė policininkas, – kol su tokia prasta klausa išmoks lyra danguje skambinti, bus kuo laiką užimti.

Apsnigta žemė buvo kieta kaip akmuo, ir visa giminė su kastuvais ir grąžtuvais nuo pat ankstyvo ryto darbavosi pamainomis, kol iškasė duobę.

Marija Akrita, užuot užmetusi ant senuko saują žemių su sniegu, įmetė saują rožės žiedlapių.

Pirmieji į svečius atvyko ponas Dimitriadis ir šventasis tėvas Stavras, nešinas dviem bakeliais: pirmame buvo raudonasis saldus vynas „Commandaria"*, kitame – vynuogių degtinė zivanija**. Dimitriadis atnešė dovanų kelias knygas: „Bizantiškos epochos muzika ir menas", „Asinu"***, „Mokymasis ir nauda: rašytinės kalbos vadovas".

Prie durų juos pasitiko ponas Josifas Akritas, priėmė dovanas, padėkojo ir nuvedė svečius vidun. Liepsnojo ką tik pakurtas židinys. Šventasis tėvas Stavras atsiprašė, kad jo ponia negalėjo ateiti, ją ištikęs astmos priepuolis; nors ji labai norėjo paviešėti.

Šeimininkas pasiūlė jiedviem išgerti, tačiau šie, nutarę palaukti ir kitų svečių, patogiai įsitaisė svetainėje. Josifas paėmė nuo židinio marmuro atbrailos taurę su viskiu ir prisėdo prie

---

* Tradicinis Kipro vynas, paveldas.

** Kiprietiška degtinė.

*** Asinu – Kipro vietovardis, tapęs graikišku Mergelės Marijos epitetu. Mergelės Marijos Asinu bažnytėlėje (buvęs XI a. vienuolynas, skirtas Forbijos Nekaltajai) yra išlikusių XII–XVII a. bizantiškų freskų. Vienas UNESCO pasaulio paveldo objektų.

Dimitriadžio ant nedidelio juodo suolelio, šia proga Marijos apkloto avikailiu.

– Kas naujo? – paklausė šventasis tėvas. – Seniai jūsų nematėme tavernoje.

– Taigi. Nebuvo nuotaikos.

– Tikiuosi, nieko rimto? – pasiteiravo Dimitriadis.

Akritas papurtė galvą ir padėkojo jam už klausimą liūdnoku šypsniu.

– Suprantama, važinėjimas pirmyn atgal į sostinę. Ir ne tik... – pridūrė šventasis tėvas. – Manyčiau, vis dėl Avgės...

Akritas nutylėjo. Šventikas Stavras nenusileido ir, kaip pats sakydavo, norėjo turėti visus tūzus rankose, tad vėl paklausė:

– O kaip jūsų darbo reikalai? Anglai jūsų neįtikino?

Akritas pasižiūrėjo į jį sumišęs ir nenusiteikęs pokalbiui.

– Turiu galvoje reportažą. Girdėjau, jie nori jį parodyti bet kuria kaina.

– Iš kur visa tai žinote, tėve? – su pasigėrėjimu pasiteiravo Dimitriadis.

– Visai netyčia sužinojau iš vieno žurnalisto, sutikto Troode, – atsakė šventikas.

Dimitriadis nelabai juo patikėjo, nes visi žinojo: toks dalykas kaip atsitiktinumas ir šventasis tėvas Stavras Aleksandrietis netinka į porą.

– Tikra tiesa, pone Josifai, šį kartą nesuteikėte mums galimybės... paskaityti jūsų straipsnių, – pritarė mokyklos direktorius. – Nenoriu jums pataikauti, tačiau jūsų tekstai ir filmai, kuriuos teko matyti... priverčia gėrėtis žmogaus pastangomis. Neslėpsiu ir dažnai jums sakau, kad didžiuojuosi jus pažinodamas ir retkarčiais galėdamas išgerti su jumis zivanijos.

Šventasis tėvas pritariamai linkčiojo galvą.

– Nejaugi nieko nepublikuosite? – dar kartą paklausė Dimitriadis, šįkart drovėdamasis savo smalsumo. – Nepamenu, kokiame laikraštyje, bet skaičiau, kad pastaroji jūsų misija buvo itin sėkminga. Ir ne dėl to, kad kitos kelionės nedavė tokių gerų rezultatų, anaiptol! Tiesiog neslepiu, kad nekantrauju paskaityti.

– Tokios patirtys turi būti užrašytos ir, be jokios abejonės, perskaitytos! – dabar jau pritarė šventasis tėvas Stavras. – Apie žmonijos žiaurumą mums reikia skaityti ir žinoti kuo daugiau.

– Gal dar nebaigėte šito... na, kaip jis vadinamas... fotoreportažo? – vėl drovėdamasis paklausė Dimitriadis.

– Baigiau, – rėžė Akritas ir tuoj pat nusišypsojo, kad sušvelnintų įspūdį, kurį padarė kiek per šiurkščiu tonu, paskui pridūrė: – Tačiau neketinu jo publikuoti.

– Oi, kaip gaila! Kodėl? – perėmė kamantinėjimo estafetę šventikas.

– Dėl asmeninių priežasčių.

– Niekas jūsų neverčia, gerbiamasis Josifai, – svarstė šventasis tėvas Stavras su užslėptu nusivylimu.

– Žinau, – atsakė jam Akritas, – manau, atėjo laikas išgerti.

– Mielai išgerčiau konjako arba viskio, – ištarė tuo pačiu kiek nusivylusiu tonu šventikas.

– O jūs?

– Dėkui, aš norėčiau ko nors lengvesnio, – atsakė Dimitriadis.

Įėjo Marija Akrita. Svečiai tučtuojau atsistojo ir pasisveikino su ja: šventasis tėvas nulenkė pliką galvą, mokytojas irgi linktelėjo jos pusėn. Šeimininkė atsiprašė vėluojanti, trumpai pasiteiravo apie mokyklą ir bažnyčią ir paprašė juos atsisėsti. Ji vilkėjo juoda vakarine suknele su siauručiais apvadėliais ant palankų ir rankogalių, uždarą kaklą puošė sidabrinė moneta. Dideli, žvilgantys plaukai palaidi krito ant pečių iki pat liemens. Kairėje pusėje virš ausies buvo matyti dar vienas papuošalas, dar viena panaši moneta. Tikra nuotaka! Tik gedinti!

Abu svečiai, patys šito nepastebėdami, negalėjo nuo jos atplėšti akių, žvelgė į ją atvirai žavėdamiesi. Jie nė nenutuokė, nors pažinojo Mariją mažų mažiausiai penkerius metus, kokia ji moteriška, kokia neapsakomai daili! Oda atrodė peršviečiama, tai pabrėžė ir jos tankūs plaukai, kuriuos šiaip jau mėgo susikelti aukštyn ir susismeigti panašiu į didelį drugelį smeigtuku. Ant jos krintančios juodos suknios šokčiojo ir mirgėjo židinio liepsnų

atšvaitai, o senos žvakidės, išradingosios ir kūrybingosios Avgės paverstos lempa, kuriami šešėliai žaidė Marijai ant kaklo, plaukų, kaktos.

– Ko norėtum? – paklausė Akritas.

Žmonos pasirodymas, svečiams sukėlęs tokį įspūdį, jo niekaip nepaveikė ir jokios įtakos jo nuotaikai neturėjo.

– Ačiū, Josifai, nieko.

– Išgerkite ko nors su mumis, – paragino Dimitriadis. – Kaip mes susidaušime taures už jūsų sveikatą? – pabaigė mintį.

Marija Akrita jam draugiškai nusišypsojo.

– Na, gerai, prašyčiau apelsinų sulčių.

– Dievo sultimis nepagarbinsi, – nenusileido šventikas.

– Niekas neprilygsta jūsų pastaboms, dievaži, – pritarė Dimitriadis šventikui.

– Todėl, kad visada sakau tiesą.

Per tylos minutę po šventojo tėvo žodžių visi pakėlė taures.

– Į mūsų visų sveikatą, – sausai ištarė Akritas.

– Garbė šiems namams, – tradiciškai atsakė svečiai, ir visi susidaužė.

Dimitriadis – su Akritu, o šventasis tėvas – su šeimininke. Paskui abu svečiai. Akritas iš pareigos irgi su ja susidaužė, vos paliesdamas jos taurės kraštą. Krištolas suskambo.

– Už tai, kad saugiai grįžtų Avgė, – palinkėjo šventasis tėvas Stavras.

– Už mylimos bičiulės ir kolegės grįžimą, – pridūrė Dimitriadis.

– Dar po vieną? – pirmoji paklausė Marija Akrita, kai taurės ištuštėjo.

– Truputį vėliau, – atsakė Dimitriadis.

– Aš išgersiu, – paprašė šventikas. – Dar nebaigėme sakyti tostų.

– Regis, mudu truputį per anksti atėjome, – Dimitriadis paskubėjo pertraukti šventiką ir pakeisti temą, bijodamas suerzinti tylintį Akritą.

– Kodėl per anksti? – nesutiko šventikas.

– Arkangelskiai, kiek teko girdėti, labai punktualūs. Jie ateina laiku, o mudu atėjome per anksti.

– Kodėl? Kelinta dabar valanda? – paklausė šventasis tėvas Stavras.

– Be penkių aštuonios, – pasakė Dimitriadis, išsitraukęs iš juodos liemenės apskritą kišeninį laikrodį ir į jį pažvelgęs.

– Taip, dabar pamenu... tarėmės aštuntą, o ne pusę aštuonių.

Pasigręždamas į šventiką Dimitriadis atsiprašomu tonu ištarė:

– Matote, juk sakiau. Neabejojau. Atleiskite.

– Nieko, nieko, – atsakė Marija Akrita. – Su jumis visada gera.

– Jūs labai miela, – atsidėkojo už draugiškumą Dimitriadis.

– Ačiū, – atsakė šeimininkė ir pridūrė: – Ir atleiskite, kad mudu su Josifu tokie atsiskyrėliai.

– Kaip jaučiatės dabar, ponia Akrita? – klausinėjo Dimitriadis. – Gal jau pailsėjote mūsų kaime? Juk šito norėjote? Ypač ponas Akritas, kuris buvo pavargęs po kelis mėnesius trukusių kelionių.

– Todėl anksčiau jūsų ir netrukdėme, – atgijo šventikas, – tačiau dabar, kai suteikėte mums galimybę...

– Draugai mums – ne našta, – tuoj pat pertraukė Marija Akrita.

– Mums didelė garbė, – nusišypsojo Dimitriadis. – Daugiau nebekartokite, nes imsime... piktnaudžiauti. Žinoma, nemalonu, kad Avgė kaip tik dingusi. Mus sukrėtė. Šiandien gavome oficialų patvirtinimą, kad į jos vietą atvyksta kitas žmogus.

Marija Akrita pažvelgė į ugnį. Už durų pasigirdo žemi balsai ir žingsniai. Ties varteliais kažkas sustojo, varteliai sucypė, pasigirdo batų kaukšėjimas per kiemo plyteles – nuo jų šiandien buvo nuvalytas sniegas – ir svečiai sustojo prie durų. Jiems nespėjus pabelsti, Marija Akrita jau plačiai vėrė duris. Jai už nugaros per kelis žingsnius stovėjo Josifas Akritas.

Laikrodis ant sienos mušė lygiai aštuntą.

– Labas vakaras. Prašome užeiti.

Hana Arkangelsk padėjo ant prieangio stalelio tradicinių savo šalies saldumynų: graikinių riešutų uogienės ir migdolų kremo. Piotras Arkangelskis padovanojo šeimininkei akmeninį spaudą, šį buvo radęs kasinėdamas šventyklą Jeruzalėje. Juo vario monetose būdavo įspaudžiamas berniuko, pilančio vandenį iš ąsočio,

atvaizdas. Kitoje spaudo pusėje buvo data, liudijanti dviejų tūkstančių metų senumą.

– Tikiuosi, jums patinka, – pasakė.

– Tiesiog neįtikima, – sutriko Marija Akrita. – Jis astrologiškai pamokantis ir primena, kad prasidėjo Vandenio era! – Paskui ji pridūrė: – Nereikėjo dovanų.

– Čia ne dovana, o atsidėkojimas, – atsakė Hana Arkangelsk už juos abu.

Juodu nusivilko paltus ir Akritas pakabino juos drabužinėje, kur buvo padėtos dovanotos knygos ir du bakeliai su degtine ir vynu.

– Štai šitas tau atnešė ponas Dimitriadis, o štai šituos – šventasis tėvas, – pasakė jis, tarsi pranešdamas žmonai.

– Ne man, o mums, – sušnibždėjo, žvilgtelėjusi į knygas.

Nuoseklios Dimitriadžio žinios, kitus įkvepantis pakilumas ir pastabumas Mariją ir žavėjo, ir stebino – juk kokia retenybė, kai žmogus visą laiką gyvena viename kaime.

Ji apvertė knygas, slėpdama jų pavadinimą, ir pagaliau pakėlė akis į Michailą, juk labiausiai jį troško pamatyti!

– Na, kaip? – paklausė ji, kai kiti nuėjo į svetainę.

– Paskambinsiu tavo garbei, – atsakė jis, taip pat žvelgdamas į ją.

Marija, neatlaikiusi jo švelnaus ir skvarbaus žvilgsnio, nuleido akis. Ji norėjo atrodyti tobula ir šio moteriškai švelnaus veido jaunuolio akivaizdoje nejausti nė mažiausio jaudulio, norėjo atrodyti sveika, kad teberusentų viltis.

Svetainėje visi spaudė vienas kitam rankas, tik Michailas sveikindamasis visiems draugiškai linktelėjo galvą. Visi įsitaisė: Hana šalia Dimitriadžio, Piotras Arkangelskis – pintame krėsle, o Michailas – priešais židinį, šalia Marijos.

– Ko gersite? – paklausė Akritas.

– Man vyno, vietinio, jei galima, – paprašė Piotras Arkangelskis.

– Mielai. Mūsų šventasis tėvas apie tai pagalvojo ir šįvakar atnešė visą bakelį. Turime ir vietinės degtinės – zivanijos.

– Dėkoju visiems už dovanas, – sulaukusi progos, padėkojo Marija Akrita. – Už tokias dovanas galiu kviesti vakarienės kiekvieną savaitgalį.

– Neabejoju, kad pirmoji pasiduotumėte, – nusišypsojo Dimitriadis.

– O ko jūs gersite? – paklausė Akritas Hanos Arkangelsk.

– Aš irgi vyno.

Marija Akrita pasigręžė į Michailą su šypsena ir paklausė:

– O jūs?

– Sulčių, – atsakė tas.

– Apelsinų? Vynuogių?

– Ne taip ir svarbu.

Marija Akrita išėjo, o Michailas ją tiriančiu žvilgsniu nulydėjo.

– Kaip sekasi darbas? Gal atradote ką nors netikėto? – pasiteiravo Dimitriadis.

– Nieko netikėto. Man atrodo, ganėtinai pasenome, nes jau niekas mūsų nebestebina, – atsiliepė Piotras Arkangelskis.

Marija padavė gėrimus naujiems svečiams, o Josifas Akritas papildė anksčiau atėjusiųjų taures. Po tradicinių tostų, kurių naujoji trijulė nutarė nesakyti, o tik linktelėti galvą ir kilstelėti taurę už kitų tostus, visi išgėrė, o Dimitriadis po pirmojo gurkšnio tarė:

– Leiskite man palinkėti, kad jūsų darbas sulauktų sėkmės. Gal jums, kaip sakoma, jis atrodo rutina ir kasdienybė, tačiau mes, spiliškiai, nieko panašaus neregėjome jau daug metų. Ar ne tiesa, pone Akritai?

Ir išlenkė taurę iki dugno.

– Ne, mes ir nesakome, kad mūsų darbas – rutina, – mandagiai patikslino Piotras Arkangelskis.

– Tesakėme, kad niekas mūsų nebestebina, – įsiterpė Hana Arkangelsk.

– Dažnai klausiu savęs, ko verta nugrimuota ir pagražinta beprasmybė? – ironizavo Akritas.

– Ką turite omeny? – įsiterpė šventikas. – Jei galvojate apie tai, ką ir aš, tada jūs teisus.

Marija Akrita susinervino dėl vyro ironijos. Iš esmės ji galbūt ir sutinka, tačiau šiuo konkrečiu atveju, kai susirinko garbingi svečiai, pastaba atrodė netikėta ir šiurkštoka.

– Kalbu apie beprasmes žmonių pastangas, – paaiškino Akritas tuo pačiu tonu. – Tų, kurie nuolatos kai kuo stebisi, ir tų, kurie niekuo nebesistebi. Žinau, kad supaprastinu, tačiau esmė tokia pat ir neatsilieka nuo mūsų nė per žingsnį, kai sukame kiekvienas savo keliu.

– Kokiu keliu? Nesupratau, – paklausė Dimitriadis, su kaltės gaidele balse dėl savo proto nelankstumo.

– Vieninteliu įmanomu. Iš tamsos į kančias ir iš kančių atgal į tamsą.

– Aš jūsų nesuprantu, – šventasis tėvas šįkart buvo priverstas prieštarauti savo paties ką tik pasakytiems žodžiams. – Maniau...

– Ir aš maniau... Pats neturiu jokios priežasties prieštarauti, tik galiu pasakyti, kad daugelis randa visokių išeičių, tokių kaip kūryba, meilė, šeima, o dažnai ir atsiribojimas. Visi mes ką nors atrandame. Man, pavyzdžiui, šį vakarą gera. Nežinau, ką tai reiškia kitiems, tačiau man šis susitikimas – prasminga pauzė, ilgai laukta pertrauka pabėgti nuo rutinos. Spėju, mūsų gerbiamam šventajam tėvui irgi taip atrodo. Šis vakaras prasidėjo nuo kvietimo, įspūdis liks, kol nesulauksime kito kvietimo, – Dimitriadis nusijuokė ir dar pridūrė: – Įdomu, o ką galvoja ponas Arkangelskis?

– Klausosi.

– Dar vyno? – paklausė šeimininkė, vildamasi, kad nauja taurė grąžins pokalbį į saugesnę vagą. Ji net atsistojo, pabrėždama pasiūlymo svarbą.

– Pone Arkangelski?

– Ačiū, vėliau.

Marija pasigręžė į jaunuolį ir tarė:

– Sulčių nė nepalietėte. Gal norėtumėte ko nors kito?

– Viskas gerai... Prašau nekreipti į mane dėmesio.

– Tai neįmanoma! – išsprūdo Marijai Akritai. Supratusi, kad pirmą kartą per visą jų bendravimą ji leptelėjo spontanišką, netgi

vaikišką frazę, nuraudo. – Na, laikas užkąsti, – tarė mandagiai. – Jau beveik pusė devynių. Išalkau.

– Sutinku! – pritarė jai šventikas.

Marija Akrita, pajutusi palengvėjimą dėl mažytės pergalės, paprašė Josifą jai padėti. Ji atidarė stumdomas duris, primenančias akordeono vidurius ir skiriančias svetainę nuo valgomojo. Už durų atsivėrė jau padengtas stalas, apkrautas avienos kepsniais, žuvimis, keptomis ant kepsninės, kalakutiena, plovu, dešrelėmis, graikiškomis salotomis, feta, jogurtu, troškintais žirneliais, ožkų sūriu chalumiu, spurgomis su malta mėsa ir desertu „Ponios piršteliai" – sluoksniuotos tešlos sausainiais su riešutais ir sirupu.

– Mums patinka tradiciniai valgiai, – paaiškino Marija Akrita.

– Nuostabu, nuostabu! – džiaugsmingai kartojo šventasis tėvas Stavras.

Svečiai pasiėmė lėkštes, šakutes, peilius ir priėjo prie stalo. Pirmasis valgių įsidėjo šventikas dėl stambaus kūno. Paskui Hana Arkangelsk. Piotras Arkangelskis. Kiras Dimitriadis. Michailas. Paskutiniai – šeimininkai.

Šventojo tėvo lėkštė atrodė įspūdingai: į piramidę ant trijų riekių baltos duonos dugne buvo užkrauta po didžiulę kiekvieno patiekalo porciją ir dar trys riekės duonos ant šių viršaus. Dimitriadis laikėsi dietos ir vengė angliavandenių, todėl pasirinko lengvesnį maistą: paėmė žuvies, žirnelių, vieną gabalėlį avienos be riebalų, lieso jogurto. Arkangelskiai pasitenkino plovu be mėsos, salotomis ir žalumynais. Michailas valgė tik vaisius. Žinodama, koks svečių skonis, Marija primygtinai nesiūlė jiems paragauti pačios gamintų patiekalų ir nekalbėjo apie receptus. Šventasis tėvas žiūrėjo į Arkangelskius su ironijos kibirkštėle akyse ir didžiai pasimėgaudamas kramtė riebų avienos kąsnį.

– Ar jūs tikrai niekada nevalgėte mėsos? – pagaliau paklausė jis, niekaip neužgniauždamas smalsumo, nė nesistengdamas rinkti mandagesnių frazių.

– Taip, mes vegetarai, – nusišypsojo Hana Arkangelsk.

– Iš tikėjimo ar tradicijos? – pasiteiravo šventasis tėvas.

– Iš meilės, – atsakė Piotras Arkangelskis.

Po trumpos ir nejaukios tylos šventasis tėvas Stavras vėl sujudo:

– Gerbiu ir suprantu jūsų pasirinkimą, tačiau kaip šventasis tėvas noriu žinoti, ar galvojate, kad valgyti mėsą – nuodėmė?

– Ir taip, ir ne, – atsakė už visus Michailas.

– Jeigu nevalgote mėsos, manau, logiška, kad jos valgymą laikote nuodėme? – toliau draugiškai kamantinėjo šventikas.

– Ne, anot mūsų tikėjimo, nuodėmės, apie kurias galvoja dauguma žmonių, nė neegzistuoja, – atsakė jaunuolis. – Visai taip, kaip neegzistuoja visiems dažnai priimtinos ir per amžius esą nekintančios vertybės.

– Tu taip galvoji? – paklausė suirzęs ir beveik pyktelėjęs šventasis tėvas, perėjęs prie kreipinio „tu". – Jeigu, tavo nuomone, neegzistuoja nei nuodėmės, nei vertybės, tai kas tada egzistuoja ir žymi mūsų, žmonių, kelią, kuris mums gimus prasideda ir veda mus per gyvenimą?

– Daug nuostabių dalykų! Pirmiausia – nuolatinė siekių, suvokimo ir „tikiu" evoliucija.

– Todėl viskas nuolatos keičiasi. Nuo pat pirmos žmogaus gyvenimo akimirkos šioje žemėje, – pridūrė Hana Arkangelsk. – Kai kas keičiasi kas tūkstantį metų, o kai kas – kas šimtą, tačiau mūsų epochoje viskas jau keičiasi kas dešimtmetį, ir šiandien tampame kone kiekvieno svarbaus pokyčio amžininkais.

– Filosofavimai, teorijos... – suniurzgėjo šventikas.

– Michailai, o kaip jums pačiam sekasi pasitikti visus šių laikų virsmus? – įsiterpė Dimitriadis, dėbtelėjęs į šventąjį tėvą ir žvilgsniu leisdamas jam suprasti, kad nebesiginčytų ir sušvelnintų toną. – Juk dvidešimtmečio, tokio kaip jūs, negali vienaip ar kitaip nejaudinti panašūs klausimai, jums negali nerūpėti blogio ir gėrio kova, ir netikiu, kad šiandien jaunas žmogus gali atsiriboti nuo tikrovės, išlikti jos nepaliestas ir gyventi tiktai gamta, kaip antai amžiną atilsį senelis Matėjas. Ar ne?

– Geras klausimas, Kirai. Tai kaipgi, sūnau? Kas tave jaudina? – vėl paklausė šventasis tėvas.

– Bandau, tiksliau – mokausi, būti laisvas ir vengti kraštutinumų.

– Michailai, neatsakei į mano klausimą. Aš noriu žinoti, ką tu pats, laikydamasis savo įsitikinimų, pasirinktum, jei būtum priverstas, – gėrį ar blogį? – patikslino klausimą Dimitriadis.

– Rinkčiausi tai, kas konkrečią pasirinkimo akimirką atlieptų mano laisvą valią. Šiandien gal rinkčiausi įvairiapusį, rytoj iškreiptą, poryt beformį kūną ar reiškinį. Kitaip tariant, tai, kas čia ir dabar išreikštų vidinę mano būseną ir jos harmoniją su išoriniu pasauliu.

– Labai keista ir patogi tavo laisvė! – kiek sarkastiškai bakstelėjo šventasis tėvas.

– Ar nebijai, kad tai gali tave, žinoma, nesąmoningai, vesti prie kraštutinumo? Link lemiamos ir rimtos klaidos? – Dimitriadis dar kartą pabandė nukreipti pokalbį diplomatiškesne vaga.

– Nebijau, nes myliu, – atsakė jaunuolis be iškalbingos įžangos.

– Matai, vis dėlto egzistuoja sąlyga! Puiku! – nesiliovė ironizuoti šventikas, pertraukęs jaunuolio atsakymą.

– ...meilė – ne tik sąlyga. Ji ir išsivadavimas, ir kartu užkariavimas. Pats stipriausias! Ji išlaisvina ir žlugdo, ir apsaugo, ir padrąsina, – ramiai baigė mintį Michailas.

Įsivyravo ilgesnė tyla, ją pertraukė Marijos Akritos balsas:

– Kaip mums tai padaryti? Negi įmanoma imti ir taip išsilaisvinti, kaip jūs sakote?

– Įmanoma. Mes viską galime, Marija. Jei renkamės gyventi sąmoningai ir išmokstame jausti savo vidinio ir išorinio pasaulio pusiausvyrą. Jei mokame nebijoti ir išmintingai, taikiai sutikti kitokią nei mūsų nuomonę, jei nepasiduodame prietarams ir pačių brėžiamoms riboms. Kai šito išmokstame, tada išlaisvėjame, atsikratome vergystės, gyvename nepriklausomi nuo įstatymų ir jų pasekmių. Tiesiog gyvename ir jaučiamės laimingi.

– Labai aukštą toną pasirinkome, – burbtelėjo sau po nosimi šventikas ir pasigręžęs į jaunuolį tarė: – Tu dar per jaunas taip kalbėti, sūnau.

Jis tai ištarė ramiai, nes ramybės jam teikė įsitikinimas, kad priešais mato jauną ir įkaitusią kaip skardinė dėžė galvą.

– Mes per seni, kad teistume tokį archajišką jaunuolį, – prabilo Piotras Arkangelskis.

– Ką tai reiškia? Kodėl?.. – paklausė Dimitriadis, pasijutęs, kad jam stinga žodžių.

Ne tik stinga, bet ir verčia klausinėti.

Niekas jam neatsakė, tarsi jo klausimo negirdėję.

– Mes įžengėme į jaunystės viešpatavimo epochą, – po pauzės prakalbo Hana Arkangelsk. – Gyvename metu, kai žmogaus amžius nustoja reikšmės, kaip kad išgyvenome tradicinių vertybių ir daugybės žmonijos pasiekimų, nemažai jai kainavusių, perversmą.

Josifas Akritas pokalbį sekė dėmesingai ir pagaliau įsijautęs prabilo:

– Taip, ponia, jūs teisi, išgyvename vertybinio lūžio epochą. Jos nepavadinčiau jaunystės kulto epocha, tačiau tikrai gyvename laiku, kai keičiasi grožio, gyvybės, jaunystės, sveikatos ir laisvės sampratos. Gyvename apsimetinėjimo epochoje – dabar ne meilės ir ne kūrybinės energijos, juolab ne utopinės laimės, apie kurią ką tik kalbėjote, o jų nurašymo metas!

Marija Akrita susidomėjusi ir susijaudinusi pažvelgė į vyrą. Gal tai, ką jis sako, ir nėra tiesa, tiksliau, ji prabiltų apie gyvenimą, šiuolaikinę epochą ir apie Michailą kitaip, tačiau, dievaži, Josifo žodžiai – tikra tiesa apie ją, išsakyta pačiu laiku. Jis kalbėjo apie ją! Ir, žinoma, apie save patį!

Dimitriadis ir šventasis tėvas Stavras pajuto palengvėjimą dėl Josifo intarpo jų naudai – kaip jie tai suprato – šioje dviejų nuomonių kovoje.

– Niekas negali nurašyti gyvenimo, gerbiamas Josifai, – ramiai prieštaravo Piotras Arkangelskis.

– Jeigu kartais dėl mūsų kaltės gyvenimas atsiduria pavojuje, Dievas niekuo dėtas, mielasis Josifai, – garsiai mintis išsakė šventasis tėvas Stavras, – tai mūsų pačių atsakomybė.

– Ne mūsų, o Dievo, juk, anot jūsų mokymo, tėve, Jis sukūrė mus pagal savo atvaizdą, – atsikirto jam Akritas. – Ir sukūrė mus

mirtingus! Bet kam tada pasaulyje tiek skausmo, tiek žiaurumo? Nejaugi žmonėms nepakanka žinoti, kad jie mirtingi? Kam tos kitos kančios? Negi tam, kad mokytumės iš savo žaizdų? Negi tam, kad prisikėlimo legendomis pašlovintume Aukščiausiąjį? Iš tikrųjų mums reikia tik logiško, ramaus gyvenimo. Kad ir čia, Spilioje, ir jos pašonėje Kurdalėje.

Marija Akrita pažvelgė į Michailą ir Arkangelskių porą, laukdama, kad kuris nors iš jų trijulės atsakys, išraus iš pokalbio tuos dyglius, kuriuos įsmeigė Akritas. Visi tylėjo. Jų akyse nebuvo jokio ženklo. Jie sėdėjo kaip visada – išlaikydami mandagų atstumą, su neįskaitoma veido išraiška.

– Visiškai nesutinku su tuo, ką sakote, mielas Josifai, – prakalbo šventikas. – Nekaltinkime Dievo dėl savo silpnybių ir klaidų.

– Anaiptol, – dabar jau ramiau atsiliepė Akritas, – tik bailiai suverčia kaltę Nesančiajam, seniausiam mūsų tuštybės išradimui.

– Nieko nėra! Tuštuma! O joje – mes, – įsidrąsinęs pabandė įšokti į sūkurį ir Dimitriadis. – Mes, kurie gyvename ir mylime, kenčiame ir tikime. Kur teisybė?

– Mes – nulis kvadratu, – metaforiškai atsiliepė Akritas.

Staiga jis nutilo, jį išpylė prakaitas ir jis nuskubėjo į vonią.

– Geriau keiskime temą, – sušnibždėjo Dimitriadis sutrikęs, nes iš vonios pasigirdo sunkus Josifo Akrito kosulys ir vėmimas.

Kambaryje įsivyravo tyla. Tik spragsėjo degančios malkos židinyje ir lauke, gatvelėje, buvo girdėti šuns lojimas.

Neperspėjęs Michailo, Piotras Arkangelskis atsistojo, nuėjo į prieškambarį ir grįžo su gitara. Jis išėmė gitarą iš medžiaginio dėklo ir padavė jaunuoliui.

– Ačiū, – pasakė tas ir paėmė instrumentą.

– Pagaliau. Puiki mintis! – suplojo rankomis šventasis tėvas.

– Palaukime ir Josifo, – pasiūlė Dimitriadis. – Gal muzika jam... gal ji mus visus nuramins. Kaip manote?

– Taip, tiesa, – sutiko šventasis tėvas ir pasigręždamas į Michailą pridūrė: – Paskambink ką nors iš salų muzikos.

Marija iš svetainės patraukė į vonią ir pamatė Josifą virš kriauklės plaunantį rankas ir veidą. Ji rankšluosčiu nuvalė jam prakaituotą kaktą, akis, lūpas, ant kurių dar buvo vėmalų likučių.

– Buvai teisus, – sušnibždėjo jam. – Geriau jau nebūtum toks teisus.

– Gaila, kad viską supranti... – jis pažiūrėjo į ją.

– Josifai, reikia grįžti pas svečius.

– Kodėl reikia, Marija?

Muzika visus užbūrė. Vaikinas ėmė improvizuoti.

Josifas nusekė paskui Mariją atgal.

Muzika, paprasta, be ryškesnio motyvo, nevaržoma melodijos tėkmė, tarsi energingai šokčiojančios nematomos materijos dalelytės, tai įsiliepsnoja kaip bengališkoji ugnis, tai vėl prigęsta, – aistringa garsų upė.

„Kalbėk", – pasigirdo Piotro Arkangelskio balsas. O gal Michailo? O gal Hanos? Neaišku, kieno buvo balsas, nes muzika jį užgožė. Į ką balsas kreipėsi? Kodėl? Ką jis ragino?

Ji: „Man skauda." Ir susmuko.

O muzika skambėjo kaip skambėjusi.

Jis: „Dabar pavydžiu mirusiesiems, augalams, moliuskams, kurie šliaužia ir nesupranta, kad šliaužia; ratas arba pėda sutraiško juos, o jie šito nesupranta! Štai kuo norėčiau būti."

*

Ji: „Nuėjau dar kartą su juo pasikalbėti... turėjau viltį. Jeigu man pavyktų, visa kita jau nesvarbu; prieš šią viltį viskas nublanksta; didžioji mano pergalė, vienintelis mano išsigelbėjimas yra vergystė. Vaikas! Mano vaikas! Visas savo svajones ir jėgas sutelkiau šiam tikslui. Gydytojas kaip visada buvo ciniškas, tačiau mandagus, sakė: „Vargšelė, vis dar nesupranta, kas jos laukia." Vėl siuntė mane daryti tyrimų – jau trečią kartą per pusmetį. Gavęs rezultatus atsisėdo prie stalo, buvo gerokai mandagesnis, itin diplomatiškas. Jis svėrė kiekvieną žodį, ir nesvarbu, kad kaip visada sakė tą patį."

Jis atsirakino seifą ir išėmė iš jo visa, kas pakliuvo po ranka: mašinraščius, juosteles, magnetofoną, filmo ir garso juostas, blykstes, fotometrus, – numetė viską ant stalo kaip šiukšles: „Štai, kas mes esame."

Drebančiomis iš skubos rankomis uždėjo filmo juostą, įjungė projektorių, juosta suošė, ant baldų ir sienos sujudėjo spindulys, pasirodė vaizdas. Paskui sustingo.

Azijietis vienuolis. Susiverčia ant savo geltonos tunikos bakelį žibalo, paskui uždega. Jo nežmoniška ramybė išduoda nepakeliamą skausmą. Pirma įsiliepsnoja tunika, paskui ima degti oda; šitai turi pamatyti visi, susibūrę aplink su kameromis, fotoaparatais, mikrofonais, o svarbiausia – šitai turi pamatyti jo Dievas, kad išsigelbėtų arba išgelbėtų jį...

„Laukiausi ne kūdikio... ne išsvajoto vaisiaus, nors maniau, kad dėl jo mane pykino ir man skaudėjo, bet priėmiau viską laiminga galvodama, kad laukiuosi... Ne embrionas tai buvo, ne... Tai buvo..."

*

Veiksmas lėtėja. Lėtėja ir muzika. Savižudis ištiesia rankas į šalis, jos sustingsta – du degantys fakelai.

„Mano gyvenimas buvo nuostabus! Tikrai gražus! Ir nesvarbu, kad mano svajonės neišsipildė, kad nesusilaukiau vaikelio, kuris... Nors ir nepatyrusi motinystės, ir stokodama vyro meilės, supratau, koks prasmingas buvo mano gyvenimas, kol jį gyvenau ir kaip jį gyvenau. Jis buvo lyg šios muzikos stebuklas, kai ji nutyla."

Vaikai tamsiomis, įdubusiomis, išalkusių žvėrelių akimis, išpampusiais pilvais, o jiems virš galvų – musių debesys; jie mojuoja rankomis, meldžia, prašo. Matyti jų burnos iš arti. Vaikai kažką sako. Filmas begarsis...

„Nekenčiu. Nekenčiu ligos. Visados svajojau apie tobulą bendrą vardiklį, tinkantį ir senukams, ir neišgydomiems ligoniams. Arba apie lengvą, staigią mirtį miegant."

„Liaukitės! Pakaks tos depresyvios muzikos!"

...Vientisa masė; skruzdėlynas auga ir plečiasi; degančios mėsos smarsas; įsiliepsnojęs laužas.

„Nuo neatmenamų laikų!"

„Prieš amžius amžinuosius!"

*

Dabar savižudis pasvyra, rūksta. Alkana įtūžusi minia prasiveržia, grūmoja, rėkia, o jis pargriūna, išnyksta, minia užgožia savižudį, aikštę ir laužą, kuris dar stipriau įsiliepsnoja; tamsi banga užplūdusi viską nusiaubia; dantų, akių, beplaukių galvų piramidė.

O negailestinga muzika nesiliauja grojusi; tai siautėja, tai aprimsta; banguoja minios ritmu.

Akis sustingusiame pasaulyje; pasaulis sutraiškytoje akyje; vaikščioja – kas jie tokie, kiek jų? Tuščiuose didmiesčiuose, džiunglėse, dykumoje, jūroje ir ore nesutikdami nieko... Tik neaiškius ir išplaukusius žmonių arba žvėrių siluetus iš dabarties ir praeities, kurie tarsi atskrieję iš toli meteorai akimirkai užpildo regos lauką, grumdosi jame tarsi išskydusios, neaiškios figūros, kol kitą sekundę ar net sekundės dalelytę jie praryjami.

„Jų gyvenimas prasidėjo kupinas vilčių ir lūkesčių, o baigėsi palikdamas virtinę nuoskaudų ir žaizdų..."

„Akies rainelė, ji atsilupa."

„Išgaruoja."

„Baigta! Ši muzika žudo."

„Dabar suprantu Marijaus Elio aistrą opijui. Visas lagaminas! Malagos pasieniečiai atėmė jį mums tiesiog iš rankų."

„Nė vieno žodžio, nė vieno gesto, reiškiančio dėmesį. Nieko! Visai nieko!"

*

Ji atsistojo ir tekina išlėkė laukan, pasišiaušusi, supykusi. Budri Michailo akis nusekė ją; atsiribojusi nuo visko, nenuilstamai tebeaidėjo muzika.

...9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0. Akis atsimerkia ir užsimerkia. Atsimerkia ir užtemsta. Atsimerkia ir susiurbia*.

Kiras: pakėlė taurę ir išgėrė vienu mauku iki dugno – į sveikatą.

Akys šiek tiek klaidina, tačiau ji nori vienu įkvėpimu paliesti, kalbėti, bendrauti, susidraugauti su visomis ore kybančiomis žievelėmis ir kevaliukais, o gal tik atrodo, kad jie kabo ir stumdosi ore. Dabar ji eina ir klumpa, o kadaise išgėrusi iš pradžių žengdavo iš lėto, atsargiai, giliai kvėpuodama, tik paskui pasileisdavo lėkti, ir daugiaaukščių stogai virš jos galvos ir priešais atrodydavo tarsi nukreiptos į ją ietys ar kaip medžiai, išvirtę iš šaknų didelėse, lietaus užtvindytose giriose, griūvantys vandenin ir plūduriuojantys tarsi žali velenai, nuo kurių bangos susijaukia ir kyla į viršų; ak, uždusо.

„Jūs gyvenote įdomų gyvenimą. Pažinojote Josifą ir Elį. Gal jūs ir keliaujate į niekur, tačiau tikrai turėjote nuo ko atsispirti. Tuo tarpu aš...“

„...Nieko neturėjau. Nieko...“

* Senos septinto ir aštunto dešimtmečių dokumentinių filmų juostos prasidėdavo sekundžių skaičiuokle: ...3, 2, 1, 0 ir „mirksinčia akimi“.

*

„Sakiau liautis! Pakaks! Nebegaliu tos muzikos klausytis! Baik, o tai nukaposiu pirštus!“

„Žinote, kiek man metų? Šešerių metų buvau vaikas, keturiolikos – mokinys, o dvidešimt penkerių – jau mokytojas. Gyvenime patyriau tik šiurkščias motinos glamones... Gyvenau, laukdamas meilės...“

„Kiekvienas, kas prašo, gauna, kas ieško, randa, ir beldžiančiam atidaroma?“

„O kas man dovanos meilę?“

„O kas ją turi?“

„Jei man kada nors bus lemta ją patirti, nors dėl šito abejoju, jei mane aplankys tokia malonė, – nors šito jau nesitikiu ir bijau, – aš nežinosiu, kaip atsiriboti nuo to, ko niekad neturėjau.“

„Mielos rutinos!“

„Nei kūniško, nei dvasinio – jokio malonumo!“

„Tai mums ir belieka: žinojimas, kad nebūna gyvenimo be stygiaus.“

„Šito mane išmokė Avgė, kurią mylėjau.“

„Kokia išvada?“

„Logikoje nėra logikos.“

„Viltis ten, kur nėra logikos.“

...9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0...

„Pabaiga! Pabaiga! Smarvės ir tvaiko, dorybės ir vilties.“

Kito kadro veiksmas lėtas; garso nėra; tyla; besvoris Neilas* Ramybės jūros krateryje.

– Absurdas!

Šventasis tėvas Stavras neištvėrė:

– Manau, vienintelis logiškai mąstantis žmogus šiandien esu aš.

Visa, kas vyko aplinkui, jam sugadino apetitą ir palaimą, kurią jautė čia eidamas. Jis matė, kaip Marija Akrita išbėgo laukan paraudusiomis nuo ašarų akimis. Jis jai netrukdė, nutarė palaukti. Matė, kad Josifui bloga, tačiau šventikas dėl jo pasidžiaugė, nesgi Josifui palengvėjo. Išklausė ir Kiro, kuris neviltingai kvotė jį apie meilės prasmę. Na, didžiausią įtūžį šventajam tėvui varė Michailas su gitara ir neišjudinama ramybe, šis niekur nedalyvaudamas viską stebėjo ir klausėsi. Visai kaip kiti du – valetas su dama.

– Po galais, – atsikosėjo šventikas.

Tačiau niekas į jį nekreipė dėmesio.

– Prašau, prašau jūsų, galiu... – rėkavo jis įsakmiu balsu ir kitų tylą suprato kaip sutikimą ir pritarimą. – Visa, ką matėme ir vienas kitam pasakėme, tai, ką čia veikėme, gal ir yra tikra, sakau „gal“, tačiau, atvirai pasakysiu, manęs tai neįtikino. Net jei ir tikra, tai čia tik viena tikrovės pusė. Demoniškoji. Gyvenimas kur kas įvairesnis nei vien siaubas, blogis, skausmas, mirtis. Egzistuoja ir meilė, vaiko ir moters meilė, meilė Dievui, egzistuoja ir vanduo, ir duona, džiaugsmas ir miegas, medžiai ir vaisiai, gėlės, motina, tėvas, jaunystė, kelionės, muzika – tik ne šitoji, dėl Dievo meilės! Jūra ir kalnai, slėniai, oras, žvaigždės ir laivai, sveikata ir turtas, taika ir žmonės, kurie visa tai paaukoja dėl kitų! Egzistuoja atleidimas, o po jo – taiki mirtis! Ką pasakysite? Klausiu!

* Neilas Armstrongas, pirmasis žmogus, 1969 m. liepos 20 d. iškėlęs koją Mėnulyje. Ramybės jūra – viena Mėnulio jūrų, matoma iš Žemės.

– Taip, egzistuoja viskas, ką sakote, tačiau pragare viskas mutuoja! – atsiliepė Akritas mechanišku, tarsi narkozės paveikto žmogaus balsu.

– Josifai, tavo pažiūros labai pasikeitė. Gaila, kad turiu tai sakyti. Tu visada drąsiai žvelgei į gyvenimą. Tai, ką dabar ir anksčiau pasakei, yra aiškus Dievo neigimas, – nenusileido šventikas.

– Arba pripažinimas, kad nieko nėra, tik Jis – vienintelis.

Muzika nutilo. Šventasis tėvas atsistojo ir pamojo bičiuliui: „Laikas eiti, ilgiau čia sėdėti nebėra prasmės." Nuolankusis Kiras pakluso. Niekas nepuolė jų sulaikyti.

– Jau vėlu. Rytoj manęs laukia rytinė malda ir liturgija tiems, kas tiki.

– Taip, mums laikas, – pakartojo apspangęs šventojo tėvo palydovas. – Atleiskite.

– Labanaktis visiems, – keturi „labanakčiai" palydėjo juodu prie durų.

Marija Akrita grįžo į svetainę, rami, išsekusi. Arkangelskiai pakilo, paėmę jai už rankų nuvedė ir pasodino į pintą krėslą aukšta atrama. Patys atsisėdo priešais.

Praėjo gera valanda, ir nei koks judesys, nei žodis nesutrikdė keisto laukimo.

Josifas kaip užhipnotizuotas žiūrėjo į pamažu gęstančią ugnį.

Arkangelskiai su pagarba ir tėviška meile žiūrėjo į Michailą.

Michailas buvo paniręs į pasaulį, iš kurio sėmėsi įkvėpimo muzikai.

Koridoriuje sieninis laikrodis ruošėsi išmušti naują dieną. Jaunuolis atsistojo ir atrėmė gitarą į sukryžiuotas Josifo kojas. Paskui, apėjęs Arkangelskių porą, priėjo prie Marijos ir įdėmiai pažvelgė į ją. Iš koridoriaus pasigirdo sieninio laikrodžio dūžiai.

Vidurnaktis. Nauja diena. Marija pakėlė galvą ir pažvelgė jam į akis. Jos žvilgsnis kvietė ir buvo kupinas tvirto apsisprendimo.

– Jei myli, – ištarė jis, – tai gali.

– Taip, galiu, – atsakė ji ir pakilo.

Jos akys parodė kryptį.

Josifas norėjo atsistoti tarp jų kaip siena, tačiau atstumas, nors juos skyrė tik pora žingsnių, jam pasirodė per didelis, neįveikiamas ir todėl beprasmis. Jis tebesėdėjo sustingęs, nugrimzdęs į save, kol Arkangelskiai, prilaikydami jį kaip ir Mariją už rankų, pagarbiai, tylėdami išvedė į lauką, į apsnigtą mėnesienoje skendintį kiemą.

Ant dvigulės lovos du kūnai susiliejo į vieną, jų gilus alsavimas, dejonės ir išsilaisvinimo riksmas:

– Kada?

– Visada tik dabar.

SEKMADIENĮ PAKIRDUS VISKAS APLINKUI BUVO AKINAMAI balta. Saulė, kuri kilo kartu su ją šlovinančiais varpais bažnyčios varpinėje, skaidėsi ant snieguoto paviršiaus į tūkstančius mažų saulyčių.

Po liturgijos ėmė snigti, ir snigo iki sekmadienio popietės.

Pirmasis autobusas į Spilią atvažiavo pirmadienį po pietų. Vieninteliai keleiviai buvo panelė Julija Michailidu, Avgės pamaina, trys gimnazistės, kurios grįžo namo iš Solėjos gimnazijos, ir du girininkijos darbininkai.

Po geros valandos antrajam autobusui ir Lefterio, Stavro žento, taksi teko grįžti į Kakopetriją, nes įsukę į Spilios kelią ir pavažiavę keletą metrų vairuotojai pamatė, kad didžiulėje pusnyje priekyje skendi žemdirbio vežimas ir gresia nuošliaužų pavojus.

Kaimo policininkas, kurį sunerimę vairuotojai surado, nedelsdamas pasiuntė žinią į Levkosiją, kad ten per radiją būtų pranešta apie pavojingus kalnų kelius. Policininkas suskubo susisiekti ir su gretimų gyvenviečių seniūnais, tačiau vieninteliai girininkijos ir kitų valdiškų kontorų telefonai dėl sugedusios linijos neveikė.

Jie paskubomis sumetė į policijos džipą ženklus, perspėjančius apie pavojingus kelio ruožus, uždėjo ant ratų grandines ir palengva pajudėjo, tyrinėdami pagrindinį kelią link Troodo viršūnės ir posūkio į Spilią. Ant visų kelio ženklų pūpsojo sniego krūvos. Jie valė sniegą ir tvirtino ant kelio ženklus su perspėjimais: „Slidus kelias“ ir „Nuošliaužų pavojus“. Vieną tokį įsmeigė ir per penkiasdešimt metrų nuo pusnyje paskendusio vežimo.

Per ketvirtį valandos, kol jie darbavosi iš peties, net trys automobiliai, važiuojantys Spilios–Kurdalės kryptimi, pasuko atgal. Pirmasis iš jų buvo mažiukas vabalas, šį vairavo advokatas iš kontoros „Sergidis ir Fardas“, jis sakė vežęs skubią žinią žmogui Spilioje. Antrasis buvo sportinis „Lotus“. Jo vairuotojas, juodbruvas jaunuolis, vilkintis patogia sportine striuke, su kailine, kazokiška kepure ant galvos, iš pradžių piktinosi dėl kelių kokybės ir policininko jam siūlomos pagalbos, paskui nenoromis šiam padėkojo, paaiškino važiavęs asmeniniu reikalu ir pasuko atgalios pagrindiniu keliu, sukeldamas didžiulius sniego fontanus ir priešais automobilį, ir užpakaly.

– Žinote, kas jis? – nusišypsojo advokatas su pavydo gaidele balse. – Marijus Orfanas. Gražuoliukas plevėsa. Jo tėvas – didelės metalurgijos įmonės savininkas.

Trečiasis, kuris atvyko, kai policijos džipas jau suko atgal į nuovadą, buvo liesas, senyvas vyras, per septyniasdešimt, vairavo dar prieškarinės markės fordą, iš išorės, regis, gerai prižiūrimą, tačiau čiaudintis variklis liudijo rimtą automobilio astmą. Jis buvo gydytojas iš Levkosijos, pakviestas dėl skubaus atvejo į kalnų kaimo ligoninę, kartu nutaręs aplankyti vieną jam pažįstamą porą Spilioje.

– Gaila, bet net ir su grandinėmis, – aiškino jam policininkas, – jums nesiūlyčiau...

– Kaip manote, kada keliais bus leidžiama važiuoti? – nerimastingai trindamas barzdą paklausė gydytojas.

– Viską diktuoja orai. Kai sąlygos pagerės, pranešime.

Ištisas penkias dienas, iki pat kito savaitgalio, krito sniegas. Kartais nustodavo porai valandų per parą. Kai nesnigdavo, spustelėdavo stiprus šaltukas. Kelio valymo darbai prasidėjo tik įpusėjus kitai savaitei.

Niekas negalėjo išvykti iš vietovės, o Spilios gyventojai, pėsčiomis išėję į gretimus kaimus visokiais reikalais, negalėjo grįžti.

Vienintelė išimtis buvo keistas žmogus, kurį pastebėjo telekomunikacijų specialistai, jau kelias dienas mėginantys rasti te-

lefono ryšio gedimo priežastį. Jie pamatė jį iš tolo, vilkintį avikailiu, einantį apsnigto skardžio kraštu. Ir sušuko klausdami, kur jis keliauja, ar reikia pagalbos, o šis jiems tik linktelėjo, ko gero, sveikindamasis, bet žodžių jie neišgirdo.

Ne, jis buvo gana toli, kitapus slėnio, o jie ant aukšto kalno gerai nematė, kas jis toks.

– Ar jis ėjo kaimo link?

– Ne, jis leidosi. Turbūt, kad leidosi iš kalnų.

– Mieli susirinkusieji! Pirmiausia noriu jums padėkoti už geranorišką atsiliepimą į kvietimą. Sukviečiau šį neeilinį susirinkimą, nes, kaip žinote, rytoj, po išeiginių dienų, ir, žinoma, jei Dievas ir oras leis, vėl bus atidaryta mokykla, todėl mums reikia aptarti klausimą, kurį ponas Dimitriadis praeitą ketvirtadienį iškėlė per susirinkimą. Kad sutaupytume laiko, perskaitysiu jums protokolą, kurį parengė gerbiamas Kiras.

Šventasis tėvas Stavras užsidėjo akinius.

Gerbiamieji,
mūsų pirmininko, šventojo tėvo, mūsų didžiai gerbiamo Stavro Aleksandriečio siūlymu rytinę maldą nuo šiol skirsime Akritų porai ir jų sieloms gelbėti. Bendrai pasitarta, tokį sprendimą palaiko, pirma, pats pirmininkas. Šventasis tėvas pabrėžia, kad kolektyvinė malda jau daug metų taikoma bendruomenės žmonėms, todėl verta visiems kartu pasimelsti ir už Akritus, nes šiai porai, kaip pirmininkas pats įsitikino, reikia nušvitimo ir Dievo pagalbos. Kasdienė septynių vaikų malda atves juos į tikėjimo kelią ir patrauks nuo jų dvasinę ir kūnišką negalią. Antra, sekretoriaus pono Dimitriadžio nuomone, jeigu komiteto sprendimas bus priimtas, o, regis, taip ir bus, tai jis vis dėlto padarys daugiau žalos negu naudos, nes minėti asmenys – nors malda jiems ir nepakenks – patys šito neprašo.

Šventasis tėvas Stavras kreipėsi į kitus tris komiteto narius:

– Taigi, ponai ir ponios, ką manote?

Kaimo seniūnas, vienas iš komiteto narių, ir mergina, kuri atvyko dirbti į Avgės vietą, tylėjo. Juodu jau buvo išsakę nuomonę pirmame ir antrame susirinkime, sušauktuose dėl šio klausimo. Jie žinojo, kad pirmininko sprendimas sunkiai pakeičiamas, kad kitokia nuomonė čia nepadės, tad geriau susitaikyti.

– Šventasis tėve, kaip nutarsite, taip ir bus, – atsiliepė seniūnas į antrąjį, griežtesnį pirmininko reikalavimą pasakyti nuomonę, sykiu išreikšdamas ir kitų dviejų dalyvių nuomonę.

– Jei taip, šio klausimo daugiau nebegvildensime, – pareiškė šventikas. – Pirmininko nuomonė lemiama ir nugalėjo.

– Vieno balso dauguma, – šyptelėjo pralaimėjusiojo šypsena Dimitriadis ir pridūrė: – Leiskite man priminti, ką jau esu sakęs per ankstesnius susirinkimus: aiškiai išreikštą ponios Akritos nenorą sutikti su vieša malda.

– Atleiskite man, gerbiamasis, – pertraukė jį šventasis tėvas, – tai neturi reikšmės ir nėra svarbu. Mums neturi rūpėti, kaip ponia Marija arba kas nors kitas visa tai vertina. Tai principo klausimas: malda taikoma visiems arba niekam. Žinoma, jei jums svarbesni komiteto įstatai, čia jūsų teisė, bet pastabas turėjote pranešti raštu ir iš anksto.

Kiras Dimitriadis tylėjo. Jis turėjo susitaikyti, kad šventikas teisus. Čia vis dėlto principo klausimas, o jis nebuvo pasiruošęs jo liesti ar kritikuoti. Pagaliau, jei rizikuotų tai daryti, tokiam sprendimui reikėtų dar dviejų arba trijų savaičių.

Jis įsikniaubė į savo užrašus, jausdamas virš galvos ereliškai plėšrų šventiko žvilgsnį, reikalaujantį neginčijamo pritarimo jo pergalei. Kaip tik tą akimirką Dimitriadis išgirdo plonytį, kiek sutrikusį jaunosios kolegės balsą. Jis įsmeigė į ją akis, vengdamas šventiko žvilgsnio.

– Aš nauja komiteto narė ir dar gerai prisimenu neseniai perskaitytus komiteto įstatus ir jo straipsnius. 23 straipsnis, man atrodo, mums teisingiausiai padės atsakyti į mūsų klausimus. Leiskite jį perskaityti: „Malda gali būti skaitoma visiems bendruomenės

nariams, turintiems negalią, norint padėti atgauti sveiką dvasią.“ Ir taip toliau. Kiek man žinoma, nei ponas, nei ponia Akritai nėra bendruomenės nariai. Jie net negyvena Spilioje, – ir panelė Michailidu šiek tiek patylėjo. – Beje, niekas mums netrukdo sakyti maldą ir minėti Akritų poros tylomis, mintyse. Tiek per bendrą rytinę maldą, tiek visiems namie paskirai.

Ji atsisėdo.

Kiras Dimitriadis pažvelgė į ją dėkingumo kupinomis akimis. Nors jos nosis buvo kaip pasitikinčio savimi žmogaus, tiesūs plaukai apšiurę, o akiniai senamadiški, panelė Michailidu jam atrodė simpatiška. Netgi daugiau nei simpatiška. Jei labiau prisižiūrėtų, pakeistų šukuoseną ir akinius, atrodytų netgi patraukli. Negana to, dabar ji dar pasirodė kaip nuosekli ir protinga.

Jis nusišypsojo jai. Ji irgi greitai šyptelėjo ir įsikniaubė į užrašus.

Kiti nariai spoksojo į pirmininką, kuris akimis ryte rijo atsiverstus įstatus.

Perskaitęs įstatus, šventasis tėvas vėl užsidėjo akinius ir prabilo:

– Panelė Julija atvedė mus į aklavietę, – prisipažino jis su netikėtu palengvėjimu, visaip stengdamas jį nuslėpti. – Mes neturime teisės pažeisti įstatų. Dėl Dievo. Anot įstatų, mums nereikia minėti šios poros vardų, taip pat ir Avgės, nes šioji kilusi ne iš Spilios, ir ne iš Kurdalės. Kad ir kaip ten būtų, tas terminas „kilmė“ įstatuose man nepatinka. Kirai, kodėl mums jo nepakeitus?

– Mielai, pirmininke.

– Taip pat sutinku, kad mums nebūtina kartoti jų vardų kasdienėje maldoje, galime tai daryti ir mintyse, kad jų, perdėtai jautrių, netrikdytume. Na, ir dar: galime palikti atviras duris ir peržiūrėti sprendimą, jei minėti asmenys sutinka. Pats imsiuosi jų sielovados. Dėkui, panele Julija.

Kai susirinkimas baigėsi ir visi komiteto nariai patraukė taurelės zivanijos į „Gražiąją Spilią“, Kiras Dimitriadis pareiškė pagarbą panelei Michailidu:

– Sveikinu, bravo, – pagyrė ją. – Labai jums ačiū. Sutramdėme ambicingąjį šventiką.

Jie išjungė salėje šviesą, įsispyrė į guminį žiemos apavą ir išėjo į apsnigtą kelią.

– Negi tai taip rimta, kaip teigiama? – pasiteiravo panelė Michailidu, turėdama omeny Akritų porą.

– Nežinau. Turbūt... Gal...

– O panelė Avgė? Kokia ji buvo? – paklausė jaunoji mokytoja.

– Nepakeičiama.

– Nepakeičiama? – pakartojo ji, pamaniusi, kad Dimitriadis nesuprato klausimo. – Turėjau galvoj...

– Taip, – pertraukė ją Kiras Dimitriadis. – Nepakeičiama šioje aplinkoje... Visai kaip Arkangelskiai, Akritai ir jūs...

– Ir jūs, – neabejodama atsakė panelė Michailidu, paglostydama Kirui savimeilę.

– Aš? Čia mano šaknys. Esu kilęs iš Spilios.

Saulė leidosi, ir sniegas kalnų viršūnėse įsiplieskė raudoniu.

Ji nejautė jokios sąžinės graužaties dėl to, kas įvyko, ir net vėluojančio gėdos jausmo, kaip tai įvyko. Matydama jį sugniuždytą, turėtų jausti kaltę ir poreikį viską paaiškinti paprastais žodžiais, atvirai pasakyti jam, jog visa nutiko tik dėl jos pačios troškimo, kad viskas prasidėjo gražiai, nuoširdžiai, o baigėsi dar geriau – palaimingai ir neužmirštamai. Dar turėtų jam pasakyti: gaila, kad jis niekada nebandė duoti jai daugiau ir pats imti iš jos daugiau – tos laimės, kurią suteikia jiems gerai pažįstama sueitis, dovanojanti didžiausią gyvenimo malonumą (nors šito vienas kitam niekada neprisipažino); abu jo troško, bet neigė kaip vienintelę pilnatvės preliudiją. Pagaliau pasakytų Josifui, kad jei jis nori, ji nesipriešins skyryboms; arba, jei jis nori tuos kelis mėnesius, kurie jai liko gyventi, tebebūti su ja, irgi sutiks. Tik svarbiausia, kad ji galėtų matyti Michailą ir lankytis pas Arkangelskius.

Deja, viso šito ji nepasakė ir žinojo nepasakysianti, na, nebent būtų priversta. Jautė, kad nebegalės gyventi kaip anksčiau. Tas vakaras su Arkangelskiais išmušė ją iš įprastų gyvenimo vėžių, kurios ir nebuvo – kaip galėjo būti! – normalus gyvenimas, ir išvedė į naują kelią, kuriame vėrėsi jos erotinė energija kaip pagrindinė gyvenimo jėga, kaip nuostabi vidinių jausmų ir svajonių srovė, plukdanti ją iš vienos kūno ląstelės į kitą, iš vienų namų į kitus, iš vienos dienos į kitą.

Jis nejautė pykčio ir pažeminimo dėl to, kas įvyko, ir dėl to, kaip viskas įvyko. Turėtų pykti ant savęs, kad reagavo taip kvailai ir pasyviai, jis išdavė pats save, savo sielą. Turėtų siusti, kad leido jai šitaip elgtis ir dar tokiomis aplinkybėmis, kai pagrindinį vaidmenį vaidina svetimi žmonės, kai šeimininkas taip pažeminamas savo paties namuose! O vėliau sueities aimanos ir dejonės, šūksmai ir dūsavimai, o svarbiausia, šaižus, rėžiantis, perskrodžiantis namus išsiveržęs jos pergalingas išsipildymo ir išsilaisvinimo riksmas! Jis turėjo ją išvaryti ir palikti dar tą patį vakarą; arba, jei manosi esąs civilizuotas ir kilnus, pareikalauti jos pasiaiškinimo ir nedelsdamas su ja išsiskirti. Kad ir kokios būtų jo ydos, ji neturėjo teisės jo žeminti. Ar ji pažemino? Gal jį žemino ne ji, o pats faktas? Būtent šito jis ir nejautė. Atvirkščiai, dėl visų savo išsakytų žodžių, dėl savo paties ir svečių išpuolių jis jautė tik palengvėjimą ir jokio pažeminimo arba pykčio. Stipriausias jo jausmas buvo nuostaba dėl savęs paties, savo abejingumo ir pakantumo. Dabar, jei ir tylėjo, tai dėl to, kad laukė jos pačios sprendimo, ar ji liks, ar vis dėlto išeis. Šia tema juodu kalbėjosi dar išvakarėse to kviestinio vakaro. Labiausiai jis troško laiko garantijos, patvirtinančios jo mintis ir idėjas, išsakytas jai praeityje, dabar paryškintas ir tylaus, pavėluoto jo pykčio. Garantijos, kuri leistų jam surūšiuoti jausmus, kylančius iš vidaus į paviršių, kad jam paaiškėtų, kiek jis jai svetimas ir koks jis pats nelaimingas. Tada jis galėtų baigti šią nedėkingą istoriją. Vienu mostu ir su visai!

Ji matė jį kasdien valantį automobilį. „Labirinto“ jis daugiau nebeskaitė. Į sostinę jau daug laiko nebevažinėjo, nebeieškojo Avgės, net į paštą netraukė paklausti, ar atsiųstas koks laiškas arba dokumentas, kas nors, kas padėtų atsekti dingusios Avgės pėdsakus, ir net į policiją nėjo reikalauti, ginčytis, grasinti... Tyliai stebėdama vyrą, ji patikėjo, kad visos jo varomosios kūniškos ir dvasinės jėgos išsisėmė, išdžiūvo; kad kas rytą jis atrodo vis labiau susenęs, o kiekviena pastanga padėti jam, jį pažadinti, tegu ir priverstinai, tą tikrą, drąsų, išdidųjį jo „aš“, – kuris per vakarienę su Arkangelskiais buvo toks išraiškingas ir guvus, pasiruošęs nerti į giliausią okeaną ar bent į save buvusįjį, į ekscentriškąjį vyrą, kuris, nepaisydamas jos lūkesčių ir norų, jos sueities su kitu vyru, supranta, kas jis, koks jis, ir žino, kad jo mintyse gyvena užsislėpęs anarchistas su neišmatuojamomis džiaugsmo ir nušvitimo galimybėmis net šalia mirtino pavojaus, – ak, kiekviena tokia jos pastanga būtų bevaisė. Šis bevalis ir bejausmis padaras nuteisė save neatšaukiamai pražūčiai!

Jis matė ją sėdinčią sukryžiavus kojas ant kilimo, abejingai braukančią per stygas likusios pas juos ir užmirštos dar nuo anos vakarienės gitaros, ir atrodė, kad ji neturi nei nuotaikos, nei jėgų išsivaduoti iš jo siūlomos dilemos, jo minties pinklių, kurios, regis, turėjo jai padėti išsinarplioti iš nelaisvės ir išsivaduoti, pagaliau ką nors daryti, nuo ko nors vėl pradėti!

Lekiantis šuoliais laikas buvo ne jos naudai, ir ji tai žinojo, kaip turbūt ir jis, tačiau laikas priklausė jai, čia buvo jos atsakomybė, ir pagaliau reikėjo apsispręsti, ar ji įvertina laiko galią, ar nuvertina, – ji viena tai turėjo nuspręsti! Kita vertus, kam? Argi ji turi ateitį? Keliomis dienomis daugiau arba mažiau, išloštos arba prarastos dienos? Niekas nebereikšminga šiame jau numatytos katastrofos priešaušryje.

*

Na, jau ne! Ji vis dėlto apsisprendė... šiaip ne taip. Veidas net nušvito, pagalvojus apie tikslą, kuris netikėtai užliejo jai krūtinę. Taip, ji visada pirmoji parodo iniciatyvą!

Ji atsistojo, nuėjo į koridorių, užsimetė ant pečių paltą, užsismaukė megztą kepuraitę, užsimovė pirštines.

– Einu, – pasakė jam.

Paėmė gitarą.

– Grįši?

– Pažiūrėsim.

Duris atidarė Hana Arkangelsk. Piotras Arkangelskis dirbo biuru paverstame miegamajame. Kiekvieną dieną tokiu laiku jis rūšiuodavo dienos darbų užrašus ir visokias pastabas, galbūt vertingas tolesniam darbui.

– Kad ir ką jis dirbtų, tuoj baigs, – pasakė Hana Arkangelsk, – sėskitės.

Hana parodė į vienintelį svetainės krėslą aukštu atlošu, labai panašų į tą, kuriame Marija sėdėjo šeštadienio vakarą, kai Michailas atsistojęs priėjo prie jos. Tik spalva skyrėsi. Krėslas namie buvo juodas su gelsvo gobeleno pagalvėlėmis. Šis buvo baltut baltutėlis ir be gobelenų. Spalva ir vytelės.

Hana Arkangelsk atsisėdo ant suolelio šalia. Irgi buvo panašus į suolelį Marijos namuose, tik baltas.

Ji dairėsi po kambarį, pilną knygų ir žurnalų, kampe stovėjo klavesinas. Uždarą verandą į du kambarėlius dalijo lentynos su knygomis, taip jie ir buvo nupasakoję. Šis namų paveikslas, darantis įdomų ir stiprų įspūdį, buvo dar ne viskas. Netikėti jai buvo ne tik patys namai, jų knygos, klavesinas, židinys, kur kas labiau ją stebino kambario nuotaika, primenanti koplyčios dvasią, persikėlusią ir į šią bibliotekėlę. Čia irgi tvyrojo nenusakomas paprastumas, griežtumas, asketiškumas, tarsi freskų nuoširdumas būtų persmelkęs ir namus, ir jų gyventojus, suteikdamas jiems

kuklumo ir didybės kaip dera dvasingiems žmonėms! Kaip vis dėlto siejosi pasislėpusi žiluose plaukuose jaunystė ir palaiminga jų namų nuotaika!

– Jūsų veranda pilna... – ji nerado žodžio, o gal rado, bet nedrįso pasakyti.

Tada įdėmiai apžiūrėjo knygas lentynose: „Kapitalas“, Šarlio Bodlero „Piktybės gėlės “, „Dviejų Bizantijos amžių istorija“, „Ugnies arkangelai“, „Architektūra“, „Šokio menas ir namų židinio energija“, „Avataras“, „Kiprietiška erotika“, „Bhagavadgyta“...

– Jūs daug skaitote, – tarė ji.

– Kur kas mažiau, nei norėčiau, – nusišypsojo Hana Arkangelsk.

– Ir dar originalo kalba! Manau, jums, mokantiems tiek daug kalbų, ne bėda!

– Turime draugą, kuris moka dar daugiau kalbų. Net jis daug svarbių kūrinių negali perskaityti.

– Jie neišversti? Tie kūriniai, kurie jus domina?

– Daug retų kūrinių neišversta. Tiksliau, laimei, jie neišverčiami! – ji trumpam nutilo, o paskui pridūrė: – Norėčiau mokytis turkų kalbos. Baigę šį darbą, vyksime į Kapadokiją ir Pontą.

– Manau, gera proga ir geras vaistas nuo nuobodybės.

Hana pasiūlė jai taurę vyno.

– Neturime laiko nuobodžiauti. Tiesą pasakius, čia, Spilioje, mums patinka ir gamta, ir darbas, ir žmonės.

Marija Akrita, matydama, kad į jos paprastus klausimus, užduotus iš mandagumo, pernelyg rimtai atsakoma ir krypstama prie temų, kurios šią akimirką jos nedomina, nutarė netiesiogiai pasiteirauti apie tą, kuris ją atvedė į šiuos namus aukštai ant kalvos, slėpdama nuo savęs, kad jai nerūpi jos vizito pasekmės, laukiančios namie žemai, kalvos papėdėje, – ji nutarė užsiminti apie Michailą. Juodu nesimatė nuo šeštadienio ir degė nekantrumu jį pamatyti, pasiklausyti jo muzikos, jo balso. Šiek tiek pažinodama Arkangelskius, ji pamanė, kad gal būtų geriau bendromis frazėmis išreikšti slaptas mintis ir jausmus jaunuoliui, kuris pas juos svečiuojasi.

Ji pakėlė taurę prie lūpų. Raudonas skystis subėgo į įsiaudrinusį kūną, burną, gomurį, stemplę. Pasijuto taip, tarsi būtų peršviečiama.

Atrėmė gitarą į „Du Bizantijos amžius..."

– Jis pamiršo, – pasakė. – Atnešiau. Gal galite jį pakviesti?

– Michailas išvyko.

– Ką?..

– Taip, šeštadienio naktį.

– Ilgam?

– Nežinau. Niekas nežino.

– Nepa?..

– Niekados nepalieka.

– Nebe?..

...

Galbūt jai ir atsakė. Galbūt jai ir paaiškino. Galbūt. Ji nieko nebegirdėjo. Stiprus laimės jausmas, didžiulė palaima, kurią pastarosiomis dienomis jautė, – visas šis stebuklas staiga pradingo. Ne tik jos siela, bet ir visi jos raumenys sustingo. Norėjo pakilti, bet negalėjo pajudėti.

– Marija.

Ji jautė virš savęs pasilenkusią Haną, pernelyg šiltą, kad norėtų jos šalia, Hana kažką jai kalbėjo, kažko klausinėjo, o paskui pajuto Piotrą, pernelyg šaltą, kad norėtų jį matyti šalia Hanos, o juodu bandė suprasti, kas jai darosi, bet veltui, jų kalba atrodė begarsė ir bežodė lyg nebylus žiopčiojimas, vien mimika ir rankų mostai, šviesoje primenantys kontūrus dviejų tamsių, užgesusių...

Ji irgi bandė jiems kažką sakyti, atsigauti, atgyti, tai ašarodama, tai garsiai rėkdama, tačiau tepajėgė suvokti, kad pati nebegali bendrauti nei su savimi, nei su pasauliu, nebegali galvoti, jausti; ir per kelias sekundes prasidėjo, o gal net baigėsi – ji dar neperprato – metamorfozė, pavertusi ją daiktiška būtybe, galbūt dokumentų naikintuvu, kuris viską supjaustė, prarijo, ir ji neturėjo nė mažiausios abejonės, kad iš jos tuoj ims sunktis chlorofilinė ir balkšva dervos pasta. Kita vertus, gal tai, kas jai darėsi, buvo vieno vyksmo pabaiga, kuri...

Jai dar nepasiekus dugno ir visiškai nepraradus sąlyčio su žmogiškąja savo prigimtimi, pajuto papilvėje patinimą, žemiau, ten, kur nustojo tekėti jos kraujas, ne jos, o kraujas, kurį ji ką tik išgėrė, vos aukščiau tos vietos, iš kur kerojo dvi didelės, neišjudinamos jos šaknys.

Balsus girdėjo kaip per miglą, dingojosi, jie perlieja ją tarsi šaltu vandeniu. Jai skaudėjo, pilvas įstrigo tarp šonkaulių.

– Pone?

– Aš jos vyras, Josifas Akritas.

– Aš daktaras Herodotas. Malonu. Ko manęs norėjote paklausti?

– Kodėl ji neatsigauna?

– Nesijaudinkite. Atsigaus. Tikiuosi, greitai. Ponia Akrita ir jos vaisius jaučiasi puikiai. Nėra reikalo jaudintis.

– Klausiu, nes ji sirgo... Tik neseniai sužinojau.

– Taip, ji man pasakojo, jautėsi nejaukiai ir net kalta. Ji nieko jums nesakė, nes jūsų nebuvo Kipre. Spėju, jums pranešė pora užsieniečių, jūsų giminaičiai, ar ne? Kad ir kaip ten būtų, juodu ją mums atvežė. Taip, susisiekiau su jūsų šeimos gydytoju. Jis buvo užėjęs ir ją apžiūrėjo. Jam irgi atrodo, kad viskas bus gerai. Juk jos ligos stadija ne paskutinė. Labai guodžia! Chemoterapija ir taip toliau; tikiuosi, kad parinkę tinkamą gydymą nepakenksime nėštumui.

– Ar čia tikimybė ar teigiama prognozė?

– Tikimybė. Ponios Akritos sveikatos būklės ir jos nėštumo eigos tikrai negaliu numatyti. Gana sunkus atvejis.

– Galiu prisėsti?

– Žinoma!

...

Pauzė, kuri stojo po trūkinėjančio ir nerišlaus pokalbio palatoje, klinikoje „Sveikata“, truko valandą. Valandų valandas. Gal ir kelias dienas. Ji mėgavosi dailios paklodės šiluma ant kūno ir tyla sieloje. Ir beribe tamsa, taip! Jei galėtų joje išskirti spalvas,

paklodė būtų blizganti ir juoda, o tamsą žymintys žodžiai – mažos, spalvotos dėmelės, nuolatos mirksinčios jos viduje, – tarsi nepažįstamo pasaulio atšvaitai arba judrios raukšlelės, pasirodančios pagal šviesos kaprizus ir kryptį.

Tačiau iki šiol...

Ji sumirkčiojo nenorėdama išsiduoti, kad žiūri į jį. Jis sėdėjo priešais, susidėjęs rankas ant kelių, žvelgdamas į miestą pro atvirą langą su ta jam būdinga sustingusia išraiška, kuri atsirasdavo ir tomis akimirkomis, kai jis žiūrėdavo į židinį. Jei ji mokėtų nekęsti, nekęs... Jei galėtų panaudoti fizinę jėgą prieš jį, panau... Jei galėtų nurašyti jį, išmesti iš kūno ir atminties, nura...

Ji galėjo tik kalbėti. Taip, jautė galinti. Taigi, dar turėjo šiokį tokį ginklą. Ji pasijuto tebesanti stipri. Ir piktavalė!

Atsimerkė, apsivertė, kad patrauktų jo dėmesį, ir prakalbo:

– Tai Arkangelskių vaikas, ir aš gimdysiu. – ... – Niekam nieku gyvu neleisiu trukdyti ir užkirsti jam kelio ateiti. – ... – Maniau, jis mane apleido, nepalikęs nė raštelio, nė paprasčiausio... – ... – Vis dėlto... Kol gyvensiu, jis bus čia... manyje. Ne šiaip arti ar šalia kaip difuzinis, ne šiaip įsisiurbęs į odos paviršių, bet pačiuose viduriuose! – ... – Aš jį pamilau, atsidaviau jam. Nuo pat pirmos akimirkos, kai tik palietė stygas, jo muzika nusileido man giliai į krūtinę, ją pripildė, įsigėrė į mane kaip sėkla. Jis yra ir aš esu... – ... – Daugiau nebepavydžiu nė vienai, niekam. Daugiau nebeverkiu... nei dėl prarastos jaunystės ir talento, nei dėl naktų, palaidotų nemeilės guolyje. – ... – Daugiau nebebijau. Bijojau, kol nesulaukiau to, ką dabar turiu ir ko per visą savo gyvenimą jūs nesukaupsite! – ... – Vienu riksmu!

– Pone Akritai, prašau išeiti, – tarė kitos moters, o gal vyro balsas iš baltos palatos gilumos, iš už pertvaros, – ligonei reikia pailsėti. Jei ko reikia, kreipkitės į gydytoją Herodotą. Užeikite vėliau, jei norėsite. Dabar jis pirmininkauja ekspertų komisijai, sukviestai dėl ponios Akritos būklės.

*

– Ją vėl ištiko koma?

– Ne, daviau jai migdomųjų. Nenoriu, kad klausytųsi mūsų pasitarimo. Ji atsibus po dvidešimties minučių.

– Gerai.

– Kaip pulsas?

– Normalus.

– Spaudimas.

– Normalus.

– Kai ją atvežė, jos kraujospūdis buvo mažas.

– Prašau duoti man analizės rezultatus. Ir suvestines. Hmm. Ir rentgeno nuotraukas.

– Sesute, rentgeno nuotraukas!

– Siūlau gerti polivitaminų.

– Nesu tikras, bet jai nepakenks.

– O sprendimas dėl aborto galutinai atmestas?

– Jį atmetė ji pati! Neginčijamai. Nors išsamiai paaiškinome, kokios gali būti...

– Manote, ji pajėgs? Sulauks gimdymo?

– Iš prigimties esu optimistas. Jeigu šiuo atveju būčiau toks, sakyčiau, kad vilčių daug. Iki šiol nebuvo atkritusi.

– Žinoma, tai nieko negarantuoja. Ir dar kai organizmas papildomai apkrautas.

– Aš irgi turiu abejonių, mieli kolegos, tačiau šiandien telieka laikyti kumščius.

– Dar klausimas. Kokia jos psichinė būsena?

– Sunku ką nors pasakyti. Ilgą laiką ji buvo ištikta komos, sakyčiau, keistos komos. Pavadinčiau tai jausmų užtemimu. Pirmą kartą susiduriu. Sąmoningo miego atvejis! Štai ir rentgenas.

– Hmm... Tikrai.

– Taip ir maniau. Viskas gerai. Ačiū. Taigi, niekas mums nieko negali garantuoti, kol...

– Nagi, parodykite dar kartą, mielas kolega!

– Matote?

– Ak! Neįtikima!

– Jūs kalbate apie šį šviesų pusmėnulį aplink pažeistą vietą, tiesa?

– Tokios ląstelės...

– Būtent, jos atrodo kaip radioaktyviosios...

– Aš nepasakyčiau, kad radioaktyviosios. Tiksliau... šis terminas netinka. Šiaip ar taip...

– Kokia jūsų išvada?

– Per anksti daryti išvadas. Šitas... na, pusmėnulis mane trikdo. Jis keičia ligos istoriją. Tiksliau, keičia diagnozę. Gali būti ir šalutinio poveikio rezultatas arba, atvirkščiai, prieš mus – kai kas nauja, gelbėtojas arba naikintojas.

– Šalia rūpesčių dar ir nežinia.

– Manau, čia gali būti ir mokslui neaiškus reiškinys, bet rizikuosiu ir spėsiu, kad šis spinduliavimas arba, kad ir kas ten būtų, – kaip kas nori, taip ir tevadina, – greičiausiai dėl apsauginės organizmo reakcijos. Tai savita reakcija. Formuojasi apsauginis apvalkas.

– Turbūt. Ko gero. Šiuo metu galime tik pasakyti, kad turime neaiškų atvejį, nežinomų veiksnių grandinę, galime išsakyti vienas kitam prielaidas, bet nieko daugiau.

– Jeigu gydytojo Herodoto prielaida pasitvirtins...

– Pamatysime po kelių savaičių. Gal dar vienas bendras tyrimas padės išsiaiškinti...

...

– Šiaip ar taip, padėtis netgi komiška! Tas mūsų negebėjimas suvokti, kas vyksta. Nežinojimas. Vis dažniau įsitikinu, kokios beprasmės gydytojo pastangos. Gydome tik tai, kas pagydoma, o visa kita paliekame likimo ir gamtos valiai. Galima sakyti, kad taip.

– Bet juk čia neįprasčiausias reiškinys. Vienas iš milijono arba dar retesnis. Prieš kelias savaites maniau, kad ji negyvens nė devynių mėnesių, o iš tikrųjų po devynių mėnesių jos laukia laimingas įvykis, gimdymas, ir dar štai... šitas!

– Gyvenimas kape... su duobkasiais akušeriais.

– Gerai, kad ligonė negirdi.

– Manote, kad negirdi?

– Nesijaudinkite, ji atsibus po dešimties minučių. Lygiai 11.15.

– Manau, gerbiami kolegos, šiandien pakaks.

– Taip, žinoma, o vakare, kaip žadėjome, išgersime už Hipokratą.

Ji neatsibudo 11.15. Visą gydytojų posėdžio metą – nuo pat pradžios iki pabaigos – nemiegojo. Jos būsena – sąmoningo miego, kaip kažkuris jų pasakė. Turbūt gydytojas Herodotas – ji tiksliai nesuprato. Tabletes, kurios turėjo ją užmigdyti, ji įsidėjo į pižamos kišenę tą akimirką, kai sesutė tikrino suvestines. Dėl visa ko pasilaikys migdomuosius kritiniam atvejui. Jau turi penkias tabletes. Aštuonias, dešimt...

– Atėjau tavęs, važiuosime namo, – pasakė ir ištiesė ranką, kad padėtų jai atsistoti.

– Pati galiu.

Ji atsistojo, įsikibusi į metalinį lovos galą. Jis padėjo jai apsivilkti paltą, padavė kepurę ir pirštines, apavė aulinius batus. Ji abejingai priėmė jo pagalbą, kurdama klaidingą įspūdį, kad Josifas jai reikalingas.

– Aš grįžtu į Spilią, – pasakė ji.

– Ir aš.

Jiems lipant laiptais, jis pasiūlė jai įsikibti į ranką. Ji tik pasirėmė, ir juodu pasuko prie taksi, sustojusio prie klinikos durų. Akritas padavė vairuotojui jos lagaminėlį ir šis jį įdėjo į bagažinę.

– Nenorėjau važiuoti sitroenu. Šiomis dienomis man sunku susikaupti, – pasiaiškino jai. – Taksi geriau.

Jie įsėdo ir vairuotojas paspaudė pedalą.

– Ar vairuotojas žino, kur važiuoti? – paklausė ji.

Akritas linktelėjo – taip.

– Į Spilią, ponia, – patvirtino vairuotojas, išgirdęs jos klausimą.

Jis lėtai išsuko iš gerai pažįstamos klinikos gatvės ir įvažiavo į gatvę oro uosto kryptimi.

– SpiliA, ne SpYlia*, – sušnibždėjo pati sau. – Taigi, tu numanei...

– Taip, įtariau...

Ji pažvelgė jam į akis – pirmą kartą po anos vakarienės. Pažvelgė klausiamai.

– Negi...

– Taip. Visą laiką!

Jie trumpam nutilo.

– Jei galėčiau, jį mylėčiau, – pirmasis prabilo Akritas.

– Niekas tavęs neverčia.

– Žinau, vis dėlto šito norėčiau. Deja, suprantu ir priimu daugiau nei man būdinga. Galbūt tai nauja pradžia. Beje, gali būti ir pabaiga.

Jie vėl nutilo. Išvažiavus iš miesto į greitkelį, vairuotojas dar padidino greitį ir įdėjo į magnetofoną kasetę.

– Vamvakaris**, – pasakė.

Akritas paprašė pritildyti.

– Jei norite, galiu išjungti, – nuolankiai pasiūlė vairuotojas.

– Tik patildykite.

– Ar jums patinka rebetika? – smalsavo vairuotojas. – Ji svarbi mano gyvenimo dalis. Dar futbolas ir kitoks graikiškas folkloras. Galiu paleisti ir užsienietiškos muzikos, jei norite.

– Ne, – atsakė Akritas.

– Mums patinka muzika, ypač graikiška, – ramiai pridūrė Marija Akrita. – Kadaise...

---

* Marija tyčia kirčiuoja paskutinį skiemenį, vadindama kaimą „ola“.

** Markas Vamvakaris (1905–1972) – graikų kompozitorius, vienas iš rebetikos dainų autorių ir atlikėjų. Rebetika – populiari urbanistinė graikų, ypač neturtingųjų ir karo pabėgėlių, muzika XIX a. pab. – XX a. pirmoje pusėje. 8-ą dešimtmetį prasidėjusi nauja rebetikos banga gyvuoja iki šiol.

*

Vamvakarį keitė Tsitsanis, Tsitsanį – Papajoanu ir Zambetas*...

Per vieną buzukių *crescendo* ji paklausė:

– Sugrįžo?

Jis atsakė ne iš karto.

– Dar ne, – tarė po kiek laiko, suteikdamas jos klausimui turinį, kokį pats norėjo, – policija įtaria pagrobimą. Gali būti jos sąjungininkas arba profesionalas. Arba ji išvyko į užsienį su padirbtu pasu. Netikiu.

– Jokio laiško ar pranešimo?

– Tik gandai, mitai ir visokie skelbimai, iš kurių supratau, kad į mokyklą atsiuntė jai pamainą. Vakar sužinojau.

– Aš ne apie ją klausiu.

Jis pasigręžė ir pažiūrėjo jai į akis.

– Taip, supratau.

Šuo ją sutiko džiaugsmingai amsėdamas, šokinėjo, voliojosi, šliaužė pilvu, snukiu siekė jos rankų ir trynėsi ausimis jai į delnus.

– Nuoširdžiausias pasisveikinimas, – sušnibždėjo ji.

Židinys buvo pilnas malkų, ant stalo – vaza su daugybe baltų rožių.

– Kas pakūrė židinį? – paklausė ji, tiesdama delnus arčiau prie ugnies pasišildyti.

– Ponas Nikodimas sutiko atsiųsti tau į pagalbą dukterį. Ji puikiai tvarkosi ir gamina. Turbūt ir sriuba jau išvirta.

Jis nuėjo į virtuvę patikrinti.

Marija atsisėdo ir prisitraukė vazą su gėlėmis. Pakėlė jas prie

* Populiarūs rebetikos dainų atlikėjai: Vasilis Tsitsanis (1915–1984) – graikų liaudies kompozitorius, poetas, dainininkas; Janis Papajoanu (1914–1972) – graikų kompozitorius, poetas ir dainų atlikėjas, kilęs iš Mažosios Azijos; Georgas Zambetas (1925–1992) – kompozitorius, dainų atlikėjas, tradicinio graikų instrumento buzukio virtuozas.

veido ir nekvėpuodama leido aromatui sunktis į veido odą. Ją apgaubė nekaltybės ir šviežumo jausmas.

– Kiaušinių citrinienė*, – pasakė Akritas, grįžęs į svetainę ir nutaisęs kuo nuoširdesnį balsą. – Aukščiausios kokybės. Auksas – ne mergaitė! Jos vardas Rodė**. Rodulė. Ji tau tikrai patiks.

Ji neatsakė, nenorėdama išsklaidyti lengvo svaigulio nuo aromato.

– Gal jautiesi pavargusi? Nenori prigulti? – paklausė jos.

– Ne, viskas gerai, – prisivertė atsakyti ji. – Ačiū! Už rožes.

– Ne aš jas pamerkiau, – pasakė ir, nerodydamas irzulio, kad ji pirmiausia džiaugiasi viskuo, ką padarė arba kuo pasirūpino ne jis, o kiti, kalbėjo toliau: – Aš irgi nustebau, nes dar ne rožių sezonas. Jas reikia dovanoti bent jau tris mėnesius prieš pavasarį.

– Jos turbūt...

– Tikriausiai... Šiuose kraštuose ši rožių rūšis neauga. Spėju, specialus užsakymas iš sostinės.

Ji nieko daugiau nebesakė. Pasigręžė į šunį, gulintį prie jos kojų, net drebantį iš džiaugsmo ir energingai judinantį apsnigtą uodegą. Sušnibždėjo, tačiau gana garsiai, kad jos žodžiai būtų girdėti:

– O tai dar nuoširdesnis sveikinimas!

Į kambarį įėjo drovi Rodė ir pasakė, kad pietų stalas jau padengtas. Šešiolikmetė Rodulė, raudonskruostė, su kasytėmis, tvirtais pirštais ir rudomis akimis, nuolatos nuleistomis žemyn.

– Ačiū, Rodule.

Vakare, nepaisydama jo rimto ir logiško prieštaravimo, ji norėjo išbandyti jėgas bent trumpai pasivaikščiodama. Pasuko nuošaliu keliuku į Mergelės Marijos Arakos*** vienuolyną. Saulė tirpo,

---

* Tradicinė kiprietiška sriuba, verdama iš sultinio, ryžių, plaktų kiaušinių ir citrinos sulčių.

** Graikiškas moters vardas, reiškiantis „rožinė spalva“.

*** Mergelės Marijos Arakos XII a. Bizantijos laikų vienuolynas kalnuose, netoli Levkosijos.

palikdama rožinius pėdsakus ant debesų ir baltuojančių Troodo viršukalnių – Madarės ir Olimpo. Obelys ir persikai apžėlė kristalų barzdele, o staigaus atšilimo šviesa, krisdama ant jų, spinduliavo, virpėjo ir dovanojo sodams vos girdimą lašelių muziką.

Upelis, tekėdamas tarp drebulių ir uolų, skleidė slėniui drėgną šaltuką.

Jos ilgaauliai smigo į sniego sluoksnį per pirštą storumo, sekdami kiškio pėdsakais, šis ieškojo žolės arba olos.

Ji ėjo iš lėto, bandydama sudėlioti mintis į tvarkingą liniją, susitaikyti su tuo, kas atrodė neįmanoma ir kas naujomis spalvomis nušvietė jos vidinį pasaulį: su palaima dėl naujos gyvybės, kurios šaknis jautė įsčiose, ir sykiu su sekinančia panika, kuri skleidėsi sulig pavojaus signalais. Kaip taikliai pasakė gydytojas anądien: gyvenimas kape!.. Koks prieštaravimų apogėjus! Duobkasys ir drauge akušeris. Iš milijono moterų būtent ją ištiko tai, kas nepaaiškinama, ir įstūmė tuos įstabius mokslininkus į aklavietę. Neįtikimiausias reiškinys!

Ji išgirdo šlamesį, panašų į šliaužimą, stabtelėjo. Iš apsnigtų krūmų kelio gale išlindo kiškis. Ne, triušis – juodas su balta dėme ant kaktos. Tyžtantis sniegas. Triušis drąsiai, kaip nebūdinga jo prigimčiai, prisiartino prie jos. Pritūpė ant letenėlių ir įkišo nosį tarp jos ilgaaulių.

Ji pasilenkė ir paglostė padarėlį. Šis drebėjo nuo šalčio ir laukimo...

– Ko nori? – paklausė ji ir pakėlė triušiuką prie krūtinės. – Alkanas?

Pasilenkusi pajuto esanti dar labai silpna. Jai aptemo akyse, ji susvirduliavo ir visu kūnu atsirėmė į riešutmedį šalimais. Jai bus sunku grįžti namo, o jis, žinoma, pasijus buvęs teisus: „Ar aš tau nesakiau?“ Staiga ji išgirdo variklio burzgesį, ataidintį iš slėnio, ir pamatė būrį pakilusių nuo šakų laukinių karvelių. Burzgesys artėjo. Triušis persigando. Ji suspaudė jį ir stipriau priglaudė prie krūtinės.

Pasirodė „Lotus“ su grandinėmis ant ratų ir stipriomis naktinėmis šviesomis, nors dar nebuvo tamsu.

Jį pamačiusi, ji apsidžiaugė ir draugiškai pamojo.

– Labas!

– Labas!

Jis iššoko iš automobilio ir priėjo prie jos.

– Medžiojate?

– Aš ar tu?

Šypsena išdavė jo melancholiją.

– Kaip mane suradai?

– Buvau užvažiavęs į namus, tuos, kur nuomojatės iš mokytojos. Paklausiau berniuko ir man parodė. Eisite pėsčiomis ar man jus pavėžėti? – ir nusijuokė, greičiausiai prisiminęs jų pirmąją pažintį kavinėje.

– Kaip ir tada, jau vėlu. Man reikia grįžti namo.

– Puiku. Tai palydėti jus pėsčiomis ar parvežti?

– Jaučiuosi pavargusi. Geriau važiuokime.

– Gerai. Tik norėčiau su jumis pasikalbėti.

– Galime pasikalbėti ir mano namuose.

– Pas jus yra svečių. Mačiau.

– Atsiras tuščias kambarys.

– O kaip ponas Akritas?

– Čia ne jo reikalas.

– Atleiskite, kad aš toks įkyrus, bet man geriau būtų ne namie, jei neprieštaraujate...

– Labai gerai. Pasikalbėkime automobilyje.

Automobilyje buvo jauku ir šilta. „Lotus“ sėdynės plačios ir patogios.

– Nagi? – paragino ji.

Jis sutriko, prisidegė cigaretę. Tai, ką ketino paversti pokalbio epilogu, tapo kalbos įžanga...

– Noriu atsiprašyti, – tarė jis.

– Tu? Atsiprašyti?

– Už tai, ką tada leidau sau galvoti ir sakyti, – jis manė, kad jį pertrauks, ims jam prieštarauti, tačiau ji tylėjo. – Iš pradžių maniau, kad dėl tos scenos jūs kalta. Nesijuokite, tačiau tada pamaniau, kad jūs frigidiška arba...

– Arba kas?

– Kad turite...

– Ką?

– Nieko. Nesąmonės. Svarbiausia, ką aš žinau dabar.

– Ir ką tu žinai?

– Kad esu neseksualus... Netgi su kitomis merginomis, su kuriomis man sekdavosi geriau nei su jumis... Žinote, mūsų nesėkmingas susitikimas buvo visų mano sėkmių teisėjas...

– Sakai, kad sugrioviau gražią tavo iliuziją?

– Lieku jums be galo dėkingas ir skolingas. Be abejo, kankinausi, kol nesusitaikiau su savimi ir nepripažinau sau, kas toks esu. Mane kankino ir mintis, ar turėčiau jus vėl pamatyti? Bet, kaip matote, neištvėriau. Pirmą kartą, kai pabandžiau atvažiuoti, kelias buvo uždarytas. Antrą kartą, užvakar, jūs buvote išvežta į kliniką. Vos nepadariau avarijos, skubėdamas iš Spilios į Levkosiją. Gydytojas man pasakė, kad jums viskas gerai ir netrukus iš ligoninės jus išrašys. Tada užsukau į barą ir švenčiau, pirkau visiems gėrimus.

– Tau melavo. Man niekad nebus viskas gerai. O dėl tave graužiančios sąžinės ir visų išvadų – jos neturi pagrindo. Jei kas nors kuo nors tada pasinaudojo, tai ne tu. Aš tavimi pasinaudojau kaip priešnuodžiu, kad bent ko nusitverčiau.

– Visa tai, ką jūs sakote... – vėl ėmė aiškintis jis, bet ji pertraukė.

– Kitaip tariant, mane turėtų graužti sąžinė. Turėčiau apgailestauti. Tu buvai auka. Ir jei norėjai mane sutikti ir pasikalbėti, tai, žinok, aš irgi norėjau. Norėjau tavęs atsiprašyti.

– Aš ne tik pasikalbėti ir atsiprašyti norėjau, Marija, svarbiausia, norėjau tau pasakyti apie savo jausmus, – staiga jis perėjo prie vienaskaitos, pamiršęs kreipinį „jūs“, kurį ji ignoravo nuo pat pradžių. – Noriu paprašyti tavęs, kad man pažadėtum, jeigu kartais ko nors norėsi iš kito žmogaus, nuo menkiausio dalyko iki paties... iki meilės, žinok, kad aš... Matai, kaip aš pasikeičiau? Visi mano, kad susirgau.

– Aš taip pat pasikeičiau. Frigidiškoji atsivertė į mylinčiąją. Michailas, kurį tada sutikome ant kelio kartu su kitais dviem. Laukiuosi nuo jo!

Jis sutraukė cigaretę iki pat paskutinio dūmo ir numetė nuorūką į sniegą. Kurį laiką jie tylėjo. Tai, ką vienas kitam pasakė, tebeaidėjo automobilio salone.

– O kaip liga? – pagaliau įsidrąsino jis. – Aš ir apie ją sužinojau, Marija. Ar neįmanoma nieko padaryti?

– Tai, ką buvo įmanoma padaryti, jau padarėme.

– Ar tikrai? Gal galiu kuo nors padėti? Nesvarbu kuo. Bent dėl sveikatos... Nors ne, jokio „bent", man būtų sunku taikstytis vien su „bent"...

– Manau, niekuo negali padėti.

– Kas man bus, Marija? Kas manęs laukia?

– Mylėk toliau.

– Ką? Kas vertas?

– Visi tie, kas serga. Jei gerai paieškosi, nesunkiai rasi.

– Tu man nepalieki jokios vilties?

– Kad tave pamilsiu? Bet juk aš tave myliu. Esi mano mylimas, atvėriau tau savo paslaptis ir noriu tave matyti. Tačiau tai visa, ką galiu tau duoti. Nieko daugiau!

Jis paleido variklį. Kol automobilis dar nepašoko nuo sniego, ji prisitraukė jį ir pabučiavo į lūpas. Jis troško ją apglėbti, tačiau paskutinę akimirką susilaikė.

– Tu užsisklendusi.

Namai buvo pilni svečių. Šventasis tėvas Stavras, jo žmona ir jų jaunėlė dukra Leonė, autobuso ir taksi vairuotojo Lefterio žmona su kūdikiu vežimėlyje, Kiras Dimitriadis, Julija Michailidu, seniūnas, policininkas, tavernos savininkas Nikodimas.

Jie sutiko ją džiaugsmingais šūksniais tarsi per kokį antikinį šokį. „Nei tragedija, nei komedija, nes abi tinka mano atveju. Tragikomedija", – Marija buvo pavargusi ir nepasiruošusi tokiam sutikimui. Linkėdami „gerai išnešioti" ir „geros laisvės*" svečiai

* Besilaukiančioms kūdikio moterims prieš gimdymą graikai tradiciškai linki „geros laisvės" – kūno išlaisvinimo iš sunkumo.

įteikė jai dovanų: šventikas su žmona – kumpį ir stiklą migdolų deserto; Leonė – rožinės spalvos drabužėlių, nes, pasak jos, sapnavusi, kad Akritai turės mergaitę; Kiras Dimitriadis – knygą apie nėštumą, nėščios moters sveikatą ir sveiką kūdikį; panelė Michailidu – mėlyną peleriną ir pirštines, megztas iš tamsiai mėlynos vilnos; Nikodimas – raudoną avikailio kilimėlį; seniūnas – Šventojo medžio šakelę (iš Jeruzalės jis parsivežęs didoką jo šaką, kalbėjo kandūs kaimo liežuviai, ir „šitaip išsprendęs visus dovanų per krikštynas ir vestuves rūpesčius“); policininkas – Kristaus žemdirbio galvą, išskobtą kamštinio ąžuolo pliauskoje, kurią jo senelis – pagarsėjęs apylinkėse mulų varovas – aptiko vieno vagies balnamaišyje. Na, o Rodė – geranoriškumą rūpintis netikėtais svečiais, dėl kurių turės nuostolių, nes rėksnės bičiulių burnos be perstojo prašė tai limonado ir saldumynų, tai viskio ir vyno. „Gera širdis – tai viena, o gera akis – jau visai kas kita“, – sumurmėjo policininkas Dimitriadžiui, matydamas, kad jo užsakyta stiklinė su viskiu nukeliavo į šventiko rankas.

Josifas Akritas, įsispraudęs į kampą, stengėsi nuslėpti nepasitenkinimą nepadoria svečių invazija. Galų gale, neapsikęsdamas tikro turgaus, kurį sukėlė nesibaigiantys tostai, pokštai ir linkėjimai, nėrė iš svetainės dėdamasis, kad eina paruošti „kiauragerkliams“, kaip pasakė graikų kalbos specialistui Dimitriadžiui, šiokių tokių užkandžių.

– Bravo! – suplojo rankomis šventikas, išgirdęs Josifo žodžius. – Manai, taip pigiai tau atsieis?

– Reikia išgerti už Josifo sveikatą, – pritarė jam Nikodimas.

– Aš tau padėsiu, nes galiu, – sutiko šventasis tėvas ir trinktelėjo stiklą į Nikodimo taurę.

Ir šventasis tėvas nuėjo į virtuvę. Rodė skubėjo ruošti naują padėklą su užkandžiais.

– Nieko daug neruoškite, – patarė šventasis tėvas, – šiek tiek stačiomis užkąsime, ir tiek.

– Gal vištienos? Konservų? – paklausė Josifas, pasijutęs gerokai įkliuvęs.

Jis paliepė Rodei nukirsti vištą, nupešti ir dėti ją į greitpuodį.

– Ar sugebėsi? – paklausė jos.

Rodė atsakė „dar klausiate!“ ir išrūko į lauką.

– Ji skerdžia ir iki kaulelio išdarinėja kiaules, višta jai vieni juokai, – išvedžiojo šventasis tėvas.

Josifas atidarė dvi konservų dėžes. Vienoje buvo jautiena, kitoje – dešrelės. Sudėliojo viską į didelę lėkštę, o į mažesnes lėkštutes įbėrė skrudintų riešutų, džiovintų figų, sūdytų pistacijų ir įkrėtė avinžirnių. Dar supylė į keptuvę tuziną paplaktų kiaušinių. Paskui pamėtė ant kiaušinienės plonai pjaustyto kumpio gabalėlių ir pagardino patiekalą saliero lapeliais.

– Josifai, tu visų galų meistras, turiu tai pripažinti, – drąsino jį šventasis tėvas.

– Pradėsime nuo šito, kol neišvirs višta, – teisinosi Josifas.

Įėjo Rodė. Parsinešė ne vištą, išdidžiai laikė už ausų juodą triušį. Šis tirtėjo iš baimės ir spardėsi iš beviltiškų pastangų pasprukti.

– Kur jį radai? – paklausė Akritas.

– Lauke...

– Jis ne mūsų, – susinervino Akritas. – Nešk jį ten, kur radai, ir daryk tai, kas tau pasakyta.

– Čia laukinis triušis, pone, jis niekieno, – suverkšleno Rodė.

– Mergaitė teisi, – įsiterpė šventasis tėvas Stavras. – Tokio juodo niekas mūsų kaime neturi.

– Aš šito nežinau, – pasakė Akritas tuo pačiu griežtu tonu, norėdamas kuo greičiau baigti istoriją su gyvūnėliu, kuris staiga jam priminė...

– Užtat aš žinau! – riktelėjo šventikas. – Nebūčiau šventasis savo žmonių tėvas, jei nežinočiau, ką jie tvartuose augina.

– Jeigu taip gerai žinote... – prasižiojo Akritas, jau susikrimtęs dėl savo griežtumo, – bet...

Šventasis tėvas čiupo iš Rodės rankų triušį už ausų ir kaip tikras specialistas bandė nustatyti svorį.

– Tinka, storuliukas!

– Luktelėkite, man regis... – vėl išsižiojo Akritas, prisiminęs, kad triušį ką tik parsinešė Marija, grįžusi iš pasivaikščiojimo.

Šventikas neišgirdo arba tyčia nesiklausė Akrito, nes šio pastaba jam būtų sutrukdžiusi padaryti tai, ką jau tvirtai buvo nusprendęs; jis pakėlė žvėrelį aukštyn, darkart pasvėrė jį akies krašteliu ir žaibišku dešinės rankos smūgiu trenkė padarėliui per kaklo gyslą. Paskui numetė jį ant grindų.

– ...reikėtų... – suvebleno jau po visko Akritas.

– Štai taip! – tarė šventikas ir paprašė Rodės kuo aštresnio peilio.

– Jį apsvaiginote? – paklausė suglumęs ir gerokai sunerimęs Akritas. – Kodėl?..

– Atlikta! – išdidžiai pareiškė šventasis tėvas.

Keletą kartų spazmiškai sutrūkčiojęs padarėlis tįsojo ant grindų jau be gyvybės ženklų. Šventasis tėvas pakėlė jį, peiliu įpjovė kailį po kaklu ir įkišęs du pirštus vidun virtuozo judesiu akimirksniu apnuogino mėsą.

Plaukuotas triušio apsiaustas nušliuožė ant grindų tarsi kailiniai nuo nuogos moters! Kelios arterijos tebetvinkčiojo, viduriai ir žarnos sudribo ir sukrito į papilvę, ir staiga išsipūtęs pilvas vos ne sprogdamas sukadaravo tarp gyvulėlio blauzdų.

– Jūs puikiai darbuojatės, šventasis tėve! – išsprūdo Rodei, pamačius pergalingai švytinčias šventiko akis.

Josifui Akritui pasidarė negera. Štai kaip viskas susiklostė...

Šventasis tėvas Stavras savimi patenkintas nusišypsojo ir dūrė peiliu į juokingą pilvą. Panardinęs į žaizdą pirštus, ištraukė žarnas ir vidurius. Jie garavo! Paskui vienu virtuvinio peilio kirčiu per kaklą atskyrė galvą nuo kūno.

– Vidurius – šunims, – paliepė Rodei.

Mergina atidarė laukujes duris ir pašaukė Reksą. Šuo pribėgo, pauostė, neliesdamas raudono gniužulo, pakėlė galvą ir grasinamai iššiepęs dantis suurzgė ant Rodės. Paskui įsiutęs šoko ant jos ir iltys veik palietė jai gerklę. Mergina vos spėjo atsitraukti, apšlakstyta seilėmis, o šuo lodamas išlėkė laukan, prasibrovė pro vielinę tvorą, susikruvino ir nukūrė į kalną.

Marija Akrita, išgirdusi balsus, įėjo į virtuvę pažiūrėti, kas dedasi.

– Reksas man vos neįkando, ponia, – pasiguodė mergina, kruvinomis nuo vidurių rankomis šluostydamasi akis ir nosį.

– Kodėl?

Nesulaukusi atsakymo, Marija tuoj pastebėjo negrabiai susuktą į laikraštį juodą kailiuką. Kailiuko paprašė šventikas šlepetėms pasisiūti.

– Ką papjovėte?

– Laukinį triušį, – atsakė šventasis tėvas, – laiku jis pasirodė.

– Buvo kieme, – aiškino Josifas, – prie vištų...

– Sakoma, kad triušių kraujas, – puolė išvedžioti šventikas, – geriausias vitaminas tokios padėties moterims kaip jūs. Labai maistinga!

Šventikui nebaigus litanijos, Marija išbalo, apsiašarojo ir drebančiomis lūpomis išėjo, užsirakino miegamajame ir ėmė raudoti.

Josifas nerimo ir įtūžio kupinu žvilgsniu persmeigė šventiką, trenkė virtuvės, paskui ir svetainės durimis, išgąsdindamas svečius, ir skubiu žingsniu atsidūrė prie miegamojo durų. Pabeldė. Jokio atsako. Jis pašaukė ją vardu. Ir vėl. Bandė atidaryti duris. Veltui. Sugrįžo į virtuvę.

– Verkia, – pasakė, atrodė sutrikęs.

– Geras ženklas, – ramino šventikas. – Nėštumo kasdienybė. Atėjo laikas ir jums sužinoti. Linkiu kantrybės. Kai lauksitės antro, būsite jau patyręs.

Paskui jis paaiškino Rodei, kaip triušį sūdyti ir paruošti jam marinatą.

– Reikia trupučio dėmesio ir kūrybos.

Paskui grybštelėjo už kepenėlių, šios ką tik iškepė, ir pradėjo kramtyti.

– Dievų maistas! – atsiduso.

Josifas, sutrikęs ir į jį žiūrėdamas, kuo aiškiausiai išvydo priešais akis didžiulio bendro kapo duobę su nutraukytomis senų medžių šaknimis Afrikos laukymėje, girdėjo šakalų kauksmą ir grifų riksmą, regėjo ir Kipre raudonraiščius su pakalikais, guldančius vieną po kitos sukapotų kūnų dalis.

*

Popiet, grįžusi iš parduotuvės su pirkiniais, Rodė parnešė poniai ir laišką.

– Pamiršau jums perduoti. Nuo kažkokios užsienietės...

Marija Akrita nekantriai ir skubiai apžiūrėjo paprastą, niekuo neypatingą baltą voką. Ant jo nebuvo jokio užrašo. Atplėšė.

Miela Marija,
šiandien mus pasiekė didžiausia mūsų gyvenimo naujiena. Leiskite mums užeiti rytoj septintą jūsų pasveikinti. Linkėjimai ponui Akritui.
Piotras ir Hana

Rodė sudėliojo pirkinius virtuvėje ir laikydama po pažastimi maišą su suknelėmis ir megztiniais, kuriuos jai atidavė Marija Akrita, ruošėsi eiti namo.

– Ar dar būsiu jums reikalinga, ponia?

– Taip, luktelėk.

Nuėjusi prie rašomojo stalo, ji paėmė popieriaus lapą, parkerį ir užrašė:

Ačiū. Lauksiu. Pavakarieniaukime kartu.
Marija

Ji sulankstė raštelį ir įdėjo į voką – vienintelį, kurį rado Avgės stalo stalčiuje. Voko kamputyje buvo Avgės vardas, pavardė ir adresas: Kurdalės gatvė 8, Spilia. Paseilėjusi voko kraštelius, jį užklijavo. Kitame popieriaus lapelyje sudarė Rodei rytojaus pirkinių sąrašą.

– Štai šis – Arkangelskiams. Sąrašas – rytojui.

„...didžiausia mūsų gyvenimo naujiena...“ Jei nebūtų žinojusi, kokie jie tikslūs ir taupantys žodžius, būtų palaikiusi šį sakinį

perdėm poetišku ir pataikaujamai mandagiu. Tik taip nebuvo... jie nei poetai, nei oficialiai mandagūs. Tai, ką Arkangelskiai parašė, buvo tiesu ir aišku. Gal juodu norėjo netiesiogiai jai pasakyti, kad viską žino, tai yra žino tai, ką kalba kaimas? O gal juodu vis dėlto neperprato tikrosios priežasties?

Svetainėje ji pamatė Josifą. Jis rūšiavo užrašus, tvarkė nuotraukas ir filmo juostas, kurias tą šeštadienio vakarą su Arkangelskiais buvo suvertęs į dėžę tarsi kokį bičių spiečių. Nuo tos akimirkos nebuvo jų palietęs.

– Jie rytoj užsuks, – pasakė. – Arkangelskiai. Pakviečiau juos vakarienės.

Jis tylėdamas darbavosi, dėliojo nuotraukas pagal numerius ir ranka rašytus aprašus. Surišęs į ryšulėlį tvarkingai įdėjo į dėžę ir tik tada pakėlė akis.

– Puiku, – pasakė jai ir netrukus pridūrė: – Ar man irgi reikia dalyvauti?

– Elkis kaip tinkamas.

Ji atsisėdo į patogų krėslą prie lango, žvelgiančio į sodą. Rūpestingai rankomis apsiglėbė pilvuką. Ši jos pergalė pagaliau padėjo susigyventi ir su liga, ir su visomis nesėkmėmis, netgi su jo susvetimėjimu, kuris taip slėgė namus...

Marija pašoko staiga kažkam trinktelėjus ir apsidairė, tik nieko nematė, tas kažkas sujudėjo jos viduje. Vis dėlto ne, tai nebuvo trinktelėjimas po krūtine į saulės rezginį. Štai, kažkas sujudėjo už lango. Ji nesuprato kas. Gal vynuogės šaka arba langinė, kurios Rodė atidariusi nepritvirtino. Arba, ne...

Ji pabandė vėl panirti į ramybės būseną ir džiaugsmą, kurį jai teikė dar neperprasti žodžiai „...didžiausia mūsų gyvenimo naujiena...“ Bilsnojo ir toliau, tik dabar dar stipriau ir jai priminė...

Ji atsistojo ir priėjo prie lango. Išgirdo paukštį kapojant snapu ir sparnų šlamesį. Pravėrė langą. Ant veido užtiško netikėto lietaus lašai, plūstelėjus vėjui išsipūtusios užuolaidų burės apsivijo jai kaklą, ir į kambarį įskrido juodas karvelis su balta dėme ant kaktos ir violetinėmis akimis. Violetinėmis kaip lemputės...

Ji sunkiai užvėrė langą ir grįžo į savo vietą. Karvelis juokingai krypavo po kambarį ir, žvairuodamas tai į vieną, tai į kitą pusę, kepšnojo jos šlepetes.

– Sušalai?

Nepaisydami jos priešinimosi, Arkangelskiai pabučiavo jai ranką. Taip išreiškė pagarbą, panašią į tą, kokią, ji gerai pamena, juodu jautė Michailui. Ši pagarba labiau nei rankos pabučiavimas ją trikdė, vertė drovėtis, toks santykis jai atrodė netinkamas, nelogiškas, veikiau panėšėjo į ironiją arba iššūkį. Kartu jautė, kad šis gestas slepia ir dar kai ką, ir tai ją be galo jaudino. Tačiau šito ji neparodys, kad vėliau su pasimėgavimu galėtų apie tai pasvajoti.

Hana atnešė jai dovanų Bacho *Concerto Grosso*, o jis – gertuvę su savo gamybos vynu.

– Čia irgi beveik Bachas, – pasakė jis šypsodamasis.

Jie šiltai paspaudė ranką Josifui.

– Nuoširdžiausiai sveikiname, – tarė.

Josifas grūmėsi su kylančia neigiama reakcija į jų vizitą, stengdamasis ją tramdyti, tačiau veltui. Galų gale, ją kuo labiau sušvelnindamas, padėkojo:

– Ačiū. Nuo Marijos...

– Reikšmingi įvykiai, lydintys mūsų mylimuosius, laimei, nepraeina be pėdsakų ir mums, – nedvejodamas ir neieškodamas žodžių atsakė Piotras Arkangelskis. – Sakyčiau, dažniausiai jie mus paveikia netgi stipriau.

Visi keturi nuėjo į svetainę, Marija dar kartą padėkojo už dovanas ir rodydama, kaip tai vertina, priėjusi prie grotuvo uždėjo dovanotą plokštelę. Paderino garsą. Dangiškas, matematiškai nuoseklus Bachas užpildė kambario erdvę, įsiveržė į tylą, tik židinys ir liepsnojantys pušų kankorėžiai spragsėdami ir traškėdami jaukė melancholišką rimtį.

Pasibaigus pirmajai daliai vėl stojo tyla. Marija įpylė į keturias taures vyno iš dovanotos gertuvės.

– Aš išgersiu viskio, – sausai pasakė Josifas ir pastūmė taurę.

Arkangelskiai savąsias pakėlė.

– Už stiprybę, – palinkėjo jie.

– Už stiprybę, – pakartojo ir Marija, gerai neperpratusi tokio jų tosto prasmės.

– Į sveikatą, – su netikėtu švelnumu ištarė Josifas.

Visi pakėlė taures prie lūpų.

– Tai... iš tikrųjų... – džiaugėsi vynu Marija, nerasdama tinkamo žodžio, – tarsi...

– Šį receptą man patikėjo tolimas tėvo giminaitis. Tikrasis Metušelachas*! Iš Kaukazo. Mirė būdamas šimto keturiasdešimt trejų metų, – šypsodamasis aiškino Piotras Arkangelskis. – Žinoma, neteigiu, kad šis vynas yra vienintelė jo ilgaamžiškumo priežastis!

Marija pasigręžė į Josifą.

– Turi paragauti.

– Vėliau, – atsakė jis ir įsipylė viskio.

Bacho muzika dabar atsiskyrė nuo klausytojų, tarsi virsdama begarse melodija, ji sruvo iš lėto kaip nesibaigiantis žydrynės atspalvių spektras, padabintas bažnytinio aukso blizgesiu ir nesuvokiamu, neapsakomu baltumu kur nors pajūrio lopinėlyje, kupiname meilės ir ramybės, kurios neįmanoma išreikšti nei žodžiais, nei apipinti prasmėmis.

Marija leidosi į apmąstymus, į minčių meditaciją, panašią – staiga suvokė – į jausmą, kurį jai sukėlė dovanota baltų rožių puokštė, panirus veidui tarp žiedų. Ne šiaip panašią, o... Ji nerado tinkamo žodžio.

Jai prireikė pastangų atsiplėšti iš apmąstymų ir patogios tylos.

– Labai ačiū už rožes, – pasakė, – jos buvo... Jos nuostabaus kvapo. Iš kur jų gavote?

– Pati auginu, – atsakė Hana Arkangelsk.

– Tokiu metų laiku?

---

* Metušelachas yra minimas „Pradžios knygoje“ kaip vienas iš septynių vyrų, gimusių dar iki Nojaus dienų tvano ir gyvenusių daugiau nei 900 metų. Šie septyni vyrai – iš pirmųjų dešimties žmonijos kartų. Metušelachas gyveno ilgiausiai iš visų – 969 metus.

– Pasistatėme nedidelį šiltnamį. Penki metrai iš penkių. Mums pagelbėjo jūsų bičiulė ir ponas Dimitriadis. Juodu padėjo Piotrui šiltnamyje įrengti ir distiliavimo aparatą. Užeikite pažiūrėti.

– Labai norėčiau.

– Jūs taip pat! – pakvietė ir Josifą Piotras Arkangelskis.

– Ačiū, – šaltai atsiliepė šis.

– *Andante*, – šitaip Hana Arkangelsk pavadino naują koncerto dalį.

Įėjo Rodė, kaip visada nudelbusi akis, ir pranešė:

– Stalas jau padengtas.

– Labas vakaras, Rodule, – pasveikino ją Hana Arkangelsk.

Jaunoji mergina nuraudo ir sumurmėjo kažką nesuprantamai.

Sieninis laikrodis išmušė aštuntą vakaro.

Jie išgėrė vyno, suvalgė po gabalėlį chalumio – ožkų sūrio, naminių makaronų ir salotų.

Žinodama svečių nuostatas Marija primygtinai nesiūlė ragauti ant stalo patiektos arabiškos fulijos*, tachinio** ir imamo*** su kapotais česnakais. Kad svečiai nesijaustų nejaukiai, ji valgė tik tai, ką pasirinko jie. Ji vos knėbtelėjo gabalėlį keptos kiaulienos, o Josifas, akies krašteliu dėbčiodamas į svečius, nė nelietė maisto, kurio pats buvo įsimetęs į lėkštę.

– Gal viena jūsų dėdės ilgaamžiškumo priežasčių buvo ir vegetarinė mityba?

– Visai ne, – atsakė Piotras Arkangelskis. – Atvirkščiai. Mano dėdė labai mėgo mėsą. Jis turėjo bandą avių ir ožkų, jų mėsa ir dešros buvo pagrindinis jo valgis.

– Nesuprantu, kodėl visus taip jaudina ilgaamžiškumas? – su šypsena, reiškiančia švelnų priekaištą, garsiai pagalvojo Marija.

---

* Populiarus Artimųjų Rytų regiono šalyse arabiškų pupelių troškinys.

** Maistinga grūstų sezamų sėklų pasta, populiarus užkandis Viduržemio regiono šalyse.

*** Troškinti baklažanai, įdaryti kvadratėliais pjaustytais pomidorais, tradicinis patiekalas Balkanų šalyse ir Turkijoje.

Rodė atnešė medinį padėklą, ant kurio buvo tvarkingai surikiuoti likeris, prancūziškas konjakas ir lėkštelė su sūriu.

– Prie sūrio norėčiau išgerti truputį Arkangelskio vyno, – pasakė Marija ir, pasigręžusi į Josifą, pridūrė: – Gal dabar jo paragausi ir tu?

– Truputėlį, – nenoromis atsakė šis.

– Atnešk gertuvę, – paprašė ji Rodulės.

Ji įpylė Josifui. Įsipylė ir sau gurkšnelį. Jiems nespėjus pakelti taurių prie lūpų, Piotras Arkangelskis atsistojo.

– Leiskite pasakyti tostą, – tarė.

Visi nutilo ir sužiuro į jį.

– Už gražiausią mūsų gyvenimo įvykį! Juk tu pritarsi, ar ne, Hana?

Jis šypsodamasis pažiūrėjo į žmoną ir ji tvirtai, nė neabejodama, atsakė:

– Žinoma.

– Už tai, kas gražiausia galėjo nutikti ne tokiame gražiame mano gyvenime, – Marija pakėlė taurę.

Josifas nepatenkintas pasigręžė ir nužvelgė Piotrą Arkangelskį.

– Ką turite galvoj? – paklausė piktokai. – Kas gi gražiausia nutiko jūsų gyvenime?

– Marijos kūdikis!

Išgirdusi savo vardą, tariamą Arkangelskio, ji pajuto lengvą drebulį, panašų į tą, kurį jautė pirmą kartą pasikalbėjusi su Michailu. Pajuto ir kai ką visiškai nauja: jai pasidingojo, kad šiuos gerai pažįstamus garsus girdi pirmą kartą! Jos vardo skiemenys staiga suskambo vientisai ir prasmingai.

– Kodėl mano žmonos kūdikis – geriausia jūsų gyvenime naujiena? – vėl paklausė Josifas, stodamasis ir atstumdamas kėdę.

– Josifai, – sušnibždėjo Marija.

– Todėl, kad jis – ir Michailo kūdikis, – ramiai atsakė Piotras Arkangelskis.

Josifas net suakmenėjo, nužvelgė visus šaltai. Paskui padėjo ant stalo taurę su vynu, kurio taip ir nespėjo paragauti, ir skubiai

išėjo iš kambario. Niekas nė nekrustelėjo. Koridoriuje buvo girdėti žingsniai, jie stabtelėjo prie kabyklos.

– Už drąsą, – pakėlė taurę Piotras Arkangelskis.

– Už atkaklumą, – pridūrė ir Hana Arkangelsk.

Jie išgėrė iki dugno.

Marija žiūrėjo į tuštumą, nė nepakėlusi vyno prie lūpų ir neatsiliepusi į jai nesuprantamą tostą.

Trinktelėjo laukujės durys.

– Kas Michailas jums? – paklausė ji sunerimusi, kai jie vėl atsisėdo.

– Svečias! Iš saulėtos salos, – atsakė Hana Arkangelsk.

– Tavo vaiko tėvas, – pasakė Piotras Arkangelskis. – Greitai suvoksi, ką tai reiškia.

– Jaučiu... – kartojo ji tarsi aidas. – Tai jaučiu.

– Ir kitiems šito linkiu!

– Norėčiau, kad Josifas suprastų...

Kaip kalbėjo? Kas kalbėjo? Katras iš jų? Kodėl? Iš kur ateina jų mintys ir žodžių junginiai? Kodėl Josifas išėjo? Tokią valandą? Ankstų vakarą? Kodėl ankstų? Kas jam nutiko?

Jos žvilgsnis paniro į neišgertą Josifo taurę.

– Supras, – toliau svarstė Piotras Arkangelskis. – Kai Jis gims. Tavo kūdikis. Kitus tai palies labiau nei tave pačią. Ypač tuos, kuriuos mylėjai ir myli.

– Ar tikrai gims?

– Gims!

– O aš? – paklausė ji, žiūrėdama jam tiesiai į akis.

– Tu pagimdysi.

– Visa tai man atrodo tarsi sapnas. Viskas vyksta lyg grandinė nepaaiškinamų sutapimų: jūs, Avgė, kuri dingo tądien, kai atvažiavome į Spilią, Michailas, kuris atvyko pas jus ir pas mane, Josifo depresija, mano liga...

– Nebūna atsitiktinumo, tik dėsningumas, Marija. Kūdikį tau padovanojo dėsningumo jėga, ši jį ir apsaugos.

– Jūs sakote žodžius, kuriais labai norėčiau tikėti, tačiau nesuprantu jų prasmės. Jeigu suprasčiau, patikėčiau.

– Tikėjimas neišgelbėja. Išgelbėja žinojimas ir meilė, jeigu šito sieki.

– Kaip šito pasiekti?

– Kai susilauksi kūdikio, mūsų visų kūdikio, tada viskas tau ir paaiškės.

– Nieko daugiau ir nenoriu. Ir tebūnie tai pats paskutinis... Tačiau tai juk ne mano valioje.

– Tiktai tavo. Viską lemia tik tavo siekis jo susilaukti.

– Tada jis gims. Pažadu, ir nesvarbu, kad nieko nežinau.

Jie sugrįžo iš valgomojo į svetainę. Patogiai įsitaisė, susėdę vienas prieš kitą kaip trikampyje. Marija buvo trikampio viršuje.

– Apsisprendžiau. Dirbsiu su jumis, jei tikrai manote, kad sugebėsiu.

– Kada pradėsime? – atsakė patenkinti Arkangelskiai.

– Kai tik pakviesite, – tarė Marija.

– Jau seniai kviečiame, – nusišypsojo Piotras.

– Laukiame, – kaip įprastai pridūrė Hana.

– Niekad gyvenime nesu dirbusi. Bent jau neturėjau nuolatinės darbo vietos.

– Tu gali kur kas daugiau, nei tavęs prašome, – Piotras ryžtingai perėjo prie „tu“.

– Jau ne kartą tai įrodei, – pridūrė Hana.

– Kaip įrodžiau ir kada spėjau?

Jie visi staiga nutilo ir susižvalgė, paskui du žvelgė į vieną, o viena į tuos du, tarsi netikėtai ir pirmą kartą susitikę meilužiai arba sąmokslininkai. Vyras šyptelėjo ir visi smagiai nusijuokė.

Gumulas Marijos gerklėje beregint išnyko.

– Gal kavos? – paklausė, kai vėl visi surimtėjo.

– Kai paragausime mano vyno, – paprašė Piotras.

– Man irgi tik vyno, – nusišypsojo Hana su gera nuotaika, kurios ji nemokėjo keisti taip greitai kaip jos vyras.

– Gal paatvirausite, iš ko gaminate šį nektarą. Ko į jį dedate?

– Jis iš vynuogių sulčių, dar įberiame žiedadulkių, paskui fermentuojame ultravioletiniais spinduliais, įmetame kelias pasaulietiškas idėjas, surankiotas šen bei ten, – aiškino Piotras juokaudamas.

– Kokių žiedadulkių?

– Specialiai apdulkintų saulučių.

– Bet...

– Tai reta rūšis.

– Norėčiau pamatyti tą gėlę.

– Mielai. Tik perspėju: laboratorija ne tokia įdomi kaip jos produktai.

– Taip kartais būna. Ne kartais, o visados! Štai kad ir mano pavyzdys, – pajuokavo ji.

– Patikėk, tokia pasaulio tvarka.

– Mineralams reikia spindulių.

– Augalams – spalvų ir kvapų.

– Gyvūnams – žmogaus ir jo muzikos.

– O retais atvejais, kas du tūkstančiai metų, kukliems išrinktiesiems reikia stiprybės, kad susilauktų kūdikio, – kaip ir tau.

– Taip kaip man?

– Taip kaip tau.

– Ne... šito, ką jūs sakote, negali būti...

– Kiekvienas mūsų ištartas žodis turi prasmę, Marija.

– Prasmę, artimą tam, kuo nuoširdžiai tikime.

– Kodėl aš išrinktoji?

– Tai atpildo dovana. Tau ir Josifui, jo negalima vadinti pašaliniu nei kalbant apie tavo skausmą, nei apie tavo laimę. Nuo šiol tau nieko nenutiks kaip paprastas atsitiktinumas – tokia tvarka. Tai, ką turi, ir tai, ko dar sulauksi, yra tavo vienos laimėjimas. Dėl sunkumų ir pasiaukojimo, kuriuos patyrei ir kuriuos dar patirsi.

– Pasiaukojimo?

– Dovanos už pasiaukojimą.

Prie „Gražiosios Spilios“ sustojo juodas kadilakas. Lango stiklas iš vairuotojo pusės nusileido ir išlindo pusė skrybėlėtos vairuotojo galvos.

– Kur gyvena Josifas Akritas?

– Už bažnyčios. Kurdalės 8, naujas namas, – atsiliepė tavernos savininkas Nikodimas ir smalsiai sužiuro į keleivį užpakalinėje sėdynėje.

Šis rūkė storą cigarą ir atrodė abejingas viskam, kas aplinkui vyksta, kas juo domisi ir smalsauja; elegantiškas, griežta svetimo žmogaus išraiška.

– Ačiū, – atsakė vairuotojas ir atsargiai, akimis vertindamas atstumą tarp kelio kliūčių, pajudėjo į priekį.

Šiuo keliu buvo neįmanoma važiuoti greičiau nei keturiasdešimt kilometrų per valandą.

– Kas šis ponas? – paklausė Dimitriadis. – Kažkur jį esu matęs.

– Teisėjas arba advokatas. O gal gydytojas. Ir man jis matytas. Per televizorių rodė. Ambasadorius, taip, ambasadorius, – įsiterpė seniūnas.

– Niekas nė neabejoja, kad jį pažįsti, pone seniūne, – nekaltai pajuokavo policininkas.

– Taigi, – patvirtino šventasis tėvas Stavras, kai atminties signalai, suskambėję galvoje, pasiūlė vardą, – čia ponas Sergidis! Kontora „Sergidis ir Fardis“. Garsūs advokatai!

– Matai, buvau teisus, – nenusileido seniūnas, – kažkur jį buvau matęs.

– Viskio prašyčiau – *on the rocks.*

– Rodule! Ledukų ir riešutų!

Šeimininkas nuėjo prie baro ruošti gėrimų.

– Gaila, kad ponios Akritos nėra namie, – Sergidis vaidino susirūpinusį. – Jau keli mėnesiai nesimatėme.

– Ji grįžta po šeštos. Ne anksčiau. Na, nebent liktumėte vakarienės. Mums būtų didelė garbė.

– Negaliu, – atsisakė svečias. – Turiu skubiai susitikti su vienu arabu. Milijonieriumi. Ketina daug investuoti mūsų šalyje. Suprantate? Negalima versti tokių žmonių laukti. Todėl, kad jie patys niekada nelaukia.

Josifas Akritas pasiūlė jam išgerti ir prisėdo šalia.

– Na? – tarė ponas Sergidis, šypsodamasis ir laukdamas atsakymo į klausimą, kurio nepateikė, tačiau nė neabejojo, kad pašnekovas puikiai žino, apie ką kalbama.

– Ne, – tvirtai atsakė Akritas.

Šitaip paprastai ir tiesmukai vyko pokalbis, prasidėjęs prieš kelias savaites telefoniniais skambučiais, telegramomis, teletekstais, o dabar Akritas tik dar kartą patvirtino savo neigiamą atsakymą, pareikštą per pirmuosius jųdviejų susitikimus vos jam grįžus į Kiprą.

– Visi jums duoti terminai baigėsi, laikas išseko, – šaltai atsakė ponas Sergidis, keldamas stiklą prie lūpų.

– ...

– Į sveikatą. Linkiu, kad jus perkalbėčiau.

– ...

Abu išgėrė.

– Jūs turbūt žinote, kad nepalenkiamas jūsų užsispyrimas turės pasekmių. Jūs mus stumiate į sunkią padėtį, nes turėsime imtis priemonių, kurias jums išvardijau laiške. Praktiškas šių priemonių taikymas jums pasirodys kur kas nemalonesnis nei paprastas, draugiškas mano perspėjimas.

– Teigiate, kad jūsų laiškas draugiškas?

– Taip, kai toks rimtas atvejis, žinoma! Pasakysiu jums atvirai, kad būtent dėl jūsų iškraipiau įstatymo paragrafus, – jūsų naudai ir net draugiškai susidomėjęs.

– Tarkim, visa tai, ką sakote, – jūsų tvirto apsisprendimo išraiška, – Akritas pasiskolino iš advokato teisinės kalbos toną ir žodžius.

– Žinoma. Džiaugiuosi, kad supratote. Taip, nė neabejojau, kad suprasite. Žinote, kad jus gerbiu ir kad visada esu už jūsų interesus, jūsų pusėje.

– Ką norite pasakyti? – paklausė Akritas, kurį teisiniai terminai ir tonas ėmė erzinti.

– Jei esate teisus, visuomet matysite mane kaip draugą, bet, jei neteisus...

– Esu tikras, jog neabejojate, kad šiuo atveju aš neteisus, – pasakė Akritas ir susivertė gėrimą į gerklę.

– Faktai ir skaičiai, deja, jus kaltina.

Advokatas irgi išgėrė viskį iki dugno, padėjo stiklą ant stalelio, atsisegė portfelį, išsitraukė pluoštą dokumentų ir kopijų.

– Štai mano ginklai. Visi įrodymai, – tarė.

– Nesivarginkite. Dėl visų šių dokumentų ir taip neabejoju.

Advokatas ignoravo pastabą.

– Paeiliui, – tarė. – Gruodžio 26-ąją pagal agentūros užsakymą išskridote į Pietų Afriką. Lagosas, Biafra, Rodezija. Kaip įprasta, jums įteikė pluoštą oro linijų bilietų su laisvomis datomis, čekių knygelę kelionės išlaidoms padengti – neribota suma, numatyta įvairiausiems atvejams. Garantija raštu, kad visos papildomos išlaidos bus padengtos; ir tos, kurios tiesiogiai susijusios su darbu, ir nedeklaruotinos: dovanos, vaišės, informacijos pirkimas, arbatpinigiai ir panašios. Iš Afrikos skridote pirmąja klase į Artimuosius Rytus, o paskui – į Kašmyrą, Indokiniją, savaitę praleidote Džakartoje. Man žinoma, kad kelionėje jūs surinkote daug medžiagos ir informacijos, kurios, kaip visų jūsų darbo rezultatų praeityje, piniginė vertė yra didelė ir vertinga agentūros investicija. Ir vis dėlto pastaruoju metu nematėme nė vieno jūsų reportažo ar dokumentinės juostos... Kai kur misiją baigdavote anksčiau laiko, todėl logiška, kad agentūros vadovybė prašo pasiaiškinimo. Užuot davęs jiems atsakymą, jūs teigiate, kad iš viso neketinate atiduoti agentūrai medžiagos. Kadangi vadovybė jus gerbia, įžvelgdama išskirtinį jūsų darbo indėlį, jums leidžia pamąstyti ir laukia, vis dar laukia. Su mano pagalba ir pastangomis laukimo terminą pratęsia, o kai jis baigiasi, jūs ir vėl neatiduodate

medžiagos, netgi tuo atveju, kai pas jus iš Londono atskrenda pats vyriausiasis redaktorius, kalbasi su jumis, o jūs patikinate, kad medžiaga tikrai surinkta. Aš įsikišu ir, užuot patraukę jus į teismą, jūsų vadovai vėl duoda jums dvidešimties dienų laikotarpį pagalvoti, vildamiesi, kad pailsėjęs jūs mąstysite ramiau ir logiškiau. Ir vėl viskas veltui. Sakykite, kas mums belieka?

– Čia jūsų problema.

– Ir jūsų. Pirmiausia jūsų! Nežinau jūsų finansinės padėties, tačiau kad ir kokia ji, dvidešimt du tūkstančiai Kipro svarų, kuriuos jums reikės pagal įstatymą sumokėti, gana solidi suma bet kokiai piniginei... Aštuoni tūkstančiai – jūsų kelionės išlaidos ir filmavimo kameros, kuri naudojama sugedo, vertė. Na, o toliau konsolidacijos fondas, į kurį bus išskaičiuota iš jūsų pagal sutartį su darbdaviu, įvairūs draudimai, nedeklaruotinos išlaidos ir, žinoma, jūsų asmeninės išlaidos. Taip pat reikia pabrėžti, kad nuo šio mėnesio jums nebebus mokama alga, taip pat nebeturėsite kitų privilegijų ir lengvatų tol, kol klausimas nebus išspręstas.

Jis tvarkingai susidėjo popierius į portfelį ir nusišypsojo.

– Vėl kartoju savo įprastą „na“?

Josifas Akritas žiūrėjo į jį tylėdamas.

– Gerbiamas Josifai, pagalvokite, kas jums naudinga. Arba pasakysiu aiškiau: kas jums nenaudinga. Kiek jūs prarandate užsispyręs ir atsisakydamas bendradarbiauti. Dar jums turiu pasakyti, kad jei šis atvejis taps viešas, jei apie jį sužinos visuomenė, jūs prarasite kur kas daugiau. Jūs paaukosite karjerą, teks visam laikui atsisveikinti su žurnalistika.

– Pastaruoju metu dažnai pamąstau, kokia mano laisvės kaina, ką turėčiau sumokėti, kad mane išvarytų, – atsakė Akritas ir atsistojo.

– Bet juk tai ir vyksta, – ironizavo advokatas.

– Kas vyksta? Kas? – susierzinęs atkirto Akritas, keldamas toną. – Ką jūs išmanote apie žurnalistiką? Nebent tik tai, kas jums patiekiama ant lėkštutės.

– Šiaip ar taip, pone Josifai, žinau, kad iki šios dienos žurnalistika buvo jūsų gyvenimo kvintesencija.

– Taip, žinoma, nes žiūrėjau į ją per blogus lęšius. Gal dėl to, kad buvau idealistas, tikėjau utopijomis ir maniau, kad tarnauju šventam tikslui. Maniau, kad darau rentgeno nuotraukas, kuriose matyti mūsų visuomenės ir epochos piktybiniai augliai, kad palengvinu kūno operaciją, padedu visuomenei išgyti. Štai taip... Tuo tiki visi sąžiningi ir uolūs miglos skleidėjai mano kolegos. Savitaigos aukos. Ilgainiui jie suvokia, ką pagaliau ir aš supratau, kad mes, žurnalistai, vaikomės chimeros. Dar baisiau: kad mes neva vieninteliai, kuriems kai kas dar rūpi, nors nejaučiame tikrovės pulso. Šiuolaikiniai skaitytojai ir televizijos žiūrovai žiniose ieško savo ir kitų vėžio (o paskui su juo tapatinasi), lengvai pasiekiamos laimės ir turto, apie kurį svajoja. Daugiau nieko. Tai suteikia gyvenimo prasmę ir jausmą, kad jie gyvena. Niekam iš mūsų, žurnalistų, nerūpi visa tai demaskuoti. Ypač tiems, kurie gali tai padaryti. Galų gale, kas vyksta? Mes visi kartu penime žiniasklaidos Molochą* ir šitaip palaikome ligą, o ne atvirkščiai. Kuo gilesnis kūno skrodimas, kuo daugiau jame mirties žymių, tuo sparčiau jas sėjame aplinkui ir tuo greičiau jos migruoja, dauginasi, paversdamos mus nuo jų priklausomais. Savo darbe nesusidūriau nė su vienu atveju, kad šiurpi žinia, kurią iškeliu švieson, ko nors gero pamokytų, kad ir kaip to tikėdavausi. Visur tik netikri ir skambūs žodžiai tų, kurie kalti. Ir masės, verkiančios krokodilo ašaromis. Niekas iš mūsų didelio pavojaus valandą nei liūdi, nei, atsisakęs visko ir viską metęs, išeina, kur akys veda.

– Tarkim, viskas yra taip, kaip sakote. Ką jūs arba kiti gali padaryti? Gaila, bet negalime iš pagrindų pakeisti aplinkybių, kurios, anot jūsų, yra nepakeičiamos ir visuotinės.

– Taip, žinau, aš pabandžiau, todėl ir atsidūriau Spilioje.

– Jūsų teisė, žinoma. Nesvarbu, kad galiu jums pateikti daug faktų, kurie prieštarauja jų įsitikinimams. Negalima sudėti rankų ir nieko neveikti – iškelti pralaimėjimą aukščiau už viltį. Viskas prarasta kartu su Mahatma Gandžiu! Net jo mokiniai jo genialių

* Mitologinis ir biblinis personažas, Dievas, kuriam buvo aukojami vaikai.

idėjų neperėmė. Dabar, jei tik turime drąsos, geriau nukreipkime mūsų ginklus į tuos, kurie už tai atsakingi. Turiu omeny ne kulkas, o idėjas, žinoma. Nors kartais man atrodo, kad... Na, čia kalbu apie jūsų plunksną ir objektyvą. Netikiu, kad jie niekados nedavė gerų rezultatų. Gal tai ir nesustabdė karo kokioje nors šalyje, gal po kokio svarbaus jūsų reportažo ar filmo niekas nesiėmė jokių priemonių, kad ką nors pakeistų, nors būna ir atvirkščiai, tikiu, kad prabudinote milijonų pasaulio žmonių sąmonę. Tai turi kur kas didesnę reikšmę, nes lemia ateitį!

Jis nutilo, prisidegė užgesusį cigarą ir iš dūmų debesies vėl prabilo:

– Noriu jums kai ką pasiūlyti. Žinau, jūsų sprendimas neatšaukiamas, jis nesikeis mažų mažiausiai artimiausiu metu, ar ne? Tačiau, kol galvosite, ką veiksite toliau, – nes, kaip suprantu, neketinate tapti nei poetu, nei kokiu kitokiu atsiskyrėliu, – ar nebūtų jums tikslingiau įvykdyti senus įsipareigojimus? Būtų ir sąžiningiau, ir ne taip pavojinga tiek jums, tiek kitiems? Atiduokite į viešumą tai, ką esate sukaupęs, ir tada... tada galvosite, ką toliau daryti. Manau, suprantate, kad agentūrai per vėlu publikuoti jūsų sukauptą medžiagą kaip filmą ar naujienas. Tai jau seni faktai, tačiau pažadu jums visokeriopai padėti, juk mudu rastume jūsų medžiagos pristatymo formą, kuri tenkintų visas puses. Gal galėtume jūsų medžiagą išleisti kaip knygą ar dokumentinį filmą, ar net kaip Juodąją Bibliją*. Ką manote?

– ...

– Na?

– Man reikia pagalvoti.

– Be abejo, – atsakė advokatas, giliai įtraukdamas dūmą ir slėpdamas pasitenkinimą. – Be abejo, tik suprantate, ilgai negalima laukti. Terminai jau spaudžia.

– Jums atsakysiu. Tikiuosi, greitai.

---

* Turima omenyje karai Afrikoje ir jų priežastys.

*

Ji visai kitaip įsivaizdavo darbą su Arkangelskiais ir tikėjosi kai ko kito. Manė, kad tai bus tarnystė be pertraukų ir emocinių intarpų, itin stimuliuojanti dvasiškai ir kupina patirčių, kurios pamažu praplės jos pasaulio vizijas ir išvaduos ją nuo sekinančių rūpesčių ir klausimų.

– Jei atvirai, – guodėsi ji Hanai Arkangelsk savaitę su jais padirbusi, – truputį nusivyliau. Maniau, šis darbas man padės užsimiršti.

– Niekas nepadės, – toks buvo atsakymas. – Kiekvienos terapijos paslaptis glūdi viltyje, kurią puoselėji kartu su baime. Šalia panikos matyk pergalę, kuri tūno kamputyje ir laukia tavęs.

– Kokia pergalė laukia manęs?

– Kūdikis!

– Net ir šitai jau vaidenasi kaip baisus sapnas. Kas bus, jei jis išgyvens iki gimdymo? Jau dabar jaučiuosi kalta, kad jį išduodu dar nespėjusi pamilti...

– Kai ateis valanda, suprasi, kokie beprasmiai tavo nuogąstavimai.

– Duok Dieve... Tačiau bijau viską priimti... na, tik kaip dovaną, apie kurią kalbate.

– Didesnės dovanos nebūna.

Jos ilgai tylėjo, paskui vėl pasinėrė į darbą. Hana Arkangelsk įsikniaubė į eskizų sąsiuvinį, kuriame įgudusiais brūkšniais piešė naujus freskos plotelius, chirurgiškai abiejų su vyru atvertus, o Marija Akrita kaip skrupulinga sekretorė smulkiai ir sausai aprašinėjo vaizdus užrašų knygoje:

Piemuo, ant kelių, be galvos; jokia detalė nerodo, kad jį sukūrė, nutapė dailininkas, jį nupiešė ikonografas, ir vaizdavo jį ne ant kelių, o gal klūpintį arba priklaupusį, ir kažkas vėliau šitai pakeitė arba ištrynė; gal tai padarė dažytojas teptuku arba kitokia dažyti skirta priemone, o gal dažytojas savo darbo įrankiais netyčia sugadino jam kaklą ir lūpas; smakras įremtas į krūtinę, žemai nuleistas ant krūtinės; ne, tiesiog ant

krūtinės. Ausys didelės, atlėpusios, kaip gyvulio; burtininkas su brangia karūna, ne, gal rašyti „tik karūna“, be diademos ir kitų papuošalų, be skaisčiai raudonų rūbų; svarbiausia, kad be „skaisčiai raudonų“; tunika praskleista ir laikosi ant dešinio ir kairio peties, matyti krūtinė su didžiule skyle, tarsi būtų perverta didžiulės kulkos, kuri paliko joje ertmę. Būdvardis „didžiulė“ svarbus...

– Kai susipažinau su jumis dar prieš pasiūlymą dirbti kartu, – Marija grižo prie ankstesnio pokalbio, – maniau ir tikėjausi, kad man... kad sau padėsiu, jei persiimsiu jūsų tikėjimu.

– Kokiu tikėjimu, Marija?

– Tikėjimu... amžinybe, žmogaus gebėjimu išlikti, tikėjimu viskuo, kas nesusiję su ankstyva žmogaus mirtimi. Visa tai.

– Neturime tau ko perduoti, Marija... jokio tikėjimo. Arkangelskiai jau seniai nutolo nuo bet kokio tikėjimo. Dabar tikime tuo ir tarnaujame tam, ką mylime.

– Ką mylite? Tai ir noriu sužinoti. Man iš karto reikėjo šito paklausti.

– Neįmanoma perduoti savo meilės ir žinių. Ne dėl to, kad slėptume iš pavydo. Juk perduodant gali nutikti taip, kad patikėsi nepamilusi. Panorėsi neišbandžiusi. Tai būtų apgailėtinas surogatas, netinkantis tau kaip savo kūdikio motinai.

– Nesuprantu jūsų. Manau... Ne, žinau, kad mirtis, tuštuma, mano dvejonės ir baimės... jūs viską jau išgyvenote. Tad kodėl negalite pasidalyti su manimi savo tikėjimu ir žiniomis tam, kad išsivaduočiau iš tos baisios...

– Žinios būna dvejopos. Vienos jų ateina kaip dovanos, kitos reikalauja pastangų. Tai, ko prašai, neatsitinka savaime. Už tai reikia pakovoti, nukraujuoti, sutramdyti savo širdyje žvėrį, kad gautum, ko sieki.

– Kada? Man nebeliko laiko.

– Laiko yra tiek, kiek reikia.

– Ką tai reiškia? – liūdnai šyptelėjo ji, jau gerokai ramesnė ir labiau pasitikinti savimi. – Žinojimą ar viltį?

– Dėsningumą.

Piotras Arkangelskis nulipo nuo pastolių, nes artėjo pertraukėlė. Jis užmetė akį į Hanos eskizus ir Marijos užrašus.

– Po tavo eskizais pasirašytų net pats Emanuelis Panselinas*, – pasakė Hanai šypsodamasis.

Pasilenkė prie Marijos užrašų ir paklausė:

– Kaip sekasi?

– Stengiuosi.

– Taip ir toliau, – pasakė joms abiem.

Jie nuėjo į koplyčios prieangį, kuriame ant stalo laikė visus darbo reikmenis: restauravimo įrankius, rankinę su asmeniniais daiktais, nešiojamąją plastikinę spintą. Šioje buvo sukabinti neperšlampami drabužiai, sudėti kaliošai, pirštinės ir palaidinės, kurių prireikdavo dirbant. Kaip ir kiekvieną rytą nuo pat jos darbo pradžios, Piotras Arkangelskis atnešė ąsotį vyno. „Juk dar rytas?“ – nustebo ji pirmąją darbo dieną. „Būna vyno, kuriam niekad ne per anksti ir niekad ne per vėlai.“ Laikas, kurį jie praleido kartu, šitai pateisino. Dabar ji nebeįsivaizdavo rytinės pertraukėlės be pussausio raudonojo vyno, jį gerdavo iš lėto, gurkšnis po gurkšnio, užsikąsdama obuoliu ar kriauše. Ji neįstengė valgyti ką nors kita, tik žalumynus ir riešutus, vaikščiodavo po penkis šešis kilometrus per dieną, kad ir koks būtų oras. Jie sakė, kad ji gali eiti į darbą pėsčiomis arba jie gali ją pavežti; ji pasirinko vaikščioti pėsčiomis. Pirmomis dienomis kartais jausdavosi pernelyg išsekusi, pavargusi, alkana. Po kelių savaičių viskas praėjo, ir ji taip įprato prie naujo gyvenimo ritmo ir judėjimo, kad kelionė pėsčiomis jai ėmė atrodyti kaip lengvas žaidimas, ir nesvarbu, kad buvo „rimta užduotis jos padėties moteriai“, kaip kartą pareiškė ant kelio ją sutikęs šventasis tėvas. „Tikra tiesa, kartais man tai kelia nuovargį, tačiau malonų, – atsakė ji kartą į panašią Josifo pastabą. – Atpalaiduoja raumenis ir nervus. Miegas, kuris man niekad nepasiduodavo lengvai, dabar ateina, vos padedu galvą ant pagalvės... Pagaliau ir gydytojas, tiksliau – ekspertų komisi-

* Iškilus Bizantijos laikų ikonografas (XIII–XIV a.).

ja, kuri mane prieš kelias dienas apžiūrėjo, pirmą kartą vienbalsiai sutiko, kad fizinis krūvis man naudingas. Jei vėliau pasijusiu ne taip puikiai kaip dabar, visada galėsiu važiuoti „Desevo", ar ne?" – „Šventasis tėvas Stavras pasakojo, kad jie tau bando įpiršti visokių keistų įpročių?" – „Šventasis tėvas nieko nežino. Daug ko norėjau iš jų išmokti, tačiau, nepaisydami mano prašymų, jie atsisakė mane mokyti. Jų gyvenimo filosofijos ašis – atsiribojimas." – „Ar nepavargsti nuo įtempto darbo? " – „Iš pradžių man jis atrodė nuobodus ir beprasmis, tačiau visai nevarginantis, kaip tu sakai. Maniau, kad jis mane išsems, kad nusibos užrašinėti viską, ką matau, visas tas smulkmenas, be jokių savo išvadų ir interpretacijų, epitetų ir idėjų, be jokios savo nuomonės; maniau, kad tapsiu viena iš bedvasių tavo kamerų. Taip, būdavo akimirkų, kai tikslūs, nuobodūs aprašymai man sukeldavo pasipriešinimą. Tačiau viskas praėjo, baigėsi, net nesupratau, kada ir kaip, nepamenu... Dabar man tai patinka, mane tai domina, tai vienas iš darbų, kurie atpalaiduoja mintį ir jausmus; valandų valandomis, bent man taip atrodo, aprašinėju ištiestą nusidėjėlio ranką arba kupiną nerimo biblinio Juozapo akį, nė nesusimąstydama, kodėl jis nerimauja, nė negalvodama, kas jam sukėlė nerimą, užrašau kelis būdvardžius, kuriuos man leista vartoti, apnuogindama prasmes, smulkmenas, mintis, ir jaučiuosi, tarsi maudyčiausi šaltoje vonioje, nurimstu. Tie du lygiagrečiai darbai, vaikščiojimas ir rašymas, padeda man užmiršti, kas aš tokia, kas man skirta, ir tai tokia palaima!" – „Tebūnie, kaip tu sakai, neprieštarauju..." – „Jeigu ir nebūtų, kaip sakau, tavo prieštaravimas nieko nepakeistų." – „Kodėl taip kalbi, Marija? Tu juk niekad su manim nebūdavai atvira..." – „Tikrai, niekad. Šiomis akimirkomis kaip tik ir pagalvojau, kad anksčiau mudu niekad nesikalbėdavome taip kaip dabar, taip kasdieniškai."

Pertrauka baigėsi. Marija įsidėjo į burną paskutinį obuolio griežinėlį, pasiėmė parkerį ir sąsiuvinį. Hana vėl pasiėmė flomasterį, dažus ir eskizų albumą.

– Piotras tikisi, kad iki gimdymo baigsime restauravimo darbus, – pasakė jai Hana.

– O man atrodo, kad tądien baigsis viskas.

– Arba prasidės, – įsiterpė Piotras Arkangelskis, išgirdęs metaforiškus žodžius ir šypsodamasis.

Jis paprašė įjungti prožektorių, nes lauke dangų aptraukė debesys ir viduje aptemo. Prožektorius nušvietė freską, tarsi atkirsdamas ją nuo visa, kas aplink.

Du senukai angelai ar arkangelai žilais plaukais, ilgomis barzdomis ir moteriška krūtine, o gal tik krūtine, arba krūtimis, karančiomis ant nuogo kūno, laiko iš abiejų pusių užrašą „Išsigelbėjimas“. Daugiau žodžių nėra, tarsi jie būtų tikslingai dingę iš dailininko paletės.

Marija dar kartą įdėmiai perskaitė žodžius „tikslingai“, „paletės“ ir gana dviprasmišką „tarsi“. Ji pataisė sakinį, sutrumpino:

Daugiau žodžių nėra. Ikonografas jų neįrašė.

Jis stebėjo ją pro langą, pasislėpęs už svetainės užuolaidų. Dabar ji rūpinosi ne tik šunimi, bet ir trimis prisijaukintais paukšteliais, pavėsinėje jie susisuko lizdelius. Marija prižiūrėjo kiekvieną jų: karvelį, žvirblį ir dagilį. Jie lesė trupinius iš jos delno, čirškė, matydami, kad ji išeina iš namų, plazdeno sparneliais, skraidė aplink ją, tūpė jai ant peties ir ant galvos.

„Šventasis Spilios Pranciškus, tiksliau, šventoji Frančeska!“

Jis grįžo į darbo kambarį, atsisėdo prie tuščio popieriaus lapo ir pradėjo: „Gerbiamas pone Sergidi“... Parašė be noro ir valios tęsti. Jis įsivaizdavo, kad išeina į kiemą ir jos teiraujasi: „Mano galvoje – dilema. Susitaikysiu arba mane sutryps. Man reikia jiems atsakyti. Ar atsakyti? “ – „Daryk tik tai, ko iš tikrųjų labai nori.“ – „Tu maitini juos iš delno, net tą bailį dagiliuką, tai todėl, kad... su tavimi jie jaučiasi saugūs, visai kaip aš jaučiausi saugus iki šiol, ir nesvarbu, kad tai slėpiau iš savo egoizmo ir pykčio.

Nuoširdžiai tau sakau, Marija, manęs visai nežemina, kas tada nutiko. Tu laisva. Tu gali likti arba gali išeiti pas jį, gali išeiti ir viena, kaip nori. Neatimsiu iš tavęs šios teisės, kurios ir neturiu, neatimsiu savo meilės, jei tau ji svarbi. Mano manierizmas buvo tik mano neramios meilės ir pavydo veidai. Daugiau tai nesikartos, pažadu. Ko iš tikrųjų noriu, kad nugalėtum savo ligą, kad gyventum, kad pagimdytum mudviejų kūdikį. Aš jį myliu, nes jis išeis iš tavęs, nes tau skaudės. Pažadėk man." – Ji pasigręš sulyta ir atsakys jam: „Nieko daugiau ir nėra, Josifai, tik mano kūdikis." – „O jis iš tikrųjų yra? " – „Žinoma."

Jis suglamžė popieriaus lapą su keliais žodžiais ir išėjo į kiemą. Paukščiai pamatę jį artėjant nuskrido į lizdus, šuo irgi pasitraukė.

– Sutrukdžiau? – paklausė.

– Ne. Visi jau sotūs.

Patylėjo, paskui jis vėl prakalbo:

– Stebėjau tave pro langą... ir atėjau tau pasakyti...

– Ką?

Svarbios aplinkybės verčia jį vykti į miestą... Jo nebus dvi arba tris dienas... Gal ir ilgiau... Jeigu jai reikia automobilio, jis gali palikti, o pats važiuos į miestą su Lefteriu...

– Ne, man jo nereikia.

– O jei prireiks?

– Nuo to laiko, kai pasitikiu savo kojomis, man jo nebereikia.

– Puiku. Tikiuosi, prieš kitą tavo vizitą pas gydytoją būsiu grįžęs.

– Gali neskubėti, nevažiuosiu daugiau pas gydytojus. Nebent, jei ateis valanda, kai...

– Kodėl taip užsispyrei? – paklausė su netikėto smalsumo gaida. – Man atrodo, kad gydytojas Herodotas nori tave matyti dažniau.

– Tai jau nepadės. Mėnesių mėnesius girdžiu tą patį. Ir gerai, kad girdžiu tą patį per tą patį. Dabar turiu kitų įsipareigojimų ir svarbesnių reikalų nei vėžys. Turiu darbą. Negaliu tuščiai sėdėti „Sveikatos" kabinetuose.

– Nauda šiuo atveju būtų didesnė nei nuostolis.

– Čia jau mano reikalas, Josifai.

– Taip, Marija, tavo. Leisk man pasakyti savo nuomonę, net jei, kaip sakai, neturiu jokios moralinės teisės. Man atrodo, kad darbas pas tuos atvykėlius yra beprasmis, jis nieko neduoda, ir didesnės beprasmybės nesu matęs. Na, nebent jie tiesiog nori tave kasdien matyti.

– Gali galvoti, ką tik nori. O aš jau sulaukiau tokių metų, kai pati galiu nuspręsti, kas man tinka, o kas ne.

– Nuo tos dienos, kai jie pasirodė pas mus, mūsų pasaulis apsivertė aukštyn kojomis.

– Jie čia niekuo dėti. Šitaip kalbi ne dėl to, kad tave domina mano sveikata ar mano darbo sąlygos, o dėl to, kad bandžiau atrasti tai, ką tu praradai, ko negalėjai man duoti.

– Tu neteisi, nes žinai, kodėl taip kalbu.

– Nežinau ir manęs tai nedomina.

Trumpam stojo tyla. Paskui, nepaisydamas savo nenoro šią akimirką kalbėtis apie reikalus, susijusius su Sergidžio vizitu, ir paveiktas jos atsainių atsakymų, jis vis dėlto nusprendė sutramdyti ją griežtesniu tonu.

– Galbūt ir nežinai, tačiau visa tai turėtų tave dominti, nes liečia mus abu. Nenorėjau tau sakyti, slėpiau, vengiau nesusipratimo tarp mūsų, bet dabar pasakysiu, kad netrukus turiu grąžinti agentūrai dvidešimt du tūkstančius Kipro svarų, – tarė jis, nesąmoningai bandydamas išlikti ramus ir nešališkas, – kaip kompensaciją! Na, arba turiu sutikti su jų keliama sąlyga.

Jis vėl prisidegė užgesusią pypkę, laukdamas atsakymo, pastabos, ženklo, kad ji supranta visą problemos, kuri turėtų būti ir jos rūpestis, mastą. Galų gale, matydamas, kad jo išpažintis jai nepadarė įspūdžio, jis ėmė vardyti dramatiškas aplinkybes:

– Deja, turėsiu parduoti namą Levkosijoje ir savo kolekcijas, mūsų porcelianą ir paveikslus, gal net žemės sklypą, kuriame yra mūsų sodas.

– Jei nori mesti darbą, dėl manęs nedvejok. Aš pirmoji apsidžiaugsiu.

– Ką turi galvoj? – paklausė nusivylęs ir sykiu su palengvėjimu balse. – Tau nesvarbu? Nei paveikslai, nei namas, nei sodas?

– Tai ir turiu galvoj: namo man greitai nebereikės.

– O vaikas? Kur, tavo nuomone, jis gyvens?

– Nežinau. Manau, jis bus laisvas kaip jo tėvas.

Jos atsakymas ir vėl jį suerzino. Ji buvo neteisi ir taip elgėsi tyčia. O jis buvo pasiruošęs atverti jai širdį. Jis pajuto poreikį jai irgi atsikirsti, užberti druskos ant žaizdos:

– Kas juo rūpinsis? – paklausė, žiūrėdamas jai į akis. – Net Kristui ir Budai kurį laiką kažkas keitė vystyklus ir jais rūpinosi. Dėl to ir tariuosi su tavimi. Kas bus, jei... palikime vaiką ramybėje. Manau, nori, kad kalbėčiau tiesiai ir aiškiai.

– Žinoma. Tu tai jau darai. Darai tyčia. Nežinau. Manau, tai bus jau ne mano rūpestis.

Jis suprato perlenkęs lazdą. Tai, ko prašė jo akys ir lūpos, nebuvo tikrasis jo jausmas. Jis elgiasi kaip bailys, pasiduodamas jos provokacijoms.

– Tu kalbi labai tiesmukiškai, – pasakė jai. – Nei tu pati, nei gydytojai negali numatyti, kas bus. Kalbėjausi su jais. Jie nusiteikę optimistiškai. Gal tik tavo naujieji bičiuliai...

– Jie vieninteliai nespėlioja...

– Ką gi jie sako?

– Kad gyvename tiek, kiek kiekvienam būtina. Tik sužinoję, ką mums reikia sužinoti, iškeliaujame.

– O mudu? Ką mums dar reikia sužinoti, Marija?

– Turbūt daug ką.

– Arba ne.

– Jei tuo tiki, anot jų, tu jau miręs. Tačiau leisk man...

– Aš? Taip. Jau seniai esu miręs. Apie tai tau ne kartą sakiau. Tačiau ne dėl to, kad jie taip galvoja. Taip galvoju aš. Tai, mieloji mano, dar sunkiau.

– Ne. Jeigu taip būtų... Žiūrėk, kaip reaguoji į agentūros spaudimą. Tu vis dar kovoji.

– Nekovoju, Marija. Išleidžiu paskutinį kvapą.

Vairuodamas „Desevo" pro „Gražiąją Spilią" jis pamatė tavernos verandoje Dimitriadį, gestais rodantį jam, kad sustotų. Josifas dėjosi nesupratęs, pakėlė ranką pasisveikinti ir pravažiavo pro šalį.

Toliau, prieš posūkį, kylant į kalną, vos neužkabino senutės Kleonikės, kuri krypavo iš miško namo su šakų ryšuliu ant kupros. Jis staigiai, vos neatsitrenkdamas į medį, pasuko vairą, kad ją aplenktų, ir nuspaudęs stabdį trenkėsi galva į priekinį langą, bet, laimei, nesusižeidė. Pasigręžė patikrinti, ar jos nekliudė. Senutė, žiūrėdama į priekį, tapnojo toliau per šlapią sniegą, nė kiek neįtardama, kad ją ką tik aplenkė tikras pavojus. Jis vėl leidosi į kelią ir pakliuvo į miglą, kuri, iššukus į pagrindinį kelią iš Karvuno į Troodo viršūnę, leidosi vis arčiau žemės, darėsi vis tankesnė, beveik nepermatoma. Nedelsdamas sumažino greitį, važiavo dešimties–penkiolikos kilometrų per valandą greičiu, įjungęs valytuvus visu pajėgumu ir ilgąsias šviesas, kurios leido matyti vos trijų metrų ilgio ir pločio trikampyje...

Jis riedėjo toliau. *Miręs.* Tik jau ne anot jų. Jis pats taip galvoja. *Reaguoji.* Tokį žodį ji pavartojo, ar ne? Jis neprisiminė kodėl. *Kovoji.* Galbūt ji ir teisi! Apsispręsti nelengva, tačiau jis apsisprendė. Ar tikrai? Jeigu būtų apsisprendęs, jau būtų išsiuntęs Sergidžiui atsakymą. Ne, jis dar neapsisprendė. Jis vis dar iš paskutinių jėgų kovoja. „Aš dar turiu kai ko išmokti... noriu išmokti. Netikiu." Būtent taip ji kalbėjo. Jeigu ji dar nori kai ką gyvenime sužinoti... Atrodo, kūniški negalavimai toli gražu ne tokie žalingi ir užkrečiami kaip psichikos. *Netikiu.* Jeigu Marija nesusitaiko, tai, anot jos mentorių, ji gyvens ir įveiks sunkumus, ir... ne tiktai... Šalia viso šito – jos pavydėtina savitvarda, dvasinė ramybė, tokia skaisti ir ypatinga energija, kurios šaltinio jis negalėjo numatyti. Iš kur ji? Dabartinė Marijos kantrybė ir ištvermė, kai jos padėtis tokia, kai kiekviena ląstelė patiria tikrą išbandymą! Kiekvieną dieną ji pluša po dvylika ir daugiau valandų. Jau tiek savaičių. Prieš kelis mėnesius, kai juodu dar sutarė, kai jai reikėdavo pakelti didesnį krūvį priimant svečius arba vienu įkvėpinu skaitant kokią knygą,

arba talkinant jam, kai reikėdavo spausdinti tekstus, ją kankindavo nuolatinė migrena, neduodavo ramybės nugaros ir rankų skausmai, vertė susirūpinti inkstai.

Nesvarbu, kad jam nepatinka jos mentoriai, vis dėlto jie parodė jai teisingą kelią, ir tai akivaizdu.

Pagaliau kodėl ne? Kodėl jis negalėtų imti iš jos pavyzdžio? Ir tai nebūtų pirmas kartas! Argi ne ji visada būdavo tikroji vedlė? O jeigu jis taip nuspręstų, neprašydamas niekieno pagalbos? Jis pats pajėgtų susitaikyti su neištikimybe ir atstūmimu, rastų jėgų susikurti naują gyvenimo ritmą, planą... „prisikėlimo iš mirties" planą. Taip, jis būtų vienintelis savo sėkmės liudytojas arba veikiau liudytojas galimos...

Net jeigu jis slapta ir užsiimtų kokia nors savitaiga, tai kokia? Kaip jis gyventų toliau? Praeityje jam niekados nepavykdavo atsiduoti kūnu ir siela tam kažkam, bet kam, jei tai nevirsdavo jo mirties arba gyvybės klausimu ir aistra.

Kita vertus, jo veikla ir darbas, kuris suteikė jam tokį pripažinimą, nieko bendro neturėjo su jos pomėgiais, taip ir nesulaukusiais jo dėmesio.

Gal jam pačiam reikėtų išbandyti kai ką panašaus, ką šiandien daro ji? Gal pasinėręs į visai priešingą interesų sritį jis įmintų sėkmės paslaptį? Kodėl nepabandžius? Pavyzdžiui, gal imti pjūklą ir pjauti medžius, apjuosti sodą tvora, nupinti pintinę, parašyti rimuotą tūkstančio eilučių poemą apie Spilią. Arba... Kodėl Sergidis nepasiūlė jam sugretinti to, kas juoda, su tuo, kas balta, – sukurti nespalvotą Bibliją? Tačiau kodėl jis tai turėtų daryti agentūrai? Kodėl neparašius Baltosios Biblijos* sau?

Ne, ne... Ne toks – ne dar vienas sekinantis darbas – jo tikslas. Jis norėjo visiškai atsipalaiduoti – hipnozės, troško pamiršti savo protinę karcinomą, ją izoliuoti.

– Jei tai būtų įmanoma! Deja, ne!

Jis atvažiavo į Troodo aikštę ir užsuko į vienintelę mieste veikiančią kavinę, nustebindamas negausius jos lankytojus drąsa

* Turima omenyje tiesos sakymas.

vairuoti tokią naktį! Per radiją pranešė, kad keliuose link Olimpo kalno nieko nematyti ir migla kupina pavojingų gyvybei atošvaisčių ir ertmių.

Marija išgirdo, kaip sugirgždėjo varteliai ir variklis sudrebėjęs nustojo burgzti. Jis atšlepsėjo per šlapią kiemą vidun. Pro pravertą langą į kiemą sklido muzika. Žydintis migdolas savo šakele lietė langą, ir visas kiemas spindėjo jos spalvomis: nuo pilkšvo iki žalsvo atspalvių. Sidabrinė, auksinė, raudona, žydra.

Muzika bylojo apie dangų, o ji žiūrėjo į žemę.

– Atnešiu ko nors užkąsti, ponia?

– Nereikia, Rodule.

– Bet, ponia...

– Gerai, atnešk ko nors.

Rodė grįžo su padėklu. Vynas. Lėkštutė su velykine flauna*.

– Gero vakaro, ponia.

Rodė išėjo. Jis irgi. Rodė dabar dirbo kalnų upėtakių fermoje. Jis kiekvieną vakarą vaikščiojo pėsčiomis, kad prasimankštintų ir išgertų stiklą konjako „Gražiojoje Spilioje“. Velykų šventė ėjo į pabaigą. Artėjo ir gegužės pabaiga. Ji sparčiu žingsniu jį pasivijo. Kokios Velykos, jei neaplankys bičiulių. Velykų ragaišis, raudoni margučiai, sriuba iš plaktų kiaušinių su citrina, avinas ant iešmo, rytinė valanda po Eucharistijos ir šventojo tėvo linkėjimas, kuris, dažnai kartojamas, prarado tikrąją prasmę ir atitolino išsipildymą.

Ji atnešė jiems šešis raudonus margučius ir du ragaišius. Jai atėjus jie skaitė: ji – knygą, jis – laikraštį.

– Kristus prisikėlė, – pasisveikino ji.

Jie paspaudė jai ranką. Nukėlė knygas nuo vienos iš kėdžių jai atsisėsti. Ji prisėdo. Tada, užuot įprastai atsakęs į tradicinį

* Tradicinės Kipro Velykų bandelės iš kelių rūšių sūrio, kiaušinių, razinų ir įvairių žolinių prieskonių.

velykinį pasveikinimą*, kaip ji kaskart girdi iš kitų, Piotras Arkangelskis ištarė:

– Už Kristų. Nuo Kristaus.

Daugiau nieko. Nieko apie Velykas. Jie kalbėjosi apie darbą koplyčioje, apie vis šiltėjantį orą ir pavasariškai bundančią gamtą, apie seniūnijos sprendimą statyti kaime viešbutį arba svečių namus, kad pritrauktų turistų, ir apie kitus reikalus, tačiau vien šio Piotro ištarto palinkėjimo, slepiančio kelias prasmes, užteko, kad suvirpintų jai širdį, užvaldytų mintis ir kad visa, apie ką jie toliau kalbėjosi, būtų nebe taip svarbu. Ji neklausė, ką tie jo žodžiai reiškia, o jei būtų klaususi, žinojo – atsakymo nebūtų sulaukusi, užtenka to, kas buvo pasakyta, ir jai buvo aišku, kad šiais žodžiais kreiptasi į ją, jie skirti tik jai, ir jie – ne atsitiktinumas. Kaip neatsitiktinai kadaise Hana Arkangelsk pasakė kai ką kita, kad beprasmiška švęsti Velykas ir Kalėdas visiems kartu, visą laiką ir tomis pačiomis dienomis. Kiekvienas žmogus turi paslaptingą savo datą, priešingu atveju religija virsta ritualu. Šios nesusijusios mintys kai ką jos širdyje pažadino, bet nei tada, nei dabar ji nebandė suteikti joms prasmės, gal baimindamasi nesugebėsianti, gal jausdama, kad paaiškinimas, kad ir koks jis būtų, galų gale ateis per patirtį ir jo nereikės ilgai laukti.

Ji paėmė riekutę flaunos ir įsidėjo į burną. Ją supykino sūraus sūrio ir razinų skonis. Ji susilenkė, įstumdama skrandį tarp krūtinkaulio ir kelių, kad nesusivemtų. Kūdikis pilve sujudėjo! Taip, taip! Pirmą kartą jo gyvenimas atsiskyrė nuo jos gyvenimo. Ji pajuto, kaip smarkiai suplakė širdis ir į akis plūstelėjo ašaros.

– Jis gyvena, gyvena! Kape gyvena! Gyvena! Gyvena! Dieve mano! Aš gyva! Aš gyvenu! Gyvenu!

Jai tapo aišku, kad jos Velykos ir Prisikėlimas irgi ateina.

Po trijų mėnesių! Rugpjūčio viduryje. Gal iki rugsėjo. Liūtas arba Mergelė!

* Per Velykas kipriečiai sveikinasi: „Kristus prisikėlė." Į šį sveikinimą būtinai atsakoma patvirtinimu: „Tikrai prisikėlė."

Jis rinko žodžius ir frazes, užsirašinėjo klausimus ir dirbo stebėtinai greitu, sekinančiu tempu, o šis galų gale įtikino, kad įvykiai, kuriuos jis galėjo aprašyti Baltojoje Biblijoje, pradėtoje su įkarščiu ir aistra, buvo kur kas įvairesni ir jų buvo kur kas daugiau, nei iš pradžių galvojo. Reikėjo griežtos atrankos.

Užsimiršę karo mūšių epizodai, it mintyse susitvenkę debesys, sukilimai, demonstracijos, kruvini susirėmimai gatvėse, prievartavimas, kūnų ketvirčiavimas iš pradžių išnirdavo sumišai ir nelogiškai surizgę, bet vėliau visi įvykiai nušvisdavo tarsi akinantis žaibas, veržliai ir aiškiai, daugindamiesi geometrine progresija. Jie tarsi surakindavo jį visą, mesdami iššūkius jo pasaulėjautai, keisdami jo įsitikinimus apie masines informacijos priemones, stereotipus, kurie laikui bėgant išsikristalizavo žadindami įtarumą, kad visa, ką jis dabar daro, iš pirmo žvilgsnio, iš pirmųjų užrašų tėra tik beprasmis, klaidus juodraštis...

Žodžiai, skiemenys ir nenušlifuotos frazės, surašytos bet kaip, netvarkingais sakiniais su ištiktukais ir sinonimais, gestų ir judesių aprašymai, sukrečiančios pasaulį rezoliucijos, kurios trumpam žybteli prieš dingdamos su visai į tuštumą, taip pat jaudinančios žmogiškumo, didvyriško altruizmo ir pasiaukojimo apraiškos kur nors per nedidelio masto įvykius arba centruose, kuriuose priimami sprendimai, arba begalėse dykviečių, kupinų kančios ir bado...

Nereikšmingi epizodai, sumesti į visa ryjančią mėsmalę. Jie nelyg kelios sekundės atokvėpio, užėjus astmos priepuoliui. Savižudybės ir neįtikimo sadizmo akimirkos narvuose ir kalėjimuose, kuriuos jis fotografuodavo, fiksuodavo dokumentinėse kino juostose, užrašuose, kituose dokumentuose. Visur. Beveik visur ir visada. Jie tarsi čia ir ne čia – tie mažyčiai fragmentai. Netinkami parduoti. Neduodantys pelno. Mažoji fauna, kuri traukiasi iš miško kilus gaisrui, ir jos išgąsčio garsai, pranykstantys didžiųjų žvėrių, kurie irgi žūsta, riaumojime.

Istorijos be siužeto, be konkrečių ribų. Gerumas neturi aiškaus pavidalo ir perspektyvos, jis neturi dabarties ir ateities, kaip neturi konkrečios istorijos kilnumas arba mirtis, tegu mirtis ir yra tikrasis kilnumas, tikroji didelė istorija, didžioji juoda dėmė, kuri viską sugeria, viską užmiršta – su klaidomis ir sava energija, sugeria visas spalvas; ir tai gražu, tai paskutinis poilsis, paskutinis tęsinys – laimingas tęsinys. Taip, dabar, kai jis surašė visa, kas yra pliusai, pamatė, koks didelis pliusas yra pats didžiausias minusas – paskutinė kančia. Perėjimas nuo daugybės kančių ir kelių malonumo akimirkų į ramybę, amžinybę, į vakar ir rytoj, į praeities ir amžinos ateities beprasmybę...

Kokia ramybė ir palaima! Kokia dovana alkanai, ligotai, kruvinai, dvokiančiai, baisiai žmonijai.

Kaip jis šito tiek metų nesuvokė? Kodėl neįtarė? Kodėl klydo ir prieštaravo, ženklino ir gadino juosteles ir savo sielą grimasomis, skausmu ir neapykanta, ir išvirkščia tiesos puse, nematydamas, neįtardamas vienintelės žmogaus amžinybės sąlygos? Kurią lemia sielos didingumas?

Ak, ne! Ką jis parašė? Tai amžinas užburtas ratas. *Rondo!* Jis vėl priartėjo prie tos pačios išvados, prie tos pačios vietos – tik kitu keliu. O gal tiesiog apvertė lygties sąlygas ir, užuot atėmęs, gavo sumą sudėdamas. Gal jis norėjo pasiekti pusiausvyrą per alchemiją, nebūdingą mūsų epochai ir jo paties charakteriui: lašas blogio ir gramas gėrio? O gal nusirito iki literato?

Kad ir kas pakito, vis dėlto jautė, kad gimsta kai kas nauja, kad vyksta netikėta fermentacija, kad jis gydosi darbu, aukojasi ar kai kas panašiai, o gal užsiima masturbacija, tačiau visa tai tik dar labiau elektrino sielą. Visa tai rado sieloje mažytį plyšį ir stengėsi jį praplėsti, pradaryti plačiau, tegu ir aklai, apgraibomis, draskant nagais, dantimis ir kojomis. Kada ir kurioje vietoje šios pastangos išves jį į laukymę?

O kur Mariją lydi aukojimasis ir darbo terapija? Kur ją nori nuvesti Arkangelskiai? Link galutinio tikslo tik kitu, ne tokiu skausmingu keliu?

O koks buvo jo tikslas? Gal pasitikti kuo lengvesnę mirtį – ne taip skausmingai? Ir bijojo šiuos savo lūkesčius atvirai išsakyti, tuo mėgautis, juk jis pamažu prie šio tikslo artėjo, tikrai artėjo...

Vakarais – jau tris savaites, gal ir mėnesį, o galbūt jau ir du, net nepamena, kiek praėjo laiko, – jis sėdėdavo priešais ją įsitempęs, ištardamas tik pačias būtiniausias frazes; ir dirbdamas, žadindamas širdyje šio didžiojo eksperimento bangą, kuri turėtų nusinešti ir paskandinti jo „daugiatomius kančios liudytojus, užfiksuotus fotografijose ir kitur ištisus dvidešimt darbo metų".

– Nori, uždėsiu Bachą? – paklausė ji.

– Jei pati nori.

Jis prisiminė melodiją, girdėtą dykumoje, dūdelės melodiją, kurią išvinguriavo jaunuolis žvilgsniu kaip geluonis, iš tikrųjų jis pūtė į šautuvo vamzdį, o kitas jam pritarė durklu kaip būgną mušdamas aprūkusią kaukolę...

– Ir vėl jie muziką paleido...

– O Viešpatie!

– Kantrybės!

– Ji valandų valandomis rymo prie lango, o jis nekalba...

– O ji bent jo klausytųsi?

– Paseno, sudžiūvo, anoks iš jo ramstis. Atsirado mat šventasis Ksenofontas*. Iki gimdymo jai visas sultis iščiulps. Visa, kas liks, jai su vandenimis ir išbėgs.

– Neduok Dieve, tokį!

– Jau atrodote kur kas geriau... – nors ir vangiai, bet išdrįso pasakyti Dimitriadis, kai Josifas Akritas stipriai paspaudė jam ranką.

– Taigi, tikra tiesa, – pritarė ir šventasis tėvas Stavras. – Smagu tave matyti, mano sūnau.

---

* Graikų ortodoksų garbinamas šventasis, užkalbantis ligas (dar vadinamas šventuoju Užkalbėtoju).

Pirmą kartą po ilgo laiko jis kreipėsi į jį taip šiltai, ir tonas šventojo tėvo buvo tėviškas.

Šeimininkas Nikodimas atnešė užkandžių.

– Čia nuo mūsų, – pasakė. – Šį vakarą aš vaišinu.

– Nieku gyvu, – protestavo Dimitriadis.

– Tikrai, kodėl visada tu? – pritarė jam ir šventikas.

– Negali būti nė kalbos, – nenusileido Nikodimas, – kad daugiau negirdėčiau, o tai priversiu mokėti.

Visi nusijuokė ir įniko į keptą mėsą ir dešras. Visi, išskyrus Josifą Akritą, kuris užkramtė tik sūrio ir porą džiovintų alyvuogių.

– Kodėl nieko nevalgote? Prašom, kol dar yra, – rūpinosi šventasis tėvas.

– Aš nealkanas, ačiū.

Ir nurijo vietinio raudonojo vyno, kurio buvo užsisakęs, gurkšnį.

– Esu sūnus paklydėlis, – nusišypsojo.

– Kodėl taip sakote? – paklausė šventasis tėvas Stavras.

– Nes toks esu...

Jie neprašė jo paaiškinti, ką jis turi omeny, nes ir taip buvo aišku, kad jaučiasi nepatogiai, juk tiesa, kad jau kelis mėnesius jų vengia, tik retsykiais ir iš tolo šaltai ir oficialiai jiems ištardamas „Laba diena“ arba „Labas vakaras“. Būdavo, sėdi kavinėje tylus ir su niekuo nesiteikia kalbėtis, tik burbteli būtiniausias frazes. Vieni manė, kad jis serga arba jį slegia žmonos liga, kiti, tarp kurių buvo ir šventikas, manė, kad dėl jo negalios kaltos „problemos su agentūra ir gyvenimas be tikslo ir prasmės“. „Ir ką gi jis dabar veikia?“ – „Išklausinėjau Rodulės, ir ši atsakė, kad rašo kaip pamišęs. Ir ta su savo problemomis, ir anam jų netrūksta.“ – „Ką rašo?“ – „Vienas Dievas težino.“ – „Viskas juos vienu kartu užgriuvo. Viena bėda, kaip sakoma, ne bėda... “

– Mielas Josifai, gal pasakei „sūnus paklydėlis“ tam, kad pagerbtum šeimininką Nikodimą, ir jis dabar eitų paskersti mums nekalto ožiuko? – pajuokavo šventikas, kad pakeltų visiems nuotaiką.

– Kodėl gi ne? – atsiliepė šeimininkas. – Kai tik Josifas mus aplanko, šito verta! Tačiau šįkart paliksime ožkiuką kitai progai –

kai gims mažasis Akritas. Tada ir atšvęsim, ir išgersim, ir pasilinksminsim.

– Žiūrėk, laikykis savo žodžio. Prisižadėjai – nebeišsisuksi, – juokėsi Dimitriadis, – o tai pakeisiu taverną.

– Kai ateis valanda, tada pamatysite, ką gali Nikodimas!

– Tikrai, kada gi ateis toji valanda? Kada gimdysite? – pasiteiravo šventasis tėvas būsimojo tėvo. – Užvakar ponią sutikau, atrodo labai gerai, nėštumas jos nesugadino, ir man atrodo, kad vaikas bus drūčkis.

– Taip, – atsakė išsiblaškęs Akritas.

– Kuris mėnuo? – paklausė Dimitriadis.

– Aštuntas.

Į taverną įėjo mažasis Afanasis, krautuvininko sūnus, kuris dabar atliko laiškanešio pareigą. Jis prisiartino prie Josifo ir įteikė jam laišką. Pamačius voką Akrito veidas persimainė ir pagyvėjo. Jis atsiprašė ir atplėšė voką, laiškas buvo parašytas vokiškai, o gal prancūziškai, ne, greičiausiai – angliškai; visi, kas jį matė, vėliau turėjo skirtingą nuomonę dėl to, kokia kalba jis buvo parašytas. Svarbiausia, kad pradžiugino gavėją, ir šis ta proga panoro visus pavaišinti kepta mėsa, nors „gerų naujienų" kol kas dar negalįs jiems pranešti.

Vakarop į aikštę priešais „Gražiąją Spilią" atvyko keliaujantis cirkas: trys fokusininkai – magai; galiūnas Sirijus – šis lankstė ir kramtė geležis; keli neaiškios veislės šunys, tie šoko ir atliko akrobatinius pratimus; pajacas, tas skambino gitara, bet buvo girdėti fleita, o kai jis pūtė fleitą, girdėjai daugiabalsę serenadą.

Tačiau didžiausią įspūdį jai padarė penkiasdešimtmetė liliputė Maja Mira, kuri jau dvidešimt penkerius metus laukėsi kūdikio, tačiau šis nenorėjo išlįsti iš pilvo. Dar labiau sujaudino konferansjė pranešimas: kalbėdamas per garsiakalbį jis paskelbė, kad nėščioji gali šnekėtis su savo dvidešimt penkerių metų embrionu! Žiūrovams net kraujas gyslose sustingo, kai po keleto sekundžių tylos moteris paklausė nematomojo kūdikio, ar jis

norėtų pasikalbėti su kaimiečiais, „su šiais geraisiais žmonėmis". Vaikino balsas tarsi iš olos truputį nepatenkintas atsiliepė: „Mielai atsakysiu į visus jų klausimus."

– Vienas klausimas – tik pusė svaro, – pranešė konferansjė, kartu ir pajacas.

Nikodimas viską sugadino, nes nusikvatojo ir leptelėjo:

– Tegu atsako, kodėl jis ten tupi ir neišeina.

Liliputė, sėdėdama ant aukštos juodos pakylos, apsiglėbė pilvą ir pakartojo Nikodimo klausimą pridurdama:

– Atsakyk ponui, mano vaike.

Pasigirdo aiškus, stiprus balsas, jį išgirdo visi:

– Atgailaukite ir aš gimsiu!

Kai kurios žiūrovės puolė žegnotis, o senutė Kleonikė nualpo.

– Nenorėjau tau trukdyti savo rūpesčiais, tačiau šiandien negaliu susitvardyti. Gavau žinią... Nuteikia maloniai. Mes pamiršome, kad gali būti ir gerų naujienų... Dėl daugelio priežasčių, kurias tau pasakysiu vėliau, prieš kelis mėnesius ėmiausi eksperimento: užrašydavau svarbius įvykius, kurių liudytoju man, kaip fotoreporteriui, teko būti. Tiksliau, ne pačius įvykius, o antrinės reikšmės to meto smulkmenas, taip ir praprūdusias visiems pro akis. Šis eksperimentas pamažu mane įtraukė, įsitikinau, kad šalia svarbiausių naujienų visada būna ir jų priešnuodis – žinutės paraštėse. Jos nesukrečia ir nestebina, jų nereikia aiškintis, jų gali ir nesuvokti, neperpratęs pagrindinių naujienų esmės. Vis dėlto tokios žinutės laužo stereotipus ir tradicinį mąstymą, neretai sukurdamos polifoniją, trikdančią daugumą mūsų, kurie neva tvirtai stovime ant žemės, gyvendami prietarais, kad reikia tikėti tik tuo, ką akys mato, kas daro įspūdį ir sukrečia; kitaip tariant, kuo mes tiesiogiai ir netiesiogiai mintame. Kad ir kaip ten būtų ir kad nepasakyčiau per daug, netikėtai pats sau atvėriau kitokią literatūrą – antižurnalistiką. Žurnalistikos priešnuodį. O svarbiausia ir keisčiausia, kad mane ant kelio užvedė pats Sergidis. Gerokai vėliau, kai atmečiau jo pradinį pasiūlymą ir pamačiau, kas mane

tenkina ir kas man artima, nusiunčiau agentūrai pirmuosius savo užrašus, neabejodamas, kad jie atmes ir grįš prie savo ankstesnių reikalavimų. Įsivaizduok, kaip nustebau, šiandien gavęs šį laišką. Jie sudės mano tekstus į knygą ir išleis. Ir sumokės man visus užlaikytus atlyginimus. Argi tai nekelia nuostabos? Juk visa, ką parašiau, ne tik kad nėra žurnalistika, bet juos dargi demaskuoja. Negana to, netikiu, kad jie gaus iš knygos pelno. Tikėjausi jų patyčių, provokacijos ir ironijos, o gavau štai tokį laišką!

– Kam tu taip padarei ir kam tau knyga? Kam nori padėti?

– Iš esmės sau! Atrandu vis daugiau kūrybinių jėgų, ir jos vis kaupiasi, skatina mane darbui. Išvydau priešais save tikslą, atvėriau sau naują viziją. Mane užvaldė viltis, kad įstengsiu visa tai parodyti visai iš kitos pusės.

– Ir vėl atrodys ne taip...

– Kodėl „vėl“?

– Kaip pro žiūroną. Skaitytojai nematys tiesos, kuri jaudina tave tiesiogiai.

– Tai irgi įvyks, bet vėliau. Dabar reikia tarpininko. Kaip tau reikia Arkangelskių, taip aš, jų nelaimei, reikalingas kitiems.

...už juodo arkangelo matyti gimdyvės veidas; ji rankomis įsikabinus į du senus angelus moteriškomis krūtimis, vienas jų – moteris, kitas – vyras, ir iš krauju pasruvusio kūno...

...pribuvėjas melsvais drabužiais stovi šalia tokia veido išraiška...

...freskos centre dominuoja galva su keturkampėmis metalinėmis žvaigždėmis – ant kaktos, ant kaklo ir ausyse; visaregė akis; šios akies atspindžio miniatiūros pavaizduotos ant kiekvieno freskos personažo – tai ant tunikos, tai akyse, tai ant diademos – ir jos atrodo kaip išsisklaidžiusios po sprogimo kibirkštėlės ir skeveldros...

– Paskutinę frazę, nors ji ir graži, geriau išbrauk.

– Jūs teisūs. Supratau. Man patiko mintis, todėl ir užrašiau, nors suvokiu, kad per daug.

– Dar vyno?

...juodas rėmas; jis susilieja su pamatų ir stogo linijomis, tarsi tas rėmas būtų siena, o stogas – pasaulio riba; arba sulig juodu fonu prasidedantis stogas būtų pasaulio pamatas...

– Šią frazę irgi reikia redaguoti. Tegul „stogas“ būna aprašytas trumpiau... Geriau taip: *juodas rėmas remiasi į pamatą ir stogą.*

– Kokia jos prasmė?

– Kieno?

– Freskos.

– Dar nežinome.

– Jūs irgi nežinote? Net jūs?

– Dar ne.

– ...

– *Visaregė akis.* Ją irgi reikia išbraukti.

– Jau išbraukiau.

– Puiku! Lieka tik frazė „Freskos centre...“

– Kodėl taip glaustai?

– Vėliau sužinosime.

– Jūs irgi nežinote? Net jūs?

– ...

– Kiek dar dienų liko?

– Tiek, kiek reikia.

– Aš bijau.

...

– Sutirštėja ir vėl išsisklaido.

– Tarsi subyra į daleles.

– Jos vėl sukimba ten, kur buvo išsiskaidžiusios.

Ji pradėjo rašyti kaip užhipnotizuota:

...kaip sunkus sunkiausias metalas lengvutis gabalėlis
ir jūros žvaigždės žiedas ir paskui kirmėlaitės pavidalo

mikroorganizmas embrionas kaip gyvybės judėjimo akimirka ir pulsas ir jo ritmas apsigyvenęs po kupolu paskui pūkas ir nagas kaip peiliukas ir dantis ir badas ir troškulys ir beformis troškimas kaip chaotiškas krūmas kaip juoda dėmė atsiradusi ir plintanti ant milžiniškos baltos saulės arba balta dėmė ant juodo milžiniško mėnulio ir užtemimas ir skausmas ir sugrįžtantis šauksmas tampantis nesusiformavusio žmogaus šauksmu ir neartikuliuoto mano beformės formos ir mano neviltingos vilties ir tikroviškos utopijos šauksmo pradžia...

– Hosana!

Kitą dieną Josifas palinkęs prie medinio Avgės stalo rašė įžangą savo knygai.

Kad ir kaip stengiuosi, negaliu prisiminti konkrečių faktų, kurie mane privertė keistis, arba tos akimirkos, kai kažkas širdyje pasikeitė. Ir tai neįmanoma nustatyti, panašiai kaip niekas neprisimena, kuriuo tiksliai laiku buvo pereita iš kūdikystės į vaikystę, iš pirmapradžio instinkto į savižiną; todėl ėmiau spėlioti ir ieškoti savo pokyčio, leidusio man išgyventi, priežasčių, – ir tai man padėjo, tačiau nedavė aiškesnio atsakymo. Gal tai skvarbus mano arba svetimos minties virusas, atkeliavęs nežinia iš kur, užkrėtęs ir pervertęs mano sielą; gal tai žvilgsnis vaiko akių, iš tūkstančių matytų pro objektyvą; gal tai dejonė iš choleros išėstų vidurių dabar arba praeityje, dejonė, kuri, kaip suvokiau, – kad ir tonas rašalo išeikvotumei, – niekados nepasieks ausies to, kas yra atsakingas; gal tai užslėpta ironija ir šaltis akyse vieno iš nedaugelio, galinčio išnarplioti Gordijo mazgą? Gal auksinės skurdo gimdomos monetos, pavertusios tuos žmones žinomais ir turtingais, o man padėjusios suprasti, kad tiems, kurie galėtų parodyti žmonijai tiesų kelią, nereikia nei informacijos, nei paaiškinimų. Jie niekados nesiims veiksmo, nes žino

esmę: jei veiks, nustos būti valdovais. Šiaip ar taip, mielasis skaitytojau, visa tai ne kas kita kaip spėlionės. Tik viena aišku: nuo tos akimirkos aš praradau tai, kas brangiausia, – naivią palaimą!

Pabeldė į duris. Buvo valanda, kai ji turėjo grįžti iš koplyčios. Šiandien ji vėluoja jau pusvalandį. Kodėl pati durų neatsirakina? Juk turi raktą.

Šiandien jis duos jai paskaityti rankraštį. Pažadėjo sau, kad paprašys jos nuomonės, kaip senais gerais laikais.

Jis užvertė bylą ir nuėjęs atrakino duris.

Už jų stovėjo ponas Dimitriadis.

– Užsukau pasisveikinti. Jei neturite laiko ar nuotaikos, užsuksiu kitą kartą.

Josifas pakvietė jį vidun ir nusivedė į darbo kambarį.

– Kol kalbėsimės, tvarkysiu užrašus, gerai?

– Aš jums trukdau, geriau kitą kartą...

– Oi, ne, prašau. Jau baigiau. Padėsiu į stalčių ir būsiu laisvas.

– Ar ponia Marija namie?

– Dar negrįžo, bet netrukus...

– Kaip sekasi rašyti? – paklausė Dimitriadis, įsmeigęs akis į rankraštį.

– Jau baigiau. Beveik prieš savaitę. Netrukus imsiu redaguoti.

– Koks pavadinimas?

– „Kitu žvilgsniu“.

– Spėju, čia bus pirmoji „World News“ naujiena, paskelbta kaip knyga, – pasakė mokyklos direktorius su užslėptu pasitenkinimu, kad jis pirmasis ir vienintelis visame kaime žmogus, su kuriuo Akritas kalbasi apie naują savo darbą.

– Šioje srityje – taip.

– Ar neapsunkinčiau jūsų, jei paprašyčiau paskaityti man nedidelę ištrauką? Dabar, kai jau baigėte... – prašydamas jis jautėsi kaltas dėl įkyrumo. – Ką nors trumpai, pirmą pasitaikiusią ištrauką.

Akritas pažiūrėjo jam į akis ir koketiškai, kaip nebūdinga jo charakteriui, šyptelėjo:

– Negi tau taip knieti?

– Dar klausiate?

– Na, gerai, – atversdamas bylą, jis išėmė iš jos pirmą pasitaikiusį lapą ir užmetęs akį atkišo Dimitriadžiui, – čia ištrauka iš mano afrikietiško dienoraščio.

Dimitriadis susijaudinęs paėmė lapą, kaire ranka ieškodamas akinių švarko kišenėje. Mažyčiai, ne itin ryškūs rašomosios mašinėlės ženklai plūstelėjo jam prieš akis. Jis sumirksėjo ir įsikniaubė į tekstą.

...Gal man pasisekė, o gal atvirkščiai, nežinau, katras iš dviejų variantų, nes visa, ką užrašiau, vyko man pačiam nedalyvaujant. Tačiau kiekvieną kartą, kai susidurdavau su valdininkais ir kareiviais, kurie, vos sužinoję, kad atvykau ir esu šalia, budžiu su kameromis ir magnetofonu, bematant užsimaukšlina nepasotinamų kraugerių kaukes ir savo veiksmais perlenkia lazdą dėl žiaurumo, patys tai vadindami pareiga ir tvarka! Jų tikslas – bet kokia kaina prikimšti kamerą savo vaizdų! Šiuolaikiniai herostratai! Šiuose puslapiuose papasakosiu apie belgų kapralą, kuris gabeno per džiungles į Raudonąjį Kryžių afrikiečius belaisvius – jau nebe žmones, o bado ir viduriavimo iškankintus žmonių šešėlius, išdžiūvusius kaip griaučiai, ir, man parodžius žurnalisto pažymėjimą ir leidimą laisvai keliauti per fronto liniją, jis ėmė erzinti belaisvius su tokiu demonišku užsidegimu ir fantazija, kad virto tikru sadistu ir tironu, neva „pareigingu tvarkdariu“, kol sulaukė to, ko slapta ir tikėjosi. Jis privertė belaisvius pabėgti, puikiai žinodamas, kuo šie rizikuoja ir kad jų poelgio pasekmės jiems bus baisios. Jis tyčia davė sargybiniams komandą atsipalaiduoti per budėjimą ir žvalgybą, na, tarsi atleisti suveržtą it kaklas apykaklę. Kai naktį aštuoni belaisviai*

* Herostratas, batsiuvys ar vergas, norėdamas išgarsėti, sudegino Efeso Artemidės šventyklą, vieną iš septynių senojo pasaulio stebuklų. Jo veiksmai paskatino įvesti įstatymą, draudžiantį minėti nusikaltėlio vardą. Vėliau jo vardas tapo simboliu žmogaus garbėtroškos, kuris nusikalsta tam, kad būtų pastebėtas.

vienas po kito peršliaužė mišką ir žoles, jis atėjo manęs pažadinti. Buvo antra valanda nakties. Šalta. Liepęs man eiti drauge, pirma apžiūrėjo, ar nešuosi kamerą ir kitus žurnalisto reikmenis. Pagavęs keturis pabėgėlius, lipančius per tvorą, sumovė juos ant strypų, laikančių spygliuotą vielą, ir paliko kaboti vėjyje vanagams ir grifams. Penktam nukirto galvą ties kareivinių riba, nes šis nebeturėjo jėgų šliaužti. Kitus tris, sumuštus, nukankintus ir beveik be gyvybės ženklų, atvežė į kareivinių ligoninės skyrių. Vėliau sužinojau, kad po dviejų mėnesių jie iš ten buvo paleisti. Kelias dienas laikraščiai ir televizijos turėjo apie ką kalbėti. Kai kurie smerkė žvėrišką kareivių elgesį ir baisią penkių belaisvių mirtį. Kiti šlovino belgų kapralą, kuris, rizikuodamas gyvybe, „tinkamai susitvarkė" su pavojingais teroristais. Treti nesibaigiančiose žiniasklaidos skiltyse filosofavo apie karo neteisybę ir žiaurumą, tačiau sykiu apdainavo jo didybę ir galią! Visur buvo Erodo nuotraukų! Kovotojo už teisybę ir baltųjų žmonių teisių gynėjo juodojoje Afrikoje vaizdai ir pozos! Tačiau niekas, – net ir aš, paprastai parengiantis išsamius reportažus, – atsidėjęs neužrašė dviejų gydytojų istorijos. Kai paaiškėjo, kad jų pastangos rasti kraujo donorų nusilpusiems ligoniams yra bevaisės, jie susismeigė adatas sau į venas. Niekas nė nepaminėjo, kad vienas gydytojas mirė, nes atidavė per daug kraujo belaisviams, o šiuos po kelių dienų buvo galima išrašyti iš ligoninės. Tai žinios paraštėse, nes gydytojų pasiaukojimas – ne naujiena...

Dimitriadis nusiėmė akinius, nusivalė juos ir grąžino lapą.

– Norėjai ištraukos, – nusišypsojo Akritas, pirma užmetęs akį į tekstą ir išbraukęs kelis žodžius. Paskui pridūrė: – Ši pasitaikė atsitiktinai, kaip prašei. Kol kas neturiu įžangos ir pabaigos žodžio. Dar reikia redaguoti ir taisyti kai kuriuos sakinius.

– Nieko nebereikia taisyti, – tarė sujaudintas Dimitriadis. – Nesuprantu, kodėl jūs anksčiau dvejojote, publikuoti ar nepublikuoti. Šis tekstas ne stalčiui...

Akritas tylėjo. Atsistojo ir sudėjo popierius į aplanką.

– Dėsite ir nuotraukų?

– Ne, jos keistų knygos žanrą ir tikslą.

– Taip, jūs teisus, nepagalvojau, – pasakė Dimitriadis. – Tiesiog...

Jis nutilo ir, nors tekstas jį labai sujaudino, nenorėjo išsiduoti dėl jo esąs nekantriai smalsus. Dimitriadis tyčia pakeitė temą, dar kartą perklausdamas, kur ponia Marija Akrita ir kaip ji šiomis dienomis jaučiasi.

– Puikiai, laukiasi... – nusišypsojo Akritas ir paklausė: – Ko gersime?

– Dėkui, nieko, jau ir taip jums sutrukdžiau.

– Anaiptol, man seniai reikėjo pertraukos, nes dirbu nuo penkių ryto ir atsitraukti sveika. Turiu teisę.

– Jūs labai ištvermingas! – žavėjosi direktorius.

– Ne, tiesiog skubu.

Jis nuėjo prie bufeto, išėmė iš jos ropinę su žvaigždučių ir kriauklių ornamentais ir du molinius puodelius. Paskui – lėkštutę su razinomis. Įpylė į puodelius vyno.

– Negersiu už „Kitu žvilgsniu“ sėkmę, nes ji ir taip garantuota! – pakiliai tarė Dimitriadis, keldamas puodelį prie lūpų.

– Nesu toks tikras nei dėl sėkmės, nei dėl savo įkvėpimo priežasties, mielas Kirai. Ypač dėl priežasties.

– Kodėl taip sakote?

– Todėl, kad noriu kalbėti atvirai. Patikėk, kartais nuogąstauju, kad ėmiausi beprasmės misijos, atgyvenusios ir gal net avantiūristinės!.. Kartais pagalvoju, kad tai darau iš nekantrumo arba dėl to, kad pradėjau senti. Na, svarbiausia, kad esu apsisprendęs išleisti knygą. Visa kita – fariziejiški svaičiojimai!

– Jūs neteisus, jei abejojate savo sprendimu. Jūsų tekstuose – tokia tikrovė! Tai rimtas veikalas! Ir nevadinkite šito fariziejiškais svaičiojimais, žinokite, tokie neduotų rezultato, kokį dabar jums pavyko išgauti, – Dimitriadis jautėsi laimingas pokalbiui grįžus prie temos, kuri jį labiausiai domino.

– Kokio rezultato?

– Štai. Jūs pavertėte provincijos mokytoją anarchistu, ar šito maža?

– Tave?

– Net čia jus pamėgdžioju. Matote... Tai, ką man papasakojate, mane ilgam paralyžiuoja. Tai privertė mane apmąstyti visą savo gyvenimą...

– Kokia išvada?

– Negana paties susigadinto gyvenimo, jaučiuosi atsakingas ir už tai, kad daug metų nuodijau gyvenimą vaikams, kuriuos man patikėjo mokyti ir auklėti. Pasidaviau žlugusiai idėjų ir vertybių sistemai, kurioje neliko esminių dalykų: švietimas virto pedagogika; mes ugdome žmones, trokštančius užkariauti pasaulį, gal tai ir gebančius, o kaina tokia, kad jie praranda žmogiškumą...

Jis trumpam nutilo gurkštelėti vyno ir kalbėjo toliau:

– Neabejoju, kad jei ir toliau mane taip magiškai veiks jūsų antižurnalistika, kurios, nepamirškite, nuoširdžiai laukiu, nebegalėsiu dirbti mokykloje. Mesiu ir prisiimsiu atsakomybę už pasekmes.

– Ir ką toliau veiksi?

– Imsiu išankstinę pensiją. Arba bandysiu atidaryti savo mokyklą. Mokysiu to, ko, mano nuomone, mokiniui reikia.

– Kitą dieną ant tavo mokyklos durų užkabintų spyną, – nusijuokė Akritas. – Tavo veiksmai sulauktų kur kas liūdnesnių padarinių nei manieji.

– Taip manote?

– Žinoma. Jeigu tai, ką rašau, – Josifas galva parodė į stalčių, – daugelis, perskaitę laikraščiuose arba išvydę per televiziją, priims ir kaip nors toleruos, tai niekas nepakęs, bent jau artimiausioje ateityje, kad šios idėjos pasiektų mokyklos suolus ir vaikų galvas.

– Kodėl nepakęs?

– Šeima, valstybė, netgi Bažnyčia dar nėra pasiruošusios sutikti su tuo, kad kuo toliau, tuo labiau stokojame žmogiškumo, todėl jos nesupranta ir nenori laiminti žmogaus pastangų, bandančių užkirsti kelią liūdniems padariniams. Šių institucijų atstovai labiau bijo gėrio (laisvės, meilės, išminties, to, ką tik

nedaugelis vadina gėriu) negu blogio. Blogį jie gali valdyti arba mano, kad gali. Kitaip juos imtų valdyti gėris.

– Jūs – blogio pranašas.

– Aš realistas.

– Žodžiu, manote, kad man nepavyktų?

– Taip. Taip pat žinau, kad jeigu tvirtai apsispręsi eiti tuo keliu, tai ir eisi, nepaisydamas mano nuomonės... Tu atėjai pas mane išgirsti ne patarimo, o argumentų, kuriuos ir išklausei tam, kad išsklaidytum savo abejones...

– Galbūt! Gal jūs ir teisus. Nereikia pamiršti, kad visada buvau bailus neapsisprendėlis.

– Kodėl anksčiau neišsiaiškinai, ko nori? Dabar, kai jau žinai, klok savo argumentus...

– O, kad galėčiau! Jeigu man pavyktų, nors abejoju, būčiau pirmasis savo mokyklos absolventas.

– Šito tau ir linkiu!

Kažkas pasibeldė.

– Atsiprašau, turbūt Marija.

– Žinoma, – atsakė Kiras Dimitriadis ir nuėjo prie lango.

Jis išgirdo, kaip atsidarė durys ir atėjęs Piotras Arkangelskis kažką pranešė. Durys užsivėrė ir Josifas Akritas grįžo į kambarį. Jis buvo perbalęs, balsas drebėjo:

– Stiprūs sąrėmiai!

– Įmečiau tau į gėrimą dvi, tik dvi, jos nepavojingos, gydytojai rekomenduoja. Jie nusiteikę optimistiškai. Kaip niekad. Jie apžiūrinėjo tave ir tyrė tris valandas visa aparatūra, kokią tik turi. Tie pusmėnuliai, šviesūs ir radioaktyvūs, – pats nesuprantu, ką jie reiškia, – jų savybės, kurios jau buvo matyti ir rentgeno nuotraukose, sunaikino arba ištirpdė didumą naviko. Argi ne nuostabi naujiena? Niekada neabejojau, kad nugalėsi ligą. Šiandien tuo galutinai įsitikinau! Taip, aš paskambinau į greitąją pagalbą. Kalbėjausi ir su gydytoju Herodotu. Sakė: netrukus. Ruošia tau palatą rytų pusėje, kur daug saulės ir pro langus matyti kalnai. Taip, jie

abu atėjo, laukia koridoriuje. Jie man ir atnešė naujieną. Jis atbėgo iš koplyčios ir man pasakė. Aš su jais pasikalbėsiu. Nesirūpink. Dabar noriu, kad pailsėtum. Paprašysiu sesutės dar vienos tabletės nuo skausmo. Gerai? Tuoj. Tu prakaituoji. Tuoj nušluostysiu. Dar vieną pagalvę? Štai, taip patogiau. Apie ką mudu kalbėjomės? Ak, taip... Rytoj išsiųsiu rankraštį. Jiems patiko. Ir man patinka. Nekantrauju, kada perskaitysi ir pasakysi savo nuomonę. Norėjau tau duoti ir anksčiau, tačiau įvykiai mane aplenkė. Aš leidžiu knygą tau, Marija, ne sau. Nesvarbu, ką tau sakiau ir dariau anksčiau. Tada, deja, nebuvau... tiesiog tai buvau ne aš. Ir kodėl turėčiau nuo tavęs tai slėpti? Nori išgirsti visą tiesą? Viena, ko tikrai nepakelčiau, – tave prarasti, ir būtų visai kas kita, jeigu likčiau su tavim amžinai, tai man vis dėlto liudytų esant gyvenime teisybę. Vienas ir tas pats? Žinau. Tautologija. Užtat tiesa. Tu – gražiausia, kas mano jau ilgame gyvenime yra nutikę! Ilgame, tik beprasmiame. Nė kiek neparyškinu spalvų ir kalbu savais, o ne kitų žodžiais. Taip yra. Ir tavo kūdikis... myliu jį ir jo laukiu. Nesvarbu, ko tau anksčiau buvau pripliurpęs. Daug ką esu daręs ir sakęs, ko nenorėjau, arba norėjau, bet dabar nebenoriu. Anie debesys praėjo, jie nuslinko tą dieną, kai išmokau gyventi kaip tu. Tik neįtarinėk, kad ką nors slepiu arba tave mėgdžioju, tiesiog tą dieną atsistojau ant kojų. Ant savo kojų! Kalbu apie kojas, o turiu galvoje sielą ir savo pasaulėjautą. Aš vėl atradau save ir tave. Ir kelią, ir tikslą! Kai kalbėjau tau apie savo planus, susijusius su šiuo darbu – veikalu (kaip sako iškalbingasis Dimitriadis), neminėjau tau nei apie savo atrastą kelią, nei apie tikslus. Kodėl dabar tai darau? Kokie pagrindiniai mano motyvai? Ogi noriu būti tavęs vertas, noriu įgyti tavo pasitikėjimą, savo vaiko motinos pasitikėjimą. Matai, dabar esu drąsus ir sakau tai, ką anksčiau bijojau sakyti. Nes tokia tiesa. Tavo vaikas – mano vaikas. Noriu, kad patikėtum. Ar tiki? Gali neatsakyti. Vėliau atsakysi. Arba niekados, jei nenori. Man nereikia garantijų. Man svarbu, kad tu žinai. Dabar pranešu tau gerąją naujieną, vieną iš tokių, kurias aptinku paraštėse: „Marija su Juozapu* laukiasi!“

* „Juozapas“ graikiškai „Josifas“.

Nulis plius nulis gali būti viskuo!* Laukiasi sūnaus! Atėjo sesutė. Dabar ji tave išsives. Aš lauksiu. Taip, nueisiu su jais pasikalbėti. Lengvo tau išsilaisvinimo!

Chirurgijos skyrius išdažytas žydra ir balta spalvomis. Rodyklė į gimdyklą. Sumirksi raudona signalinė telefono akutė. Sesutė paspaudžia mygtuką ir atsako. Negirdėti, ką ji kalba.

Josifas sėdi ant baltos odinės kėdės koridoriaus gale prie durų nieko nesakančia veido išraiška.

Ant kitų dviejų baltos odos kėdžių šalimais sėdi Piotras ir Hana. „Hanius su Hana." Kas juos taip pavadino? Ramūs, tarsi paskendę baltoje spalvoje, statiški kaip mirę.

– Ar jau greitai? – paklausė sesutės vienas iš jųdviejų, jis arba ji, turbūt jis, o gal kažkas trečias...

Ant jos baltaodės blauzdos matyti įgimta žymė. Apgamas arba vėžys... Atrodo, ji atsakė į klausimą profesine kalba arba sakiniu, kurio jis nesuprato.

Vėl kažkas paklausė. Vyras arba moteris.

– Ar galiu parūkyti?

Ir vėl tyla, tik nuskambėjo griežtas, draudžiantis atsakymas. Rūkalius susinervinęs išėjo į balkoną.

Prie Josifo priėjo Piotras Arkangelskis.

– Ar galime pasikalbėti?

Piotro balsas užliejo jo klausą kaip banga. Jis atsakė. Nė pats negirdėjo ką.

– Atėjo metas atsisveikinti. Vakar baigėm restauruoti. Šiandien atiduodame koplytėlės ir savo kambario raktus. Turbūt nebepasimatysime. Tikriausiai. Arba po...

Amžių ir amžinybės?

Priėjo ir Hana.

– Šiandien prasideda jūsų gyvenimas. Ir mūsų, kiek mums skirta.

---

* Atsakymas į filosofinę graikų diskusiją dėl nulio, kurio jie nelaikė skaičiumi.

– Šiandien prasideda Vandenio era, – pridūrė Piotras. – Šiandien lis krauju.

– Jau daug metų lyja...

– Nuo to laiko...

– Ji – donorė...

Jie ištiesia jam rankas. Josifas nenoromis jas suima. Suima abiem rankomis. Keturias jų rankas, o gal aštuonias. O gal net ne rankas... Jos suvirpa. Jis nejaučia jokios rankos savo šaltais, lediniais pirštais. Tarsi būtų tiesęs rankas į siaubingą sapną, kuris skverbiasi gilyn į vidurius ir viską ten jaukia, maišo. O paskui nusimazgoja jas...

– Ačiū, – padėkojo jis.

Jis ne girdėjo, o jautė savo balsą tarsi šalto oro gūsį, besileidžiantį skaudančia gerkle.

Viduje! Viduje! Taip, viduje, dabar, dabar viduje girdėti balsai, viduje, iš vidaus, tarsi įsakymai, balsai ir persirikiuojantys organai, suskamba vilties maršas. Viduje... Šioje didžiulėje rezonuojančioje...

...DĖŽĖJE JOS GYVENIMAS SUSITELKĖ Į AŠTRIĄ, PAČIĄ AŠTriausią ir skausmingiausią malonumo kulminaciją arba malonią kančios pabaigą. Ji nepajėgė rasti tikslaus pavadinimo arba priežastinio ryšio šioje akinančioje šviesoje, kuri ją supo iš visų pusių ir kurioje jos kūnas gimdė ir spro-ginėjo, persi-sukiojo ir persi-formavo. Šviesos spinduliai tarsi gėlės didžiuliais žiedlapiais kapojo smegenis, tarsi opijaus saulutės dirgino gerklę ir krūtinę, sumaldamos viską į baltą-auksinę-žydrą masę, o paskui į skystą, per-matomą ir balk-švai-geltoną materiją su daugybe be-si-keičiančių atspalvių, kurie, nors ir beformiai, pasidaugino visais įmanomais pavidalais, net pačiais prieštaringiausiais, – ir šitaip iki begalybės.

Ir atėjo jos motina, ma-ma, išsitaršiusiais plaukais, pasilenkė prie jos ir panardino rankas, sudrėkusias nuo skalbinių, jazminų ir tachinio, apkibusias gaidžio pūkais, į košę jai po krūtine, į jos vidų, į ją, persižegnojo ir nuėjo, nusinešdama negyvą kūdikį, paskerstą ėriuką: „Palaiminta esi!“

Ir atėjo jos tė-tėvas, apsirengęs juodai, su rusvai žalsvos spalvos kareivišku švarku. Paglostė jai plau-plaukų galiukus, pakėlęs ran-ką prie beretės ją pagarbiai nusiėmė, pasilenkė pabučiuoti jai rankos; savo *calvariae locus** ji pamatė, kad tėvas nuo pat galvos iki kojų kiauras, tuščiaviduris kaip vamzdis, ne-ap-dirbtas, žmo-gaus pavidalo vamzdis, ir jis išėjo raudodamas, išsinešdamas jos plaukų galiukus kaip talismaną arba laimikį, kaip fetišą: „Palaiminta esi!“

Ir atėjo Josifas, atsigulė ša-lia jos, laikydamas jai už ran-kos,

---

* Kaukolė (*lot., anat.*).

už tūkstančio jos rankų. Staiga jo pirštai ėmė šalti, pasidarė kieti kaip metaliniai peiliai, o visa jo o-da persimainė kaip ropojančios žuvies ar vabalo, apsitraukusi variniais žvynais. Ir po šiais sunkiais žvy-nais jis šū-kavo ir mal-davo, tačiau jo balsas pradingdavo prieš-ta-ravimuose ir a-be-jo-nė-se, tarsi daugybės vienas kitą už-go-žiančių garsų junginys. „Palaiminta esi!“

Ir atėjo Michailas su senais an-gelais, šių buvo du, iš dešinės ir kairės, tylūs, nuogi: vienas su plevenančia žila barzda, vyras ilgu peniu iki pat žemės; kitas – moteris didelėmis dailiomis kaip iš gipso krūtimis, ir staiga arkangelai jį ap-ka-bino, pirma vyras, ir tučtuojau pras-mego jame, paskui moteris, kuri garrrrrsiai susigėrė, ošdama kaip burrrrr-buliuojantys, susiliejantys vandenys. Ir iš jo rankų, ir kojų, iš sąnarių, jo ar jos – nesuprasi, kilo ir ją pagavo gitaros ar fleitos muzika, sukaupusi visą pasaulio aistrą, ir ją nepaprastai guo-dė tarsi dangaus pa-ža-das, siekiantis juos nuraminti ir paversti jo, Jo brangenybe... Ir jis priėjo ir tarė: „Mylimoji.“ Jo balsas buvo kaip tūkstančio gitarų, kurios suskambėjo vienu kartu ten, kur baigiasi ir prasideda dangus, apglėbiantis visas svajones ir būdraujančias, nematomas, septyniaspalves šešiakampes žvaigždes. Jis atsi-gulė prie jos. Šalimais. Ir įsmuko vidun marmurinis kalijos kuokelis, vulgarus ir švelnus, jaunas ir žalias, praskirdamas žoles, chloro-filą. Ir pasigręžusi ji pabučiavo jam į akis, ir ištarė: „Mylimasis.“ Ir dailu-sis kuokelis makštyje išsi-išsi-išsiskleidė, virsdamas piltuvu, didele fanfara, tūba, ir vienu prisilietimu prie lūpų, vienu stipriu krūtininiu pūstelėjimu išliejo į ją visas didžiulių sėklidžių sėklas, užliedamas ją, dusdamas ir išspausdamas jai iš akių kampučių a-ša-ras. Ji atvėrė raudonus savo įsčių vartus ir pasitiko tai, ko buvo laukusi malonios vienatvės ir skausmo akimirkomis. Ji sugėrė viską iškart, kaip ištroškusi, išdžiūvusi žemė sugeria pirmąjį lietų... „Palaiminta esi!“

Ir du baltutėliai angelai tučtuojau išlindo iš jo kūno, atsiskyrė, tapo jauni ir gražūs kaip Jis, priešais kurį jie dabar atsiklaupė ir pavadino jį „archajišku“. Jie pabučiavo jam geltonus sandalus, žydrą saulutę ant jo švarko ir tą pat akimirką šviesa tarsi pirito gabalėlis suspindo, sustiprėjo ir virto liepsningo pasaulio smaigaliu, krapš-

tančiu ją sloginantį naviką. Smailiagalė keturkampė žvaigždutė, skriedama paskui kiekvieną stiprią energiją, virsdama aštuonkampe, paskui šešiolikakampe, dau-gi-no-si, didėjo, įsitaisydama naujai išraustoje duobutėje, ir savyje, savo centre, išsaugodama savo vaikišką veidelį žydromis akimis, kurias ji kadaise regėjo freskose; ir ten pat buvo daugybė stulbinančių, nesuskaičiuojamų angeliukų galvyčių, kurios nuolatos vis rasdavosi tarsi po sprogimo, ištaškiusio kaukolėje ir daugialypėje košėje po krūtine visą pyktį; ir ji jautė, kaip ją apima didžiulė meilė, persmelkia išmintis ir žinojimas, toks nenusakomas kaip toji nenusakomos formos masė jos viduje, kaip visaregė akis, nuolat žvelgianti į laiką, nuolat į vietą ir nuolatos į pastangą, sakytum viską sugerdama, paisydama bedugnės įstatymų, sakytum tas pirmapradis sproginėjantis šviesos spindulys dabar juostų jai kūną ir virstų neatsiejamu nuo jos kūno ir sielos, sakytum kiekvienas jos raumuo būtų įsčios, o skaidulos – angelo fanfaros, kurios sukelia jos viduje dangiškos sėklos čiurkšles. Ir ji jautė, kaip daugybė ištroškusių lūpų gaivinasi jos meile per begalę jos atvaizdų, atsispaudusių kūne – ten jos kūnas, akmenyje – ten jos akmuo, metale – ten jos metalas, medyje – ten jos medis, susiedami save bendrystės sakramentais ir atrasdami palaimą jos *sanctum sanctorum*.

Ir žinojo, jei pravers lūpas ir iškvėps, jos atodūsis bus išminties ir meilės kvėpavimas, laisvės svaigulys, kuris truks tol, kol jai gyvuos šis pasaulis. Ir jos gyvenimas po mirties. Arba du tūkstančius metų! Dvidešimt Vandenio amžių. Ir lūpų ji nepravėrė. Šauksmą užgniaužė gerklėje, sukandusi dantis. Vis dėlto neišlaikė...

...akušeris pasilenkė virš jos susirūpinęs, o baltut baltutėlė sesutė nuvalė jai antakius ir skruostus.

– Marija, tuoj, tuoj! Jis bus didelis, nuostabus berniukas! Arba mergaitė. Arba...

Sesutė keistai šyptelėjo, priėjo ir kiti gydytojai.

Marija suriko:

– Gimdau išsigelbėjimą!

JOS IŠKVĖPIMAS, RIKSMAS AR GLAMONĖ. TARSI AKINANTI šviesa, tarsi elektros debesis, tarsi švelnus skausmas akyse, kurių iš visų jėgų stengėsi neužmerkti, jis tyrė savo vidų, apžiūrinėjo išsinėrusius sąnarius, žvelgė į išsipūtusią savo širdį. Šerdis-šerdis. Šerdis! Svaigulys, sprogimas, malonumo spazmai čiulpuose, gumbuose ir gyslose. Ir jis pirmą kartą taip susiliejo su savo kūnu ir siela. Skausminga ir maloni asimiliacija su karšta, drėgna ir švelnia lytimi, kuri priėmė jį visą, susiurbė kaip didelį priešistorinio žvėries kiaušinį arba arkangelą, auksaspalvį, baltą, o išsiveržusi per spazmus, drebulį, konvulsijas – tarsi gigantiško falo – sėkla tryško pro galvos it didžiulės gilės skylę, liejosi iš akių, burnos, šnervių, bėgo į jos kūną, į jo kūną, kaip po masturbacijos arba meilės akto, kaip maloniausias sąmonės srautas, tekantis į vidų ir aplink; į tuštumą, užpildomą naujos savimonės.

– Manau, labai skubu, – kalbėjo į ragelį sesutė už pertvaros. – Gydytojau, prašau – ateikite nedelsdamas. Turbūt epilepsijos priepuolis ar panašiai... Kai tik išgirdo riksmą iš palatos, pašoko stačias, išprakaitavo, ėmė drebėti. Manau, jis... kad jam... ant jo kelnių šlapimas arba sperma. Ateikite apžiūrėti. Du kiti lankytojai jį prilaiko. Prašau paskubėti. Štai, prasidėjo! Ponas Akritai, ne... Draudžiama, pone!

Nustūmęs Arkangelskius, jis veržėsi prie gimdyklos. Švietė signalas: –––––. Bet jis nesustojo. Baltos durys buvo uždarytos. Jis jas lengvai stumtelėjo. Jos plačiai atsivėrė. Jam iš dešinės ir kairės,

tarsi du sparnai, – Jis ir Ji. Iš dešinės ir kairės, pro juos, tarp jų, iš palatos traukėsi gydytojai, jų pagalbininkai ir sesutės. Balti siluetai ir kaukės. Vienas po kito. Šnibždesiai tarsi debesyje:

– ...

– ...

– ...

– ...

– ...

Ant chirurginio stalo, po balta paklode, su styrančia juodų plaukų sruoga, kraujo ežere gulėjo sustingęs kūnas.

Jokio judesio, jokio ženklo.

Jokio!

Jis priėjo prie jos.

– Tu gali, – ištarė.

Ištiesęs ranką ją nuklojo. Jam prieš akis...

Čia buvo jis! Nuogas! Sustingęs! Savo paties akivaizdoje.

– Jeigu tu myli.

KLINIKOS VYRIAUSIASIS GYDYTOJAS, VĖLUODAMAS VISĄ VAlandą, jį pakvietė.

Kramtė veik užgesusį cigarą ir spjaudė į stiklo peleninę su keliais skyreliais. Aplinkui krėsluose keistomis, neįprastomis, tarsi žmonių su ortopedine negalia pozomis sėdėjo patologas, ginekologas akušeris, biochemikas, anesteziologas ir senas Akritų šeimos gydytojas.

– Sėskitės, – paprašė vyriausiasis gydytojas Herodotas, nejaukiai patylėjo, paskui ilgai kosėjo. – Manau, man reikės pabūti... – pagaliau tarė.

Sausai sukosėjo ir anesteziologas, tam visai netiko kosėti. Jis buvo jaunas, raumeningas, madingas vyras, turėjo automobilį „Aston Martin" ir piloto licenciją, tačiau šįkart atrodė, kad labai jaudinasi ir bijo! Skirtingai nei septyniasdešimtmetis šeimos gydytojas.

– ...bloguoju pranašu, – baigė mintį gydytojas Herodotas.

Kalbėjo visi, tačiau nerišliai ir padrikai.

– Apgailestaujame.

– Tiek pastangų dėjome, tačiau...

– Nežmoniškos pastangos...

– Nepadėjo ir visa šiuolaikinė aparatūra...

– Dėl jūsų žmonos nebuvo didelių vilčių, – visus pertraukė komandos patologas.

– Nors tyrimai rodė ką kita, – pridūrė akušeris.

Anesteziologas pasimuistė ir darkart sukosėjo. Gydytojas Herodotas suspaudė lūpas, vėl įsikišo cigarą ir tarė:

– Nutiko kai kas neįtikima. Ir nepaaiškinama. Gali paliudyti visi čia esantys gerbiami kolegos, profesionalai. Nors kliniškai buvo patvirtinta, kad nėštumo stadijos buvo sklandžios ir vaisius vystėsi tinkamai, deja, visi įsitikinome, tai buvo... Ne, patikslinu: tai buvo toks nėštumas, toks vaisiaus augimas… man net sunku tiksliai suformuluoti. Gimdymas vyko sklandžiai, net vandenys buvo įprasti prieš ir po... Tiesiog tai nebuvo, nieko nebuvo... Tai buvo ne nėštumas... Na, lyg ir pseudonėštumas. O vėliau pseudogimdymas. Gimdymas – jei galima vadinti šiuo terminu – vyko įprastai, įprasta pirmeiga: kaklelio atsivėrimas, išstūmimas, kraujavimas... Tiesa, ji kraujavo stipriai ir nesustabdomai, gausiai ir skausmingai. Virkštelė iškrito, tačiau – pabrėžiu – be kūdikio. Ją visada nukerpame, tačiau šįkart virkštelė jau buvo... Ar jūs suprantate mūsų sąmyšį? Visi šie faktai...

– Tarsi būtų gimęs nematomasis... o požymiai kaip normalaus naujagimio: ir apimtis, svoris, refleksinis judrumas.

– Ką jūs sakote, gerbiamas kolega?! Kokio dar normalaus?! Jis neįprastai didelis! Tas dydis ir leistų paaiškinti, kodėl ji nukraujavo. Paskui... Kai ją pačią pasvėrėme, svoris buvo sumažėjęs penkiasdešimčia kilogramų!

– Ar jūs suprantate problemą?

– Jos mastą?

– Viskas taip paslaptinga, kad jeigu tai paskelbsime be jokio mokslinio paaiškinimo ir interpretacijos, tapsime...

– Nėra ko slėpti, mieli kolegos, iš mūsų juoksis.

– Labai svarbu, kad visi esame šio keisto fenomeno liudytojai. Laimei, visi mes diplomuoti specialistai, mokslininkai, kiekvienas savo srityje turintis didžiulę patirtį. Dar svarbiau, kad visi gerai žinojo apie jūsų žmonos atvejį. Be jokios abejonės, reikia mokslinio paaiškinimo. Ir būtų gerai, jei jį pateiktume. Kol kas prašau jūsų visų ir kiekvieno asmeniškai niekam ir niekur neteikti jokios informacijos, ką mums teko patirti. Supraskite, viskas labai sudėtinga, ir kiekvieno iš mūsų karjera gali pakibti ant plauko. Nežinomybė netruks amžinai, o tik tol, kol nerasime mokslinio paaiškinimo, tegul ir bendrais bruožais. Tik tol, kol

neatliksime būtinų tyrimų, o jų imsimės visi ir kiekvienas prisiimdamas atsakomybę.

– Savaime suprantama. Visi sutinkame, – paskubėjo pažadėti anesteziologas.

Josifas pakėlė akis ir įdėmiai visus apžvelgė – vieną, paskui kitą... Visi suko akis šalin, tik gydytojas Herodotas iš už savo cigaro tebežvelgė tiesiai.

– Pagimdė tai, nuo kuo pastojo, – sumurmėjo Josifas Akritas kaip užhipnotizuotas.

Kažkas pabeldė į duris ir į kabinetą skubiai įžingsniavo skrodimo skyriaus asistentas. Jis skubiai perdavė voką skyriaus vedėjui, kažką slapta jam sušnibždėjo į ausį ir išskubėjo iš kabineto. Patologas padavė voką vyriausiajam gydytojui Herodotui, šis neslėpdamas irzulio jį atplėšė. Jam skaitant ataskaitą ir tyrinėjant rentgeną, kaktoje vis labiau ryškėjo gili raukšlė. Jis perdavė voką biochemikui.

– Švaru... Jokio pėdsako! Visiškai visiškai išgijusi! Tik pažiūrėkite į tuos pusmėnulius, – ir atkišęs rentgeno nuotraukas parodė pirštu, ką turi omeny.

– Kokie gyvybingi!

– Spindulinis ląstelių tinklas – ir tos spalvos – tarsi... kokio ventiliatoriaus!

– O štai dar vienas pusmėnulis. Už gimdos, kaip kylanti saulė.

– Man regis, kad vos mirusi ponia Akrita... – pamėgino apibendrinti klinikos „Sveikata“ vadovas (kai visi išsakė nuomonę apie ligos istoriją ir rentgeno nuotrauką), ieškodamas Akrito akių.

Tačiau jo nebebuvo. Akritas nepastebimai buvo išsmukęs iš kabineto.

Su laužtuvu ir kirviu jie lengvai išlaužė netvirtas medines duris. Iš mėšlo ir dulkių krūvos pasigirdo paniškas burkavimas ir sparnų plastėjimas.

– Jei bandys bėgti, tai jums prisakiau... – šventasis tėvas Stavras priminė savo plano taisykles dviem palydovams.

– Mums turėtų būti gėda... – sumurmėjo Kiras Dimitriadis.

– Mokytojau, žiūrėk savo darbo ir užsisiūk, – pyktelėjo šventasis tėvas.

Kai tik naujiena pasklido po visą kaimą, – o gandai mažuose kaimeliuose plinta kaip gaisras, – šventasis tėvas pasiuntė du berniukus, kad pakviestų mokyklos direktorių ir Nikodimą, o pats nekantraudamas laukė jų kieme. Jie atskubėjo ir rado tėvą Stavrą jau siuntantį kaip nežinia kas. Be jokios įžangos jis išdėstė jiems, ką nusprendė ir kaip tai padarys.

– Kada apie tai sužinojote, mokytojau?

– Kas? Aš? Kad... tai... – mikčiojo Dimitriadis.

– Man ką tik paskambino duktė, jaunesnioji. Ji irgi ten, klinikoje „Sveikata“, tuoj gimdys. Marija mirė gimdydama, nukraujavo. Mirė ir kūdikis. Irimas, toksikozė.

– Įsivaizduoju, ką dabar išgyvena ponas Josifas, – sumurmėjo Nikodimas.

– Prapuolęs, kaipgi kitaip.

– Nuo tos dienos, kai tuodu atsikraustė į mūsų kaimą, šviesios dienos nematėme.

– Baigta, gana, Nikodimai. Išvarysiu tuos žydus spyriais į užpakalį. Kol neiškrėčiau ko nors baisesnio ir senatvėje nereikėtų degti pragare.

– Ramybės, tėveli. Apsivilkit bent tuniką.

– Turiu bizūną, – atsiliepė šventasis tėvas ir atsistojo. – Einam.

Paskui juos leidosi ir kiti kaimiečiai: vieni – įtūžę, kiti – priešingai, kritikuodami įtūžėlius. Pirmiausia jie pasibeldė į duris antrame aukšte, kur svečiai gyveno. Niekas neatidarė. Nuėjo apžiūrėti už namo.

– Šventasis tėve, pone Nikodimai, ką jūs darote? Visą Spilią sukelsite ant kojų.

– Jie turbūt koplyčioje.

Jie bėgte nubėgo laiptais, sušoko į šventojo tėvo džipą, stovintį gretimame skersgatvyje. Šventikas vikriai įsirangė vidun, griebė

už vairo. Šalia jo atsisėdo Nikodimas, o Dimitriadis įlindo tarp darbo įrankių ir pintinių ant užpakalinės sėdynės. Vos kartą urgztelėjęs džipas užbirbė, trūktelėjo iš vietos ir nuvažiavo, sukeldamas dulkių debesį. Lėkdamas vieškeliu dardėjo ir kratėsi.

Gęstančios saulės spinduliuose koplytėlė švytėjo kaip šventoji, kaip kalnų svajonė. Švarutis kiemas, perdažyta tvora, naujai įstatytos durys, dar nenudažytos, jurginai patvoryje ir laukinė vijoklinė rožė už tvoros.

Šventikas iššoko iš džipo ir puolė kumščiais daužyti durų.

– Jų nėra, – su palengvėjimu balse tarė Dimitriadis.

– Užsirakinote, a? Atidarykite! – rėkė šventikas, tačiau niekas neatsiliepė. – Išlaušiu!

– Tuoj padėsiu, – palaikė šventąjį tėvą mėsininkas Nikodimas.

Jie atsinešė iš džipo laužtuvą ir kirvį.

Trimis kirčiais išlaužė duris, jos suskilo. Atplėšė jas ir suvirto vidun. Gilumoje kažkas suplasnojo sparnais.

– Jų nėra, tėve.

...

– Apžiūrėk prieangį.

...

– Ir už ikonostaso.

...

– Už pastolių.

...

– Apačioje, prie šventojo vandens.

...

– Tik balandis, žvirblis ir...

– Kas, kas ten, mėsininke?

– Dagiliukas. Jie sutūpė man ant peties.

– Pagauk juos.

– Pagavau.

– Rišk už kojų prie suolo.

– Jau pririšau.

– Kur nors turėtų būti prožektorius.

– A, štai.

– Įjunk. Kirai, parodyk jam, kaip tai padaryti.

Šviesa plūstelėjo į šventą, ką tik atnaujintą ir tobulai restauruotą freskos gyvenimą nuo lubų iki grindų – nuo tos vietos, kur siena susiliečia su grubiomis, nenudailintomis lubų sijomis, iki ten, kur sumūrytos ir jau aptrupėjusios pamatų plytos. Freskos centre, kur veikėjų sutirštėja, buvo matyti senukai angelai, moteriški, o aplink Mariją Motiną – šventikai barzdomis iki bambos. Už jų – Juozapas be galvos, šalia jo – kunigas su kašmyro šaliku, raštininkas su tuščiu lapu ir aklas kaimietis be ausų ir liežuvio, išėsta iki skylių burna ir plaukuotu kūnu. Toliau buvo pavaizduotas vyras galva, išnyrančia tiesiog iš peties, ir dar vienas vyras kiaura krūtine. Piemuo, kekšės, muitininkai ir pamišėliai... Aplinkui, viršuje ir apačioje, visur, tarsi spinduliai po sprogimo, – didelės ir mažos jaunuolių galvos su keturkampe metaline žvaigžde kaip papuošalu.

– Dievulio gimimas! – sušnibždėjo mokytojas. – Gimimas be Dievo kūdikėlio! Na, nebent, nebent... Dievo kūdikėlis yra šios pasklidusios visur miniatiūros... Šventasis tėve Stavrai, čia šedevras, tai genialu!

– Neburnok prieš Dievą, – atkirto įtūžęs šventikas. – Čia ne Dievo gimimas. Šėtonai! Čia velnio gimimas.

– Patikėkite, tai neregėta, originalu. Čia atradimas. Jis jaudina. Paminėsite mano žodį, – pagautas ekstazės toliau varė monologą Dimitriadis.

– Tai pinklės, šėtono darbas. Jie žydai, ar ne? Jie patys tai nupiešė, slapta negailėdami savo kerų. Visus devynis mėnesius darbavosi. Tai juodu Mariją išsiuntė į kapus. Ir dar vieną merginą. Ir kūdikį. Aš jiems parodysiu. Ir jiems, ir šitam burnojimui, neva saliamoniškai kalbai prieš Dievą.

Užsimojęs laužtuvu jis perskrodė patį freskos vidurį kaip šiltą papilvę.

– Stokit! Ką darot, tėve! Kuoktelėjote? Liaukitės, – protestavo jau įtūžęs ir Dimitriadis.

Jis pribėgo prie šventiko, tačiau šis nustūmė jį alkūne, laužtuvu parvertė ir dar užtvojo. Dimitriadžiui prie kojų šleptelėjo du dideli, spalvoti freskos gabalai.

– Dėl Dievo, kokia nuodėmė!

Jis atsistojo, darkart bandydamas juos sustabdyti.

– Eik iš čia, mokytojau, – suriaumojo piktas Nikodimas ir stojo jam skersai ant tako.

Veltui Dimitriadis maldavo ir veltui grasino šventos freskos vardu, meno vardu, kaimo vardu, kuris turės mokėti už vandalizmą, paties šventiko vardu, jų draugystės vardu.

Niekas maištininkų neįtikino. Jiems atrodė, kad bičiulį ištiko isterija, pakriko nervai, todėl ir šūkaloja.

– Mėsininke, išvesk jį lauk, man nuo jo kiaušiai ištino*.

Netrukus, vos po dešimties minučių, visas darbas, visas tinkas, krūva spalvotų tinko gabalų gulėjo jiems po kojomis.

Dabar į juos žvelgė balta tuštuma, mirtinai sužalota siena, ant kurios tiek amžių alsavo mistiški personažai ir jų figūros. Baltuma, tuštesnė už juodumą, viską užklojo, išsikėtojusi nuo stogo iki pamatų.

Kai jie numigo didelių kedrų šešėlyje ir atsigėrė šaltinio vandens, šventasis tėvas Stavras pasijuto išalkęs ir atsistojęs nusuko paukščiams galvas. Nupešė juos, išvalė, išsirinko tiesesnę šakelę, nuskuto lenktiniu peiliuku nuo jos žievę, užmovė ant iešmo paukštelius, gurkštelėjo vyno iš savo gertuvės ir paliepė Nikodimui:

– Kurk ugnį!

– Jūs visada turite tai, ko reikia, – pasakė Nikodimas, mesdamas įžiebtą degtuką ant šakų.

---

* Kiprietiškas žargonas, pabrėžiantis kantrybės stygių, panašiai kaip lietuvių „išūžė ausis“, tik gerokai šiurkštesnis.

Juodu pavalgė – Dimitriadis atsisakė liesti jų maistą – ir baigę gerti vyną sulipo į džipą.

– Važiuojam pasižvalgyti, gal jie kur gretimuose kaimuose, Kakopetrijoje ar Platanėje! – nutarė šventasis tėvas. – Jau žinau, ką darysiu. Jei juos rasiu, dievaži, užmušiu. Mylėjau ją kaip savo dukrą! Ir tą kitą – irgi!

Grįžę į kaimą vėlai naktį, jie sužinojo naujieną, kad Arkangelskiai – gal dėl to, kad sukūrė laužą netoli koplyčios, o gal dėl to, kad paliko įjungtą prožektorių, – sukėlė koplyčioje gaisrą.

Iš koplyčios liko tik keturi poliai, nuogi ir juodi, dėl karščio nebuvo įmanoma prieiti arčiau.

PIRMOJI DIENA PO MIRTIES. RYTAS.

Baltut baltutėlė sesutė vėl pasibeldė į duris. Užsispyrusi. Gydytojas Herodotas buvo viduje, nes visi matė, kaip ten įėjo.

Už durų pasigirdo jo balsas:

– Užeikite.

Laukdamas, ką sesutė pasakys, ir nepakeldamas galvos, – kaip ir vakar, kaip visą naktį, – jis nenuilsdamas studijavo rentgeno nuotraukas, skrodimo ataskaitą, ląstelių tyrimą ir biochemiko pateiktus duomenis.

– Atleiskite, gydytojau Herodotai.

– Na, kas atsitiko?

– Nežinau, kai kas netikėta... jei jus domina. Pamaniau, turiu jums pranešti...

– Kas nutiko? Tik greičiau, sesute, – pertraukė ją Herodotas.

– Nežinau, nuo ko pradėti. Visos rožės prie klinikos durų...

– Kas joms?

– Jos visos staiga pražydo. Ta reta rūšis, kurią parsivežėte iš kelionės. Jos žydi tik gegužę, bent jau anksčiausiai.

– Dėl to mane trukdote?

– Dar ne gegužė... be to...

– Taip, tiesa. Ir kas?

– Jų kvapas labai keistas. Ne tik aš užuodžiau, ir visi ligoniai užuodė. Ir jų lankytojai. Net praeiviai sustoja ir spokso. Tačiau keisčiausia...

– Nagi, nagi...

– ...spalva! Ji tokia ryški ir tokia neįprasta! Nesu tokios mačiusi! Atrodo, jos spinduliuoja, tarsi...

– Kas?

– ...kaip spinduliai Marijos Akritos rentgeno nuotraukose...

Gydytojo žvilgsnis sugriežtėjo.

– Prašau tikslesnio tyrimo ir aprašo. Reikia išanalizuoti, viską nuodugniai ištirti, surašyti, ką pastebėjote. O viską surinkusi, siųskite į laboratoriją.

– Prašom, – padėjusi popierius nusišypsojo sesutė. – Mes ėmėmės iniciatyvos, nusiuntėme į laboratoriją ir jau gavome atsakymą. Skubios analizės rezultatai. Žinojome, kad jūs domitės viskuo.

Tylėdamas jis čiupo už rentgeno ir užrašų, kuriuos sesutė padėjo priešais, ir susidomėjęs į juos įsikniaubė. Pusvalandį susikaupęs tyrinėjo.

Paskui nervingai pakėlė ragelį, surinko numerį.

– Galima gydytoją? Ačiū. Daktaras Herodotas. Aš asmeniškai. Skubus reikalas. Laukiu. Laba diena, Trasai, taip! Paklausyk, kur šuo pakastas...

Ir pradėjo gydytojui Trasui skaityti aprašymo duomenis:

– Ta pati kristalinė ląstelių sandara. Toks pat išsidėstymas. Intensyvus spinduliavimas ir panašiai. Ir toks pat levandoms būdingas kvapas. Atsiprašau! Miroms*. – Žinoma... Gali užeiti ir pažiūrėti? Dabar pat. Atsivesk ir kitus. – Ne, tirti iš naujo nereikia. Tapatumas akivaizdus. Tiesiog tobulai sutampa, sakyčiau. – Taip, tu teisus! Nebloga mintis! Svarbiausia, kad visi patikėtų. Ypač jos vyras ir artimiausi draugai. Taip pat ir du mistiški jos lankytojai. – Pala pala, o mes? Aš, tu ir kiti trys gydytojai? – Taip, visi, kurie dalyvavo. Mus visus tai paveikė. Vieniems persidavė per prisilietimą, kitiems – per spinduliavimą. Aš pats nuo tos

* Miros vertė senovėje prilygo auksui. Graikai ją iki šiol laiko šventa. Trys karaliai pagerbdami gimusį Jėzų atnešė jam dovanų miros šakelę. Moterys, atėjusios apverkti nukankinto Jėzaus, vadinamos miroforomis (mirų nešėjomis), jos įtrynė Jėzaus kūną gydomuoju mirų aliejumi.

dienos jaučiuosi taip, tarsi mano kūne būtų apsigyvenęs dar vienas žmogus! – Taip. Paskambinsiu jiems, kad tuoj ateitų daryti skrodimo. Sudie!

Jis padėjo ragelį ir tik dabar suprato, kad sesutė dar čia.

– O, jūs... – pasakė jai.

– Ką?

– Nieko. Vėliau. Ir dar – tai konfidencialu!

ANTROJI DIENA PO MIRTIES. RYTAS.

Jis pabudo, pažadintas stipraus vidinio impulso. Šiandien jis nepasiduos. Šiandien – tai ne vakar ir ne užvakar, ir ne dar viena diena iš visų praleistų Spilioje, o prieš Spilią – gimtajame kaime, paskui – Morfu, miestelyje, kur anksčiau mokytojavo. Šiandiena nebus viena iš tų, kurias ne gyveni, o prastumi, pasiduodamas lėtam kasdienybės sūkuriui, jo belaikiam ritmui, kol tampi lėkštas, neįdomus ir kėblini senatvės link takeliu, kuriame nėra šviesos, kupinas susitaikymo su kliūtimis.

Visą gyvenimą, kiek save pamena, jis buvo mokytojas. Neprisimena dienos, kad būtų dirbęs kitokį darbą. Visada būdavo mandagus kitiems, nuolankus ir nepamena, kad būtų galėjęs pasakyti tai, ką pats nori, ką iš tikrųjų galvoja, kad būtų bent kartą ne toks romus, ne toks paslaugus ir linkęs į kompromisą, o kalbėjęs kaip nuoseklus savo nuomonės gynėjas: mažiau cukraus, daugiau druskos žodžiuose! Jis nepamena, kad būtų kada nors verkęs ar juokęsis taip, kad jam palengvėtų. Juokas ir ašaros jam vienas ir tas pats: neišraiškingas ir banalus mekenimas. Jeigu kas nors jam ir sukeldavo juoką arba verksmą, priežastys irgi buvo bespalvės, kasdieniškos, anaiptol ne ta audra, kuri slaptai kunkuliavo jo krūtinėje...

Tačiau šiandien! Šiandien jis pakirdo kaip niekad ryžtingas, ir ryžtas buvo aiškus, neatšaukiamas ir tvirtas, kaip gerai nušlifuotas deimantas: jis išsuks iš rutinos kelio; jis gyvens, nuoširdžiai juoksis ir verks. Kitaip nei vidutinių gebėjimų tvarkos vergas. Kada viskas širdy persivertė? Kada spėjo suirti siena, nuosekliai

statyta tiek dešimtmečių, kaskart vis aukojantis, – ir staiga viskas sugūra per kelias valandas, nejaučiant tos griūties smūgio? Sukrėtimo? Tarsi ta siena būtų virtusi griuvėsiais vakar jam miegant, jo kūne, po jo sąmonės kupolu; ir ten pat tučtuojau įsikūrusi nauja dvasia – maištinga ir kandi, aštriais kaip metaliniai virbai spinduliais, laisvai sukdamiesi jie siekė nublokšti ir atstumti visa, ką iki šiol saugojo asketiškoji jo sielos kertelė.

Ir tai yra, o Dieve, taip... tikra! Gyva! Pagaliau jis pasijuto gyvenantis šia diena. Jam nerūpi vakardiena ir net rytojus... Tačiau... Dabar...

Jis apsirengė ir išėjo iš namų, šie jam jau pasidarė per ankšti. Nusiskynė gvazdiko žiedą ir įsisegė į atlapą. Pirmą kartą. Nesvarbu, kad to norėjo jau trisdešimt metų. Jis nuėjo į „Gražiąją Spilią", užsisakė kavos, išgėrė, su niekuo nė žodeliu nepersimesdamas, tik kelis kartus linktelėjęs galvą ir nebyliai pasisveikinęs, kaip norėdavo daryti šimtus kartų, o vis dėlto šnekučiuodavosi net tomis akimirkomis, kai geidė tylėti. Sumokėjo ir išėjo. Ėjo pėsčias, praėjo pro mokyklą, nepasigręždamas ir nesustodamas, grybštelėjo už persiko šakelės paupyje ir patenkintas žingsniavo toliau. Tą akimirką, kai suskambo cerkvės varpas, kviesdamas rytinei maldai, jis jau buvo pusiaukelėje iki Kakopetrijos kaimo.

– Noriu duoti parodymus, – pasakė bičiuliui policininkui, kuris spoksojo į jį, įžengiantį nuovadon su didžiule gėle atlape.

– Na, kas nutiko? Nejaugi ir mokykla sudegė?

– Dar ne.

Policininkas tučtuojau šūktelėjo mieguistam padėjėjui: „Loizai, atsibusk!" ir užsakė du puodelius kavos.

– Aš dėl koplyčios, – paaiškino Dimitriadis.

Policininkas net tūptelėjo. Ši byla buvo labai svarbi. Jis rizikavo netekti paaukštinimo ir darbo mieste, nors dar užvakar šie buvo aiški perspektyva. Jei jis dabar neištirs, kas nutiko koplyčioje, vienintelis jo įvertinimas bus paskyrimas į dar atokesnį užkampį, tremtis Dievas žino kur...

Policininkas paėmė bylą, kurią jam atnešė pats Dimitriadis.

– Turi galvoj „Trijų šventų jaunuolių" koplyčią?

– Kokią dar? – atsakė Dimitriadis. – Juk čia surašiau viską, kas nutiko.

– Iš kur tu, bičiuli Kirai, viską taip žinai?

– Buvau liudytojas. Na, beveik liudytojas. Savaip ir dalyvis.

– Tu?

– Ten, be manęs, buvo mėsininkas Nikodimas ir šventasis tėvas Stavras.

– Negaliu patikėti! – sušuko policininkas, perskaitęs bylą. – Išprotėjo, ar ką? Ir tu nesugebėjai jų perkalbėti?

– Juk pats žinai, koks mūsų šventojo tėvo charakteris. Kai supyksta – geriau nelįsti jam į akis.

– Kas dar?

– Lyg ir nieko, – sumurmėjo, atsistojo, nusiėmė akinius, įdėmiai pažiūrėjo į bičiulį pareigūną ir pridūrė: – Ar supranti, kad visa tai rimta?

– Taip, – atsakė policininkas, – jie suniokojo ir archyvą, ir muziejų. Vidurdienį arba po pietų atvažiuosiu į jūsų kaimą. Man reikia daugiau informacijos. Ar būsi? Man tavęs prireiks. Beje, ar tuodu žino, kad rengiesi juos įskųsti?

Ir parodė akimis į bylą.

– Ne.

– Paprašysiu tavęs, tegu kol kas niekas apie tai nežino.

– Gerai, – ir jis atsistojo.

– Nori, Loizas tave paveš džipu?

– Ne, pareisiu pėsčiomis.

– Kaip nori. O pamokų šiandien nėra?

– Pasiėmiau atostogas.

Dimitriadis grįžo į savo kaimą pėsčiomis apie vienuoliktą ryto. Du vaikai vidur kelio mėtė kamuoliukus ir žaidė taikinius. Jį pamatę vaikai nustojo žaisti, pasitraukė į šalį, tarsi eitų pats... Pasisveikino, negalėdami patikėti savo akimis: vyksta kai kas rimta arba jų direktoriui... na, varžtas atsisuko.

Jis pasisveikino su jais, pavadino vardais. Keista, staiga prisiminė abiejų vardus. Stabtelėjo, pasilenkė, pakėlė nuo žemės

kamuoliuką, atriedėjusį prie kojų, juodą su balta dėmele, nusitaikė į kito berniuko kamuoliuką ir iškart pataikė.

– Jau trisdešimt metų nesu žaidęs, – nusijuokė.

Paglostė berniukui, kuris jam vėl atnešė kamuoliuką, plaukus.

Vėl nusitaikė. Stiklinis kamuoliukas nubrėžė saulėje šviesią liniją, už penkių metrų susidūrė su kitu kamuoliuku ir, skambiai trinktelėjęs, skilo pusiau.

– Puikiai! – šaukė mokiniai jam įkandin.

Jis nėjo į mokyklą, neužsuko į namus, eidamas pro juos nė nestabtelėjo kaip įprastai apžiūrėti savo sodo, o pasuko tiesiai pas Juliją Michailidu. Pasibeldė į duris. Išgirdo garsus, žodžius, kurie siekė jo ausį, bet buvo neaiškūs. Galėjo būti ir ji, ir radijas. Pagaliau pasigirdo žingsniai.

– Kas ten?

– Aš.

Ji atidarė su neslepiama nuostaba veide.

– Jūs dingote nieko nepranešęs... net sunerimau.

– Galiu užeiti?

– Ak, atleiskite... žinoma... prašom.

Jie susėdo svetainėje, čia buvo primerkta gėlių – jurginų ir visokių šakelių. Aplinkui – rožės, lelijos ir jūrų žvaigždės, nupieštos arba išsiuvinėtos ant sofos takelių, pagalvėlių, įrėmintų paveikslėlių, – visa pačios kūryba. Ant vieno visų jos dirbinių kampučio buvo violetinė juostelė su išsiuvinėtais arba išpieštais inicialais: J. M.

– Kas atsitiko?

– Turėjau skubų darbą. Ką tik sutvarkiau. Gal trukdau? Dar nepietavote?

– Jau beveik baigiu. Gal papietausite kartu?

– Mielai!

Labai nustebusi ir sutrikusi, ji išskubėjo į virtuvę atnešti jam patiekalo ir, pasakė, truputėlį atsigaivinti.

Leidęs kelias minutes pasiruošti, jis nusekė jai įkandin, pasijuto alkanas, pasivaikščiojimas pėsčiomis sužadino apetitą. Ji

pasiūlė jam plovo su grybais ir troškintos jautienos. Jis pasirinko tik salotas su sūriu. Ir gabalėlį jautienos be riebalų.

– Laikotės dietos? – pasiteiravo Julija Michailidu, nes buvo girdėjusi, kad jis mėgsta ir riebiau.

– Dar tik laikysiuosi, – atsakė jis, – per du mėnesius norėčiau numesti dešimt kilogramų.

– Tiek daug? Turėsite valios? – žavėjosi ji.

– Neturiu, bet pasistengsiu. Valia stiprės kaskart numetus kilogramą.

Jis padėjo jai suplauti indus, nepaisydamas jos mandagaus prieštaravimo.

Paskui jis „kaip užmokesčio už tokį išnaudojimą ir didžiules jo pastangas“ paprašė puodelio kavos, ne saldžios, o pusiau saldžios, ne, be cukraus!

– Jūs? Be cukraus?

– Taip!

Jie susėdo verandoje ir tylėdami siurbčiojo kavą. Ji slapta dirsčiojo į jį, niekaip nesuprasdama, kodėl direktorius staiga pasikeitė. Nebuvo abejonės, prieš ją – kitas žmogus! Beveik nepažįstamas! Tačiau malonus! Patrauklus! Kurį laiką ji kartais bandydavo įsivaizduoti, kaip juodu tampa artimesni, bet ir pati netikėjo, kad šios slaptos mintys taps tikrove...

– Jūs pasikeitėte, – išdrįso pasakyti ji.

– Blogyn? – nusijuokė jis.

– Savaime suprantama, kad geryn...

– Kodėl „savaime suprantama“?

– Nežinau. Gal kad...

– Net jei netikėtai palikau jums visą mokyklą? Neperspėjęs? – pertraukė ją, išvaduodamas iš keblios padėties.

– Gal ir dėl to,. – nusišypsojo ji. – Kaip jums pavyko?

– Neturiu supratimo. Užmigau ir atsikėliau kitas žmogus.

– Sunku patikėti.

– Man taip pat. Dar vakar vakare buvau tas, kurį pažinojau visą savo gyvenimą, atsiguliau su savo mintimis, su kasdiene našta,

su viskuo, kas mane supa. Ir staiga – kaip, kodėl ir kada tiksliai, neklauskite, nežinau, – išsivadavau iš savo skarmalų ir likau tik aš, grynas aš...

– Nuostabu, – atsakė mergina.

– Pasikeičiau, ar ne? Tapau neatpažįstamas.

– Taip, aš netgi...

– Visada toks buvau, tačiau nedrįsau rodyti tikro savęs...

– Kaip pasijutote, kai...

– Nuostabiai. Skamba naiviai, ar ne? Patikslinsiu – jaučiuosi laisvesnis, išlaisvėjęs, atgimęs, viską vadinu tikrais vardais ir darau tai, ką visada norėjau daryti.

– Todėl jūs...

– Taip, todėl ir atėjau pas tave, padėjau tau suplauti indus, todėl dabar ir kreipiuosi į tave „tu".

– O kas, jei kiti šito nesupras ir nepriims? Sakau, jei...

– Nieko ir neversiu. Ši mano savivalė, kuri, noriu tikėti, nenuslops ir nebus laikina tarsi praeinantis mano savasties užtemimas, neprieštarauja nei padorumui, nei savikritikai, kurios dar nepraradau. Jei gerai suvokiu, kas man darosi ir kas man nutiks vėliau, tai nesiruošiu iš kitų nieko reikalauti – nei tiesiogiai, nei netiesiogiai. Nenoriu išlaisvėti kitų sąskaita.

– Ką turite galvoj?

– Jeigu mano laisvė tave žeidžia arba žemina, tu tik pasakyk, ir aš nieko nereikalausiu. Taip elgsiuosi ir su kitais. Matai, šiuo požiūriu tai jokia savivalė.

– Taip, tikrai, šiuo požiūriu – ne, – ji nuraudo.

– Ką pagalvojai? Kas yra? – pasmalsavo jis.

– Viskas gerai. Tik norėjau sužinoti... kodėl po viso šito, kas jums nutiko, pirmiausia atėjote pas mane?

– Todėl, kad visada šito norėjau: ateiti ir atsisėsti šalia. Norėjau prisipažinti, kad nebegaliu gyventi vienas kaip pirštas ir neįsivaizduoju savęs kitur. Seniai noriu vadinti tave Julija, laikyti tau už rankos, apkabinti tave, priglausti, jeigu ir tu šito nori. Jei tu nori, galime mylėtis, gyventi kartu, kiek tik abu šito trokštame, trumpiau arba amžinai. Dabar tu gali, jei nori, pasakyti, kad visa

tai pamirščiau, ir daugiau apie tai neužsiminsiu, nesinaudosiu tavo draugyste, kurią man dovanojai.

– Arba? – paklausė ji.

– Arba duok man ranką ir tave apkabinsiu.

Po tylios pauzės Julija ištiesė ranką ir palietė Kiro delną. Prisilietimas juos nušvietė, – nušvito ir jų akys, ir oda, – pavertė juos baltais ir droviais lyg angelai, amžinai...

TREČIOJI DIENA. POPIETĖ. SUGRĮŽO AVGĖ.

Josifas dar kartą perskaitė laišką ir pasirašė:

Gerbiamas pone Sergidi,
noriu jums pranešti, kad tvirtai ir neatšaukiamai apsisprendžiau įteikti pareiškimą ir atsistatydinti iš pareigų agentūroje „World Press and News". Dėl to siunčiu ir laišką centrinei naujienų agentūrai Londone.

Taip pat atkreipiu jūsų dėmesį, kad nutariau neatiduoti agentūrai knygos, Juodosios Biblijos, parašytos jums palaiminus, autoriaus teisių. Knyga, laimei, rado kitą kelią. Ketinu ją šiais metais išleisti savarankiškai ir visai ne dėl jūsų arba mano darbdavių aplodismentų ir tikslų.

Manau, būtina jums pranešti, kad prisiimu finansinius įsipareigojimus agentūrai ir sutinku sumokėti jai kompensaciją, prilygstančią 22 750 Kipro svarų. Tokią sumą įvardijote mums susitikus prieš keletą mėnesių.

Baigdamas noriu pasakyti, kad apgailestauju nevalingai tapęs šios sumaišties priežastimi ir sykiu džiaugiuosi, jog turėjau galimybę patirti, kad kiekvienas negalavimas, nesvarbu, koks rimtas būtų, yra ir išgijimo priežastis.

Jūsų Josifas Akritas

Jis užklijavo voką, ant jo – pašto ženklą. Paskui atsirakino stalčių, išsitraukė vertingas ir neįkainojamas bylas, šias buvo surūšiavęs, du nuotraukų albumus ir kartono dėžę su fotojuostomis

ir garso įrašais. Visa tai jis sunešė į vonią ir sušėrė vandens šildytuvo liepsnoms.

Stalčiuje liko tik rankraštis „Kitu žvilgsniu“, naujausios nuotraukos ir garso įrašai, kuriais remdamasis parašė šią knygą.

Popierių piramidės, stūksančios vandens šildytuvo krosnyje, viršūnėje buvo diplomai, apdovanojimai, pagyrimo raštai, jam įteikti per dvylika darbo agentūroje metų.

Jis švystelėjo degantį degtuką. Priešais akis šoktelėjo auksinė kolona, skilo perpus, siūbtelėjusi pajuodo ir pakilo į viršų. Jis uždarė krosnelės dureles ir nusirengė, tačiau vanduo nespėjo įšilti, nors sudegino visą stalčiaus turtą ir... „buvusį savo gyvenimą“, pamanė šyptelėdamas. Išėjęs iš vonios kambario ir įsispyręs į šlepetes, atsinešė malkų, kankorėžių ir įmetė į krosnelę.

Jam toptelėjo, kad tai teikia daugiau šilumos – ir gerokai stipresnės.

Jis energingai išsimuilino visą kūną, nepalikdamas nė lopinėlio, o paskui atsidavė dušo srovei. Dar niekada nebuvo taip mėgavęsis karštu, beveik verdančiu vandeniu! Dar niekada nebuvo taip džiaugęsis dušo teikiamu malonumu!

Nusimaudęs ir išėjęs iš vonios kambario, jis panoro net uždainuoti, tačiau neprisiminė nė vienos dainos, nors buvo muzikos gerbėjas. Didesnis nei ji. Nesvarbu, kad jai šito niekada ir neprisipažino. Dabar mintyse grūdosi tik nebaigti posmai ir padrikos melodijos. Nusišypsojo dėl tokio savo neišprusimo, išgėrė stiklinę pieno, apsirengė ir nuėjo į darbo kambarį. Jis paėmė laišką ir susiruošė eiti pro duris, tik staiga išgirdo automobilio stabdžius už vartų, žingsnius kieme ir spynoje trakštelint raktą. Jis nuėjo atverti laukujų durų ir verandoje pamatė ją – lengvutę, pakilios nuotaikos.

– Labas, Josifai, – pasakė ji kasdieniškai, kaip jai būdinga, tarsi būtų išėjusi šįryt pasivaikščioti prie šaltinio ir grįžusi pietauti.

– Labas, Avge, – atsakė jis taip pat. – Kaip gera tave matyti!

Užuot ją pabučiavęs ar paspaudęs jai ranką, atnešė jai kėdę atsisėsti. Net neuždavė virtinės klausimų, kurie tiek laiko jį kamavo.

– Man tave irgi!

Ji atsisakė sėstis, nes norėjo eiti persirengti ir apsiprausti.

– Turi lagaminą?

– Tik šitą, – ji turėjo sportinę kuprinę ir lengvą pavasarinį paltą.

– Nori ko nors atsigerti?

– Luktelėk, kol susitvarkysiu.

– Kol tu ruošiesi, nueisiu išsiųsti laiško, – pasuko į koridorių Josifas.

Jis išėjo ir patraukė į Afanasijaus krautuvėlę. Gatvėje nieko nesutiko. Jis atidavė laišką, sumokėjo už dar kelis pašto ženklus, nusipirko vaisių, daržovių ir pieno.

Grįžęs namo, rado ją besiruošiančią voniai. Jis girdėjo, kaip ji sukinėja čiaupus, vaikšto po miegamąjį, varsto spintos duris, ir pagaliau supliuškėjo vanduo kūnui neriant į vonią. Jos čia nebuvo devynis mėnesius ir penkias dienas, o šiandien Avgei grįžus jis beveik galėjo prisiekti, kad ji niekur nebuvo išvykusi; tik atrodė devyniais mėnesiais ir penkiomis dienomis jaunesnė ir gaivesnė.

Laimei, ji grįžo šiandien, o ne vakar ir ne užvakar, ir ne praeitą savaitę, kai čia netrūko įvykių. Jei būtų grįžusi anksčiau, nebūtų galėjusi jam taip paprastai pasakyti: „Labas, Josifai.“ Gal iš viso nebūtų su juo kalbėjusi, nes nebūtų žinojusi, ką besakyti, arba būtų tylėjusi, stengdamasi iš visos tos maišaties išskirti jo veidą. Šiandien jis atrodė trimis dienomis jaunesnis, rytoj atrodys keturiomis dienomis jaunesnis. Marijos ir kūdikio mirtis teikė jam ne tiek skausmą, kiek ramybę.

Ji atsisėdo priešais, vilkėdama naktinius marškinius ir chalatą.

– Vonia mane atpalaidavo, – pasakė ji.

– Kada nors tau papasakosiu, kuo šiandien kursčiau krosnelę, – jis atsistojo. – Nori valgyti?

– Noriu ko nors išgerti.

Jis nuėjo prie indaujos, išėmė du molinius puodelius ir juos sklidinai pripylė Arkangelskio dovanoto vyno.

– Į tavo sveikatą!

– Į tavo sveikatą!

Išgėrė.

– Dar truputį, – paprašė ji.

– Šventasis tėvas Stavras sako, kad į jį primaišyta visokių kvaišalų, – pasakė jai, vėl pripildamas sklidinai.

– Žinoma, tik jie nežalingi. Žinau net receptą. Dabar, kai man priklauso ir distiliavimo... Išvykdami jie sakė, kad viską palieka man.

– Jie išvyko laidotuvių dieną. Lydėjo procesiją iki kapinių vartų, tačiau nėjo žiūrėti, kaip leidžiama į duobę, kaip šventinama. Ji palaidota Spilioje.

– Taip, žinau.

– Su raudomis, giesmėmis ir prakeiksmais kaltiesiems į kapines ją atlydėjo visas kaimas. Atvyko ir būrys žmonių iš sostinės. Daug kas piktinosi, kad nelaidojame ir kūdikio kartu. Šventasis tėvas, ramindamas sielas, žadėjo nedelsdamas pasirūpinti palaikų perkėlimu. Neįsivaizduoju, kas man tą akimirką nutiko, – buvo nelogiška ir nekontroliuojama, – pareiškiau, kad šito nereikia. Kad viskas jau padaryta! Palaikai šiame karste, jie laidojami drauge! Turėjau galvoj, žinoma... Išėjau nesulaukęs, kol ją nuleis į duobę. Išėjęs iš kapinių, teberadau juodu prie vartų. Jie man pasakė, kad „džiaugiasi už mane". Ėjome į kaimą tylėdami. Sekiau paskui juos. Prie tavernos jų laukė taksi. „Ar pranešėte jam?" – paklausiau visai netyčia, nors buvau nutaręs apie Michailą nekalbėti. Pirmoji atsakė Hana: „Taip, jis žinojo." Piotras pridūrė: „Taip, jie žino."

– Manau, tikrai žino, – pritarė Avgė.

– Kaimas įtaria, kad juodu ir padegė koplyčią. Kalbama, kad dėl Marijos mirties irgi kalti jie: ir dėl Marijos, ir dėl mūsų kūdikio. Na, ir dėl manęs.

– Gal. Bet ne visai!

– Ar gerai juodu pažinojai?

– Tiek, kiek sau leidau pažinti!

– Kokie jie, na, kaip žmonės?

– Jie ne visai žmonės. Jie kitokie. Jie priklauso kitai rūšiai, – nusišypsojo ji, gurkšnodama vyną. – Kaip vynas – ne vynuogė, kaip pienas – ne krūtis.

– Tik dabar pradedu įtarti.

– Įtarti ar suprasti?

– Man juodu atrodė ne žmonių padermės, nors buvo labai žmogiški!

Jie išgėrė visą vyną. Jis panoro suardyti pernelyg ilgai trunkančią tylą ir rado tinkamiausią būdą – paėmė Bacho plokštelę ir įjungė patefoną. *Allegro moderato* tempas paveikė priešingai: violončelė sukėlė dar didesnį minčių sąmyšį ir vertė klausytojus užsisklęsti. Tiesa, dabar mintys buvo kur kas aiškesnės ir malonesnės.

– Ji sirgo. Mirė gimdydama. Pagimdė tik dešimt kibirų kraujo, šis išsiveržė iš jos kaip per sprogimą; ir viskas, kas buvo aplinkui, atgimė; ir aš atgimiau!

Jos išraiška liudijo, kad viską žino ir supranta.

– Tu žinai?

– Argi svarbu? Svarbiausia, tai įvyko. Tai vyksta nuo neatmenamų laikų...

– Tai nutiko mums!

– Mums! Ne dėl mūsų!

– Ir dėl mūsų, – nusišypsojo jam.

– O tu ką pagimdei? – paklausė jos. – Žmogų ar Pirmtaką?

– Argi man reikėjo ką nors pagimdyti? – paklausė ji, žiūrėdama jam į akis per puodelio kraštą.

– Tavęs nebuvo devynis mėnesius ir penkias dienas.

– Čia ne įrodymas.

– Ilgesnis tarpsnis nei Marijai truko pagimdyti ir... numirti.

– Aš nemiriau!

– Tu nemirei. Dar ne arba ne taip kaip ji. Aš irgi nemiriau, visai kaip tu, dar ne.

Jis nuėjo ir apvertė plokštelę, nes pasibaigus melodijai patefonas ėmė strigti. Prasidėjo antras skambus Bacho monologas. *Staccato*.

– Išsakysiu tau savo abejonę, gerai? – paklausė jos. – Nebūtinai turi ją patvirtinti ar išsklaidyti.

Jie žiūrėjo vienas į kitą.

– Tu sunkiai susirgai. Liga buvo tavo stiprios sveikatos pasekmė, taip nutinka kai kuriems išrinktiesiems. Išgirdai nenumal-

domą eroso balsą, nors ir suvokdama, kad neišvengiama mirtis stipresnė už bet kokį gyvenimo instinktą. Tada į Spilią atvyko jie. Tu pažinojai juos ir kartą pasikvietei namo. Jie mielai sutiko, atnešė tau dovanų – savo krašto vyno, suvenyrų, saldumynų – ir atsivedė jaunuolį su gitara ir fleita. Po vakarienės, o jie nevalgo taip kaip mes, jis pradėjo skambinti. Tu lengvai apsvaigai ir prakalbai apie visa, ką norime vienas kitam pasakyti, tik nedrįstame, nes bijome apsinuoginti ir gyventi atviriau, nei leidžia įprastos, visuomenės toleruojamos ribos ir pakantumas. Jie tylėjo, tik žiūrėjo į židinį, gėles, kurios keistai žybčiojo, ir į jaunuolio gitaros stygas. Paskui nuėjai į vonią ir savo išpažintį atlikai, išliedama viską į kriauklę. Netrukus atėjusi ji nušluostė tau kaktą rožių vandeniu, nuvedė tave į kambarį, pasodino į juodąjį krėslą, kuris primena jų baltąjį, dabar irgi priklausantį tau. Tada atsistojo jis, priėjo prie tavęs iš vienos pusės, o ji stovėjo iš kitos. Prisiartino ir jaunuolis, kalnų ir dykviečių vaikaitis, atsistojo priešais tave: „Dabar, kai išsivalei...“ Jis pasilenkė ir pabučiavo tave jų akivaizdoje. Jie išnyko, išskriejo iš kambario ir namų, o tu nusirengei, sumetei drabužius į židinį, kad šie sudegtų, nes jaunuolis visą tą laiką buvo nuogas, neturėjo ko nusirengti, tarsi apdarai būtų sudegę jam ant odos, ir jis prisiartino, tu jam atsidavei ir surikai tokiu balsu, tarsi jau tada gimdytum. Kai po kelių dienų ar savaičių sužinojai, kas tavęs laukia, apsisprendei, ir ne todėl, kad bijojai, o todėl, kad jie tavęs paprašė. Jiems reikėjo dekoracijų naujai dramai arba naujam veiksmui, reikėjo rasti vietą Juozapo ir Marijos scenai. Tu išvykai į Levkosiją arba nusekei paskui jį į Patmą, Kityrą, į Palestiną, nesvarbu kur. Pagimdei – sūnų arba sprogstančią kraujo pūslę. Arba... Visa tai Jie, arba tokie kaip Jie, pasitiko. Vaisius padėjo įveikti ligą. Mažas, bet didis, didelis – bet menkas. Didis visados nugali menką.

Jis nutilo.

– Nei paneigsiu, nei patvirtinsiu, – prabilo ji. – Kaip ir sakei. Vis dėlto... Iš vonios galėjo mane atlydėti ir jis, o manęs pabučiuoti prieiti ji. Kai susilieja ne du kūnai, o sielos, nebūtinai gimsta kai kas trečia – vyksta susitapatinimas į vienį. Gali būti ir taip,

kad nieko neįvyko. Nebent kas nors, kas kur kas paprasčiau ar sudėtingiau. Gal ir išplaukiau su juo cirko liliputų valtele į jų stovyklą prie šventosios upės, ir buvau su jais, jaunais, gyvenančiais taip, tarsi rytoj būtų paskutinė jų diena, arba jie jau mirę, arba gyvens amžinai. Gal ir gyvenau su jais devynis mėnesius ir penkias dienas, ir galbūt pagyvensiu dar arba gyvensiu amžinai, jeigu išmoksiu būti mirtinga ir nemirtinga kartu. Tik žinau, kad, įvykdžiusi visus įsipareigojimus, vėl pas juos norėčiau grįžti.

– Tą akimirką, kai ligoninėje ji išleido paskutinį kvapą, netikėtai patyriau stiprų orgazmą. Pirmą kartą gyvenime šitaip! Stipru kaip prieš mirtį skęstant arba užtrokštant. Pirmą kartą suvokiau, kas tai, ką iš tikrųjų reiškia pasitenkinimas. Tai autarkija. Atsiribojimas. Jeigu neturėčiau atsakomybės už meilę ir pasaulį jausmo, – kad priklausau šiam pasauliui, kad kai ką jam turiu atiduoti, – šiandien būčiau išgelbėtas. Kartais atrodo, kad štai jau esi pasiruošęs atsisveikinti, ir staiga pamatai, kad negali. Turi atlikti pareigą, užsidėti kaip arklys kamantus, arba kaip navikas pusmėnulį. Ar dar ilgai?

– Kol neišgysi!

– Kol nenumirsiu!

– Neprivalai šito daryti. Niekas neprivalo.

– Žinau! Tai ir baisiausia, kad žinau ir turiu teisę rinktis. Jau suprantu, kad sueitis, kurios trokštu, gali nutikti tik per skausmingą pasirinkimą; kai meilė susirungia su laisvės goduliu ir jį nugali.

– Štai tau ir nenuginčijama tiesa: vienatvė neegzistuoja! Tai tik laikinas saulės užtemimas, žvelgiant iš savo žiūros taško, nors visur kitur šviesu ir šilta. Esame nedalomos sudedamosios dalys, geometrinės kombinacijos ir begalinė mažybė!

– Tu mane perspėjai: nesu toks laisvas, kaip maniau, o viskas taip, kaip sakai.

– Nei aš, nei tu nesame laisvi. Būsime laisvi nebent tada, kai abu vienas po kito susproginėsime dėl stiprios sveikatos. Arba kai susprogs visa planeta.

– O iki tol?

– O iki tol gyvensime šlovės nukryžiuoti ir pasiaukojimo nušviesti.

Po lengvos vakarienės jie nutarė pasivaikščioti po mišką.

Išėjus iš namų, jis paėmė jai už rankos. Jos pirštai noriai sutiko. Jis nusišypsojo. Jos veidas švytėjo prietemoje.

Kaimynai iš kiemų ir pro duris lydėjo juos tiriančiu žvilgsniu, nustebinti netikėtos jų laimės. Tik viena nematyta senutė priėjusi pasisveikino, ištardama jų vardus, palinkėjo „laimės jums, vaikeliai“ ir pavaišino persikais. Jos raukšlėtas veidas buvo taisyklingų bruožų, skleidė gerumą ir dėl senumo atrodė nepaprastai elegantiškas. Nuo galvos iki kojų, išskyrus švytintį veidą, ji vilkėjo juodais gedulo rūbais.

– Nusiplaukime, – pasakė Avgė. – Jie buvo purkšti.

Jie ėjo šnekučiuodamiesi apie svaiginantį drėgnos žemės ir laukų kvapą, apie vidurdienį, kai netikėtai prapliupęs smarkus lietus pylė kaip iš kibiro, apie vaisius: slyvas, persikus, obuolius, laukines uogas, kurios išpampusios sviro nuo tankių ir rasos pasidabruotų krūmų, apie šventąjį tėvą Stavrą ir tavernos savininką Nikodimą, kurie po kelių minučių tardymo pripažino savo „kaltę iš aplaidumo“, o drauge su jais ir Kiras Dimitriadis. Apie Dimitriadžio metamorfozę, kurią aptarinėjo visas kaimas visai kaip Marijos mirtį.

– Tik pagalvok, ką jie šiandien kalba, išvydę tave! Kai po pietų pamačiau, kaip renkasi kaimynai pažiūrėti į tave sugrįžusią, pasisveikinti, sužinoti, kas nutiko, prisiminiau tą dieną, kai Marija parvažiavo iš klinikos, ir visas kaimas sugužėjo jos sveikinti. Beje, ką jiems pasakei? Buvau virtuvėje ir negirdėjau. Kai grįžau nešinas gėrimais, jie jau buvo išsiskirstę.

– Pasakiau, kad juos myliu ir kad tai, kas nutiko, tik mano bėda. Esu sveika, bet pavargusi, pažadėjau juos būtinai aplankyti prieš išvykdama.

Jis pasigręžė į ją.

– Taip, taip. Vėl išvyksiu. Kai parduosiu namą ir viską, kad investuočiau ten, kur verta.

– ...

– Tokia mano savivalė, bet ji atsakinga.

Jis apkabino ją, ir dabar juodu ėjo tylėdami. Jų žibančios akys karpė prietemą.

– Žiūrėk, šaltinis, – parodė Avgė.

Nusiplovę persikus, jie sugraužė juos iki kauliuko, nors vaisiai dar nebuvo visai sunokę ir užtektinai prisigėrę saulės. Grįždami jie nutarė dar pasiskinti jų iš plantacijos ir parsinešti namo vakarui.

Jis papasakojo jai apie savo sprendimą išeiti iš agentūros.

– Tikrai? Ar tikrai šito nori?

– Šiandien – taip. Dėl rytojaus nežinau. Prieš tau sugrįžtant, sudeginau senus rankraščius ir archyvą. Visą savo tariamai sėkmingą praeitį. Vakar tai buvo vienintelis dalykas, kurį žūtbūt norėjau padaryti. Tam, kad visiškai atsiduočiau kitam tikslui, kurio dar neturiu ir nespėjau suteikti jam pavadinimo. Postūmis be konkrečios krypties ir vilties. Kol kas... O tikra tiesa ta, kad pastarosiomis dienomis jaučiuosi komiškas neapsisprendėlis.

– Šiomis valandomis iš tikrųjų toks esi! Svarbiausia, supratai, kas yra žinių vaisiai. Supratai, ar Arkangelskiai iš tikrųjų čia buvo, ar Marija iš tikrųjų pastojo ir pagimdė sprogstančią kraujo pūslę, o toji ją pražudė ir podraug išgydė, ar tiesa, kad bent akimirką buvai šio „stebuklo“ ašis, ir pagaliau iš lėto kaip meškinas pasukai išmaltu keliu. – Ji kiek patylėjo, paskui nusijuokusi pridūrė: – Aišku, kad, sudeginęs visus savo rankraščius vandens šildytuvo krosnelėje, tu apsivalei, nes nuo tavęs dvelkia vaiko, net kūdikio kvapas! Tiesa, esi komiškas, trapus ir aklas vaikas nepažiniame pasaulyje, kuris tave traukia ir baugina, pasaulyje, kuriame esi sau ir tėvas, ir motina, esi bejėgis ir vargšas, o prieš tave – ne ateitis, o laisvė, žadanti kančias ir išsigelbėjimą.

– Nebrandus gyvenimas mano antipasaulyje. Pliuse, kuris iš tikrųjų yra minusas.

Ji spustelėjo jam ranką ir paklausė:

– Bijai?

– Taip. Savęs. Kad neišsigąsčiau.

Virš jų praskrido šikšnosparnis, brėždamas ore kilpą, ir vėl pakilo į tamsų dangų.

– Pastebėjai, kaip keistai mes kalbamės?

– Kai galėtume ir patylėti.

– Štai ir plantacija.

Jie nėrė tarp vaismedžių ir prisiskynė glėbius vaisių ir dar žydinčių šakelių.

Grįžę namo, jie rado laukiančius prie vartų mokyklos direktorių ir Moišę Levį, pagarsėjusį pasaulyje žurnalistą, žydą, Josifo kolegą iš žinių agentūros.

Dimitriadis, smarkiai susijaudinęs, apkabino Avgę ir pabučiavo į abu skruostus, šią „nepaprastą mūsų bičiulę ir kolegę“, – taip ir pasakė, – kurios „dingimas be žinios visus be galo sukrėtė“. Jis apsikeitė su ja keliais draugiškais sakiniais, ir jie susitarė, kad susitiks artimiausiu metu pasikalbėti apie viską, kas nutiko, apie rimtus ir dėmesio vertus įvykius Spilioje, kol jos nebuvo, na, o „jei ji panorės, tai pasakys jam, kas buvo tie laimingieji mirtingieji ir tie palaiminti kraštai, kuriems teko laimė tiek mėnesių džiaugtis jos viešnage“.

Juodu atsiprašė Moišės Levio, kad privertė jį tiek laiko laukti nežinant, kas čia vyksta, – ir dar stačiomis. Atsiprašė keliais jidiš kalbos žodžiais, kuriuos mokėjo Josifas, o Avgė – prancūziškai... Kiras Dimitriadis kalbėjosi su svečiu angliškai, vienintele užsienio kalba, kurią, jo paties žodžiais, nežinia kaip išmoko.

– Ponas Levis primygtinai prašė atvesti pas jus, – pasiaiškino Dimitriadis prasikaltusiojo tonu Josifui, kai svečias ir Avgė nuėjo į svetainę. – Sutikau jam parodyti kelią.

– Gerai padarei! Moišė Levis vis viena būtų mane iš po žemių iškasęs. Jokios abejonės.

– Taip, jis labai išmintingas!

Jie irgi nuėjo į svetainę. Visi pagaliau patogiai įsitaisė: Moišė Levis – ant sofos, Avgė – juodajame krėsle aukštu atlošu, Josifas – ant suolelio, stumtelėjęs jį arčiau lango.

– Kodėl nesėdate? – paklausė Avgė, pamačiusi Dimitriadį stoviniuojant.

– Geriau eisiu, – atsakė šis, – jūs turite apie ką pasikalbėti.

– Pirma išgerk su mumis, – pasiūlė Josifas.

– Gerai, tik vieną taurę, – neatsisakė Dimitriadis.

Josifas atsistojo atnešti gėrimų, o kiti sutarė kalbėtis angliškai, nes šią vienintelę kalbą visi mokėjo.

Kai taurėse jau žibėjo rausvas, permatomas Arkangelskių vynas, trijulė palinkėjo atvykusiam svečiui: „Sveikas atvykęs į Kiprą ir Spilią!" Ir visi susidaužė taurėmis.

– Ačiū! – pasakė Moišė Levis ir išgėrė iki dugno. – Nuostabus vynas, – pridūrė, liežuvio galiuku laižydamasis lūpas.

Paskui jis įsmeigė skvarbų, tiriantį žvilgsnį į Akritą ir tarė:

– Mielas Josifai, prašau priimti nuoširdžiausią mano užuojautą dėl dvigubos netekties.

Jis pasakė tai jidiš kalba ir tučtuojau išvertė į anglų puikia Oksfordo tarme.

– Dėkoju, – atsakė Josifas.

Akrito balse pastabusis svečias neišgirdo gedulingos gaidelės, įprastos tokiais atvejais. Balsas buvo neutralus.

Žinoma, Moišė Levis nekomentavo to, ką spėjo pamatyti ir įtarti. Jis tiesiog pakeitė temą:

– Ponui Dimitriadžiui jau minėjau, kad jūsų kaimas vienas nuostabiausių, kokį tik man yra tekę matyti, o jo kraštovaizdis tiesiog užburiantis. Nieko panašaus nemačiau ir visame Solėjos slėnyje, po kurį šiandien važinėjau!

– Aš nesutikau, – prašneko Dimitriadis, – ir papasakojau ponui Leviui, kad ne tik Solėja ir gretimas Maranto slėnis garsėja gražiais kaimais ir vaizdais, o ir šiaurinis Troodo šlaitas nusėtas nuostabiomis gyvenvietėmis. Žinoma, Spilia su Kurdale savaip ypatingos.

Josifas ir Avgė tik klausėsi pokalbio.

– Neturiu priežasčių nesutikti, – nusileido ir nebesiginčijo Levis. – Jūs juk geriau žinote, netgi žinote priežastis, kurios paverčia Spilią tokia ypatinga vieta. Galiu tik pakartoti, kad jūsų kaimas nuostabus! Ramus, žalias, vaizdai gražūs, nėra didelio judėjimo, išmetamųjų dujų ir žydų nėra! Be to, ir jūs pasirinkote čia gyventi, – jis nedviprasmiškai pažvelgė į Josifą. – Turbūt ponas Dimitriadis tai ir turėjo omeny, vadindamas jį ypatingu, ar ne?

Niekas į jo nuoseklią žodžių grandinę neatsiliepė.

Apsikeitus nuomonėmis, Dimitriadis pasinaudojo pauze ir išlenkė savo gėrimą.

– Man reikia eiti, – pasakė ir atsistojo.

Juodu su ponu Leviu tvirtai paspaudė vienas kitam ranką, ir Dimitriadis pridūrė, kad bus laimingas, matydamas jį svečiuose dar kartą, ir kad visada mielai pabus jam apylinkių vadovu. Paskui jis patraukė prie durų. Avgė jį išlydėjo. Prieš jam išeinant, jie dar kartą apsikabino, pasibučiavo ir sutarė dėl abipusio noro artimiausiu metu susitikti ir išsamiau pasikalbėti, kol kiti Spilios gyventojai jos „nepagrobė“. Juk jos grįžimas ne tik visus pradžiugino – sukėlė ir smalsumą.

O svetainėje ir toliau vyravo tyla. Avgei į ją grįžus, pirmasis prakalbo Moišė Levis, tik šį kartą oficialiau ir vartodamas daugiskaitą „jūs“.

– Man pranešė, gerbiamas kolega Josifai, kad išeinate iš agentūros. Labai nuoširdžiai apgailestauju! – Levis perėjo tiesiai prie jį dominančios temos.

– Neverta apgailestauti, pone Levi, šitaip apsisprendus man labai palengvėjo.

– Tada jums pasakysiu kitaip. Gailiuosi, kad tarptautinė žurnalistika jus praranda. Jeigu tiesa, kad paliekate ne tik agentūrą „World News“, bet atsisakote ir profesijos, tiksliau – savo, kaip žurnalisto, misijos...

– Jums viskas pranešta tiksliai. Tačiau, patikėkite manimi, dabar ėmiau laisviau kvėpuoti.

– Na, jeigu taip sakote... Nors ką čia, tai matyti. Jūs tiesiog atjaunėjote bent dešimčia metų. Tikiu jumis, nors neteigsiu, kad jus suprantu...

Avgė atnešė padėklą su vaisiais: obuoliais, vynuogėmis, persikais, vyšniomis – su visu geru, ko vėlyvą popietę prisiraškė plantacijoje ir ko buvo šaldytuve.

– Ir kaip galiu nutylėti, kad jūsų kaimas, turėdamas tokių vaisių, – ne rojus! – tarė Levis, dėdamasis vaisių į savo lėkštelę. – Ir dar kai jų atneša tokia daili šeimininkė!

– Ačiū, – nusišypsojo Avgė.

– Tai jums ačiū, panele. Jei nebūčiau jūsų sutikęs, galvočiau, kad tokia gražuolė kiprietė – išskirtinis atvejis. Jūs pakeitėte mano griežtą įsitikinimą. O tai, žinokite, nelengva užsispyrusiam žydui! Gal jūs – ne kiprietė?

– Man teks jus nuvilti! Aš – kiprietė.

Visi ištiesė rankas prie padėklo. Avgė pasiėmė vyšnių, o Josifas – persikų. Jie mėgavosi vaisiais tylėdami. Tylą trikdė tik Moišės Levio peilis, jis kruopščiai nuskuto obuolio žievelę ir padalijo jį į keturias dalis.

– Nors labai giriate mūsų kaimą ir vaisius, manau, jūsų mielo ir džiuginančio vizito tikslas vis dėlto kitas, – staiga prabilo Josifas.

– Be abejo, – nusišypsojo Levis, – prie savo išpažinties pridursiu, kad man ne mažiau svarbu ir tai, ką šiandien matau: akivaizdžius jūsų dabartinės padėties pliusus.

Ir jis reikšmingai nužvelgė Avgę. Merginos, regis, nė kiek nejaudino kartojamų komplimentų virtinė. Ji priėmė juos mandagiai, bet abejingai.

– Kas jus čia atvedė? – tiesmukai, kone tardytojo tonu, išsprūdo Josifui.

– Kur? Į Kiprą? Į Spilią? Ir į Kiprą, ir į Spilią atvykau dėl jūsų! Į Kiprą mane pakvietė mūsų bendras pažįstamas ponas Sergidis, – atsakė jis ir baigė valgyti savo obuolį.

– Gal jūs norite pasikalbėti vieni? – paklausė Avgė.

– Jokiu būdu! – atsakė Moišė Levis. – Visa, apie ką kalbėsimės, liečia ir jus.

Jis nusivalė rankas, pabaigė vyną ir įsitaisė dar patogiau. Tiriamai nužvelgęs porą ir įsitikinęs, kad – kaip pats pasakė – „subrendo laikas pasikalbėti rimtai“, paaiškino norįs aptarti kai kuriuos faktus ir darbą.

– Jau daug metų esame bendradarbiai ir, man malonu pasakyti, dargi draugai, – tarė Moišė Levis. – Todėl kalbėsiu trumpai ir aiškiai. Taigi! Mane pas jus atvedė, žinoma, ne vaisiai ir ne gražūs kraštovaizdžiai! Atvykau surinkti pačių karščiausių per visą savo, kaip žurnalisto, karjerą naujienų!

– Jūsų žodžiai man nekelia abejonių, kad manęs nesupratote, – nusišypsojo Akritas.

– Be abejo! Ir kaip man jus suprasti? Jūs, garsusis Josifas Akritas, turite tokią galimybę, kuri jums tiesiog ant lėkštutės padėta ir tebegaruoja. Tai amžiaus naujiena, o jūs traukiatės nuo jos ir slepiatės Spilioje kaip atsiskyrėlis!

– Gal čia atpildas už tai, ką man teko išgyventi? – ramiai atsakė Akritas.

– Arba mano šansas! Tiksliau, pažiūrėsime, kaip viskas klostytis. Pirmiau išklausykite mano pasiūlymą ir pasakykite, ar sutinkate.

– Jūs įsitikinęs, kad mes su pasiūlymu sutiksime? – įsiterpė ir Avgė.

– Ir tikiu, ir tikiuosi! Be moralinio pasitenkinimo, kurį jums garantuoju, man patikėta pasiūlyti jums štai ką.

Jis ištraukė iš savo portfelio du vokus ir padėjo priešais juos. Ant vokų buvo dailyraščiu užrašyti jų vardai.

Ponui Josifui Akritui.

Panelei Avgei Josifidu.

Avgė klausiamai pažiūrėjo į Josifą, šis žvelgė priešais išraiška, kurios buvo neįmanoma įskaityti. Tiksliau, nebuvo jokios reakcijos – jokiausiu pavidalu.

– Gal geriau pradėkime... nuo moralinio pasitenkinimo, ar ne? – vėl prakalbo Moišė Levis. – Tai štai! Tai bus ne kas kita, o PRADŽIOS KNYGA, jos temų plėtotė ir kokybė, kurią garantuos asmeninis mano interesas. Pažadu jums, kad šio ypatingo, ne-

pakartojamo įvykio imsiuosi su tokiu atsidėjimu ir taip nuodugniai, kad nesvarbu, kas bus sakoma ir publikuojama vėliau, visi vertins ir tikrins faktus, atsižvelgdami tik į mano versiją. Tai yra į jūsų versiją, Josifai Akritai! Naujienos aktualumas, kurį minėjau, tiesiogiai siejasi su tuo, kokius faktus, padarinius ir viso to atspalvius jūs man pateiksite ir ar man atsiskleisite netikėta puse!

Jis nutilo ir pažvelgė į Josifą ir Avgę. Jo žodžiai klausytojų nesujaudino. Jie tebebuvo abejingi, visai kaip anksčiau. Tačiau jis nepasidavė. Perėjo prie plano B.

– Dabar pakalbėkime apie materialinę naudą. Į šiuos vokelius įdėjau du čekius: vieną Josifui Akritui – dvidešimties tūkstančių Kipro svarų; kitą Avgei Josifidu – dešimties tūkstančių Kipro svarų.

Jis padarė didelę pauzę, kad viskas atrodytų dramatiškiau ir pašnekovai suvoktų tikrąją pasiūlymo vertę.

– Man atrodo, kad suma per didelė už istoriją, kurią galite sukurti be jokių išlaidų ir pastangų. Jums užtektų kelių gerų ryšių, ir tiek, – prabilo Josifas Akritas.

– Žinoma, tačiau man neįdomi paprasta, nuoga istorija, jos siužetas, kuris, vienaip ar kitaip, visiems jau žinomas. Manęs nedomina ir abstraktūs, neapčiuopiami dalykai, tai, kas išpūsta, ir vizijos, filosofinės spekuliacijos, kurių, manau, pateiks įvairiausi šios mistiškos dramos tariami ekspertai ir smulkios žuvelės. Mane dominate jūs! Jūsų patirtis. Stimuliuojanti energija, privertusi jus prisikelti, – o, taip! – patirti tokį Perkeitimą.

– Kaip jums pavyko sužinoti apie įvairias metamorfozes, kurias sukėlė Nematomojo gimimas? – paklausė Avgė. – Juk apie tai dar nepaskelbta!

– Dėl to ir atvykau pas jus, mieloji panele. Ir pateikiau jums pasiūlymą! Tam, kad visa tai taptų žinoma visiems mano dėka ir iš pirmų lūpų – jūsų lūpų. Na, žinių apie netikėtai pražydusį rožyną, apie spinduliavimą daiktų, kurie per gimdymą tiesiogiai susilietė su gimusiu Nesamuoju, apie mistiškus gydomuosius pusmėnulius, apie pomirtinį ponios Akritos pasveikimą, apie mane pas jus atlydėjusio pono metamorfozę gausu, ir iš labai įvairių

šaltinių... Jų neleidžia išduoti žurnalisto etika. – Jis vėl grįžo prie Josifo temos: – Ką norėčiau iš jūsų sužinoti? Pirmiausia, kodėl sugalvojote mesti savo nuostabią karjerą? Įvairiausios publikacijos apie jus, kurias skaičiau, neįtikina ir išsamiau nepaaiškina priežasties net man, gerai jus pažįstančiam. Niekad neabejojau, kad nutiko kai kas rimta. Atsivėrė, galima sakyti, srauni požeminė upė, ir būtų labai įdomu leisti jai išsiveržti į paviršių ir pagirdyti visus ištroškusius. O tokių mūsų laikais labai daug! Nereikia slėptis po šluota, juk nei aš, nei jūs tokių sprendimų be reikalo nepriimame ir nepaliekame savo žeminės šiaip sau arba – kalbėsiu kaip žurnalistas – dėl priežasčių, kurios nebūtų tolygios karščiausioms pasaulio naujienoms! Sutinkate? Tai ir yra mano kelionės pas jus tikslas. Noriu pasiaiškinti faktus, kurie, žinia, kaupiasi, virsta matomais ir pradeda savo gyvenimą! Iš tikrųjų! Pirmučiausia naujiena, kurią sužinojau atvykęs į Kiprą, buvo ponios Akritos mirtis. Nuskubėjau į kliniką „Sveikata" ir tai, ko man nepavyko iškovoti pagrindinėje fronto linijoje – iš daktaro Herodoto, išpešiau iš sesutės ir, turiu pripažinti, be didelio vargo, nes gebėjau ją įtikinti, kad jai bus geriau, jeigu niekam neparduos šios informacijos – tik man. O tada jau nebuvo sunku gauti papildomų duomenų iš daktaro ir kitų gydytojų komiteto narių. Žinoma, visi man sakė: „Konfidencialu." Ir tiesa, manau, net jūs šito dar nežinote – daktaras Herodotas nutarė atsistatydinti iš pareigų ir išeiti iš darbo; jam esą reikia laiko – nors ir iki gyvos galvos – nuodugniam visų šių keistų fenomenų, susijusių su jūsų žmonos pseudonėštumu, išgijimu ir mirtimi, tyrimui. Labiausiai jam rūpi įspėti beformės gyvybės ir energijos, susikaupusios per gimdymą, paslaptį; gimdymo, kuris nebuvo gimdymas, o skaidymasis, sprogimas, jaunystės dauginimasis. Jis man kaip paslaptį pasakė ketinąs rasti ir apklausti tuos žmones, kurie pastaruoju metu bendravo ar turėjo kokį nors artimesnį ryšį su velione. Jis susitiks ir su jumis, sesutėmis, kolegomis, su tais dviem Spilios svečiais iš užsienio ir taip toliau. Tada atliks sudėtingus laboratorinius tyrimus. Daktaras nė neabejoja, kad sąlytis su velione, tiksliau – su jos išlaisvinta energija, padarė stiprų biologinį, transformuojantį

ar kokį kitą panašų poveikį kiekvienam iš tų, kas tuomet buvo arti jos. Visa tai jis ir ketina ištirti. Beje, medžiaga, kurią jis surinko iki šiandienos, tarptautinėje mokslininkų bendruomenėje sukels didžiulį šurmulį ir gal net perversmą. Kaip žinote, daktaras Herodotas yra įstabus mokslininkas, pagarsėjęs tarptautiniu mastu. Tačiau čia jau kitas klausimas. Antrajame savo tyrinėjimo etape, ir kaip visada konfidencialiai, surinkau ir daugiau informacijos. Ji gerokai įvairesnė, ir ją man patikėjo jūsų šeimos gydytojas Evangelu ir kaimo bendruomenės šventasis tėvas Stavras! Be abejo, ponas Stavras norėjo padaryti man įspūdį savo versijomis apie Arkangelskius ir jaunimą, kurį jie kviesdavosi į svečius, apie jų burtus ir metodus, taikomus aukoms suvedžioti. Na, kad susidaryčiau visą, o ne dalinį įspūdį, pasišnekėjau ir su jūsų kaimo policininku, taip pat su buvusia jūsų namų šeimininke Rodule, kuri buvo šventiko pas jus siųstas Trojos arklys, ir jūs, be abejo, tai žinojote, ar ne? Dar vienas svarbus pagalbinis šaltinis, kurio kol kas nepavyko užvesti ant išpažinties takelio, – mane čionai atlydėjęs ponas. Nenorėjau šiuo metu jo trukdyti. Tikiu, kad tai aklavietei, į kurią mane atvedė tyrimas, tai neracionaliai erdvei jūs, ir tik jūs, galite suteikti logišką ar bent jau logiškai atrodantį paaiškinimą, o paskui man padėti sudėlioti viską taip, kad įgautų žmogiškos ir asmeninės istorijos charakterį, paversiantį tai didžiuliu atradimu ir svarbiu naujovių atskaitos tašku.

Dabar jis pasigręžė į Avgę:

– O jūs, panele! Jūsų atvejis irgi sukelia daug klausimų ir yra be galo vertingas. Mistiškas jūsų dingimas, jo trukmė ir pagaliau jūsų sugrįžimo laikas, jūsų pažintis su Arkangelskiais ir vienu iš jaunuolių, atvykusių jų aplankyti. Keista estafetė, a? Manau, jūs esate šios istorijos pratarmė. Įžanga į pagrindinę temą, jei leidžiate man jus šitaip pavadinti!

Visi patylėjo. Neilgai. Netrukus Moišė Levis paprašė:

– Gal galėčiau dar Arkangelskių vyno? Ar ne jį dabar gėriau? Ir apie šį vyną esu daug girdėjęs...

Akritas padavė jam taurę. Moišė Levis vyną pauostė ir pakėlė prie lūpų. Sumirksėjo ir nurijo.

– Neįprastas! – pasakė. – Keistas! Tačiau ir jis, visai kaip daugelis dalykų aplinkui, kol kas stokoja prasmės.

– Gal ir viskam stinga prasmės? – nusišypsojo Akritas. – Gal prasmės nebuvimas ir paverčia visa tai įdomiu reiškiniu? O galbūt visur glūdi prasmė, tik jos nejaučiame.

– Netikiu, – atsakė Moišė Levis, – jūs esate prasmės raktas. O atsarginis raktas – panelė Avgė. Raktas – jūsų patirtis, tai, kaip jūs interpretuojate įvykius: nuo pradžios iki pat dramatiškos pabaigos!

Jis šiek tiek patylėjo, o paskui vėl prabilo:

– Mano įsitikinimą patvirtina ir tai, kad pagrindiniai dramos veikėjai esate jūs ir amžiną atilsį jūsų žmona. Taip pat ir jūs, panele Hana! Man teko sužinoti, kad vardas Avgė jums buvo duotas gerokai po krikštynų. Bibliniai Juozapas, Marija ir Hana*. Ar jūsų krikšto vardas ne Hana, ar ne jį jums parinko krikštatėvis – Akrito tėvas?

– Štai kur jūs sukate.

– Kol kas taip! Nebent tai, ką papasakosite, atvers naujų, įdomesnių vizijų.

– Kuo jūs pats tikite?

– Mano vaidmuo – sugalvoti mitą ir sukurti tokią nuotaiką, kad jis atrodytų nušviečiantis ir naujas. Žinoma, pirmiausia reikia įvertinti neįprastus šaltinius. O dar svarbiau užrašyti jūsų išgyvenimus, šitai jau minėjau. Dirbsiu skrupulingai ir labai nešališkai, šituo pasižymi ir Marijos Akritos užrašai apie freskas. Beje, ar juos skaitėte?

– Ne, jie buvo koplyčioje ir turbūt sudegė.

– Juos išsinešė kažkoks ponas Nikodimas. Ir freskų eskizus. Juos nusipirkau. Sumokėjau tik trisdešimt Kipro svarų. Labai svarbūs liudijimai! Ir neįtikimai originalus tekstas, tiksliau –

---

* Hana čia gali būti ir Ona, Mergelės Marijos motina, gali būti ir Hana, bevaisė moteris, savo vėlesniame gyvenime pagimdžiusi nepaprastą palikuonį, kaip ypatingą malonę iš Dievo. Moišė – aliuzija į pranašą Mozę, manoma, parašiusį pirmąsias penkias Biblijos knygas (Penkiaknygę).

herojiškų pastangų pavyzdys! Na, o eskizai genialūs! Nesistebėčiau, jeigu už juos būtų tekę pakloti ir keletą tūkstančių.

Josifas atsistojo ir priėjo prie atviro lango. Stovėjo nejudėdamas ir žiūrėjo į lauką. Pasisveikino ir apsikeitė keliomis frazėmis su praeiviu: „Taip...“ – „Ne, ji grįžo vakar...“ – „Kada nors susitiksite...“ – „Jie išvyko...“ – „Mes? Mes jiems praeitis...“ – „Arba jie mūsų ateitis...“

Paskui jis grįžo prie Moišės Levio.

– Nejaugi manote, kad šią istoriją parduočiau, net jeigu ir nuspręsčiau ja pasinaudoti?

– Taip, maniau to norėsite, kad sustiprintumėte naują savo vaidmenį! Atrodo, jūs prisiėmęs vaidmenį, kuris neleidžia jums rodytis ir reklamuoti savęs, juolab savo idėjų. Jūs esate arba norite būti vienas iš tų žmonių, apie kuriuos rašys ir kalbės ne jie patys, o kiti. Gal jums draudžiama... – Jis pabaigė gerti vyną. – Visa tai labai įdomu! – pasakė nepatikslindamas. – Na, ar įtikinau?

– ...

– O jus, panele?

– Atleiskite, bet...

– Gal jums iš viršaus draudžiama sakyti „taip“?

– Niekas mums nedraudžiama, niekas mums netrukdo apsispręsti, – atsakė Josifas. – Aš tyliu ir nieko nesakau, nes dar nepasiruošęs. Gerai būtų, kad galėčiau tai padaryti, bet negaliu. Mano jausmai ir nuojautos dar tik bunda. Turiu ir šiokios tokios patirties, naudingos jūsų minėtam vaidmeniui, jeigu tai mano naujas vaidmuo, kurį man kada nors teks atlikti. Tačiau netgi tam nedideliam vaidmeniui dar nerandu žodžių. Galbūt žodžiai, kuriais galėčiau visa tai aprašyti, neegzistuoja?

– Kitaip tariant, jei nuspręsčiau palaukti, galėčiau tikėtis?

– Galbūt! Tačiau žinau, kad negalėsite laukti tiek, kiek man atrodys reikalinga.

– O nenorite pabandyti? Jūs pasakosite, o aš užrašysiu, dirbsiu taip, kol jus mano darbas tenkins. Ir jūs, panele. Tokia mūsų bendradarbiavimo sąlyga.

– Iš to nebus naudos ir tai neįmanoma, mano bičiuli Moiše.

– Iš viso jūsų aiškinimo, tiksliau – iš neegzistuojančio paaiškinimo, kurį judu su panele man pateikiate, suprantu, kad jus labiau tenkintų klaidinanti interpretacija ir falsifikavimas. Bet juk būtų nelogiška! Taip sakau, nes žinau, kad jūs ne naivuolis ir netikite, kad ši istorija liks paslaptis, – tik jūsų ir gydytojų. Tai istorija – atleiskite, kad suformuluosiu kiek banaliai, – didesnė už jus. Netgi kaip pasakojimas ir siužetas. Jeigu judu man padėtumėte, tiesa nenukentėtų. Netikiu, jog manote, neva nesurinkęs visų faktų nesiimsiu interpretuoti turimų taip, kaip juos suprantu, arba taip, kad patiktų skaitytojui. Jūs patys stumiate mane šiuo nevilties keliu. Blogiausia, kad visa tai turėtų ir kitų pasekmių. Padarysiu viską kuo geriau, rimtai, kokybiškai, pasitelkdamas visą savo patirtį ir žinias, tačiau istorijos interpretavimas po manęs juk nesibaigs. Mano straipsniai bus tik pradžia, tik preliudija, nes šituo susidomės ir kiti, daugybė kitų, ir gal... neduos jums ramybės ir reikalaus jūsų dėmesio įvairūs žinomi ir nežinomi žurnalistai, prisistatysiantys tikrais vardais ir anonimiškai. Negana to, jus persekios ne tik profesionalai, tokie kaip mes, bet ir paparacai, skandalistai ir gandų nešiotojai. Jie norės viską išpūsti iki tokio masto, koks jiems atrodys tinkamas arba naudingas, kad juos liaupsintų plačioji auditorija. Dar pridursiu ir tai, kad, vos tik pasirodžius mokslinei studijai apie paslaptingą gimimą, jūsų ieškos kaip tarpininko, kaip stebuklingo energijos proveržio laidininko, jus medžios sunkiai sergantieji ir armija kitokių ligonių, prašys talismanų ir stebuklingos terapijos pusmėnuliais ir spinduliuote. Jūsų ieškos kritikai ir fanatikai, pasitikintieji jumis ir jus pajuokiantieji, kerštingi ir paslaugūs tipai, taip pat sukčiai... Tačiau jūs visa tai žinote. Tik nesakykite, neva norite, kad jūsų istorijos aiškinimas nusileistų iki šios minios lygmens, kad šiai istorijai būtų taikomi nemokšų ir melagių kriterijai, naikinantys esmę ir pagrindus, autentiką, kurią gali apginti tik jūsų su miela panele išsakyta tiesa. Nejaugi Babelis jums svarbiau už Naująją Bibliją?

– Neturiu ko pridurti. Ne mano valioje sustabdyti jus, juo labiau juos. Viskas bus taip, kaip bus. Kaip ir ne jūsų valioje, sumokėjus man, parašyti „Naująją Bibliją pagal Akritą“. Pagaliau,

ką reiškia Naujoji Biblija? Jei turite galvoj tai, ką man suteikė arba ką iš manęs atėmė mano patirtis, žinokite – jūsų pastangos veltui, nes metafizinio absurdo apsišvietę šių laikų žmonės tikrai nepirks.

– Tai paskutinis jūsų žodis?

– Šiandien, taip.

– Gerai. Daugiau jūsų neprašysiu, – pasidavė Moišė Levis. Jis atsistojo su prasegtu portfeliu po pažastimi, ketindamas pasiimti ir abu vokus su pinigais.

– Kur nakvosite? – paklausė Josifas. – Jau vėlu važiuoti į Levkosiją.

– Rasiu viešbutį arba svečių namus kur nors šalimais.

– Nakvokite pas mus. Yra laisvas miegamasis.

– O gal galėčiau turėti ir viltį?

Jie pavakarieniavo virtuvėje. Užvalgė rūkytos jautienos, šaltos vištienos, lieso sūrio, išgėrė vyno. Ragavo mėgaudamiesi ir pakylėtai, o po geros valandėlės Moišė Levis pajuto, kad euforija tarp dviejų jo pašnekovų virsta paslaptinga abipuse trauka, kartu nevalingai stumiančia jį iš jų tarpo, tarsi atskirdama, nors anaiptol jo nesumenkindama. „Tu ir vėl atgal išvažiuosi?“ – „Taip. Prie šventosios upės, už įstatymo ribų.“ – „Nepamiršk ir kito kranto, kurį man kada nors aprašysi.“ – „O tu kur ketini vykti?“ – „Ten, kur dar nesu buvęs: Patmas, Kityra!“

Po vakarienės Moišė Levis atsidėkodamas pasisiūlė suplauti indus.

– Žinoma, bet ir mudu padėsime, – pasakė ji.

Visą likusį maistą jie tvarkingai sudėjo į šaldytuvą ir nuėjo prie kriauklės. Josifas muilino indus, Avgė skalavo, o Moišė Levis šluostė. „Ar jūs ten viskuo dalijatės?“ – „Viskuo.“

Jie grįžo į svetainę. Du vokai tebegulėjo ant stalo pusiau atidaryti. Jie susėdo. Ji – ant sofos, jis ant grindų šalia jos, o Moišė Levis – į krėslą aukštu atlošu veidu į langą. Pūtė kvapus, lengvas

vėjelis, rankų darbo šviestuvas virpčiojo ir mirkčiojo skendėdamas jų tyloje. Pusvalandis be žodžių.

– Užkroviau jums rūpestį, – Moišė Levis pajuto poreikį nutraukti tylą.

– Nieko, – atsakė Josifas, – gali jaustis laisvai, nes tavo buvimas netrukdo mums būti savimi...

– Bus dar lengviau, jei ir tu pats taip jausiesi... – pridūrė ji.

– Ak, ne taip paprasta, – atsakė Moišė Levis su palengvėjimu, nors ir nelabai patenkintas dėl kreipinio „tu“.

– Paprasta net mažiems vaikams.

– Tada aš teisus, sakydamas, kad ne taip paprasta, bet pažadu pasistengti.

Jis tyliai išskleidė laikraštį ir pasislėpė už jo, vildamasis, kad susikaups paskaityti, tačiau veltui. Pagaliau ne šito jis norėjo, nes jį domino tik pora ir greitai bręstantis tarp jų, kaip jam atrodė, erotinis santykis. Šioji aistra, be abejo, siejosi su viskuo, kas įvyko ir dar tebevyksta. Jeigu juodu nenori pasidalyti su juo savo išgyvenimais – tai tik dar viena priežastis, sutelkus visą dėmesį, šifruoti šią erotiką ir, pasinaudojus proga, pasisvečiuoti po jų stogu dar keletą dienų. Gal tada... Štai, jie vėl kalbasi:

– ...aš parsivežiau plokštelę.

– Aha, laukiu.

Avgė atsinešė odinę kuprinę iš prieangio, kur toji tebegulėjo nuo tada, kai Avgė sugrįžo. Ji išėmė plokštelę dailioje įmautėje. Plokštelė buvo be pavadinimo, 45 apsisukimų per minutę greičio. Vienoje spalvotos, žvilgančios įmautės pusėje buvo pavaizduotas saulės laikrodis su daugybės saulučių šešėliais, o kitoje – lotoso žiedas, o gal žuvėdra virš žydro vandens.

Ji rūpestingai ištraukė plokštelę iš įmautės ir nuėjo prie grotuvo.

Vienišo paukščio riksmas, fleita ir pianinas, ir turbūt gitara. Pučiamojo, klavišinio ir styginio (veikiausiai styginio) instrumentų melodija. Sparnų šlamesys, skriejantis patvinusios jūros paviršiumi, ir visa susilieja į darnią muzikinę temą, kuri, lydima choro ir senoviškų instrumentų, rutuliojasi toliau.

*

...virš juodo plokštelės paviršiaus supasi grotuvo svirtis tarsi dirbtinė ranka, kuri laimina ir liepia...

Žiūrėdama į rausvą plokštelės apskritimo vidurį, ji trumpam sustingo, jos akyse besisukančios plokštelės centriukas atsispindėjo žydrais ir gelsvais atspalviais, paskui ji vėl... įkvėpė... iškvėpė... ir vėl... lengvai pakėlė, ištiesė ir sumostigavo ranka. Iš lėto, lyg grįždama iš komos. Pakilo ir kita ranka, ragindama kūną suktis, ir judėjo į viršų, šoną, o jos judesiai buvo staigūs, tarsi metalinės grotuvo svirties, šokčiojančios per plokštelę. Ir vėl iš lėto, ne pagal melodiją, du judesiai per vieną taktą, tarsi plastiškais mostais bandant plaukti prieš upės srovę arba skrieti į kosmosą, ten, kur nesvarumas. Pririšta prie nematomos gijos, leidžiančios judėti pirmyn, o paskui vėl atgal. Pirmyn atgal.

...jis suplojo. Dar kartą. Sutrepsėjo. Dar smarkiau. Vienas žingsnis į priekį, du vietoje, artyn prie jos.

...išlaisvintas liemuo sukasi aplink save; viena ranka iškelta į viršų ir laisva, o kita sustingusi vertikaliai kaip belaisvė, pakišta po kitos, nematomos rankos stogu.

...vienas žingsnis į priekį, du vietoje, jis – tiesus kalavijas; dar niekada nėra taip aistringai, beprotiškai šokęs ir leidęs savo kūnui, rankoms, kojoms, galvai judėti ritmu, greitesniu nei muzika – du judesiai, vienas taktas, du šuoliukai, vienas stop.

...susikibo...

*

...ranka apsivijo jai liemenį ir ją kilstelėjo.

...susijungė.

...sliuogė kartu.

...du heterogeniniai kūnai virto homogeniniu.

...paukščio arba fleitos garsuose.

Namą užliejo žydra kaip paukščio ar lotoso karalystės spalva, ir po kambarį pasklido saulutės, panašios į tas kitoje plokštelės įmautės pusėje.

Ji paėmė jo ranką ir priglaudė sau prie skruosto. Tada prie krūtinės. Paskui jie sustojo. Melodija nutilo. Abu pasakė jam:

– Gali likti, kiek tik nori, gali šokti arba eiti miegoti, tavo kambarys paruoštas, lova irgi.

Ir apsikabinę juodu nuėjo į Marijos miegamąjį.

Jis liko sėdėti, laikydamas rankose laikraštį, kurio turinys staiga tapo beprasmis ir nieko nesakantis, nes muzika, šokis ir spalvos, užlieję namus, išplovė jo žodžius ir jų paskirtį, jo lėkštus pamokslus, kurie prieš visa, kas vyko čia ir dabar, atrodė nereikšmingi, persotinti pažadų ir nuobodūs.

Jis apvertė plokštelę kita puse ir padidino garsą, kad negirdėtų, kas dedasi miegamajame už durų.

Pasigirdo gilus krūtininis balsas, vienbalsis, *a capella* – be instrumentų pritarimo, ir kitas, duslus, neaiškus, bangomis ataidintis iš tuščiavidurių žmogaus triūbų po negailestinga saule, žudančia bet kokį šešėlį ir viltį.

Jis pusę nakties nemiegojo, klausydamasis erotikos bangų, sklindančių iš miegamojo, jos neprarado savo jėgos kelias valandas net tada, kai juodu išsiskyrė ir nuėjo į savo kambarius. Jis neabejojo, kad jie išsiskyrė, nes pats matė juos einant pro šalį tą akimirką, kai sutrikęs skubėjo laukan.

– Labanaktis.

Paskui ataidėjo negirdėtas žodis, tarsi būtų sakomas iš skausmo ar palaimos, panašus į maldavimą, taip pat ir kiti garsai – kaip paslaptinga mantra, kaip trūkinėjančios ar susiliejančios pirmykščių žmonių aimanos ar šauksmai, kaip susiporavusios prasmės, o šios prasmės erotinės pilnatvės kupinuose, tegu ir atskiruose jų kambariuose, be abejo, bylojo apie kai ką svarbaus, apie jiedviem vieniems pažįstamą jausmą ir dėsningumą, kurio jis neperprato.

Pasidavęs stipriam impulsui ir įpročiui vyti abejones šalin, jis tyliai pravėrė duris, pirštų galiukais grįžo į koridorių ir sustojo tarp dviejų uždarytų vienas prieš kitą miegamųjų. Iš jos kambario sklido nenutrūkstamas, išlaisvėjęs kvėpavimas – taip, tai buvo ji. Tiksliau, tai buvo lėtas, perpus lėtesnis nei jo kvėpavimas kambaryje, kuriame buvo užsidaręs jis. O podraug buvo justi dar viena – antroji – nepertraukiama sueitis visko, kas buvo už jų kūnų.

Išeidami kitą rytą jie atidavė jam vokus.

– Na ir?

– Taip!

Jis ištiesė paspausti ranką.

– Noriu pakartoti, kad visa, ką užrašysiu, bus nuoširdu ir paremta tvirčiausiu mano įsitikinimu. Tikiuosi, vėliau neteks gailėtis, kad vakar man neatsivėrėte, ir linkiu, kad gailėtis netektų.

– Betgi mes praleidome visą naktį su jumis kalbėdamiesi, mielasis Moiše!

„Mūsų drąsa tik iliuzija“

Panos Joannidis

Norėčiau pradėti nuo paskutinių knygos puslapių... Kipriečio rašytojo ir dramaturgo Pano Joannidžio romanas „Suvestos sąskaitos“ baigiamas improvizuojamo poros šokio scena, vainikuojančia dramatišką ir rašytojo įtaigiai siūlomą pokalbį literatūros ir žurnalistikos priešpriešos, tiesos bylojimo ir jos formavimo, tikrovės ir stebuklo tema. Stebuklas romane – gaivališka, stipri, kurianti archetipinės motinos energija, dovanojanti naująjį Kristų. Jo gimimo vizija persmelktas visas tekstas, keliantis, regis, gerai žinomus, tačiau keblius klausimus apie žmogaus prigimties dvilypumą, moteriškąjį ir vyriškąjį Kristų, lėtą žmogaus dvasinę brandą ir žaibišką aistros energiją. Meilė romane sudievinama ir išaukštinama. Apie ją kalbama kaip apie sielų susitikimą ir bylojama, kad susiliejus ne žmonių kūnams, o sieloms, nebūtinai gimsta į juos panaši būtybė, atvirkščiai – materija traukiasi iki begalinės mažybės, bet jos energija tampa nedalomu branduoliu, tarsi dar viena nepažinta planeta.

Spontaniška mylimųjų pantomima nutraukia ilgai trunkantį pašnekesį, primenantį ginčą dėl vertybių, ir kviečia artimiausiam, nuoširdžiausiam dviejų žmonių santykiui, nepaklūstančiam jokiai cenzūrai, o tik aukščiausiam sielos ir kūno malonumui – gaivios melodijos įkvėptam tango. Knyga prasideda ir baigiasi džiugia amžino tapsmo ir kelionės nuojauta, lydinčia žmogų nuo tos dienos, kai jis ima save prisiminti, iki tos nušvitimo akimirkos, kai suvokia, koks jo gyvenimo kelias. Tokiomis akimirkomis žmogus atgimsta. Nuojauta niekur neišnyksta, nes ji – prigimtinė mūsų savybė, todėl prašviesėjus keliui iš įtarios pakeleivės ji virsta mūsų angelu globėju.

Romanas parašytas 1973 metais, tačiau skamba stebėtinai šiuolaikiškai, nors pirmuosiuose puslapiuose mielas buitines vakardienos smulkmenas primena klasikinis sitroenas *Deux Chevaux*, tradicinis radijo žinių klausymasis kaimo užeigoje, filmų ritės, vinilinės plokštelės; šie akcentai liudija epochą be šiandienos technologijų, kai buvome nepriklausomi nuo interneto ir laisvi liesti pasaulį pirštais, tikėti stebuklais. Gal dėl to autoriaus pasakojimas sukelia praeities – dar gana artimos, kad atrodytų sava, – nostalgiją. Ta nostalgija, siekianti tik vakardieną, – itin stipri. Prabėgus vos keliems mėnesiams 1974 metais milžinė „naujavardė" kaimynė iš nykštukės „senavardės" kaimynės atsiriekė pusę gimtųjų jos žemių. Tų metų rugpjūtį ant išdžiūvusios Kipro žemės kaip kruša baltais parašiutais prapliupo juodieji angelai. Lijo krauju, nors trumpai, bet smarkiai, ir kiekvieno kipriečio kūryba, regis, turėjo būti persmelkta artėjančios raudos nuojauta, tačiau šito daugumos saliečių kūryboje kol kas nejusti. Gal patyrus traumą turi praeiti šiek tiek laiko, kad apie ją galima būtų svarstyti – iš pradžių turbūt verta gedulingai patylėti, juk laisvai minčiai reikia atstumo.

Kipro tragedijų, kurios primena lietuvių likimą ir kartojasi nuo amžių amžinųjų, akivaizdoje įkvėpimo kipriečių menininkai sėmėsi tiek iš ikiistorinės kultūros vizijų, tiek iš ateities nuojautų. Kad ir kaip baigiasi vieni ar kiti žmonijos istorijos etapai, jų pabaiga grąžina į jausmų antiką, jos prasmių grožį ir metafiziką, be jų neišsiverčiama. Kipras toks senas, kad jame bemaž nejauti laiko, saloje viskas vyksta lėtai, nors kartu ir šiuolaikiškai dinamiškai. Vienos seniausių civilizacijų palikuonys saloje praradimus sutinka stojiškai, tiesiogiai nebylodami apie tragediją meninės išraiškos scenose, kur plieskia ryškios šviesos, veikiau apie savo dramą šnabždasi už kulisų. Tik ten atsiveria išlikimo paslaptys, istorijos daugiatomiuose užrašytos sena graikų kalba. Išmintis yra nematoma; išmintis ir yra išlikti nematomam; *festina lente*; grožis – nuolatos praeityje, tik meilė yra ši diena, o jeigu jos nepatiri, lieka tik tamsa ir gyvenimas už žaliuzių. Šis romanas, nestokojantis magiškojo realizmo ir simbolizmo elementų, – įdomus tokio kultūros vizijų bangavimo pavyzdys.

Veikėjų knygoje vos keli, kartu jie – aliuzija į biblinius personažus. Nevengdamas ezoterinių Artimųjų Rytų kultūrų prasmių ir misticizmo, autorius Kipro literatūrą, anot kritikų, praturtina neoteriniu rašymu. Iš tikrųjų tekstas ne toks eklektiškas, kaip jį vertina kai kurie kritikai, suskaldantys kūrinį į begalę atomų, grakščiai šokančių savąjį tango. Šis kūrinys veikiau stipriai paveiktas naujųjų gnostikų filosofijos, derinančios senosios Graikijos, judaizmo, budizmo, Vakarų krikščioniškosios tradicijos elementus ir išpažįstančios meno, mokslo ir religijos vienybę. Dievo ir materijos, sielos ir kūno, gėrio ir blogio dualizmas – ryškiausias gnostikų filosofavimo bruožas, sykiu jis – šio romano Ariadnės siūlas. Gnosticizmas darė įtaką psichoanalizei – Carlui Gustavui Jungui, daug ryškių gnosticizmo spalvų regime mene, ypač kine, tokių režisierių kaip iškilusis čilietis Alejandro Jodorowsky (Alechandras Chodorovskis) filmuose, neįprastomis meninėmis vizijomis pagarsėjusių filmų „Matrica“, „Vanilinis dangus“, „Trumano šou“ siužetuose ir t. t.

Kita vertus, „Suvestos sąskaitos“ – pasakojimas apie įsibėgėjančią šiuolaikinės globalizacijos pradžią, kuri tebėra susijusi su senosiomis tradicinėmis vertybėmis. Kiekviena šalis savaip išgyveno kursą į atvirą globalizacijos vandenyną, ir tą sukrėtimą postmodernizmo teoretikas Gianni Vattimo vadina „suvienodėjimu“ arba „minties silpnumu“, o Friedrichas Nietzsche – „kaukių paradu“. Visų mūsų kelias į globaliąją rinką, niveliuojančią kultūros ir moralės sampratas, buvo itin individualus. Kelias įdomesnis nei atvykimo stotis. Joannidžio romanas aktualiai liudija, kaip globalizacijos pradžia atrodė ir ką žmonės jautė vienoje iš mažųjų šiuolaikinės Europos šalių, dažnai vadinamų Europos periferija, nors kaip tik čia atsiveria tikroji tiesa. Tiesa – visados paraštėse. Ją autorius vadina Baltąja Biblija, nors romane minima ir Juodoji Biblija, susijusi su tamsiosiomis – stipriausių pasaulio centrų – jėgomis, kurios nesibaigiančiomis karo intrigomis žlugdo ne tik periferijas, bet ir ištisus žemynus.

Afrika... Pagrindinis romano veikėjas Josifas Akritas – darbui atsidavęs kiprietis, aistringas karo korespondentas, pradėjęs

karjerą kaip gabus žurnalistas, turintis tikslą pakeisti pasaulį, – netrukus tampa Londono žinių agentūros ašimi, aplink kurią sukasi Afrikos ir Artimųjų Rytų karo naujienos. Per misiją Barselonoje jis sutinka Aleksandrijos kiprietę Mariją, su vienu Italijos žydu įsivėlusią į opijaus kontrabandą. Įsimylėjęs Josifas išgelbsti merginą iš keblios padėties ir išsiveža į Kiprą. Jis sužavi Mariją, tačiau po aistringos ir pasiaukojamos meilės poros santykiai saloje klostosi sudėtingai. Ilgainiui juodu pasijunta vienas kitam svetimi, tarsi būtų iš skirtingų pasaulių, nemokantys vienas kitam atsiverti ir pasakyti, kas juos jaudina ir slegia. Po kelerių metų, bandydami rasti išeitį, jie pasitraukia į Spilios kaimą Troodo kalnuose. Šią nuošalią vietą Josifas pasirenka ir išvargintas moralinio nuovargio dėl sunkios fotokorespondento misijos fronte. Nors iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad atsidūrė gamtos idilėje, atvykėlius Mariją ir Josifą paslaptingi kaimo įvykiai, – tarsi savaime suprantami čionykščiams, nuolatos gyvenantiems tarp tikrovės ir stebuklo, – gerokai trikdo. Nuošalumu alsuojanti erdvė iš esmės pakeičia Marijos ir Josifo požiūrį į save ir pasaulį. Jų metamorfozė prasideda nuo sąlyčio su senovinėmis freskomis, kurias kaimo koplyčioje restauruoja pora eruditų užsieniečių – rusas ir izraelietė... Marija, sirgdama nepagydoma liga, bet nepajėgdama atsiverti nuolat niūriam ir pavargusiam Josifui, netrukus susidraugauja su meniškos sielos restauratoriais ir netgi įsimyli jų svečią, dailų atklydėlį iš Patmo. Padėdama restauratoriams ir įtikėjusi gydomąja stenografavimo galia, ji išgyja, nors tai jai lyg ir kainuoja gyvybę... Iš tikrųjų Marija tarsi atvirsta į Josifą, su kuriuo jau išsiskyrusi – „Mirtis – geriausios skyrybos." Jos siela apsigyvena Josifo (Juozapo) kūne, dovanodama buvusiam vyrui šviesą ir leisdama jam atgimti. Naujasis Kristus, anot autoriaus, tai – Marijos ir Juozapo vienybė, meilės energija, kuri sudegina Mariją, tačiau išgelbėja Juozapą, apdovanodama jį išmintimi ir pranašo savybėmis. Meilė – akimirka, kurią žmogus išgyvena aukodamasis ir vienas. Autorius atmeta bendruomeninį fundamentalizmą, teigiantį, kad keli – stipriau už vieną, kad bendrai įmanoma pasiekti kur kas daugiau. Joannidžio herojai gyvena

ir kuria po vieną, individualiai atranda savąjį kelią ir gyvenimą, mylisi čia ir dabar ir vėl išsiskiria, ne tiek kurdami kartu, kiek perduodami vienas kitam savo energiją. Romane sumišusi hipių dvasia ir Bizantijos istorija...

Joannidžio Marija – motinos archetipas šiandienos aplinkybėmis. Kipriečių, kaip ir judėjų, tradicijoje motina – branduolys, kurio sprogstamoji, išlaisvinamoji, gydomoji, apvalančioji ir transformuojančioji energija veikia artimiausią aplinką, plėsdamasi ir tiesiogiai ar netiesiogiai keisdama visa, kas šito siekia ar netgi sąmoningai nesiekia. Vengdamas realistinio pasakojimo, „Suvestų sąskaitų“ autorius įkvėpimo ieško metafizikoje ir neįspėtų žmogaus prigimties paslapčių lygmenyje. Romane justi pranašiškas autoriaus tonas, artimas modernistiniam graikų literatūros stiliui ir graikų klasiko Niko Kazantzakio kūrybai. Pranašiško kalbėjimo įspūdį Joannidžiui padeda sukurti nenuspėjami siužeto vingiai ir etosas. Siužetas kinematografiškas, tačiau lyg Andrejaus Tarkovskio filmuose kreipiamasi ne į skaitytojo logiką, o bylojama sielai. Romano laikas – stebuklų metas, o veiksmas – švelniai pulsuojantis punktyras. Nesunku pastebėti ir autobiografinės išpažinties pėdsakus, juos liudija aštrokas, kiek satyriškas ir kritiškas žvilgsnis į socialinį Kipro gyvenimą, ryškūs tipiškų kipriečių štrichai dialoguose apie pasaulio aktualijas.

Dėl romane juntamo specifiško kiprietiškos kultūros absurdo šešėlio tekstas vertėjui pasiduoda nelengvai. Kai kurie absurdo elementai tekste susipynę su dieviškumo tema, o pastaroji, žinia, pajėgi absurdą subtiliai pridengti ir sušvelninti. Kitaip tariant, romane apie nieką nekalbama atsitiktinai, nors iš pirmo žvilgsnio jis ir atrodo kupinas paslapčių. Autoriaus švytuoklė subtiliai juda nuo komedinio absurdo link dramatiško nusivylimo pasauliu, trumpam sustodama ties matematinės harmonijos, tokios kaip Bacho muzika, galimybe, ir vėl grįžta atgal... Mokslas tebediskutuoja, ar egzistuoja siela, o Joannidis siūlo savo atsakymą, metafizinę temą literatūroje gvildendamas per savitą rašymo stilių. Šiam stiliui būdingi neįprasti sakiniai, pauzės, veikėjų dialogai ir monologai. Pažodžiui išverstos jo veikėjų minčių

nuotrupos skambėtų absurdiškai, tačiau įsigilinus į turtingą autoriaus simboliką tos mintys pačios pasiūlo vertimo tvarką. Protarpiais autoriaus sakiniai atrodo tarsi nepažinios transcendentinės, peršviečiamos figūros, kviečiančios versti iš nuojautos. Romane eksperimentuojama su žodžiu ir vaizduote, todėl vietomis jis primena filosofinės estetikos tekstą, o vietomis skamba kaip ereziškas ir drauge verčiantis mąstyti.

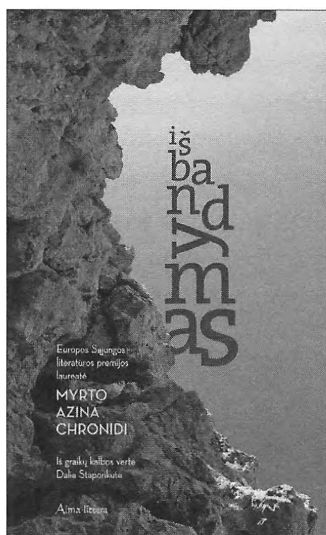
Stilistiškai – tai nelengvas romanas, tačiau temiškai erdvus ir besvoris kaip oras. Kai kurie siužeto linijų posūkiai ir mozaikiški fragmentai sukelia keistą jausmą ir netikrumą, tačiau dulkių sūkuriui nusėdus galima džiaugtis pasakojimo srautu, jis šokčioja spindėdamas tarsi saulės atšvaitai ant bangų. Autorius geba vesti skaitytoją savo vaizduotės labirintu, kuriame kaip šiuolaikinis Tesėjas ieško Minotauro, kad su juo didvyriškai susiremtų, tačiau jo lyg ir neberanda... Šiame tekste skaitytojas atras tiek šviesos, kiek pats jos turi savo širdyje, nes kaskart kylanti kulminacija, kuri lyg ir turėtų kur nors vesti ar kuo nors baigtis, vis dar nėra galutinė ir paskutinė žinia. Už jos esama dar vienos... Joannidis – puikus kompozicinių darinių meistras, galutinai neapsistojantis nė viename iš jų ir nuolatos migruojantis. Kompozicijų struktūra, kuri turi gana aiškią savą logiką, jis nesiekia išgryninto metafizinio romano. Jo tikslas – ne patvirtinti metafizikos teoriją, o suteikti savo simboliams, kurie atkeliauja iš metafizikos srities, naują dimensiją, paversti juos brandesniais; globalizacijos vandenyne autorius skatina labiau pasitikėti savu Nojaus laivu.

Kai kartą paklausiau autoriaus, kas jį labiausiai įkvepia, jis atsakė tą patį, ką atsakytų kiekvienas kiprietis, – kad kaskart pradedamas dar vienas autobiografijos tomelis yra tik jo vieno žinojimas.

Ši asmeninė malda jaudina kaip ir Kipro istorija – viena seniausių ir turtingiausių Europoje ir Artimuosiuose Rytuose. Archeologiniai radiniai liudija, kad Kipro civilizacijai jau daugiau nei septyni tūkstančiai metų. Kipriečiai visados buvo itin tikintys, tačiau saloje niekados nebuvo vieno, visiems tinkančio tikėjimo, todėl sala ir vadinama dievų sala. II tūkstantmetyje prieš Kristų

į salą atsikėlė gyventi pirmieji mikėniečiai, įsitvirtino helenškoji kultūra. Kipre buvo garbinami keli Olimpo dievai, svarbiausi jų – Apolonas ir Afroditė. Kipras – autentiška Afroditės, grožio ir meilės deivės, garbinimo vieta. Čia vienodai svarbūs abu jos pavidalai – Pandemos (žemiškoji, visiems prieinama Afroditė) ir Uranija (dangiškoji, nepasiekiama deivė). Pirmasis Kipro karalius Kiniras (XII a. pr. Kr.) buvo Afroditės šventyklos aukščiausiasis dvasininkas ir, manoma, – Pafo įkūrėjas. Kipras susijęs ir su viena seniausių krikščionybės istorijų, prasidėjusių sulig pirmųjų piligrimų – Varnavo ir Pauliaus – atvykimu į salą. IV amžiuje prieš Kristų čia buvo įsteigta ir viena seniausių Europoje filosofinių mokyklų – stoikų pirmtakas buvo Zenonas iš Kitiono (dabar Larnaka). Jis mokė, kad ne viskas, kas mums atrodo kaip gėris, yra tikrasis gėris. Sakoma, kad visi kipriečiai yra truputį stoikai ir filosofai... Išties, Kipre įvairūs tikėjimai ir idėjos visais laikais rasdavo sau vietą ir sekėjų. Tuo savo knibždėlynu mes ir gyvi...

Vertėja Dalia Staponkutė

Myrto Azina Chronidi

IŠBANDYMAS

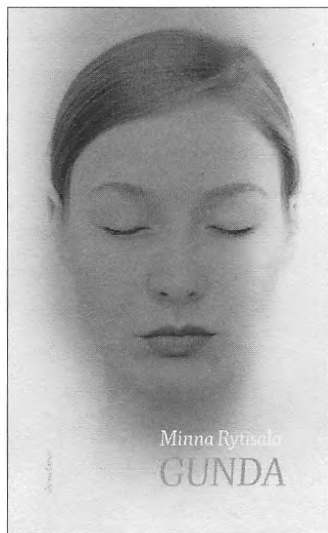
Išbandymas – žaismingas literatūrinis eksperimentas, ieškantis amžino atsakymo, kokia sąsaja tarp kūniškos ir sielos meilės. Du knygos herojai – Ji ir Jis – nusprendžia tai išbandyti, leisdamiesi į žaidimą. Iš vienos pusės – moteris, nuolatos siekianti laisvės ir tobulybės, iš kitos – vyras, išmintingas sokratiškasis herojus, gyvenantis pagal principą: „Žinau, kad nieko nežinau." Jie dalyvauja žaidime kaip lygūs. Susilaikę nuo kūniškų santykių, jie pradeda rašyti, stebėdami, kas iš to išeis. Mylinti pora, pasitelkusi literatūrą, mokosi persikūnyti į Kitą, matyti save kaip Kitą...

Autorė bando austi tekstą iš pasakojimo ir pasakos, esė ir savirefleksijos, miniatiūros ir epigramos, todėl knyga netelpa į jokį tradicinį prozos žanrą. Vis dėlto svarbiausia tekste – pauzė ir nutylėjimas – tarp dviejų tolygių mylimųjų, tarp dukters ir anksti mirusios mamos, tarp okupuoto ir laisvo Kipro, tarp skirtingų kultūrų ir tikėjimų, Europos Šiaurės ir Pietų. Visa tai paverčia knygą labai kiprietiška ir sykiu neo-postmodernistine.

Vertėja Dalia Staponkutė

Myrto AZINA CHRONIDI gimė Kipro sostinėje Lefkosijoje. Ji rašė eilėraščius ir trumpus apsakymus dar mokykloje. Dabar dirba šeimos gydytoja. Yra keturių nedidelės apimties knygų autorė: *1974-ųjų dienoraštis; Patologija; Rachelė; Išbandymas.*

2010 m. už knygą *Išbandymas* jai buvo įteikta Europos Sąjungos literatūros premija.

Minna Rytisalo

GUNDA

Karo sūkurys, keičiantis žmonių gyvenimą. Karšta, akla ir įveikianti bet kokią kliūtį meilė, kuri suteikia jėgų, bet gali virsti visa naikinančia galia ir nepakeliama kalte. Nepasotinamo gyvenimo geismo ir nenumaldomų likimo kirčių kupinas sodrus pasakojimas apie tris žmones ir tragediją, lemtingą kiekvienam iš jų.

Romane pasakojama apie jauną, gražią, drąsią, pašėlusią ir paslaptingą moterį Gundą. Ją regime trijų romano veikėjų akimis: vyro Viljamo, išėjusio į Laplandijos karą ir palikusio jauną žmoną nėščią, tarnaitės Elės, neapkentusios savo šeimininkės, ir sesers. Viena po kito piešiami Gundos gyvenimo įvykiai ir painūs trijų veikėjų tarpusavio santykiai pamažu atskleidžia neįtikimą šios moters likimą.

Debiutinė 1974 m. gimusios suomių rašytojos Minos Rytisalo (Minna Rytisalo) knyga tiek skaitytojų, tiek kritikų liaupsinama už sodrią, vaizdingą kalbą ir meistriškai pateikiamą įtampą, nuosekliai didėjančią iki pat netikėto finalo. Suomijos tinklaraštininkai išrinko „Gundą“ geriausia 2016 m. knyga.

Panos Joannidis
SUVESTOS SĄSKAITOS
Romanas

Iš graikų kalbos vertė Dalia Staponkutė

Redaktorė Danutė Gadeikienė
Korektorė Rasa Mielkuvienė
Viršelio dailininkė Milena Grigaitienė
Maketavo Jurga Morkūnienė

Tiražas 1500 egz.
Išleido leidykla „Alma littera“, Ulonų g. 2, LT-08245 Vilnius
Interneto svetainė: www.almalittera.lt
Spaudė UAB BALTO print, Utenos g. 41A, LT-08217 Vilnius

Kipro nacionaline literatūros premija apdovanotas romanas, parašytas 1973 m., nestokoja magiškojo realizmo elementų ir simbolių. Autorius veda skaitytoją savo vaizduotės labirintais ir kaip šiuolaikinis Tesėjas ieško Minotauro, kad su juo didvyriškai susiremtų, tačiau jo lyg ir neberanda. Per pagrindinių veikėjų, patyrusio žurnalisto Josifo ir jo žmonos Marijos, santykių dramą romane bylojama apie šiuolaikinės globalizacijos pradžią, kritikuojama žiniasklaida, Bažnyčia, valstybė ir parodomos jų apokalipsės priežastys. Romano intriga – žmogaus sielos ir kūrybos stebuklas, nutinkantis viskuo nusivylusiems veikėjams apsigyvenus nuošaliame Troodo kalnų kaime. Jį gaubia ir senosios bizantiškosios epochos, ir naujųjų hipių laikų paslaptys. Romane filosofiškai teigiama, kad atsiribojimas, kūryba ir meilė yra vienintelė žmogaus, kaip bendruomenės ląstelės, išeitis. Justi ir autoriaus kaip dramaturgo ranka, nes tekstas – neįprastai trimatis, tarsi kadrai iš Andrejaus Tarkovskio ar Romano Polanskio filmų.

Vertėja Dalia Staponkutė

PANOS JOANNIDIS gimė 1935 m. Kipre, Amochoste. JAV ir Kanadoje studijavo žurnalistiką ir sociologiją, ten su šeima daugiau nei dešimt metų gyveno. Jo kūrinių išversta į keliolika kalbų. 1992 m. rašytojui skirta Kipro vyriausybės premija; 2007 m. suteiktas aukščiausias valstybės apdovanojimas ir Nusipelniusio Kipro rašytojo vardas.

www.almalittera.lt